

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202035

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—881—5-8-74—15,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. **K 332**

Accession No. **Pu. K 244**

S 79 H

Author **మల్లాది, N.S**

Title **హరిత్యుత్పత్తి. 1937.**

This book should be returned on or before the date last marked below.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ - ೯

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ :
ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಎಲ್.

ಹಣ ಪ್ರವಂಚ

ಶ್ರೀ|| ಎಸ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್
ಎಂ.ಎ. (ಕ್ಯಾಂಟೆಪ್.), ಬಾರ್-ಆಟ್-ಲಾ, ಅವರ
ಮುನ್ನುಡಿಯೊಡನೆ

Post Graduate Library
College of Arts & Commerce, O. U.

ಲೇಖಕರು :
ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

ಮೈಸೂರು :
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
೧೯೩೭

ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್, ಮೈಸೂರು ರೋಡ್
ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ

ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಕಾಡಿರಿದೆ

FOREWORD

I have been asked to write a foreword to Mr. V. Sitharamiah's monograph on **Finance** and I do so with great pleasure for two reasons. For one—, Mr. Sitharamiah is an old pupil of mine for whom I have learnt to have very high regard. For another, the present work constitutes an important contribution not only to the spread of correct knowledge among the people of the country but also to the development of Kannada on, what I consider, right lines. We have had too long a spell of Poetry and Drama, with a variation of stories, romantic and otherwise. I believe what the people in Karnataka need is a large addition to Kannada Prose of works on Economics, Politics and other branches of Social Sciences and works also on various branches of the Physical and Natural Sciences. 'Literature of Knowledge' is what our people urgently need at the present time, and in this respect Kannada is singularly lacking. The temptation to write verse or drama is insidious and therefore it is a matter for special satisfaction to me as a student of Economics that a pupil of mine, with acknowledged competence both in Economics and Kannada, should have turned towards this most fruitful field of service.

As regards the work itself, I need say very little. I have had numerous opportunities of discussing

with Mr. Sitharamiah the several chapters were written by him, and I can testify to his scholarship and thorough knowledge with which he has handled the extremely complicated material. The chapters are grouped under the general term of "Terminology". It is a first venture, and it is quite probable that both exposition and terminology may need revision, but that is inevitable and not at all a serious drawback in the case of a pioneer work like this. I hope the work will find a large number of readers, and it will be the forerunner of others, which will help to fill the long-felt gaps among Kannada books on our shelves.

BANGALORE
10 • 3 • 1937

N.S. SUE

ಮುನ್ನುಡಿ

ಶ್ರೀ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ 'ಹಣ ಪ್ರಪಂಚ'ಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಬರೆಯಲು ನನಗೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಒಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ: ಒಂದು, ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು; ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ದೇಶದ ಜನದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹರಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾಗುವುದು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ನನಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಇದು ಸಾಧಕವಾಗುವುದು. ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳಿಂದಲೂ, ಅವು ತಪ್ಪಿದರೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಸಣ್ಣ ಕಥೆ ಮುಂತಾದ ಕಟ್ಟು ಕಥೆಗಳಿಂದಲೂ ಬಹುಕಾಲ ನಾವು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಗಗಳನ್ನೂ, ಭೌತ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿವಿಧ ಶಾಖೆಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಈಗ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಜ್ಞಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶೇಷ ಕೊರತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಪದ್ಯವನ್ನೂ ನಾಟಕವನ್ನೂ ಒರೆಯಲು ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚು; ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಕನ್ನಡ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವಿವಿಧವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯರೊಬ್ಬರು ಅತ್ಯಂತ ಫಲಕಾರಿಯಾದ ಈ ಸೇವಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದುದು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಕುರಿತು ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ದೊರೆತ ಹಲವು ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ 'ಫಿನಾನ್ಸ್' ಎಂಬ ಬಹು ಹೆಸರನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗುವ ಅತಿ ತೊಡಕಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು

with Mr. Sitharamiah the several chapters as they were written by him, and I can testify to the scholarship and thorough knowledge with which he has handled the extremely complicated topics that are grouped under the general term '**Finance**'. It is a first venture, and it is quite possible that both exposition and terminology may need revision; but that is inevitable and not at all a serious fault in the case of a pioneer work like this. I hope that the work will find a large number of readers, and will be the forerunner of others, which will help us to fill the long-felt gaps among Kannada books on our shelves.

BANGALORE

N.S. SUBBA RAO

10 • 3 • 1937

ಮುನ್ನುಡಿ

ಶ್ರೀ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು 'ಹಣ ಪ್ರಪಂಚ'ಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಬರೆಯಲು ನನಗೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ: ಒಂದು, ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು; ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ದೇಶದ ಬಸದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹರಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾಗುವುದು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ನನಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಇದು ಸಾಧಕವಾಗುವುದು. ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳಿಂದಲೂ, ಅವು ತಪ್ಪಿದರೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಸಣ್ಣ ಕಥೆ ಮುಂತಾದ ಕಟ್ಟು ಕಥೆಗಳಿಂದಲೂ ಬಹುಕಾಲ ನಾವು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಈಗ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಗಗಳನ್ನೂ, ಭೌತ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿವಿಧ ಶಾಖೆಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಈಗ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಬಲ್ಲಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶೇಷ ಕೊರತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಪದ್ಯವನ್ನೂ ನಾಟಕವನ್ನೂ ಬರೆಯಲು ಆಕರ್ಷಣೆಯಾವಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚು; ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಕನ್ನಡ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವಿದಿತವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯರೊಬ್ಬರು ಅತ್ಯಂತ ಫಲಕಾರಿಯಾದ ಈ ಸೇವಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದುದು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಕುರಿತು ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ದೊರೆತ ಹಲವು ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಅವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ 'ಫಿನಾನ್ಸ್' ಎಂಬ ಒಟ್ಟು ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗುವ ಅತಿ ತೊಡಕಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು

ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ ತುಂಬಿದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ನಾನು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು. ಇಂತಹ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವೇ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷಯದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಷ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅವಕಾಶ ವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಅಸಿವಾಯಿ. ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಥಮ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇನೂ ದೋಷ್ಯ ದೋಷವೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅನೇಕರು ಓದುವರೆಂದೂ ನಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳ ನಡುವೆ ಒಹುಕಾಲದಿಂದ ಇರುವ ಲೋಪಗಳನ್ನು ತುಂಬಬೇಕಾಗಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಇದು ಮುಂದಾಳಾಗುವುದೆಂದೂ ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು
೧೦.೩.೧೯೩೭

ಎನ್.ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್

ಅರಿಕೆ

ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹಿಸಿ, ಕಷ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಸುಲಭಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರಿಗೂ, ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಖಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರವರಿಗೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಜನಾಂಗದ ಸರ್ವ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಆರ್ಥಿಕಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತು ತಳಹದಿ ಎಂದು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸಣ್ಣ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾದೀತೆಂದು ಪ್ರಕಟನ ಸಮಿತಿ ನಂಬುತ್ತದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು
೧೦.೩.೧೯೩೭

ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ
ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ

* *

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಕಟನ ಸಮಿತಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಸಂಚಾರ, ಅದರ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಹಣದ ಕಡೆಯಿಂದ ನೋಡುವ ನೋಟ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿನದು. ಉದ್ಯೋಗ, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಂಚಿಕೆ, ಭೋಗದ ವಿತರಣೆ, ಬೇವನ ಸೌಕರ್ಯ ರಚನೆ, ಮುಂತಾದವನ್ನೇ ಕುರಿತು ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿಷಯದ ಬಂದು ಮುಖ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಸುಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿಲ್ಲದ ಇನ್ನೂ ಚರ್ಚೆ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತೇಲಿಸಿ ಬರೆದಿದೆ; ಇಲ್ಲವೇ ಸರಿಸಿ, ದಾಟಿ ನಡೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಜದ ಅಚ್ಚು, ಕಟ್ಟು, ಕಾಯಿದೆ, ಗುರಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಒದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳುಂಟಾಗಿವೆ. ಹಣ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದಂದಿನಿಂದ ಈಚೆಗೆ ತೀವ್ರವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲೇ ಕಷ್ಟವಾದ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಷಯ ವಿವರಣೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಸುಮಾರು ಮೂರು ನಾಲ್ಕುನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಕನ್ನಡ ದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮು ಕಡೆಯಲ್ಲಂತೂ ಇಲ್ಲ. ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಬೇಕಾದುವೆಲ್ಲ ದೊರಕವು: ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ಕೆಲಸ, ಸಂಸ್ಥೆ, ನಡವಳಿಕೆಗಳ ಬಳಕೆ, ಅನುಭವ ಸಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ನೋಟಿನಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿರುವುದೆಂದು ಅರಿತ ಜನ ಕೂಡ ವಿರಳ. ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ಹಲವು ಸಂಗತಿ ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೊರತು, ವಿಷಯವನ್ನು ಹೊಗುವುದು ಹಾಗಿರಲಿ ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯುವುದು ಕೂಡ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಹಣ ಕಾಸು, ಲೇವಾದೇವಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಮಾರುವೆ, ಬ್ಯಾಂಕು ವ್ಯವಹಾರ ಮುಂತಾದವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆ ವಿಚಾರಗಳು ದಿನಜೀವದೊರೆ ಏಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಷಯದ ಸಲಸು ಯಾವುದು? ಯಾವುದರ ಗುಣ, ಕಾರ್ಯ, ಹದ ಏನು ಎಂಬುದರ ಲಘು ಪರಿಚಯವಾದರೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಆಗುವುದಾದರೆ ಸನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಸಫಲವಾದಂತೆ.

ಇದನ್ನು ನಾನು ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಸನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಗುರು ಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಎಂ.ಎ. (ಕ್ಯಾಂಟನ್.), ಬಾರ್-ಆಟ್-ಲಾ, ಅವರು ನನಗೆ ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಕೊಟ್ಟ ಸಹಾಯದಿಂದ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೃದಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದವರು ಅವರು. ಇಲ್ಲಿ, ವಿಷಯವನ್ನು ಸಕ್ಷೆ ಹಾಕುವ ಮಜಲಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪುಸ್ತಕ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಈಗಿಗೂ ಅವರ ಸಲಹೆ ಸನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಸಂತತವಾಗಿ ನಡೆಸಿದೆ. ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರಿತವಾದ ಅವರ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ನನಗೂ ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೂ ಆಶೀರ್ವಾದ ದೊರಕಿದುದು ಸನ್ನ ಒಂದು ಸೌಭಾಗ್ಯ. ಇಲ್ಲಿನ ನಾಲ್ಕು

ಅಕ್ಕರ ಅವರ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಪಡೆದು, ಕಿರಿಯನೊಬ್ಬನ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದು ಅದನ್ನು ಅವರು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರಾದರೆ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು.

ಕೈಬರಹದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಚ್ಚಿನ ಕರಡು ಪ್ರತಿಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಹಲವಾರು ಸಲ ಬೇಸರ ಎಲ್ಲದೆ ಓದಿ, ತಿದ್ದಿ, ಹರಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಉಪಕಾರ ಸನ್ನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಎಲ್. ಅವರದು. ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಫುಟಗೊಳಿಸಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅದಷ್ಟು ವಿಶದ ಮಾಡಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಅವರ ಕೈ. ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಒರೆದುಕೊಟ್ಟಾಗಿನಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ವಹಿಸಿರುವ ತೊಂದರೆ, ತೋರಿಸಿರುವ ಕ್ಷಮೆ ಅದರಗಳಿಗೆ ನಾನು ಸರ್ವಥಾ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ತೆವಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಸಗೆ ಹಲವು ಒಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಈ ಗುರುವರ್ಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸನ್ಮಾನಂತವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಎಸ್ತರಿಸುವ ರೀತಿ, ಬಹುತರ, ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ಪ್ರಗತಿ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಜೆ. ಎಂ. ಕೇನ್ಸ್ ಅವರ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುದು. ಅವರ ಸ್ಥೂರ್ತಿಯ ಪಜ್ಜವಾಣಿಯಾಗಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಮೈಭವವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಕುಂಟಿ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಮ್ಯಾಕ್ಮಿಲನ್ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯಿಂದಲೂ ಇಂಡಿಯನ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಪರಿಶೀಲನ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯಿಂದಲೂ ಪಿಗೂ, ಹಾಟ್ರಿ, ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್, ಸ್ವಾಂಪ್, ಕ್ಯಾಸಲ್, ಗ್ರಿಗೊರಿ, ಡಾಲ್ಬನ್, ಗ್ರೂಸ್ಸೆಲ್, ವಾಡಿಯಾ ಮುಂತಾದವರ ಬರವಣಿಗೆ ಯಿಂದಲೂ ಸಸಗೆ ಒಹಳ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆತಿದೆ. ಇಕಾಸೊಮಿಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಫಿನಾನ್ಸ್, ಮುಂತಾದ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಷನ್ಸ್‌ನ ಪ್ರಕಟನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕುವ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಅನುಬಂಧದ ತುಂಬ ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ದೊರೆತ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಹಾಯಗಳಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿ.

ಇದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗಲೂ ಇತರವಾಗಿಯೂ ಉಪಕರಿಸಿದ ನನ್ನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ|| ಎಸ್. ಮಂಜುನಾಥ್, ಎಂ.ಎ. ಅವರಿಗೂ ಆ ಕಡೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ನೆರವಾದ ಮುಂಬೈ ಸರಕಾರದ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಗಳೂ ಗೆಳೆಯರೂ ಆದ ಶ್ರೀ|| ಎಚ್. ವಿ. ಆರ್. ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ಅಭಿವಂದನೆಗಳು.

ಇದನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್ಸಿನವರಿಗೂ ವಂದನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು
೧೦.೩.೧೯೩೭

ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ

೧	ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗ	೧-೧೩
೨	ಹಣದ ಉತ್ಪತ್ತಿ	೧೪-೩೮
೩	ಹಣದ ಬೆಲೆ - ಅದರ ಏರಿಳಿತಗಳ ಪರಿಣಾಮ	೩೯-೬೪
೪	ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪ್ರಪಂಚ - ಒಳವ್ಯಾಪಾರ	೬೫-೮೯
೫	ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ - ಮಾರುವೆ	೮೦-೧೦೭
೬	ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಣ ಒದಗುವ ಬಗೆ	೧೦೮-೧೩೦
೭	ಸ್ವಾರ್ಥ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜು	೧೩೧-೧೪೨
೮	ಇತರ ಹಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು	೧೪೩-೧೬೬
೯	ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು	೧೬೭-೧೯೧
೧೦	ಸರಕಾರದ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳು	೧೯೨-೨೩೦
೧೧	ಸರಕಾರದ ಕೈವಾಡ, ಕರನೀತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರನೀತಿ	೨೩೧-೨೬೪
೧೨	ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣ ಮತ್ತು ಹಣದ ಪೇಟೆ	೨೬೫-೩೩೩

ಅನುಬಂಧಗಳು

೧ ನಕ್ಷೆಗಳು -

(i)	ಹಣ	೩೩೭
(ii)	ಹಣದ ಪೇಟೆ	೩೩೮-೩೩೯
(iii)	ಧಾರಣೆವಾಸಿ	೩೪೦

೨ ಅಂಕಿಯ ಪಟ್ಟಿಗಳು -

(i)	ಹಣದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಚಲನೆ	೩೪೧
(ii)	ವ್ಯಾಪಾರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಲೆಕ್ಕ	೩೪೨

(iii) ಸಗಟು ಮತ್ತು ಚಿಲ್ಲರೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿ . . .	೨೪೩
(iv) ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಲೇವಾದೇವಿ ಹಣ . . .	೨೪೪
(v) ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನದ ಹಂಚಿಕೆ . . .	೨೪೫
(vi) ಪ್ರಪಂಚದ ಒಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆಲೆ . . .	೨೪೬
(vii) ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆಲೆ — ವಿವರ . . .	೨೪೭
(viii) ಒಟ್ಟು ಬಂಡವಾಳ ಎತ್ತಿದ ಲೆಕ್ಕ . . .	೨೪೮
(ix) ತೆರಿಗೆಯ ವರಮಾನದ, ವೆಚ್ಚದ ಬಾಬುಗಳು . . .	೨೪೯
(x) ಸರಕಾರಗಳ ಸಾಲ . . .	೨೫೦
(xi) ಸರಾಸರಿ ರೂಪಾಯಿನ ಮಾರುವೆ ದರ — ಬೆಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆ . . .	೨೫೧
(xii) ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ವರೂಪ . . .	೨೫೨-೨೫೩
(xiii) ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಆಯ-ವ್ಯಯ . . .	೨೫೪
(xiv) ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳ ಆದಾಯ-ವೆಚ್ಚ . . .	೨೫೫
(xv) ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರದ ಸಾಲದ ವಿವರಗಳು . . .	೨೫೬-೨೫೭
೨ ಅರ್ಥಕೋಶ . . .	೨೫೯-೨೬೬

ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹ

ಈಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಂತೆ ದಿನಚರಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮೇಲು ಜೀವಿಗಳೂ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳೂ ನ್ಯಾಯ ಅನ್ಯಾಯಗಳೂ ಹಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಸಂಪತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮಾರುವೆ, ಹಂಚಿಕೆ, ಭೋಗಸಾಧನೆಗಳೆಲ್ಲ ಹಣದ ಸ್ಥಾನದೊಡ್ಡದು. ಹಣವೆಂದರೆ ಚಾಲ್ತಿ ಹಣ: ಜನರ ಸ್ವಂತದ್ದಾಗಲಿ ಸಾಲದ್ದಾಗಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಾಣ್ಯ, ನೋಟು, ಚೆಕ್ಕ್ಯು. ಸರಕಾರಗಳವರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಅದರ ಪ್ರಚಾರಕರು.

ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಹಣಕ್ಕೂ ಬೆಲೆಯುಂಟು. ಈ ಬೆಲೆ ಏರಿಳಿಯುವುದುಂಟು. ಅಂಥ ಏರಿಳಿತಗಳಿಂದ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ತೊಂದರೆ ತೊಡಕು ಅನ್ಯಾಯ ಲಾಭ ನಷ್ಟ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಣದ ಪ್ರಚಾರಕರು ಅದನ್ನು ಒಂದು ಹದದಲ್ಲಿ ಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುವುದು.

ಒಳವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆವಾಸಿಗಳೂ, ಹೊರವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಮಾರುವೆಯ ದರವೂ ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅಳಿಯುವುವು. ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಧಾರಣೆವಾಸಿಯನ್ನು ಒಂದು ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದರೆ ದೇಶದ ಒಳಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಹಲವರ ಮತ. ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಂಸ್ಥೆ ಸಾಧನಗಳೂ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳೂ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಯಾವ ನಿಯಮ ಶಾಸನಗಳು ಕಾರ್ಯಗತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುವುವು.

ಚಾಲ್ತಿ ಹಣ (೧) ಕಿರುವಾಯಿದೆಯ ಎಂದರೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಮೀರದ ಸಾಲದ ಹಣ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪೇಟೆಗೆ ಬೇಕು; (೨) ನಿಡು ವಾಯಿದೆಯದು ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಗೆ ಬೇಕು. ಕಿರುವಾಯಿದೆಯ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ ವಟ್ಟದ ದಲ್ಲಾಳರೂ ಪ್ರಬಲರು. ಇಲ್ಲಿನ ಹಣದ ಸಂಚಾರವನ್ನೂ ಮೊತ್ತವನ್ನೂ ವಟ್ಟ ಮತ್ತು ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳನ್ನೂ ದೇಶದ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ತನ್ನ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟಿನ ಮೂಲಕ ಆಳುವುದು.

ವ್ಯವಸಾಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಆಸ್ತಿಸಿರ್ಮಾಣ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಿಡುವಾಯಿದೆ ಹಣದ ನೆರವು ಬೇಕು. ಇಶ್ಯೂ ಅಂಗಡಿಗಳು, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಬಾಂಡು ಷೇರು ಸ್ವಾಕುಗಳ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು, ಸ್ಟಾಕ್-ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜುಗಳ ವ್ಯವಹಾರ, ಇತರ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು — ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿಶೇಷ ಸಾಧನಗಳು. ಆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಚೆಕ್ಕು ಹುಂಡಿಗಳ ಮತ್ತು ವಟ್ಟದ ದರಗಳ ಚಲನೆ ಹೇಗೋ ಇಲ್ಲಿ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳಗಳ ಮತ್ತು ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳ ಚಲನೆ ಹಾಗೆ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ಎರಡು ಪೇಟೆಗಳಿಗೂ ಹಣದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಧಾರಣೆವಾಸಿ, ಮಾರುವೆಯ ದರ, ಬಡ್ಡಿಯ ದರ, ಉದ್ಯೋಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ತಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಸಂಪನ್ಮಂಡಲ ವನ್ನು ಕಾಯುವ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತಿದ್ದುವ ಸಂಸ್ಥೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು.

ಎರಡು ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಕಾರದವರ ಕೈವಾಡ ಬಹು ಪರಿಣಾಮ ಕಾರಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಹಣಕಾರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಈಗ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇ ಮಾಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಅವರ ಆಯ ವ್ಯಯದ ಮತ್ತು ಸಾಲ ತೆಗೆಯುವ, ತೀರಿಸುವ, ವೆಚ್ಚಮಾಡುವ ರೀತಿನೀತಿಗಳಿಂದ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಮಂಡಲದ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರವಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾಗುವುವು. ಅವರ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಾರನೀತಿ ತೆರಿಗೆಯ ನೀತಿಗಳಿಂದಲೂ ಹಣದ ಹವವೂ ಹದವೂ ಮಾರ್ಪಡಬಲ್ಲವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಕೇಡು ತಟ್ಟದಂತೆ ಧನ ಮಂಡಲವನ್ನು ಕಾಯುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದುದು. ಹಣದ ಅಲ್ಪ ಸಂಚಾರ ಅಥವಾ ಅತಿ ಸಂಚಾರದಿಂದ ಹಣದ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿ ಪೋಷಿಸಿ ಅದನ್ನು ಒಟ್ಟು ಸಮಾಜದ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಅವರದು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಕ್ರಮಗಳೂ ಏರ್ಪಡುವುವು? ಯಾವ ನಿಯಮ, ಶಾಸನ ಉಂಟಾಗುವುವು? ಕಾರ್ಯದ ಫಲಾಫಲ ಏನು? ಅವುಗಳ ಕಷ್ಟ ನಿಷ್ಕೂರ, ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣಪದ್ಧತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಇಲ್ಲಿನ ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಬಲಾಬಲಗಳೂ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ.

ಹಣ ಪ್ರವಂಚ

ಹಣ ಪ್ರಪಂಚ

ಪ್ರಕರಣ ೧

ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗ

ಆಕಾಂಕ್ಷೆ. — ಹಣವೆಂದರೇನು? ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗೆ? ಆವಶ್ಯಕತೆ ಉಪಯೋಗಗಳೇನು? ಆಳತೆ ಹೇಗೆ? ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಬಗೆ ಯಾವುದು? ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಗಳೂ ಮೇಲು ಬೀಳುಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುವು? ದಣಸಂಗ್ರಹ ದಲ್ಲಿಯೂ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಮೇಲು? ಅದರ ಮೂಲಕ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಮುಂತಾದುವು ಹೇಗೆ ನಡೆಯುವುವು? ಜನರೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಸರಕಾರ ದವರೂ ಹಣಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೆರೆಯುತ್ತಾರೆ? ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಬಂಧಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ? ಯಾರ ಸ್ಥಾನ ಎಲ್ಲಿ? ಬಟ್ಟುಸಮಾಜದ ಮಂಗಳಕ್ಕೂ ಈ ಎಲ್ಲರ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಕೆಳೆ ಇದೆಯೇ? ಹಣದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹಂಚಿಕೆಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಕೆಟ್ಟುವನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡುವ ಉಪಾಯಗಳಾವುವು? ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಮತ್ತು ಸಂಚಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಧನ-ಹಣ. — ಮೂಲತಃ ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥ ಗಳೂ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಅನುಕೂಲಗಳೂ ಸೇರಿ ಧನವಾಗುವುದು. ಆದರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥ

ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಸೌಲಭ್ಯವೂ ದೊರೆಯುವವೋ ; ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳಿದ್ದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬಗಳ ಸುಖ, ಸೌಕರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ಪುಷ್ಟಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ಉಂಟಾಗುವವೋ ಆ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ **ಧನ** ಎನ್ನುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅಳೆದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೇಕು ಬೇಕಾದಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ ಧನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ— ಹಣ. ಒಟ್ಟು ಯಾರ ಧನಸಂಪತ್ತಿನನ್ನಾಗಲಿ ಅದರಿಂದಲೇ ಅಳೆದು ನೋಡಿಸುವರು. ಹಣವೆಂದರೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿ ಒಳಕೆಗೆ ತರುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪದಾರ್ಥವಿಶೇಷ. ಎಲ್ಲ ಲೆಕ್ಕಗಳೂ ಅದರ ಎಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವು ; ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೊಡುವುದು, ವೆಚ್ಚಮಾಡುವುದು, ಕೂಡಿಸುವುದು, ಹಂಚುವುದು, ಎಲ್ಲವೂ ಹಣದ ಮೂಲಕವೇ. ಧನಸಾಮಗ್ರಿ ಸೇವೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇದು ದೊರಕಿಸಬಲ್ಲ ಸಾಧನ. ಅದುದರಿಂದ ಹಣದ ಪ್ರಯೋಜನ, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಚಲನೆ, ಕಾರ್ಯ, ಹಂಚಿಕೆ, ಸಂಗ್ರಹ, ಒಳ ಹೊರಗಿನ ಬೆಲೆ—ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದರೆ ಧನದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಅದುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳೆಲ್ಲ ಹಣವನ್ನೇ ಕುರಿತವು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು ; ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ; ಅವು ನಡೆಯುವ ರೀತಿ ; ಅವಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳ ಒದಗುವ ಬಗೆ—ಕ್ರಮ ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಂಡ ವಾಳವೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಒದಗುವ ರೀತಿ ; ಒದಗಿಸುವ ಜನರು, ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ; ಅಲ್ಲಿನ ನಿಯಮ ನೀತಿಗಳು ; ಅತಿಧನೀಕತನದಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಗಳು ; ದೇಶದ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿಸಮಯ, ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯರಂಗಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜನರಿಗೂ ಸಂಸ್ಥೆ ಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಸರಕಾರಗಳಿಗೂ ಹಣವೊದಗುವ ರೀತಿಯೇ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಷಯ.

ಹಿನ್ನೆಲೆ. — ಪ್ರತಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಸರಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ತಮ್ಮ ದಿನದಿನದ ಬದುಕನ್ನು

ನಡಸಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರದಿಂದ ಅವರ ಸುರಕ್ಷಣೆ ಯಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಸರಕಾರದ ಕೆಲಸಗಳು ಸುರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹಣಕಾಸು ಗಳನ್ನೂ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ತಾವು ಅದರ ಅಡ್ಡಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ದಕ್ಷವಾಗಿ ಇರುವವರೆಗೂ ತಮಗೆ ತೋರು ವಂತೆ ಕ್ಷೇಮಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಅನರ ಸಂಜಿಕೆ; ಯಾವ ಅಡಚಣೆಯೂ ಬಾರದಿರುವುದೆಂದು ಭರವಸೆ; ಇತರರಿಂದ ಅಡ್ಡಿ, ನಷ್ಟ, ಅನ್ಯಾಯ ಅದರ ಸರಕಾರ ಅವನ್ನು ಸುರಪಡಿಸಿಕೊಡು ವುದೆಂಬ ಧೈರ್ಯ. ಅದುದರಿಂದ ಜನರು ಅನುಕೂಲ ತೋರಿದಂತೆ ಸ್ವಂತ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಸರಕಾರ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಭದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಧರ್ಮದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಎಲ್ಲೆಯ ಸರೆಗೂ ಇತರರ ಗೊಡಸೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ತಾವು ಬಯಸುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ವನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರವಿಸಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರೂ ಅಲ್ಲಿನವರೆಗೂ ಸರಕಾರವೂ ಅದರ ಕಾಯಿದೆಗಳೂ ಅವರನ್ನು ಕಾಯುವವು. ಪೀಠಿಕಾ ವಾದರಿಂದ, ಎಲ್ಲ ಜಗಿಯ ಜನರೂ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತುರರಾಗುವರು. ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗೆ, ಬಂಧು ಮಿತ್ರರಿಗೆ, ತಮಗೇ ಕಷ್ಟಕಾಲಕ್ಕೆ, ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವಂತೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೂಟಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವರು. ಉದ್ದೇಶ ಮಾತ್ರದೇ ಇರಲಿ ಸಂತತವಾಗಿ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ತಮಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾದುದು ಆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಜನರ ನೋಟವೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸುವುದು.

ಉದ್ಯೋಗಗಳು. — ದೇವರು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿರುವ ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿ ಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ವ್ಯವಸಾಯ, ಮಾನು ಹಿಡಿಯುವುದು, ಬೇಟೆ ಮಾಡುವುದು, ಆರಣ್ಯದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹ, ಗಣಿಗಳಿಂದ ಲೋಹ ತೆಗೆಯುವುದು ಮೊದಲಾದ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು; ಈ ರೀತಿ ರೂಪಿಸಿದ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಕಾರ್ಖಾನೆ

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ತಂದು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹೂಡಿ ಒಂದು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆ ಸಾವಿರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಿರುವವರು ಕೆಲವರು ; ತಯಾರಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿ ಒದಗಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ತರುವಲ್ಲಿಗೆ ಅವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ;— ಈ ಬಗೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ರಸ್ತೆ ಹಾಕುವುದು, ರೈಲು, ಗಾಡಿ, ಹಡಗು ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ನಡೆಸುವುದು, ವರ್ತಕತನ—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ; ಕಟ್ಟಡ, ಸೇತುವೆ, ಯಂತ್ರಶಾಲೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ; ಕಲೆ, ಶಿಲ್ಪ ; ಜನರಿಗೆ ವಿನೋದವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಕೆಲಸ ; ಅವರಿಗೆ ಊಟ ಉಪಚಾರ, ಸೇವೆ ವಸತಿ ಆರೋಗ್ಯ—ಇವುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ; ಸರಕಾರಿ ಸಾಹುಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕ್ಲುಪ್ತ ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಕೆಲವರು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತಂದೆ ತಾತಂದಿರು, ಬಂಧುಗಳು ಗಳಿಸಿಟ್ಟುಹೋದ ಹಣದಿಂದಲೂ ಆಸ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಬಡ್ಡಿ, ಬಾಡಿಗೆ, ಗುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಜೀವನಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವವರು ಕೆಲವರು ;—ಈ ರೀತಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ತೊಡಗಿ ಹಣಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರವೇ ಸ್ವತಂತ್ರರು ; ಇತರರಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ. ಬದುಕಿಗೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವೃತ್ತಿಗಳು ಕೆಲವು ; ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವವು ಕೆಲವು. ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಕಾಯಿಕ ಶ್ರಮ ಬೇಕು ; ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ, ಅನುಭವ, ನಿವುಣತೆ, ಸಾಹಸ, ಬೇಕು. ಮೇಲಂತಸ್ತಿನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮೈ ಅಲ್ಲಾಡಿಸದೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪಾದನೆಯೂ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರುವ ಮೆದು-ಗೈ ಕೆಲಸಗಳು ಕೆಲವರಿಗೆ ; ಎಷ್ಟು ದುಡಿದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆಗೇ ಸಾಲದೆ ಇರುವ ಒಡತನ ಕೆಲವರಿಗೆ ; ಯಜಮಾನರು ಕೆಲವರು ; ಕೂಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು ಕೆಲವರು ;—ಹೀಗೆ ರಚಿತವಾಗಿದೆ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಜನವರ್ಗ.

ಸುತ್ತಲ ಪ್ರಪಂಚ.— ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ನೋಡಿದರೂ ನೂರಾರು ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅದು ನಡೆಯುವವರೆಗೂ, ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ತಮಗೆ ಇರುವವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೊಡುವ ಸಂಬಳದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರು ಯಾವ ದೇಶದವರು, ಅಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯ ಯಾರಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಗಿರಾಕಿಯೂ ಲಾಭವೂ ದೊರೆಯುವದೆ ಇಲ್ಲವೆ, ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಇತರರು ಎಲ್ಲಿನವರು ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೂಡ ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದರೂ, ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆಯುವುದು. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಲಾಭವಿರುವವರೆಗೂ—ಕೆಲವು ಕಡೆ ಲಾಭವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ—ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅದನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಕೆಲಸಮಾಡುವವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುವ ಸಂಬಳ ಸಾಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುವು.

ಸಂಪದುತ್ತತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಈಗ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸೌಲಭ್ಯವಿದೆಯೋ, ಶಕ್ತಿಯೂ ಕುಶಲತೆಯೂ ಇವೆಯೋ ಅವರು ಆಯಾ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವರು. ಸಣ್ಣ ಕೆಲಸಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಹಣವಿರುವವರು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ತಮ್ಮ ತಯಾರಿಕೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಮೇಲಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಅಗ್ಗಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ತಗ್ಗಿಗೆ ಮಾರುವುದು—ಇದೇ ಒಂದು ಅರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ. ತಾವು ತಯಾರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ತಕ್ಷಣವೇ ಗಿರಾಕಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಇತರರೂ ಅದೇ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅದೇ ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿವಾಡಿ ಗೆಲ್ಲಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವರೊಡನೆ ಬೆಲೆ ಮಾರಾಟಗಳ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪೇಟೆಯ ಗಿರಾಕಿಯನ್ನು

ಇಬ್ಬರೂ ಹುಂಚಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಗಿರಾಕಿಗಳು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಸಾಮಾನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರೂ ಪೇಟೆಯ ಧಾರಣೆಗೆ ಮಾರಲು ಬಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು. ಗಿರಾಕಿಗಳು ನೆರೆಯವರಾಗಲಿ ಹೊರಗಿನವರಾಗಲಿ ಸ್ವದೇಶದವರಾಗಲಿ ವಿದೇಶದವರಾಗಲಿ ದೂರವನ್ನು ಸಡ್ಡುಮಾಡದೆ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನು ಬದುಗುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವರು.

ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅನುಕೂಲಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿ; ಅದಕ್ಕೆ ರೂಪಾಂತರ ಕೊಡಬಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಾರರು; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕೆಲಸಗಾರನ ಕೆಲಸದಿಂದಲೂ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸೂರರಷ್ಟು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಬರುವಂತೆಯೂ ಕೆಲಸ ನಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಆಗುವಂತೆಯೂ ಯಂತ್ರ ಸಹಾಯ; ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಂಬಳ, ಯಂತ್ರಸ್ಥಾಪನೆ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಖರ್ಚು ಇವು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಪೊದಲಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕರಣಗಳು ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನೆರೆಯಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ, ವೆಚ್ಚ ಮಿತಿಯಾರದಂತೆಯೂ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ದೊರೆಯ ಬಹುದಾದ ಪರಮಾವಧಿ ಫಲ ದೊರಕುವಂತೆಯೂ ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ದಕ್ಷವ್ಯವಸ್ಥೆ; ಕಾರ್ಯಾರಂಭನಾ ಶಕ್ತಿ; ತಯಾರಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬರುವಂತೆ ಅವನ್ನು ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರುವ ಮತ್ತು ಮಾರಿಸುವ ಚಾತುರ್ಯ; ಪೇಟೆ ಗಿರಾಕಿಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆ; ಅನುಭವ; ಬಟ್ಟೆ ಸಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಬರುವುದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸಡಮ ತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ ಸಷ್ಟಿವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಬಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಸಾಹಸ; — ಇವೆಲ್ಲದರ ಫುಟ್ಟು ಸಂಯೋಜನದಿಂದಲೇ ಈಗಿನ ಅದ್ಭುತವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೇ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಗಳವರಿಗೆಲ್ಲ ಪೈಪೋಟಿಯಿದೆ: ಎಲ್ಲರೂ ಸಾಮಾನನ್ನು ತಯಾರಿಸುವರು; ಗಿರಾಕಿ ಹುಡುಕುವರು; ಮಾರುವರು; ಲಾಭಪಡೆಯುವರು. ಯಾರೋ

ಒಂದು ಆ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡರೆ ಇವರ ಕೆಲಸ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಯಾರು ಕೊಳ್ಳುವವರು? ಏಕೆ? ಮುಂದೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು? ಎಂದು ಕೂಡ ಅವರು ವಿಚಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗಿರಾಕಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾದರಿಟ್ಟರೆ ಇವರ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯಿತು.

ಈಗಿನ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ. — ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಟ್ಟಿನ ಕೆಲಸ ಭಾಗಭಾಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನೂರಾರು ಜನ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಬೆಳಗ್ಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯ ವರೆಗೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹತ್ತಿಯ ದಾರವನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಕಾರ್ಯಸಂಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಬಿಡಿಸುವ ಯಂತ್ರಗಳ ಬಳಿ ಕೆಲವರು; ಅದನ್ನು ಹಿಂಜುವ ಯಂತ್ರಗಳ ಬಳಿ ಕೆಲವರು; ಅದನ್ನು ತೆಳಗೆ ಅಗಲವಾಗಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡುವ ಯಂತ್ರಗಳ ಬಳಿ ಕೆಲವರು; ಏಳೆ ತೆಗೆಯುವ ಯಂತ್ರದ ಕದಿರುಗಳ ಬಳಿಯೇ ಸಿಂತ್ತು ಕೆಲಸಮಾಡುವವರು ಕೆಲವರು; ಫೀಗೇ. ಅವರು ಸಿಂತಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಯಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಒಂದು ಸಿಯತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಗ್ರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಿಯತವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾತ್ರ ಅವರದು. ಅಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯಿತು. ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಇತರ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹುಗೆ ಮಾಡುವರೆಂಬ ವರಿಸೆ ಅಥವಾ ಗಮನ ಇವರಿಗಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಭಾಗದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾವು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರಾಯಿತು. ಯಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗದ ಕೆಲಸವೂ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಭಾಗವಾಗುವುದು; ಹಲವು ವೇಳೆ ಅವುಗಳ ಬಳಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಜನರೂ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸಿಂತ್ತು ಯಂತ್ರಗಳ ಹುಗೆ ಒಂದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಏಳೆದೊ ತಿದ್ದಿಯೊ ಬಿಡಿಸಿಯೊ ಸೇರಿಸಿಯೊ ಅವರ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯುವುದು. ಆ ಕೆಲಸ ಅತಿ ಅಸಂಪೂರ್ಣವಾದುದೇನೂ ನಿಜ. ಆದರೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ದಾರ ತೆಗೆಯುವ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗದ ಕೆಲಸ ಒಂದು ಮಜಲು; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನದೂ ಆ ಮಜಲಿನಲ್ಲಿ

ಬಂದು ಅಂಶ. ಬಟ್ಟೆ ಸ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೀಗೆ ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ಮಂಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಈಗಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರಮ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯ ವಿಭಾಗ (Division of Labour) ಎನ್ನುವರು. ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಹಕಾರ.

ಇಂತಹ ದಾರ ಮಾಡುವವರು ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಗಿರಣಿಗಳೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕರಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೇ ಜಗಿಯ ದಾರವನ್ನು ತೆಗೆಯುವವರು ಗಿರಾಕಿಯೂ ಲಾಭವೂ ಹೆಚ್ಚಿ ದಂತೆಲ್ಲಾ, ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವರು.

ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಚನೆ. — ದಾರ ತೆಗೆಯುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಹಿಂಜುವುದು ಹೀಗೆ ಒಂದು ಭಾಗವೋ, ಹಾಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ದಾರದ ಎಳೆ ತೆಗೆಯುವದೇ ಒಂದು ಭಾಗ. ಬಟ್ಟೆ ಮಾಡುವ ಬಟ್ಟೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವವರು; ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಊರಿಂದ ಊರಿಗೆ ಸಾಗಿಸುವವರು; ಕೊಂಡು ಮಾರುವವರು; ಹಿಂಜುವವರು; ದಾರ ತೆಗೆಯುವವರು; ದಾರಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ ಹಾಕುವವರು; ಕೊಂಡ ದಾರದಿಂದ ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವವರು ಎಲ್ಲರೂ ಶ್ರಮಪಡಬೇಕು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ದೇಶದವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಹತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಸೀರಿಕಾ, ಈಜಿಪ್ಟ್, ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶಗಳವರು. ಆ ಹತ್ತಿಯು ಬಹುಭಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಜಪಾನ್, ಇಟಲಿ, ರೈಕೊಸ್ಲೋವಾಕಿಯಾ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವರು. ಆ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಗೂ ರಫ್ತಾಗುವುವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಲು ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗಳವರೂ ಹಡಗಿನ ಕಂಪನಿಗಳವರೂ ಬಂದರುಗಳವರೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು; ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಬಡಗಿಸಲು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಸಾಯಕಾರರೂ ಇರುವರು; ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಕೊಂಡು ಲಾಭಕ್ಕೆ ಮಾರುವ ದಲ್ಲಾಳ ವರ್ತಕರ (ತರಗಿಸವೇಟಿಯ) ಗುಂಪು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತಾಸೇ ತಾನು.

ಪೈಪೋಟಿ. — ಬಚ್ಚಿಗಳನ್ನು ಬದಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಜಪಾನ್ ದೇಶಗಳವರಿಗೆ ಪೈಪೋಟಿ; ಯಂತ್ರಗಳು, ಉಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಬದಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಜರ್ಮನಿ, ಅಮೇರಿಕಾದವರಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಗೋಧಿಯನ್ನು ಬದಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯಾ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ, ಕ್ಯಾಸಡಾಗಳವರಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ. ಹೀಗೆ ಜನಜನಾಂಗಗಳವರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನದ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣ. ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಉಳಿಯುವವರೆಲ್ಲರೂ ಆರ್ಥಿಕ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸೇರುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲೋ ಹೇಗೋ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅವರವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಅವಶ್ಯಕ ಮತ್ತು ಛೇದಿಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಬದಗಿಸುವರು. ಸಂಪಾದನೆ ಇರುವ ಎಲ್ಲರ ಬದುಕೆಗಳೂ ಈದೊರಬಲ್ಲವು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಗೂ ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಬೆಟ್ಟು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲನವರು ಭಾಗಿಗಳಾಗುವರು; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಅಂತರ-ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಹಕಾರವಾಗುವುದು. ಜಗತ್ತಿನ ಜನರಿಗಿಲ್ಲಾ ತಾವು ಕುಳಿತಿರುವ ಕಡೆ ಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುವುವು.

ಇದನ್ನೇ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬಹುದು: ಈಗ ನಾಪೆಲ್ಲರೂ ಮೃದುವೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಚ್ಚಿಬ್ಬರು ಬಂದೊಂದು ಕಡೆ ಇದ್ದೇವೆ. ನಮಗೆ ಸೂಕ್ತ ತೋರಿದಂತೆ **ಜೀವನ** ಮಾನುತ್ತಿದ್ದೇವೆ; ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಂಗುಡಿಗಳಿಂದ ಕೊಂಡುತರುತ್ತೇವೆ. ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಸವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಡಿಯಿಂದ ತಂದ ದೇಶಪದೇಶಗಳ ವಸ್ತುಗಳು ಹಲವು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ದೀಪಗಳು ಜರ್ಮನಿ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕಾ, ಜಪಾನ್ ದೇಶದವು; ಬಚ್ಚಿಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಹಾಲೆಂಡ್, ಜಪಾನಿನವು; ಚಾಕು, ಕತ್ತರಿ, ಸೂಜಿ, ಕೊಡೆ, ಸೋಪು, ವಾಸೆಲೈನ್, ಬೆಂಕಿಯಪೆಟ್ಟಿಗೆ, ಬೋಡು, ರಗ್ಗು, ಪುಸ್ತಕ ಎಲ್ಲ ಬಹುವಾಗಿ ಪರದೇಶದವು. ಇಂತಹ ಸಾಮಾನು ನಮ್ಮ

ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಎಷ್ಟು ಇರಬಹುದು? ಬಟ್ಟೆ ಇಂಟಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಇರಬಹುದು? ವ್ಯಸಂಜದಲ್ಲಿಲ್ಲ? ಎಂದರೆ ಅವನ್ನು ಮೊದಲು ತಯಾರಿಸುವವರು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು? ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವವರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಈ ವಸ್ತುಗಳು ಸಮೃದ್ಧ ಕೈ ಸೆರುವುವೆಂಬ ತಿಳಿವಿಲ್ಲ; ನಮಗೆ, ಇಂತಹವರು ಇಲ್ಲಿಯೇ, ಹೀಗೆಯೇ ಅವನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡಿ ಅಂಥವರ ಮೂಲಕವೇ ಮಾರಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯದು. ಇವನ್ನು ಮಾರುವ ಅಂಗಡಿಗಳೆಂಬವರಿಗೂ ನಮಗೂ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಪರಿಚಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿ ಸಿಕ್ಕಿರತೆಂದು ಊಹಿಸಿ ಮಾತ್ರ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ತಯಾರಿಸುವರು; ಅಂಗಡಿಯವರು ತಮ್ಮ ಊರಿನವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದಾನೆಂದು ಅವನ್ನು ಕೊಂಡು ಇಟ್ಟು ಮಾರುವರು. ಈ ಈ ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ಹೋದರೆ ಈ ಈ ವದಾರ್ಥ ದೊರೆಯುವದೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ತಂದು ಅದರ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆವು. ಹೀಗೆ ಬಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಕೂಡ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಲಭಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಲಾಭ ದೊರೆಯಿತು. ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೃತಕ ಕುಶಲವಿದ್ಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವಂತಾಯಿತು. ಕುಳಿತಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಮುಕ್ತಿ ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಗೆಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವಿದೆ; ಕಾರ್ಯಸಂಭಾಗವಿದೆ; ಪರಸ್ಪರ ಅಧೀನತೆಯಿದೆ; ಸಹಕಾರವಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಂತ ಲಾಭಕ್ಕೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರ ಆಸೆಗಳೂ ಸರವೇರಲು ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇತರರಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆ, ಅಭಿಲಾಷೆಗಳು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾದುದರಿಂದ ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ;— ಹೀಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಕಾರ್ಯ ಅದನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಜನರ ಸೌಕರ್ಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು. ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವದಾರ್ಥಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿ

ಯಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರ, ಎಷ್ಟು ದೇಶಗಳವರ, ಉದ್ದೇಶಗಳ, ಯಂತ್ರಗಳ, ವರ್ತಕರ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ, ಪ್ರಯತ್ನ ಅವಶ್ಯಕ — ಎಷ್ಟು ಜನರ ಬೇವನ ನಡೆಯುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು.*

ಹಣವೇ ಸಾಧನ. — ಈಗ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಒಂದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ಹಣದಿಂದ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವೊಂದಿದ್ದರೆ ಅರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಪೂರ್ತಿಯಾಗದ ಬಯಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಎಲ್ಲೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ ಅ ಕೆಲಸದಿಂದ ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಮಗಾಗಲಿ ಯಬಮಾಸರಿಗಾಗಲಿ ನೆರೆಯವರಿಗಾಗಲಿ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿ ದೊರೆಯುವಂತಿರಲಿ ದೊರೆಯದಿರಲಿ, ಕೆಲಸದ ಫಲವಾಗಿ ಹಣ ಒಂದರ ಅಯಿತು. ಹಣವನ್ನು ನೆಚ್ಚುಮಾಡಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ಭೋಗಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಹೀಗೆ ಹಣ ಭೋಗಸಾಧನ. ಹಣವಿದ್ದವರಿಗೆ ವಸ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಸೇವೆ ಅಧಿಕಾರ ಬರುವುದು. ಸಂತಾಪನೆಯೆಂದರೆ ನೆಚ್ಚುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ. ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿದ್ದಷ್ಟು ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಹಣವೇ ಅ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಳಿಯುವ ಆತೆ; ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಕೈ; ಎಲ್ಲ ಸಂತೋಷಗಳಿಗೂ ಮಾರ್ಗ — ಸಾಧನ. ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು ಹಣಕ್ಕೆ; ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮಾರುವುದು ಹಣಕ್ಕೆ; ಅಂಗಡಿ ಮುಂಗಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವುದು ಹಣದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ; ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನು ಸಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ಹಣದ ಸಹಾಯ; ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ತೆರುವುದು, ಅಸ್ತಿಮಾಡುವುದು, ಹುಡುಕುವುದು, ಕಾಗದಪತ್ರ ಬರೆದಿಡುವುದು, ಅಸ್ತಿಗೆ ಬೆಲೆಕಟ್ಟುವುದು, ಕೂಲಿ, ಸಂಬಳ, ಒಡ್ಡಿ, ಒಂಕವಾಳ, ಲಾಭ — ಎಲ್ಲದರ ಲೆಕ್ಕವೂ ಹಣದ ಮೂಲಕ; ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕಂದಾಯ ತೆರುವುದು, ದಾನ ಭರ್ಷ ಮಾರುವುದು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಣವೇ ಸಾಧನ. ವಿನಿಮಯ

* ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಫಲವಾಗಿ ವಿಶ್ವವಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಷಮತೆ ಉಂಟಾಗಿ ಕೆಡಕು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಹೀಗೆ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗುವುದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರ ಯಾವುದೂ ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಯಾವ ಹಣವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹಣವನ್ನು 'ಬಡ್ಡು' ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಸಂಪಾದನೆ — ಉಳಿಸಿ ಕೂಡಿಸುವ ಹಣ. — ಸಂಪಾದನೆ ಕೆಲಸವಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಲಸವಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಇರುವುದಲ್ಲವೇ? ಬರುವ ವರಮಾನ ದಿನದಿನದ ಪೆಚ್ಚುಕ್ಕೇ ಸಾಲದಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಸಂಪಾದನೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಏರ್ಚು ಕಳೆದು ಉಳಿತಾಯವಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚು. ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ಅವರು ವಾಸಭರ್ತುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಏನೋಡಕ್ಕೂ ಪೆಚ್ಚುಮಾಡಿ ಬರಿಗೈ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. (ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರವುಂಟು!) ಅಥವಾ, ಬಡವರನ್ನು ಕೊಂಡು ಬಹುದು; ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲದ ಕುಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೂಡಿಸಬಹುದು. ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡಬಹುದು; ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಧನವಿಟ್ಟುಕೊಡಬಹುದು; ಕಂಪನಿ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ಗಳ ಬಂಡವಾಳವಾಗುವಂತೆ ಷೇರು ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಂಡು ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡಬಹುದು. ಬಂಡುತಕ್ಷಣ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಪೆಚ್ಚುಮಾಡಿದರೆ ತಕ್ಷಣದ ಸಂತೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೂಡಿಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅದು ನೆರೆಯದಾಗುವುದು; ಬಡವರೂ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಂತ ಹಣದಿಂದ ಹಣದ ಒಟ್ಟು ತಡೆಯುವುದು; ಅಡಗುವುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕಿದರೆ, ಬಡ್ಡು ಸೇರಿ ಹಣ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು: ಬಡ್ಡಿಗೆ ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರು ಹಣವನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗವೂ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕು ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟರೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಪೆಚ್ಚುವಾಗದೆ ಉಳಿಯುವ ಹಣವೆಲ್ಲ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಧನವಾಗಬಲ್ಲದು. ಆಗಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಪ್ರಚಾರ ವಾದದ್ದು ಮಾತ್ರವೇ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧನ; ಕಾರಣ; ಅರ್ಥಚಕ್ರವನ್ನು

ನಡಸುವ ಚಾಲಕರಕ್ತಿ.* ಬಂಡವಾಳ, ಉದ್ಯೋಗ, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸಂಪಾದನೆ, ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಭೋಗ ಇವನ್ನು ಪರಮಾವಧಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಲೋಕದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದೇ ಅರ್ಥಸಾಧನೆಯ ಗುರಿ.

ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ.

“... ಸೂಕ್ತವಿಧಾನದಿಂದ ನಡೆಯುವ” ಮತ್ತು “ಸೂಕ್ತ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನೇ ಹಣಗೀ ಸವಸು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿ” ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕೇರು, ಅನುಭವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಹೇರಿದನರ ಹಣವೆಂಬುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆಸುವ ಮೇಲೆ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಅದರ ಸಂಪೂರ್ಣವನ್ನು ಮೂಲಸಂಪನ್ಮೂಲ ವರ್ಗದ ಸಮೂಹದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು (Durable Assets) ಮೇಲೆ ಇದ್ದಂತೆ.

ಹಣವೆಂಬುದೇ ಸ್ವಲ್ಪ, ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಧನ, ಸುಖ, ಶಾಂತಿ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ಧರ್ಮ, ನ್ಯಾಯ, ಸೌಂದರ್ಯ ಇವುಗಳೆಂಬ ಅನೇಕವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ವಸ್ತುವು ಯಾವುದಾಗಲಿ ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಲೋಕಜೀವನದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿನ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಕೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನ ಅದು ; ಅದುವಂದೆಂದೆ ವಿವರಿಸುವ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನರಿತು ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಪ್ರಕರಣ ೨

ಹಣದ ಉತ್ಪತ್ತಿ

ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬದಲಾಬದಲಿ - ಅನನುಕೂಲಗಳು - ಹಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆ. - ಹಣವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದುಂಟು. ಹಿಂದೆ ಅಂತಹುವೇ ಬಹುವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ದೂರದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಹಣದ ಚಲಾವಣೆ ಮಿತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಜನರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಾವೇ ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇತರರ ಕೈಗೆ ಕಾಯಬೇಕಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತಯಾರು ಮಾಡದಿರುವ ಒಂದೆರಡು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹೊರೆಯುವುದು ಅಥವಾ ಸಕ್ಕದ ಮಳೆಗಳಿಗಿಂತ ಕೊಂಡು ತೃಪ್ತರಾಗುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪದಾರ್ಥದ ಬದಲಿಗೆ (Barter) ಬಿಲಿ ಕೊಳ್ಳುವ ವಾಟಕೆಯುಂಟು. ಕೂಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಕಾಲು ಬಟ್ಟೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಅಕ್ಕಿ ರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ತರಕಾರಿ ಸೌದೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಬಟ್ಟೆ ಬರತಾರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪಾತ್ರೆ ಪದಾರ್ಥ ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದವು ಈ ಬಗೆಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬದಲಾಬದಲಿಯಿಂದಲೇ ಬೇರಾವಕ್ಕಿ ಬೇಕಾಗುವ ಅಥವಾ ನಾವು ಬಯಸುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ಸೇವೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬದುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಮಾಣದ ಬಳದೇಶ ಹೊರದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಡೆಯದಾಗುವುದು. ತೊಡಕು, ಅನನುಕೂಲ ಹೆಚ್ಚು.

ಇಂತಹ ಸಣ್ಣ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಎರಡು ವಸ್ತುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಇಬ್ಬರಾದರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಬೇಕು ; ಬಿಟ್ಟುನಿಲ್ಲುವ ಪದಾರ್ಥ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿರಬೇಕು. ಸಾಕಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥ ದೊರೆಯುವಂತಿರಬೇಕು. ತನ್ನದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವನದನ್ನು ತಾನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಿರಬೇಕು. ಇಬ್ಬರ ಎಣಿಕೆ

ಯಲ್ಲೆಯೂ ತಮ್ಮ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ ಸುಮಾರು ಸಮವೆಂದು ತೋರಿ
 ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೆಗೆಯಲು ಇಬ್ಬರೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆದರೆ ಇಂತಹ
 ಎಷ್ಟು ಜನರು ಬಟ್ಟೆಗೆ ಸೇರಿದರೆ ತಾನೆ ನಮಗೆ ದಿನವೂ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿರುವ
 ಏಕದಿಧವಾದ ಆಹಾರ, ಬಟ್ಟೆ, ಮನೋದ, ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿ, ಸೇವೆ
 ಸೌಕರ್ಯ, ದೊರೆತಾವು? ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಜನರೊಡನೆ
 ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯ? ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಕಡೆ ದೊರೆತಾರೋ?
 ದೊರೆತರೂ ಸಮ್ಮುಲ್ಲರವುದು ಅವರಿಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದರೆ—ಬೆಲೆಗಳು ಹೊಂದದೆ
 ವಾದ ಹುಟ್ಟಿದರೆ—ತೀರ್ಮಾನ ಹೇಗೆ? ಮಾಡುವವರು ಯಾರು? ಬೆಲೆಯೂ
 ಗೊತ್ತಾಯಿತೆನ್ನೋಣ: ಒಂದರ ಇಷ್ಟು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದರ ಅಷ್ಟು
 ಸಮ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದರೂ ಸಮ್ಯುಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ
 ಅನುಕೂಲವಲ್ಲದಿದ್ದರೇ? ಅಕ್ಕಿ ಕೊಟ್ಟು ಅಂಗಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಕ್ಕೆ
 ಇರುವಾಗಲೂ ಅಂಗಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಅಕ್ಕಿ ಅಕ್ಕಿಯವಸ್ಥೆಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂಗಿಯವನು
 ಅಂಗಿಯನ್ನು ಹರಿದು ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗುವುದೇ?
 ಅಂಗಿಯವನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟಾನು; ಅಕ್ಕಿಯವನಿಗೆ ಅದರ ಪ್ರಾಯೋಜನ
 ನೇನು? ಅಂಗಿಯವನಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹಣ್ಣು, ಹುಳು, ಸಕ್ಕರೆ,
 ಮಾತ್ರೆ, ತರಕಾರಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೇ? ಹೀಗೆ
 ಅಕ್ಕಿಲ್ಲದಷ್ಟು ತೊಂದರೆಗಳು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬರುವವು. ಈ
 ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಸಿವಾರಿಸುವುದು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ
 ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ಒಂದು ಒಗೆಯ 'ಹಣ-ವಸ್ತು'ವನ್ನು
 ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಇಂಥ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು
 ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಒಂದುಬಟ್ಟೆಗೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ
 ಬೇಕಾಗುವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನೇ ಈ ಹಣ-ವಸ್ತುವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು
 ಲಿಂದ ಅದರ ಮೂಲಕ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅಳೆದು ಅಕ್ಕಿನನ್ನು
 ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಸರಿಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ
 ಪಂಗಡ, ಕಾಲ, ಪ್ರಾಂತ, ಕಸುಬು, ನಾಗರಿಕತೆ, ಆನೆ ಇವುಗಳಿಗೆ
 ತಕ್ಕಹಾಗೆ ಈ ಹಣ-ವಸ್ತು ಬಳಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಮೊದಲು
 ಎತ್ತು, ಮಾನುಹಿಡಿಯುವ ಕೊಕ್ಕೆ, ಬಿಲ್ಲು, ಅಂಬು, ಕವಡೆ, ಮಣಿ,

ಚರ್ಮ, ಹೊಗೆಯಸೊಪ್ಪು, ಧಾನ್ಯ, ಬಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಅವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಆ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲಗಳು ಕಂಡುಬಂದುವು. ಕೆಲವು ಹುಳುತುಳೋಗುವವು; ಕೆಲವು ಕೊಳೆಯುವವು; ಕೆಲವು ಮಾಸುವವು, ಹರಿಯುವವು, ಮುರಿಯುವವು; ಕೆಲವು ಅಳಿಯುವವು; ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ ಗುಣ ಗಾತ್ರ ತೂಕ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ; ಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಾಂತವೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವವು. ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಾಪವೂ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಕಡೆಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ಲೋಹಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಬಂದರು. ಈಗ, ಬಹುತರವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ, ಫಳಫಳ ಹೊಳೆಯುವ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಣ್ಣ ಸಿಲ್ಲುವ ಮನೋಹರವಾದ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳ ಉಪಯೋಗ.—ಒಳ್ಳೆ ಹಣವನ್ನುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಅನೇಕ ಸುಗುಣಗಳು ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ದುರ್ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಬಂದೇ ಕಡೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟರೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತಿಟ್ಟರೂ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳವರೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಒಯಸಿ ಇವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವರು. ತಮಗೆ ಬರಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬವ್ವುವರು. ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ಕೈಯಲ್ಲದರೆ ಶಾಂತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುವುದೆಂದು ಜನರಿಗೆ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ಕಬ್ಬಿಣ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಳಂತೆ ಇವು ಅತಿ ವುಷ್ಟಲವಲ್ಲ; ಪ್ಲಾಟಿನಮ್, ರೇಡಿಯಮ್‌ಗಳಂತೆ ಅತಿ ಅಪರೂಪವಲ್ಲ. ಅಲ್ಪಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ತರುವುವು. ಸುಲಭವಾಗಿ ಪರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸಬಹುದು. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಸುಮಾರು ಒಂದೇ ಬಣ್ಣ ಯೋಗ್ಯತೆ ಉಳ್ಳವಾಗಿರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ ಒರೆಯಿಡಬಹುದು. ಕರಗಿಸಿ ಬೇಕಾದಂತೆ ಎಳೆದು ಬಡಿದು ಮುದ್ರೆ ಒತ್ತಿ ಯಾವ ಆಕಾರಕ್ಕಾದರೂ ತಿರುಗಿಸಬಹುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ—ಜನರು ತಮಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ತರುವ ಉತ್ತಮ ಬೆಲೆಯ ಪಾತ್ರೆ

ಪದಾರ್ಥ, ಬಡವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಸುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆತರೂ ಇವಕ್ಕೆ ಗಿರಾಕಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಸರಕಾರದವರು ನಾಣ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಾರದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಇವುಗಳ ಬೆಲೆ, ಗೌರವ, ಪೋಷಕತೆ ಮೊದಲಿ ಸಂತೆಯೇ ಇರುವುವು. ಮೀಗೆ ಎಲ್ಲರ ಬಯಕೆಗೂ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಗೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟು ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಕೆ ಪಡೆದಿವೆ.

ನಾಣ್ಯಗಳು — ಸರಕಾರದ ಅಂಕೆ. — ಇವನ್ನು ಹಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇವುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಣದ ಆಕಾರ ಅನೇಕವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಲೋಹದ ಗಟ್ಟಿಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಕ್ಕಟ, ಬರೆಗಳು ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆಗ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಹಣದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಬೆಲೆಯೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಬಳಕೆಗೆ ಅಪಚಣೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದ ಬಣ್ಣ ತೂಕದ ಗಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಸರಾದ ಪರ್ತಕರದೊ ಸರಕಾರದವರದೊ ಮುದ್ರೆ ಬತ್ತಿ ಅವು ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬರುವುದು ವಾಟಕಿಯಾಯಿತು. ಮುದ್ರೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಉಬ್ಬುವುದು, ಕೊನೆ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಕಂದು ಸೇರಿಸುವುದು ಮುಂತಾಗಿ ಹಣ ಕೆಲಸುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲರ ಹಿತವನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಸರಕಾರಗಳು ಆಗ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಹಣವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತಾವು ಕೈಕೊಂಡರು. ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಮುತ್ತು ಹಣದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಕೆಳಿಸುವವರ ಕೃತ್ರಿಮಗಳು ಸಾಗದಂತೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಟೆಂಕಸಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಣದ ಆಕಾರ, ಮುದ್ರೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಕೊಟ್ಟರು. ಕೊನೆಗೆ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಯೂ ಈಗ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆಕಾರವೂ ಅಚ್ಚೂ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ಹಣದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಅದರ ಹೆಸರು, ಬೆಲೆ, ಅಚ್ಚಾದ ವರ್ಷ, ದೇಶದ ಹೆಗ್ಗುರುತು, ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದರಾಗಲಿ ಉಜ್ಜಿ

ಲೋಹವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರಾಗಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ
ಬಂದು ಏರ್ಪಾಡು—ಈ ರೀತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು.

ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿ. — ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ ಹಣ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿರು
ವುದೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಹಣ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಒಳಕೊಂಡೂ ಗೊತ್ತುಮಾಡುತ್ತವೆ.
ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರವರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಣ ಸಂಚಾರ
ವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದಿರುವ ಪದ್ಧತಿಗಳೇ
ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಹಣದ
ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ರೂಢಿ, ನಯ, ಸಿಯಮಗಳನ್ನೂ ಆಯಾ
ಸರ್ಕಾರದವರೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡುವರು. ಅವರು ಯಾವುದನ್ನು ಹಣವೆಂದು
ಶಾಸನಮಾಡುವರೋ ಅದೇ ಹಣ (Legal Tender); ಯಾವ ತೆರಾಣಿ
ಯನ್ನಾಗಲಿ ಇಂಥ ಹಣದ ಮೂಲಕವೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಹಾಗೆ
ಮಾಡುವರೇ ಸಾಲ ತೀರಿದಂತಾಯಿತು—ಎಂದು ಅವರು ವಿಧಿಸಿದರೆ
ಅ ಅಷ್ಟೇ ಎಲ್ಲರೂ ಒಳಪಟ್ಟು ನಡೆಯಬೇಕು.

ದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ನಾಣ್ಯ ಯಾವದು? ಅದರ ಗಾತ್ರ—ಬೆಲೆ—
ಏನು? ಅದು ಚಿನ್ನದ್ದೆ, ಬೆಳ್ಳಿಯದೆ, ಕಾಗದದ್ದೆ? ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ ಬಂದು
ಲೋಹದ್ದೆ, ಎರಡು ಲೋಹಗಳದ್ದೆ? ಎರಡಾದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ
ತೂಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಳತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ
ಸಂಗತಿಗಳು ಹೀಗೇ ಎಂದು ನಾಣ್ಯಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ಏರ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಮಿತಿಗಳು. — ಹಣ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಹಣದ ಚಲಾವಣೆಯ
ರೀತಿಯೂ ನೀತಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಆಗಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ; ಮತ್ತು
ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ
ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಒಗೆಯಾಗಿರಬಲ್ಲದು? ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ
ವಾಗಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು :—

- (೧) ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಲೋಹವನ್ನು—ಚಿನ್ನ ವನ್ನೂ ಬೆಳ್ಳಿ
ಯನ್ನೂ—ಆಳತೆಯ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಣ
ವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದು. ಇದನ್ನು ಏಕಲೋಹ
ಪ್ರಮಿತಿ (Monometallism) ಎನ್ನುವರು.

- (೨) ಎರಡನ್ನೂ ಸಮಾನ ಗೌರವದಿಂದ ಅಳತೆಯ ಲೋಹಗಳಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದು. ಇದು ದ್ವಿಲೋಹ ಪ್ರಮಿತಿ (Bimetallism).
- (೩) ಯಾವ ಲೋಹಕ್ಕೋಶವನ್ನೂ ಬೆಂಗಾವಲಿಗಾಗಿಡದೆ ಕೇವಲ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛೆ ಹೊಳೆದಂತೆ ಕಾಗದದ ಹಣವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟನ್ನು ಬದಗಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಬೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಅಳೆಯಬಹುದು (The Inconvertible Paper Standard).
- (೪) ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಗಳು (ಧಾರಣೆವಾಸಿ) ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಏರಿಕೆದು ಒದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸೂಚನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ—ಒಂದು ಸೂಚಿಕೆಯನ್ನು (Index) ತಯಾರುಮಾಡಿ — ಬೆಲೆ ಏರುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನೂ ಕಡಮೆಯನ್ನೂ ಜಾರುವಣೆಗೆ ತರಬಹುದು (The Tabular or Price Index Standard).*

ಕೇವಲ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಪ್ರಮಿತಿಯಿಂದ ಹಣದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಚ್ಯುತಿ ಒರುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ.† ಸ್ವಲ್ಪ ನೇಯದ ಹಣಶಾಸ್ತ್ರದ್ವ್ಯಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಲ್ಲದು; ಆದರೆ ಈವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಏರ್ಪಡುವಾಗ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಇವೆರವನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಬಡಬಹುದು. ಎರಡು ಲೋಹಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಹೋದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಸಷ್ಟಗಳಂಭವವುವು. ಮುಂದುವರಿದ ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗಗಳವರೂ ಸುಮಾರು (ಚಿನ್ನದ) ಏಕಲೋಹ ಪ್ರಮಿತಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದರು. ಎಂದರೆ ಚಿನ್ನದ ಅದ್ಭುತ್ವಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಹಣಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಗಂಟುಹಾಕಿದರು. ಅದರ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ

* ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಿತಿಗಳು ಸಾಧ್ಯ. ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿಲ್ಲ.

† ಜನರಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದು ಸರಕಾರದವರು ದೇರುತಬುದ್ಧಿಯಿಂದಿರುವರೇ ಈ ರೀತಿ ಹಣವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದಾದರೆ ಇದು ಯಾವ ಪ್ರಮಿತಿಗೂ ಕೀಳಾಗಬೇಕಲ್ಲ. ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸ್ವಯಂನಿಶ್ಚಿತ ಪಸಖಾ ಎಂಬ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಹಾಗೇ ಸಂತಿಮ.

ಅಯಿತೆಂದರೆ ಹಣದ ಬೆಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಆಗುವುದು. ಎರಡು ಲೋಹಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಬಂದರ ಕುಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ತಿದ್ದಬಹುದು ಎಂಬುದು ದ್ವಿಲೋಹ ಪ್ರಮಿತಿಯ ಕಡೆಯ ವಾದ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳವರೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಹೊರತು ಅದು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರೆಲ್ಲ ಆ ಮೂಲಕವೇ ಚನಾಂಗಕ್ಕೆ ಬಲ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಎಂದೂಕೊಂಡು ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಯನ್ನೇ ಆಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ದ್ವಿಲೋಹ ಪ್ರಮಿತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಬಾರದಾಯಿತು.

ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿ.—ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿ (Gold Standard) ಎಂದರೆ ದೇಶದ ಹಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಕ್ಕೇ ಮೊದಲನೆಯ ಪದವಿ ಇರುವುದು; ಇತರ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಿನ್ನದ ಲೆಕ್ಕದಿಂದಲೇ ಅಳೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬ ನಿಯಮ ವರ್ತಿಸುವುದು. ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ತೂಕದ ಚಿನ್ನದ ಮೂಲನಾಣ್ಯ ವನ್ನು (Unit) ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯವೆಂದೇ ಅಥವಾ ಮೂಲ ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ತೂಕದ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುವವೆಂದೇ ಮಾತಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರ ಬಹುದಾದ ಇತರ ನಾಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಯ, ಅಥವಾ ಅಥವಾ ಚಿಲ್ಲರೆ ನಾಣ್ಯ ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ತಿರುಳ್ಳು. ಚಿನ್ನವೇ ನಾಣ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಕರಮಾಡದಾಗಲೂ ಕೂಡ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿ ಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನಾಣ್ಯವೇ ಚಿನ್ನದ್ದು.* ಇನ್ನು ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಬಳಕೆಗೆ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ ಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯ ನಾಣ್ಯ ಯಾವದೇ

* ಉದಾ. — ಮೊಂಟೆನೆಗ್ರೋಕ್ಕೆ ಬಯಸ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ (ಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ) ಎಂಬ ಇವುಗಳ ನಾಣ್ಯವು ಸರಕಾರಿ ಎಂದು ನಾಣ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದು ಛಾಕಿ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಬಂಗಾರ ಎಂದು ಛಾಕಿ ಕಂದು ಇರುವುದು ಎನ್ನಿಸಿ (Standard) ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ರೂ. ೧-೧೧-೧೦೦ ಬೆಲೆ ಎಂದು ಸರಕಾರದವರು ಒಂದ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿವರು. ಆ ಛಾಕಿ ಯಂತೆ ಯಾವೆಷ್ಟು ಚಿನ್ನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಮೋಗಿ ಕೊಟ್ಟರೂ ಛಾಕಿ ಅಥ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಸವರನ್ನಾಗಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಸರಕಾರದ ನೋಟುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿಯೂ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಒಂದು ಸೌಂದಿಗೆ ಒಂದು ಸವರನ್ನಿಂತೆ ಸಾಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ನಿಯಮವಿದ್ದಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆಯೂ ಸವರನ್ನಿನ ಬೆಲೆಯೂ ಒಂದೇ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಸಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬೇಕಾದವರು ಈ ರೀತಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ನಂಬಿಕೆಯು ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿತ್ತು.

ಆಗಿರಲಿ ಆದಕ್ಕೆ ಒದಲಾಗಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಲೆಕ್ಕದಂತೆ ಚಿನ್ನದ ಗಟ್ಟಿ
ಯನ್ನು ಕೂಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ The Gold
Billion Standard ಎಂದು ಹೆಸರು.* ಅಥವಾ, ಒಳಬಳಕೆಗೆ
ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೀಳು ನಾಣ್ಯವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾ
ಹೂರದೇಶಗಳೆಲ್ಲರಿಗೆ ಹಣ ತೆರಬೇಕಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಚಿನ್ನದ
ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವರೋ ಅದನ್ನೇ—
ಚಿನ್ನದ ಗಟ್ಟಿಯನ್ನೇ—ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ
ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಒಳನಂತಾರಕ್ಕಾಗಲಿ
ಇತರ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಲಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಚಿನ್ನ ಸಿಕ್ಕದು. ಪೊರಸಾಲ
ಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸ್ವರ್ಣ
ಏಕಮಯ ಪದ್ಧತಿ (The Gold Exchange Standard) ಎಂದು ಹೆಸರು.†
ಅಥವಾ, ಒಳಗಿನ ಹಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿಯನ್ನು
ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವ ಬೇರೆ ದೇಶದವರ ಹಣವೇ. ಮುಂದೆ ಚಿಸ್ತವಾಗುವ
ಆಧಾರ ಪತ್ರಗಳೋ (Gold Securities) ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಸಾಕು. ಅಮೆರಿಕೆಗೆ
ಚಿನ್ನ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದೇ ಲೆಕ್ಕ. ಕಡೆಗೆ ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ
ದೇಶದ ನೋಟಿಗೆ ಬದಲು ಚಿಸ್ತವನ್ನು ಕೂಡಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ
ಬಿದ್ದರೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯ ಶಾಖೆಯವರೂ ವರ್ತಕರೂ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನೂ
ಗಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ದೊರಕಿಸಿದರೂ ಸಾಕು. ಆಗಲೂ ಸ್ವರ್ಣ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ
ಎನ್ನಬಹುದು.‡

ಒಳ ಮೇರ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಚಿಸ್ತವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ
ಅಥವಾ ರಫ್ತುಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಿರುವ ಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ವರ್ಣ
ಪ್ರಮಿತಿಯಿದ್ದೆಯೆನ್ನಬೇಕು.

* ಇದು ೧೯೦೬ರಂದು ಈಚೆಗೆ ೧೯೧೧ನೇ ಸಪ್ಟೆಂಬರ್‌ವರೆಗೂ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ
ಪ್ರಚಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

† ೧೮೯೯ರಂದು ೧೯೦೬ರವರೆಗೂ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಒಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ
ನಂತರ ಅನೇಕ ಸಾಶ್ವತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಇದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‡ Macmillan Report.

ಲೋಹನಿಧಿ - ಕೋಶ. — ಸ್ವರ್ಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರೆಲ್ಲರೂ ತಾವು ಹೊತ್ತಿರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವರು.* ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಸಾಧಾರಣ ಹಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಕೇಳಿದಷ್ಟು ಚಿನ್ನ ಕೊಡಬೇಕಾದರೂ ಚಿನ್ನ ಬೇಕು ; ಇತರ ದೇಶಗಳವರೊಡನೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಒಳಕ್ಕೆ ತರಿಸಿಕೊಂಡ ಹೆಚ್ಚು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತೆರಬೇಕಾದರೂ ಚಿನ್ನ ಬೇಕು ; ಯುದ್ಧ ಮುಂತಾದ ಅಪತ್ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಗ್ರಿ ಬದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಬಿಸರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೇಳುನಾಣ್ಯಗಳನ್ನೇ ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಳಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೂ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಹಣ ತೆರಬೇಕಾದಾಗ ಇವರ ದೇಶದ ಕೀಳು ಹಣವನ್ನು ಅವರೇಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾರು? ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮೆಚ್ಚಾದ ಚಿನ್ನದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಲ ತಿರುಸಿರೆನ್ನುವರು ಅವರು.

ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಳಕೆಯಲ್ಲಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ದೇಶದ ಇತರ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಂಬ ಸಂಬಂಧ ಇರುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಇತರ ನಾಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಅದರ ಏಕೀಕೃತಿಯಲ್ಲೇ—ಅಳತೆಯಿಂದಲೇ—ಬೆಲೆ. ಕೆಲವು ಅದರ ಅಂಶಗಳು (Fractions); ಕೆಲವು ಗುಣಿತಗಳು (Multiples) ಉದಾ.—ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಳಬಳಕೆಯ ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ ರೂಪಾಯಿ; ಅಂಶ ನಾಣ್ಯಗಳು—ಅರ್ಧರೂಪಾಯಿ, ಪಾವಳಿ, ದೊವ್ವಾಣೆ, ಒಂದಾಣೆ,

* ಸ್ವರ್ಣ ಪದ್ಧತಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದವರೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವೆಳೆದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಚಿನ್ನ ಕಳುಹಿಸುತ್ತ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇದ್ದರೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹಳಗಿನದಾಡುತ್ತಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೆಲವುಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯ. ಅದರ ಕೆಲವರು ಏನು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಶೇಖರಿಸುವ ಅಷ್ಟು ಕ್ಷೇಮವೆಂದು ತಮಗೆ ಬರಬೇಕಾದುದನ್ನೇ ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಬರಸುವಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನ ಸಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ವಿನಮಲವಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿನ ಅಪರಿಗೂ ಅಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳು ಸಂಭವಿಸುವವು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಚಿನ್ನವನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ರಫ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ಧಾರಣೆವಾಸಿಗಳೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆವಾಗಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕೇಡು ಸಂಭವಿಸುವುದು : ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕರಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ಇದರ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದೆ.

ಕಾಲಾಣಿ, ಕಾಸು. ಗುಣಿತಗಳೆಂದರೆ ೫ ರೂ., ೧೦ ರೂ., ೫೦ ರೂ.,
ಪೀಗಿ. ಗುಣಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಯೂ ಕಾಗದದ
ನೋಟುಗಳು.

ನಾಣ್ಯದ ಮಿತಗೌರವ ಅಮಿತಗೌರವ.—ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯವನ್ನು
ಯಾರು ಏಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಾಲ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ
ಶಾಸನವಿರುವುದು. ಆದರ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಬಳಕೆಗೂ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ
(Unlimited Legal Tender). ಸಣ್ಣ ನಾಣ್ಯದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಮಿತಿ
ಉಂಟು. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಬಹು ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಚಿಲ್ಲರೆ ನಾಣ್ಯವನ್ನೇ
ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಿ ಸಾಮಾನ್ಯಕಾರಿಗೆ ಸಾಲ ತೀರಿಸಲು ಕೊಟ್ಟರೆ
ಆವರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮೊಂದಾಟಮಾಡಬಹುದು; ಇಷ್ಟು
ಮಿತಿಗೆ ಮಾರಿ ಸಣ್ಣ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕಟ್ಟಲೆ
ಇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ ಅಳತೆಯ ನಾಣ್ಯ. ಅಂಶ ನಾಣ್ಯಗಳು
ಚಿಲ್ಲರೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ; ಗುಣಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊಡ್ಡ ತೆರಾಣಿ
ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ. ಇಂಟಿಯಾದೇಶದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಯಿ ಪ್ರಧಾನ
ನಾಣ್ಯವಾದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೌಂಡು ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ; ಅಂಶ ನಾಣ್ಯ
ಗಳು ಪಿಲಿಂಗಾ, ಪೆನ್ನಿ, ಫಾರ್ಡಿಂಗುಗಳು. ಅಮೇರಿಕಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಡಾಲರ್
ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ; ಸೆಂಟಾಗಳು ಅಂಶ. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್
ಎಂಬುದು, ಒಪ್ಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಯೆನ್ ಎಂಬುದು, ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ರುಬಲ್
ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ನಾಣ್ಯಗಳು.

ಈ ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಕೂಡ ಲೋಹ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿರಬಹುದು,
ಆದ್ದವಾ ಕಾಗದದ ನೋಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿರಬಹುದು; ಎರಡು ಬಗೆಯೂ
ಇರಬಹುದು. ದೇಶದ ನಾಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನವರೆಗೂ ಜನರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ
ಇರುವುದೋ ಅವರೆಗೂ ಅವರವರ ಅನುಕೂಲದಂತೆ ಅವನ್ನು ಬಂದೇ
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ ಬಂದೇ ಜಲೆಯ ಅಮಿತ
ಗೌರವವುಳ್ಳ ಎರಡು ಬಗೆಯ ನಾಣ್ಯಗಳು—(೧) ಚಿನ್ನ-ಬೆಳ್ಳಿ ಆಧಾರ
(೨) ಲೋಹ-ಕಾಗದ — ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯ
ಜಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ ಮಾಯವಾಗುವುದು.

ಅಥವಾ ಲೋಹದ ನಾಣ್ಯ ಚನರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಂತು ನೋಟು ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಹಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೇಳು ನಾಣ್ಯವೂ * ಮಾಡುವುದು, ಉತ್ತಮ ನಾಣ್ಯವೂ ಮಾಡುವುದು. ಕಾಗದಕ್ಕೆ ನಾಣ್ಯಕ್ಕಿರುವಷ್ಟು ಲೋಹದ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವವರೂ ಲೋಹವನ್ನು ಕರಗಿಸುವವರೂ ಹೊರದೇಶಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವವರೂ ಉತ್ತಮ ನಾಣ್ಯವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. †

ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರದವರೇ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವರು ಸಿಯುನಿಸಿದ ಬೇರೊಬ್ಬರು ಅಚ್ಚು ಮಾಡಬಹುದು. ಲೋಹ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಹಣ ಶಾಖೆಗಳವರೇ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವರು. ಕಾಗದದ ನೋಟುಗಳನ್ನು ಈವರೆಗೂ ಸಮೃದ್ಧೇಶದಲ್ಲಿಂದಂತೆ ಅವರೇ ತಯಾರಿಸಬಹುದು; ಅಥವಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿನಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ಪ್ರಕಾರಮಾಡಿಸಬಹುದು.

ಮುಖ್ಯ ನಾಣ್ಯಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆ. — ಪ್ರಧಾನ ಲೋಹ ನಾಣ್ಯವು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸವರನ್ನಿನಂತೆ ಇರಬಹುದು, ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿನ ರೂಪಾಯಿನಂತೆ ಇರಬಹುದು. ಸವರನ್ನು ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ; ರೂಪಾಯಿ ಬೆಳ್ಳಿಯದು. ಸವರನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆಯೂ ಪೌಂಡಿನ ಬೆಲೆಯೂ ಸುಮಾರು ಸಮವಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರೂಪಾಯಿನಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಹದಿನಾರು ಅಣೆ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲ. ಸವರನ್ನು ಆದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ಲೋಹ ನಾಣ್ಯವಾದರೂ ಅದನ್ನು ದಿನಚರಿಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದಾದರೂ ಬಳಸುವುದು ಅಸರೂಪ. ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಸವರನ್ನುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಾಲ ತೀರಿಸುವೆವೆಂದರೆ ಅವರು ಆ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗೂ

* ಕೇಳು ನಾಣ್ಯವೆಂದರೆ ೧ ರಲ್ಲಿ ಟಿಳಿ ೨ರಲ್ಲಿ ನೋಟು.

† ವೇದದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟು ಹಣವೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಒಳವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಓಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಬಗೆಯ ಹಣವೂ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು.

ಬೆಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ರೂಪಾಯಿ ಇಂಡಿಯಾದೇಶದ ಒಳಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗವಾದುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಯಾವ ಬೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ೧೬ ಆಣೆ ಬೆಲೆಯೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಸರಕಾರದವರು ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕೃತಕವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಪೌಂಡಿಗೆ ಇಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿ ಸಮ ಎಂದು ಏನಿಮೆಯವನ್ನು (ಮಾರುಪೆ) ಗೊತ್ತುಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರದವರು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಬದಲು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಗಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ನಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧ ತೆ ಪಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ರೂಪಾಯಿನ ಬೆಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವುದು ಇಷ್ಟೇ: ಪ್ರಧಾನ ಲೋಹ ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸತ್ವತಃ (ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಲೋಹದ ಬೆಲೆಯ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ) ಅದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಬೆಲೆ (Face Value) ಇರಬಹುದು;—ಸವಸ್ಥೆ ಸಂತೆ. ಅಧಿಕಾರ ಸರಕಾರದವರು ಯಾವದೋ ಒಂದು ಒಗೆಯ ಕಡವೆ ಬೆಲೆಯ ಲೋಹ ನಾಣ್ಯವನ್ನು (ಉದಾ.— ರೂಪಾಯಿ) ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಒಳಕೆಗೆ ತಂದಿರಬಹುದು. ಅಂತೂ ನೋಟುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಚೆಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಯಾರಿಗೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವಾಗ ಬೇಕೆಂದರೆ ಆಗ, ದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ಲೋಹ ನಾಣ್ಯ ದೊರಕುವಂತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ದೇಶದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಒಳಸುವವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಬಂಧ ಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಸರಕಾರದವರ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಚವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಆಗುವುದು.

ನೋಟುಗಳು. — ಕೇವಲ ಲೋಹ ನಾಣ್ಯವನ್ನೇ ಏತಕ್ಕೆ ಬಳಕೆ ಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬಾರದು? ನೋಟಿನ ಚಲಾವಣೆ ಏತಕ್ಕೆ? ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಇನ್ನೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ನಾಣ್ಯ ವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದವರೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಲೋಹವನ್ನೆಲ್ಲಂದ ತರಬೇಕು? ಪ್ರಯೋಜನ ತಾನೇ ಏನು? ಚಲಾವಣೆ ಯಲ್ಲಿನ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ವ್ಯಥಾ ಸವಯುವವು; ಸಷ್ಟವಾಗುವವು; ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಲೋಹದ

ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೂ ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟ ; ಪೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ; ಕಳ್ಳ ಕಾಕರ ಭಯ ಉಂಟು. ಆದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಣ್ಯದ ಕೆಲಸವೇನು ? ತನ್ನ ಗುತ್ತಾದ ಬೆಲೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸುವುದು, ಜನಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಒಂದು ಚೂರು ಕಾಗದದಿಂದ ಈ ಕೆಲಸ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಆಗುವುದಾದರೆ ಏಕೆ ಮಾಡಿಸಬಾರದು ? ಆ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಅದು ಕೇವಲ ಕಾಗದದ ಚೂರಲ್ಲ, ಇಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಸಮ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟು ಪೌಂಡು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ಸರಕಾರದವರು ಬಪ್ಪಿ ತಮ್ಮ ಕಂದಾಯ ತೆರಿಗೆ ತೆರಾಣಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆ ಕಾಗದದ ಚೂರುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಾಲ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಆಯಿತು. ವರ್ತಕರೂ ಇತರರೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸಮಗಿ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತು. ನೋಟಿಗೆ ವಸ್ತುತಃ ಬೆಲೆಯಲ್ಲದಿರಬಹುದಾದರೂ ಈ ಬಗೆಯ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಒಳಕೆಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಗೌರವ, ಬೆಲೆ ಬರುವುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದು.

ನೋಟುಗಳಿಂದರೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಾಗದದ ಹಾಳೆಗಳು. ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ರೇಖೆಗಳಿರುವಂತೆಯೇ ಇವುಗಳ ಮೇಲೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಅಂಕಿ, ಚಿತ್ರ, ಬರಹ ಇರುವುವು. ನೋಟು ಎಷ್ಟರದು : ಅದರ ನಂಬಿಕೆಯೇನು ? ಯಾವ ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಚಾರವಾಯಿತು ? ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆ ನೋಟಿನ ಮೇಲೆ ಕಾಣಬಹುದು. ನೋಟನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅದರ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವಷ್ಟು ನಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಸರಕಾರದ ಖಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನುಳ್ಳವರಿಗೆ ದೊರಕಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿರುವ ಬರಹವಿರುವುದು. ನೋಟಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನ ರುಜುನಿರುವುದು. ಇದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಾಲಪತ್ರವೇ ಆದರೂ ಎಲ್ಲಿನವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅದರ ಆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾರೋ ಅಲ್ಲಿನವರೆಗೂ ಅದು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹಣವೇ ಆಗುವುದು. ಜನರ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಹಣಕ್ಕೆ ಬೇಸವಸಾಧಾರವೆಂದು ಹೇಳಿತು. ಅವರ ಏರ್ಪಾಡುಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಪಟ್ಟವೈದಾರ್ಯಗಳಿಗೂ

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ. ನೋಟುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ತ್ವ ಹೆಚ್ಚು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ತೋಂದರೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಕರಗಿಸಿದರೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಲೋಹದ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೂಲ್ಯವೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ನೋಟಿನ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಏಶ್ವಾಸದ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಯಾವುದಿದೆ?

ಈಗ ಜನರಿಗೆ ನಾಗರಿಕ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ನಾಣ್ಯದಲ್ಲಿಷ್ಟು ಮರ್ಯಾದೆಯೇ ಆದ್ದು ಈ ನೋಟುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಅವರು ಎಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿ ಅಥವಾ ಪಾಂಡುಗಳ ಮೊತ್ತಕ್ಕಾದರೂ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು, ಬಹುವೇಳೆ ಅವನ್ನೇ ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವರು. ನಾಣ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಅನುಕೂಲ ನೋಟಿನಲ್ಲಿರುವುದೇ ಇದರ ಸರ್ವತ್ರ ಮಾನ್ಯತೆಗೆ ಕಾರಣ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ತೋಂದರೆ ಇಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಬಹುದು; ಭಾರವಲ್ಲ. ದೇವನಲ್ಲಿ ಹಣವಿದೆಯೆಂಬ ಸೂಚನೆಯೇ ಮೂರನೆಯಾಗಿ ತೋರದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೋಟಿನ ಬೆಲೆಯೂ ದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯದ ೫, ೧೦, ೧೦೦, ೧೦೦೦ ರಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಅನುಕ್ರಮಿತ ಕಡಮೆಯಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಒಂದು ನೋಟಿನ ಮೂಲಕ ನೂರಾರು ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾದ ತೋಂದರೆ ತಪ್ಪಿ ಕೆಲಸವೂ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಸುಲಭವಾಗುವವು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೋಟಿಗೂ ಸಂಬರಿಸುವುದರಿಂದ, ಅದು ಕಳವಾದರೆ ಕಳೆದುಹೋದರೆ ಕೆಲವು ಪೇಳಿ ಪತ್ತೆಮಾಡಬಹುದು. ಅತಿ ಹಳೆಯದಾಗಿ ಬೇರ್ಣವಾಗುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟುಹೋದ ನೋಟನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಅವರು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೊಸದನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವರು. ನೋಟುಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಲೋಹದ ಸೆಡ್ಡು ಪ್ರಾ ಸೆಡ್ಡು ಪ್ರಾ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಲೋಹವನ್ನು ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವಾಗುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಹಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದುದು ಹಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಒಂದು ವಸ್ತು. ಅದು ಕಾಗದವಾಗಲಿ ಬಳಪದ ತುಂಡಾಗಲಿ ಚರ್ಮದ ಚೂರಾಗಲಿ ಲೋಹದ ತುಕಡಿಯಾಗಲಿ ಯಾವುದಾದರೆ ತಾನೆ ಏನು? ಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದು ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿ, ಸೇವೆಸೌಕರ್ಯ. ಹಣವನ್ನು

ಕೊಟ್ಟಾಗ ಆ ಸಾಮಾನು ಸೌಕರ್ಯ ದೊರೆತರೆ ಆಯಿತು. ಯಾವ ಹಣಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಾಮಾನು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ, ಹಣವನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಜನರು ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟರು. ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇರುವತನಕ ಅಸರು ಮುದ್ರಿಸುವ ಹಣಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯುಂಟು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸುರಕ್ಷಣೆ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ವಿಪ್ಲವ ದಿಂದಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಲಿ ಸರಕಾರದ ಸ್ಪೈರ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಬರುವಂತಾದರೆ — ಸರಕಾರದವರು ಅಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ ಯೆಂದು ಅತಿಯಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅದರ ಬೆಲೆಗೆ ಕುಂದು ತರುವಂತಾದರೆ — ಮಾತ್ರ ಕೇಡು. ಆ ಹೊರತು ನಂಬಿಕೆ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ.

ನೋಟಿನ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಲೋಹನಿಧಿ. — ಈ ವಿಶ್ವಾಸ ಉಳಿಯುವಂತೆ ನೋಟಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಲೋಹಕೋಶವನ್ನು ಇಟ್ಟೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ ವಷ್ಟಿರುವುದು, ಲೋಹದ ಗಟ್ಟಿ ಅಷ್ಟಿರುವುದು. ಯಾವಾಗ ಮಾದರೂ ತಕ್ಷಣ ಅಷ್ಟು ಲೋಹವನ್ನೂ ನಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಲು ತರುವ ಲೇವಾದೇವಿ ಪತ್ರಗಳೂ ಇರುವುವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಒಬ್ಬ ಜನ ಒಂದು ಕೇಳಿದರೆ ನಾಣ್ಯ ಎಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳದೆ ಕೋಶದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊಸದಾಗಿ ಅಷ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟೆ ಅಂದಾಜಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಣವನ್ನು ಬದಗಿಸಲು ನಾಣ್ಯ ಮತ್ತು ಲೋಹಕೋಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವರು. ಲೇವಾದೇವಿ ಪತ್ರಗಳು ಬಡ್ಡಿ ದುಡಿಯುವುವು.

ಲೋಹಕೋಶದಲ್ಲಿ ಲೋಹವೆಷ್ಟಿರಬೇಕು? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ನಿಯಮಗಳೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ಅಮೇರಿಕನ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ನೆನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಸುಖೀತ ಪ್ರಸಂಗ ಬದಗಿದಾಗ ಸರಕಾರದವರು ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಯಾವ ಲೋಹಕೋಶವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸದೆ, ನೋಟನ್ನು ಲೋಹ

ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಮುರಿಸಲು ಯಾವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನೋಟುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದುಂಟು. ಹೊರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ನೋಟು ಬಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಸತ್ವದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟು. ಸರಕಾರದವರು ನಿರಂಕುಶರಾಗಿ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ನೋಡದೆ, ತಮ್ಮ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಗೋ ಸಾಲದ ಭಾರವನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೋ, ಅಥವಾ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬೇಗನೆ ಪಡೆಯಲೆಂದೋ ಈ ಬಗೆಯ ನೋಟುಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕುವರು. ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ೧೧ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲ ಸರಕಾರದವರೂ ಸರಕಾರದ ವರವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಮಾಡುವ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ತಯಾರುಮಾಡುವ ಹಣದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಲ್ಲುವವು. ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೋಟನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಬೆಂಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಲೋಹಕೋಶವನ್ನು (Reserve) ಇಟ್ಟೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಇಂತಿಂತಹ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಇಷ್ಟಿಷ್ಟೇ ಮೀರಿ ಮೀಗೇ ನೋಟನ್ನು ಜಾಲಾಪಣೆಗೆ ತರಬೇಕೆಂದೂ ಆಯಾ ಸರಕಾರಗಳವರು ಕಟ್ಟುಪ್ಪಳಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ತಮ್ಮ ಶಾಫ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಅರಿಯದ ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಸವ್ವ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಂಭವವಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಗಳು ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಣ್ಯಗಳೂ ನೋಟುಗಳೂ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಒಂದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಎನ್ನೊಂದು ಸರ್ವದಾ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಸಮಯಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಹಣವೂ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಒಳಗೂ ಮೊರಗೂ ಅದರ ಬೆಲೆ ಹದವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಹದ ಒಹುಕಾಲದವರಿಗೆ ಸಿಲ್ಲುವಂತೆಯೂ ಸಮುಧಾತುವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು—ಎಂಬುದೇ ಎಲ್ಲ ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಗುರಿ.

ನಾಣ್ಯನೋಟು - ತಾರತಮ್ಯ. — ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಲೋಹನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಪದವಿ; ಸರಕಾರದ ನೋಟಿಗೆ ಎರಡನೆಯದು; ಬ್ಯಾಂಕ್ ನೋಟು ಮೂರನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಸರಕಾರಿ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರಲ್ಲದೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ನೋಟಿಗೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ; ಗೌರವವಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರದ ನೋಟಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ಲೋಹನಾಣ್ಯ ಬೇಕಾದಂತೆ ಸಿಕ್ಕುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸರಕಾರದ ನೋಟಿಗೆ ಗೌರವವಿಲ್ಲ; ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಒಗೆಯ ಹಣಕ್ಕೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಮೂಲಾಧಾರ. ಆದೊಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇತರ ಯಾವ ಗುಣವಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಹಾಗೆಯೇ.

ಸರಕಾರದ ನೋಟು ಸರಕಾರದವರು ಜನರಿಗೆ ಒಂದುಕೊಟ್ಟ ಸಾಲ ಪತ್ರದಂತೆ ಇರುವುದು ಎಂದು ಮೇಳಿದರೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ನೋಟು ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಒಂದುಕೊಟ್ಟ ಸಾಲಪತ್ರವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವವರೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಬಳಸುವರು. ನೋಟಿನಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿದೆ? ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೇನು ಎಂದು ಕೂಡ ವಿಚಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಚೆಕ್ಕುಗಳು. — ನೋಟನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರುವ ಅಧಿಕಾರ ಎಲ್ಲ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೂ ಆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅವು ಬಹು ಸಿಕ್ಕುರವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಬಳಪಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಅಡಚಣೆ ಬಹಳವೆಂದೂ ಶಾಫಲ್ಯವೆಂದೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಇನ್ನೊಂದು ಒಗೆಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಅದರ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಹಣದ ಕೆಲವವನ್ನು ಚೆಕ್ಕುಗಳೆಂಬ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಸುವರು. ನಾಣ್ಯ ನೋಟುಗಳ ಹಿಡಾಟಕ್ಕಿಂತ ಚೆಕ್ಕಿನ ಹಿಡಾಟವೇ ಮುಂಬಂದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು.

ನೋಟು - ಚೆಕ್ಕು. — ನೋಟಿನಂತೆಯೇ ಚೆಕ್ಕೂ ಕಾಗದದ ಹಾಳೆ. ಆದರೆ ನೋಟು ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊ ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಬ್ಯಾಂಕಿ

ವಸೂಲಿ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿ ಸಮಗ್ರ ರುಜುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಾಲದ ಚಿತ್ರ. ಚೆಕ್ಕು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ಕಳುಹಿಸುವ ಅಪ್ಪಣ್ಣವತ್ರ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಹೆಸರಿನವರಿಗೆ, ಅಥವಾ ಅವರಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದು ಎಂದು ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಅಪ್ಪಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ ತಕ್ಷಣ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನೋಟನ್ನೊ, ಸರಕಾರದ ಹಣ ವಸೂಲಿ ಕೊಡುವರು ; ಅಥವಾ ಅವರ ಲೆಕ್ಕ ಆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅವರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಐಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಜಮಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಚೆಕ್ಕು ಬರೆದವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಹಣ ಆಮುಟ್ಟಿಗೆ ಕೊರೆಯಾಗಿ ಚೆಕ್ಕು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊಸದವನ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಆ ಮೊಬಲಗು ಸೇರಿ ಬೆಳೆಯುವುದು. ಹಣವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಸಾಲ ತೀರುತ್ತಿತ್ತೋ ಚೆಕ್ಕನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಹಾಗೆಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕುರುಡು, ಕಾಸು ಕೂಡ ಯಾರ ಕೈಯಿಂದಲೂ ಸಾಗದೆ ಕೇವಲ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಮಾಪಾಳಸನ ಮೂಲಕವೇ ಈ ಲೇಣಿ ದೇಣಿಗಳು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಆದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಪಟ್ಟಿರುವವರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರುವವರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಚೆಕ್ಕನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆಲ್ಲ ನಾಣ್ಯ ನೋಟುಗಳಂತೆಯೇ ಅದಕ್ಕೂ ಬೆಲೆ, ಗೌರವ ಬರುವವು. ಚೆಕ್ಕು ಸರಕಾರದ ಹಣವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಯಾರೇ ಅಗಲ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ನೋಟುಗಳ ಜೆಕ್ಕುಗಳೂ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುಂಟು. ನೋಟನ್ನು ಉಂಡೆ ಮೊತ್ತಗಳಿಗೇ ಮಾತ್ರವಿರುವರು ;—ರೂ. ೫, ೧೦, ೧೦೦ ಹೀಗೆ. ಜಿಲ್ಲೆರ ನೋಟುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಯಾರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಐಷ್ಟು ಹಣ ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಅವರದು. ಸಣ್ಣ ನೋಟು ಕಳೆದುಹೋದರೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಚೆಕ್ಕನ್ನು ಐಷ್ಟು ಮೊಬಲಗಿಗಾದರೂ ಬರೆಯಬಹುದು, ಐಷ್ಟು ರೂ., ಆ., ಪೈಗಳಿಗಾದರೂ ಬರೆಯಬಹುದು. ಚೆಕ್ಕು ಕಳವಾದರೆ ಅಥವಾ ಕಳೆದುಹೋದರೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಬೇರೆ ಚೆಕ್ಕನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು. ಅದರ

ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲೆ ಚೆಕ್‌ನ ಮೂಲಕ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಲು ಅಧಿಕಾರವಿರುವವರು ಮಾತ್ರ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಹಣವಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಚೆಕ್‌ನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿಕೊಡುವವರಿಗೆ ಮೂರು ಕಾಸಿನ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಚೆಕ್‌ನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ರಸೀತಿ ಸ್ವಾಂಸನ್ನು ಹಚ್ಚಿಯೇ ಹಣ ಪಡೆಯಬೇಕು. ನೋಟಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ವೆಚ್ಚವಾಗಲಿ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಚೆಕ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಗಳು.— ಚೆಕ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧವುಂಟು. 'ಬೇರರ್' ಚೆಕ್‌ನ್ನು ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ನೋಟಿನಂತೆಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆ ಚೆಕ್‌ದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಅವರು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವಷ್ಟು ಹಣ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಚೆಕ್‌ನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದವರ ಹಣ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅಲ್ಲದವರು ರುಬು ಸಿಜವಾದ ಕುಳದ ರುಬುವಿ ಸಂತಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಆದರೆ ಆ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸ್ವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು. ಕಳ್ಳರೂ ದುರೋಧಿಯವರೂ ಇಂತಹ ಚೆಕ್‌ವನ್ನು ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಚೆಕ್‌ನ ಮೇಲೆ 'ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ', 'ಇಂಥವರಿಗೆ' ಎಂದು ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರ ಹೆಸರಿಗೆ, ಅಥವಾ, 'ಇಂಥವರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದವರಿಗೆ' ಎಂದು ಬರೆಯುವುದುಂಟು. ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಬರೆದವರೇ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಣ ತರಬೇಕು. ಇಂಥವರಿಗೆ ಎಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಣ ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರ ಉಂಟು. ಅವರಿಗೂ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದವರಿಗೂ ಕೊಡುವುದೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ನನಗೆ ಹಣ ಸಂದಿದೆ ಇಂಥವರನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಡುವುದು ಎಂದು ಚೆಕ್‌ನ ಹಿಂದುಗಡೆ, ಅವರು ಬರೆದು ತಮ್ಮ ರುಬುಮಾಡಬಹುದು; ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ 'ಎನ್‌ಡಾಸ್' ಗುರಾ ಮಾಡುವುದು, ಸಲಕೆ ಹಾಕಿಕೊಡುವುದು ಎಂದರ್ಥ; ಅವರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಚೆಕ್‌ನ್ನು ಎನ್‌ಡಾಸ್ ಮಾಡಿಕೊಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಚೆಕ್‌ಗಳು ಹೋಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲಗಳನ್ನು

ತೀರಿಸಬಲ್ಲುವು. ಕ್ರಾಸ್ ಚೆಕ್ ಎಂಬ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯ ಚೆಕ್ಕಿರುವುದು. ಇಂಥವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಎಂದು ಬರೆದು ಚೆಕ್ಕಿನ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಗೆರೆ ಎಳೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಎಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಬರೆಯುವುದುಂಟು. ಅಂತಹ ಚೆಕ್ಕಿನ ಹಣವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಮುರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಪಟ್ಟಿರುವ ಮೊತ್ತದಲ್ಲೇ ಆ ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕು. ಬೇರೂ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಹೊರತು ಇತರ ಬಗೆಯ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಈ ಸಣ್ಣ ತಡೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಬಳಕೆಯೂ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ತಮ್ಮ ಕುಳಕ್ಕೆ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ತರಿಸಿಕೊಡುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಚೆಕ್ಕನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚೆಕ್ಕು - ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟುಗಳು. - ನೋಟು ತಕ್ಷಣದ ಕೈಪಣ. ಚೆಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಹಣ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ವೆಚ್ಚವಾಗುವುದು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಯಾರು ಮೊದಲು ಚೆಕ್ಕನ್ನು ಬರೆಯುವರೋ ಅವರದಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಣವಿದ್ದು ಹೊರತು ಚೆಕ್ಕಿಗೆ ಬಿಲೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈಗ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಹಣ ಹೇಗೆ ಇರುವುದೆಂದು ನೋಡೋಣ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಅನೇಕರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಅಥವಾ ತಿಂಗಳ ಆದಾಯವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇಟ್ಟುಡುಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಇವರಿಗೆ ಚೆಕ್ ಬುಕ್ ಎಂಬ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇವರ ಹಣದ ಇಷ್ಟು ಮೊತ್ತವಿಗಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಹೊಣೆಗಾರರೆಂಬ ಹೊಣೆ ಸೂಚಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಎಂದರೆ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಈ ಡಿಸಾಸಿಟರ್ಸ್ (ಠೇವಣಿದಾರರು) ಎಂಬ ಕುಳಗಳಿಗೆ ಸಾಲಗಾರರೆಂದು ಅರ್ಥವಾಯಿತು.

ಡಿಸಾಸಿಟರ್ (ಪುಡುಪಟ್ಟು ಅಥವಾ ಠೇವಣಿ) ಲೆಕ್ಕ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ಇರಬಲ್ಲುದು: ಒಂದು ಸಿಡುವಾಯಿದೆ (ಗಟ್ಟಿ) ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು; ಇನ್ನೊಂದು ಕಿರುವಾಯಿದೆ (ಚಾಲ್ತಿ) ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು. ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಸಾಸಿಟರ್‌ದಾರರಿಗೆಲ್ಲ

ಕೊಡುವಂತೆಯೇ ಇವರ ಕೈಗೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಚೆಕ್ ಬುಕ್ಕು ಬರುವುದು. ಇವರಿಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಚೆಕ್ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿ ಆಗ ಅಷ್ಟು ಈಗ ಇಷ್ಟು ಹಣ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬಹುದು. ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರಿಗಂತೂ ಈ ಬಗೆಯ ಏರ್ಪಾಡು ಬಹಳ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೆ ಅಂಥ ಹೆಚ್ಚು ಕೈಯಿಂದ ಬಟ್ಟಿಗೆ ನಾಣ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ತೆರೆಯೇ ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲಕೊಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಓದಾಟದ ಮೂಲಕವೇ ಹಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಕುಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬರು ಬರೆದ ಚೆಕ್ಕು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಲ್ಲುವಹಾಗಿದ್ದರಂತೂ ಮತ್ತೂ ಅನುಕೂಲ. ಇವರ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಆ ಪೊಬಲಗನ್ನು ಕಳೆದು, ಅವರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಹಣ ಸಂಚಾರಮಾಡದೆಯೇ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಕು ತೀರಿದಂತಾಗುವುದು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬಹುದು : ಯಾವುದಾದರೂ ಚರಸ್ಥಿರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ತಾವು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ವತ್ತಿನ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಆ ಪೊತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಡಿಸಾಸಿಟ್ ಲೆಕ್ಕದ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಣದ ಸಂಚಾರವಾಗದೆಯೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವತ್ತಾದಾರರೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನುಕೂಲವುಂಟು.

ಬ್ಯಾಂಕು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ತಾವು ಹಾಕಿ ತೀರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಏರ್ಪಾಡೂ ಇದೆ. ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಹಣ ಸಾಗದೆಯೇ ಕ್ಲಿಯರಿಂಗ್ ಹೌಸ್ (ಸಾಲ ಪರಿಸುವ ಮನೆ) ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲಗಳು ತೀರುವ ಆ ಏರ್ಪಾಡಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು : ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲ ಕೊಡುವುದು ; ಸಾಲ ತೀರಿಸುವುದು : ಸಾಲ ಕೊಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಹಣದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸರಕಾರಿ ಹಣದ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪಯೋಗದಿಂದಲೇ ಈಗ ಚೆಕ್ಕುಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವು.

ಬಟ್ಟೆಗೆ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬದುಗಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದು.

ಚಾಲ್ತಿ ಹಣ.—ಹೀಗೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಣ್ಯ, ನೋಟು, ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಒಡಾಡುವ ಚೆಕ್ಕು ಇವು ಮೂರೂ ಹಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಧನಗಳು. ಈ ಮೂರೂ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಸೇರಿದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಡಾಡುವ ಚಾಲ್ತಿ ಹಣ (Current Money) ಆಗುವುದು.

ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹಣ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವಾಗ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಸುಸೂರು ಇಷ್ಟು ಒಂದು ಗುಣಿಸಬಹುದು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ಗುಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆಮೇಲೆ ಸರಕಾರದವರೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದಿರುವ ನಾಣ್ಯ ನೋಟುಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಖಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಲೋಕ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕೈವಿಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನೂ ಈವರೆಗೆ ರದ್ದು ಮಾಡಿರುವುದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವರು. ಉಳಿದುದು ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಆ ಹಣದ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಮಾಡಬಹುದು, ಏರ್ಪಡುವಾಗ ಅವರ ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟುಮಾಡಿರುವ ಬಟ್ಟು ನಿವ್ವಳ ಕೆಲಸದ ಮೇತ್ತವೂ ಸೇರುವುವು. ದೇಶದ ಜನರು ಯಾವುದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಲಿ ಇಷ್ಟೇ ಹಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂಬುದು ಜನ ಚೇವನ, ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರ ಪದ್ಧತಿ, ಆರ್ಥಿಕ ನಾಗರಿಕತೆ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಬಳಕೆ, ಪರಸ್ಪರ ನಂಬಿಕೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಹೊಸ ಬಗೆಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿದಲ್ಲದೆ, ಒಳು ಎಸ್ತಾರವಾದ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ಇಂಡಿಯಾದೇಶದಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚೆಕ್ಕಿನ ಒಡಾಟಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಾಣ್ಯದ ಸಂಚಾರವೇ ಬಹಳ. ಏಕುತವಾಗಿ ನೋಟಿನ ಸಂಚಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಾಣ್ಯದ ಸಂಚಾರ ಹೆಚ್ಚು.

ಕೊಡುವಂತೆಯೇ ಇವರ ಕೈಗೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಚೆಕ್ ಬುಕ್ಕು ಬರುವುದು. ಇವರಿಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಚೆಕ್ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿ ಆಗ ಇಷ್ಟು ಈಗ ಇಷ್ಟು ಹಣ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬಹುದು. ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರಿಗಂತೂ ಈ ಒಗೆಯ ಏರ್ಪಾಡು ಬಹಳ ಸಹಾಯಕಾರಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೆ ಲಾಭ ಹೆಚ್ಚು. ಕೈಯಿಂದ ಬಟ್ಟೆಗೆ ನಾಣ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ತೆರದೆಯೇ ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲಕೊಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಓಡಾಟದ ಮೂಲಕವೇ ಹಣದ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಕುಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಬರೆದ ಚೆಕ್ಕು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಲ್ಲುವಹಾಗಿದ್ದರಂತೂ ಮತ್ತೂ ಅನುಕೂಲ. ಇವರ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಆ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಕಳೆದು, ಅವರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಹಣ ಸಂಚಾರಮಾಡದೆಯೇ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲ ತೀರಿದಂತಾಗುವುದು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪಾಸಿಟ್ಟು ಸಿಮಾರ್ಣ ಮಾಡಬಹುದು : ಯಾವುದಾದರೂ ಚರಸ್ಥಿರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ತಾನೇ ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ವತ್ತಿನ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಆ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಟಿಪಾಸಿಟ್ ಲೆಕ್ಕದ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಣದ ಸಂಚಾರವಾಗದೆಯೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವತ್ತದಾರರೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನುಕೂಲವಂಟು.

ಬ್ಯಾಂಕು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ತಾಳೆ ಹಾಕಿ ತೀರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಏರ್ಪಾಡೂ ಇದೆ. ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಹಣ ಸಾಗದೆಯೇ ಕ್ಲಿಯರಿಂಗ್ ಹೌಸ್ (ಸಾಲ ಹುಸುವ ಮನೆ) ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲಗಳು ತೀರುವ ಆ ಏರ್ಪಾಡಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲ ಕೊಡುವುದು ; ಸಾಲ ತೀರಿಸುವುದು ; ಸಾಲ ಕೊಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಹಣದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸರಕಾರಿ ಹಣದ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪಯೋಗದಿಂದಲೇ ಈಗ ಚೆಕ್ಕುಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು.

ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬದಗಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದು.

ಚಾಲ್ತಿ ಹಣ. — ಹೀಗೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಣ್ಯ, ನೋಟು, ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಓಡಾಡುವ ಚೆಕ್ಕು ಇವು ಮೂರೂ ಹಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಧನಗಳು. ಈ ಮೂರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವ **ಚಾಲ್ತಿ ಹಣ** (Current Money) ಆಗುವುದು.

ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹಣ ಒಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವಾಗ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಸುಸೂರು ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಗುಣಿಸಬಹುದು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ಗುಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅದೇ ಸರಕಾರದವರೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದಿರುವ ನಾಣ್ಯ, ನೋಟುಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಖಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಲೋಹ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕೈಪಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನೂ ಈವರೆಗೆ ರದ್ದುಮಾಡಿರುವುದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಮಾಡುವರು. ಉಳಿದುದು ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಆ ಹಣದ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಮೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ವಹಣಮಾಡಿದ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಮಾಡಬಹುದು, ಏಕೀಕರಣವಾಗಿ ಅನಾರ ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಮಾಡುವ ಬಟ್ಟು ನಿವ್ವಳ ಕೆಲಸದ ಮೇತ್ತವೂ ಸೇರುವುವು. ದೇಶದ ಜನರು ಯಾವುದು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಲಿ ಇಷ್ಟೇ ಹಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂಬುದು ಜನ ಬೇಡಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರ ಪದ್ಧತಿ, ಅರ್ಥಿಕ ನಾಗರಿಕತೆ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಬಳಕೆ, ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಹೊಸ ಬಗೆಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿಲ್ಲದ, ಒಂದು ಸುಸ್ಥಾರವಾದ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ಇಂಡಿಯಾದೇಶದಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚೆಕ್ಕಿನ ಓಡಾಟಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಾಣ್ಯದ ಸಂಚಾರವೇ ಬಹು. ಬಹುತರವಾಗಿ ನೋಟಿನ ಸಂಚಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಾಣ್ಯದ ಸಂಚಾರ ಹೆಚ್ಚು. ಈಗ ಈಗ ನೋಟುಗಳ ಬಳಕೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದನ್ನು

ಬಹುದು. ಸಾಧಾರಣ ಜನರು ಅತಿ ಕಡಮೆ ಬೆಲೆಯ ನೋಟುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಕೂಡ ಬಡತನದಿಂದ ಅಶಕ್ತರಾಗಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ನಾಣ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ಇಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕಾ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಗೆಯ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಚೆಕ್ಕಿನ ಓಡಾಟವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಲೋಕದ ನಾಣ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೋಟಿನ ಮತ್ತೂ ಚೆಕ್ಕಿನ ಕೆಲಸ ಬಾಸ್ತಿ. ಸಣ್ಣ ವ್ಯಾಪಾರ ತೆರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಿಲ್ಲರೆ ನಾಣ್ಯ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ಲೋಕನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಏಶೇಷ ಚಲಾವಣೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೆಲಸ ಬಟ್ಟು ಎಷ್ಟು ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವುದೋ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆಯೋ ಕುಗ್ಗಿದೆಯೋ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಸರಕಾರದವರೂ ಜನಗಳಿಗೆ ಹಣ ಸಹಾಯವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಯಾವ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸುವರೋ ದೇಶದ ಉದ್ಯೋಗ, ವ್ಯಾಪಾರ ಯಾವ ಬಗೆಯವೋ ಜನದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ ಇರುವುವೋ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ತಕ್ಕಂತೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಂಚಾರವಾಗುವುದು.

ಹಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲಸವೆಷ್ಟು? ಹಣಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯೆಂದರೇನು? ಅದು ಏರುವುದು ಇಳಿಯುವುದು ಎಂದರೇನು? ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಸರಕಾರದವರೂ ಹಣದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಹೇಗೆ - ಏಕೆ - ಹೆಚ್ಚಿಸುವರು, ಕುಗ್ಗಿಸುವರು? ದೇಶದ ಉದ್ಯೋಗ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಹಣದ ಮೊತ್ತಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಂದಲೂ ಇತರ ಏಶೇಷ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದಲೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಾಡುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು? ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕರಣ ೩

ಹಣದ ಬೆಲೆ—ಅದರ ಏಕೀಕೃತಗಳ ಪರಿಣಾಮ

ಇತರ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಯಾವುದಾದರೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಉತ್ತಮ ಅಳತೆ ಇರಬೇಕೆಂದೇ ಹಣವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದದ್ದು. ಅದರ ಬೆಲೆಯೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ ಗತಿಯೇನು? ಗಜಗೋಲನ್ನು ಹತ್ತಿರವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಳೆಯಬಹುದೆಂದು ಇರುವಾಗ ಆ ಗಜಗೋಲು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಕೆಲವು ಸಲ ಛಾ ಅಂಗುಲಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ—ಅಥವಾ ಮೂವತ್ತು ಅಂಗುಲಕ್ಕೆ ಕುಗ್ಗಿದರೆ—ಅಳತೆ ಸರಿಹೋದೀತೆ? ಯಾವುದು ಸ್ತಿಮಿತವಾಗಿ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರ ಬೇಕೋ ಅದೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾದರೆ ಸರ್ವತ್ರ ಸಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ಹಣಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ಬೆಲೆ (Nominal Value) ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಎಂದರೆ, ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹದಿನಾರೇ ಆಣೆ, ಪೌಂಡಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇ ಷಿಲಿಂಗು ಹೆಸರಿಗೆ ಸಮ. ಆದರೆ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಬೆಲೆ (Real Value) ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿರುವುದು : ಏದೆ ಒಂದು ಪೌಂಡನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಒರುತ್ತಿದ್ದ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಈಗ ಎರಡು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಅಥವಾ ಈಗ ಅರ್ಧ ಪೌಂಡಿಗೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದರೆ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹಣವನ್ನು ಬಯಸುವುದು ಏತಕ್ಕೆ? ಕೊಳ್ಳಾಟ ಮಾರಾಟಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವೆಂದು ಇರಲು ಎಂದು ; ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಅಳೆಯುವ ಸಾಧಾರಣ ಅಳತೆಯೆಂದು ಇರಬೇಕೆಂದು ; ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಏಥವಾದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ತರುವ ಒಂದು ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂದು. ಹಣವನ್ನು ಹೂಡುವ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಿಕಾರ

ಹೋಗಲಿ. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೇ ಹಣವನ್ನು ಬಯಸುವುದು. ಹಣವನ್ನು ತಿನ್ನಲಾಗದು ; ಉಡಲಾಗದು ; ಅದರಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸಂಚಾರ ಮಾಡಲಾಗದು. ಅಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿ, ಬಟ್ಟೆಬರೆ, ರೈಲು ದಡಗುಗಳ ಸಂಚಾರ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಣ ಬದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಅದು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಬೇವನ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿಗೂ ಪ್ರತಿಸಿಧಿ ಮಾತು ವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನೇ ಬಳಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸೆಸಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಸಾಲದು.

ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಸಿಡುಗಾಲದ ಬಸ್ಸುಂದಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು ; ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡುವರು ; ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು. ಕೆಲಸದ ಮಾತು ನಡೆಯುವಾಗ ಹಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಡಿಯಿದ್ದು ಅಮೇಲೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ, ಯಜಮಾನನಿಗೂ, ಕೆಲಸಮಾಡುವವನಿಗೂ ನಷ್ಟ ; ಬಿಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ನಷ್ಟ ; ಇಳಿದರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ನಷ್ಟ. ಕೆಲಸಮಾಡುವವರು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹೊರತು ಒಂದಿನಂತೆ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಲಕೊಟ್ಟಿರುವವರಿಗೆ ಸಾಲ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಭಯ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದರೂ ಅದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮಗೆ ಆಗುವ ನಷ್ಟದ ಸಂಭವವನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಅಧಾರವಾಗಿ ಕುಳಿದ ಜಾಮಾನನ್ನೂ, ಸ್ವತ್ತನ್ನೂ ಸಾಯಕಾರರು ಬರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಸಾಲ ಹಿಂತಿರುಗುವುದು ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ಸರಕಾರದವರು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಆದರೆ ಸರಕಾರದವರಾಗಲಿ ಜನರಾಗಲಿ ಹಣದ ಬಿಲಿಯ ವಿರಿಕತಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟಗಳ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಹುಸು ವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಹಣದ ನಿಜವಾದ ಬಿಲಿ ಎಷ್ಟಿದೆ, ಸಾಲ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಎಷ್ಟು ಅದೀತು ಎಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸುವುದೂ ಕಡಮೆ. ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವ ಮೊತ್ತ ಹೆಸರಿಗೆ, ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಮೊತ್ತ ಸಮನಾಗಿ ದ್ದರೂ, ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸೇವೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳುವ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ

ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗಬಹುದು. ಹಿಂದೆ ರೂಪಾಯಿಗೆ ೧೨ ಸೇರು ಅಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಈಗ ಎಂಟೇ ಸೇರು ಬಂದರೆ ರೂಪಾಯಿನ ಬೆಲೆ ರೂ. ೦-೫-೪ ಯಷ್ಟು ಇಳಿದಂತೆಯೇ ಲೆಕ್ಕ. ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ: ಶೇಕಡ ೬ ಎಂದು ಹೆಸರಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ವಸ್ತು ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಅಳತೆಯ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ೪ಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬಹುದು; ೮ಕ್ಕೆ ಏರಬಹುದು. ಇಳಿದರೆ ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ನಷ್ಟ; ಏರಿದರೆ ಸಾಲಗಾರನಿಗೆ ಕಷ್ಟ.

ನಿಡುಗಾಲದ ಒಪ್ಪಂದ.— ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಡುಗಾಲದ ಒಪ್ಪಂದಗಳೇ ಬಹಳ. ಸಂಬಳ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಲ ಬರುವುದು; ಕೆಲವರಿಗೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗೊಂದಾವರ್ತಿ ಬರುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಯ ಹಣವನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಶಾಫದ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗುವುದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಾರಿ. ಇವಾದರೂ ಕಿರುಗಾಲಗಳೆನ್ನಬೇಕು. ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡಲು ೨-೩ ವರ್ಷಗಳ ವಾಯಿದೆ ಇರಬಹುದು. ಭೋಗ್ಯ ಆಧಾರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಗಡುವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವರು. ಸರಕಾರದ ಸಾಲ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ೧೦-೨೦ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಮೇಲೆಯೂ ಇನ್ನಾವಾಗಲೂ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದು ಎಂಬ ಸಂಕೇತವಿರುವುದು. ಏಮೆ ಕಂಪನಿಗಳವರು ೨೦-೩೦ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬೇವಾವಧಿ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವರು. ನೆಲದ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಒರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಹೀಗೇ ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳು ದಿನಾ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಸುಮನಾಗರಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯ.

ಹಣದ ಬೆಲೆಯ ಅಳಿತ.— ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಹಣ ಅಳೆಯುವಂತೆ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುವು ಎಂದು ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿತು. ಹಣ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ವಸ್ತುವಾದ್ದರಿಂದ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುವುದೂ, ಅಮೂಲಕ ಅವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವುದೂ ಸುಲಭ. ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಮೂಲಕ ಕೊಂಡು ವಾರುವ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಎಣಿಸ

ಜೀಕಾಗುವುದು. ಇದು ಕಷ್ಟ; ಈಸರೆಗೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಏರಿರುತ್ತದೆ; ಕೆಲವು ಬೆಲೆ ಇಳಿದಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಂದು ಮಟ್ಟದ ಜನ ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು; ಕೆಲವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು; ಕೆಲವು ಕಡಮೆ. ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಗೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಪುಷ್ಟಿ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸತಕ್ಕಂತಹವು, ಕೇವಲ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಎಂದೇ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ನಾವು ವಿಂಗಡಿಸಿದರೂ ಜನರ ಬದುಕಿನ ರೀತಿ, ಮನೆಯ ರೂಢಿ ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದ ವಸ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಭೋಗವಸ್ತುವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕಡೆಗೆ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಕ್ರಿಯಷ್ಟು ಬೇಳೆಯನ್ನೂ ತುಪ್ಪವನ್ನೂ ಉಪ್ಪನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬಟ್ಟೆಯಷ್ಟು ಕುರ್ಚಿ ಮೇಜುಗಳನ್ನೂ ಪಟಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಜನರಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ತುಗಳು ಬೇರೆ ಇವೆ: ಆಸ್ತಿವಂತರು, ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದ ಬಡವರು, ಸಡು ತರಗತಿಯವರು, ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವವರು, ಮಾಡದಂಥವರು—ಎಂದು ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಮಟ್ಟಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಳಸುವ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಳಿದ ಹೊರತು ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಳಿದ ಹಾಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಬೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಗಳನ್ನು ಗುರುತುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಸರಾಸರಿ ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಅಂತಸ್ತಿನ ಜನರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ನಾನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಒಂದು ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಂಡು, ಒಟ್ಟು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಭಾಗವೋ ಆ ಲೆಕ್ಕವನ್ನೂ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇದನ್ನು ಗುಣಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೊತೆಗೆ ಜೀವನ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರೆಯುವ ಸೇವೆ ಸಹಾಯಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಹಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳಿತದ ಒಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಇದು ಹಣದ ಸಾಧಾರಣ ಬೆಲೆಯ (General Purchasing Power) ಮಾತಾಯಿತು. ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡುವವರಿಗೇ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಒಂದು ರೀತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಸರಕಾರದವರಿಗೂ ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ವ್ಯಾಪಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಬದುಕಿನ ವೆಚ್ಚದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದುಂಟು. ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಬೆಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವುದುಂಟು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲವನ್ನೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವರಾದುದರಿಂದ, ಹಣದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಒಂದು ಪಂಗಡದವರು ಗೊಣಗಿ ಗೋಳಿಡುವರು; ಬೆಲೆ ಇಳಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದವರು ಕೂಗಿ ಶಪಿಸುವರು; ಬೆಲೆಯ ಏರಿಳಿತಗಳಿಂದ ನಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸುವುದೇ ಈ ಗೊಣಗಾಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

ಬೆಲೆಯ ಏರಿಳಿತದ ಫಲ.— ಹಣದ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಸುತ್ತಾ ವಾಗಿ ನೋಡಿಸಬಹುದು: ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೇ ಆಗಲಿ ಅವರ ಬೇವನ ವ್ಯಾಪಾರ ರಂಗಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಆಯ ವ್ಯಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಧಾರಣೆವಾಸಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ ಕೂಲಿ, ಸಂಬಳ, ಒಡ್ಡಿಯ ದರ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಲಾಭ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಬದುಕುವ ಜೀರೆ ಜೀರೆ ಬಗೆಯ ಜನರಿಗೆ ಜೀರೆ ಜೀರೆ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಬಹಳವಾದರೆ, ಒಂದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಗದವರಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಹಣ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕೈಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ: ಒಂದು ಕಡೆ ಸುಭಿಕ್ಷ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಕಷ್ಟ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಜನರ ಎಣಿಕೆಯೂ ನೆಚ್ಚಿಕೆಯೂ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದು ಕೆಲಸದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕೆಡುತ್ತವೆ. ಅನೇಕರಿಗೆ ಆಶಾಭಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅವ್ಯವಸ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ.

ಜನರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರವಾಗಿ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು :
 ಒಂದು ಬಗೆಯವರು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಸಂಸದಭವ್ಯದ್ವಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೈಹಾಕು
 ವುದಿಲ್ಲ; ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನೂ, ಜಮೀನನ್ನೂ, ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಯನ್ನೂ
 ಇತರರ ಬಳಿಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ತಾವು ನಿಯತವಾದ
 ವರ್ಷಾಶನ ಬರುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು; ಅಥವಾ ಯಾವು
 ದಾದರೂ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಆಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಸಾಲದ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ
 (Debenture) ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗೊಂದಾವರ್ತಿ ಅಥವಾ
 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಗಾದರೂ
 ಆದಾಯ ಬರುವಂತೆ ವಸತಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಎಲ್ಲೆಯೇ ಇರಲಿ
 ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲಿ ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ತಾವು ಹಾಕಿರುವ ಸಾಲದ
 ಮೇಲೆ ಒಟ್ಟು ಹಣವೂ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು (ಲಾಭ ಭಾಗ), ಇತರ
 ವಿಧವಾಗಿ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಹಣಗಳೂ ಈ ಒಂಡವಾಳಸ್ವರ
 ಕೈಸೇರುವುವು. ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನೇ
 ಹೂಡಿಯೇ, ಇತರರಿಂದ ಎರವಲಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೂ, ಹಣ ಬದುಗಿಸಿ
 ಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ
 ತೊಡಗಿ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಸಡಸುವರು. ಇವರದೇ ಕಾರ್ಯ
 ಸಾಹಸ; ಇವರ ಕಾರ್ಯ ದಕ್ಷತೆಯ ಫಲವಾಗಿಯೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ
 ಬುದ್ಧೋಗ; ಸಂಪತ್ತು; ಸುಭಿಕ್ಷ; ಲಾಭ. ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯವ
 ರೆಂದರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು; ಗೊತ್ತಾದ ಕೂಲಿ ಸಂಬಳಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ—
 ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ—ದುಡಿಯುವವರು. ಏನೂ ಕುಶಲತೆಯಿಲ್ಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ
 ಜಿಂಗಳಲಿ ಕಾಮಗಾರಿಸಿಂದ ಏಳಿದು ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ
 ತಿಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾರಾರೂ ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರವರೆಗೂ
 ಈ ವರ್ಗ ಹರಡಿದೆ. ಈ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳೂ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬೇರೆ ಎಂದಿಲ್ಲ.
 ಕೆಲವರು ಮೂರು ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವರು; ಕೆಲವರು ಎರಡು
 ಬಗೆಯವನ್ನು ಮಾಡುವರು; ಸಂಪಾದಿಸುವವರು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ
 ಸಂಪಾದಿಸುವರು. ಅದರೆ ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಕೆಲಸಗಳ ಸ್ವರೂಪ
 ಮಾತ್ರ ಬೇರೆಬೇರೆ. ಕೆಲವರು ಪ್ರಯೋಜನ ಈ ಬಡ್ಡಿಯಿಟ್ಟಿಗೂ

ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ ಒಬ್ಬರಿಗೇ ಹಲವು ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದುದು ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿರಬಹುದು; ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾದುದು ಮೂರನೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿರುವ ಸಂಭವವುಂಟು.

ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು — ಬೆಲೆ ಏರಿಡಾಗ. — ಮೊದಲನೆಯ ಬಗೆಯವರೆಲ್ಲ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು : ದೇಶದ ಭೂಮಿಕಾಣಿ, ಉದ್ಯೋಗ, ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಎಲ್ಲವೂ ಅವರು ಒದಗಿಸುವ ಬಂಡವಾಳದಿಂದ ನಡೆಯುವವು. ಹಲವು ವೇಳೆ ಅವೆಲ್ಲ ಇವರಿಗೆ ಈಡಾಗಿರುವವು. ಸರಕಾರಗಳವರೇ ಇಂತಹವರಿಗೆ ಸಾಲಗಾರರಾಗಿರುವುದುಂಟು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳು ಇವರ ಕೃಪೆಗೆ ಕಾದು ಬಿದ್ದಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದುಂಟು. ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರಣದಿಂದ (ಉದಾ.—ಸರಕಾರದವರು ಹೆಚ್ಚು ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಚ್ಚು ಹಾಕುವುದು, ಅಥವಾ, ಬೆಳೆ ಕೆಟ್ಟು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು) ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಏರಿ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಇಳಿದರೆ, ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವವರಿಗೆ ಲಾಭ ಬರುವುದು. ಸಾಲಗಾರರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಖುಣ ಮುಕ್ತಿಯಾಗಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿ ಕುಳಿತು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರೂ ಅವರ ಮಕ್ಕಳೂ ತಮ್ಮ ಹಣದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಮೊದಲಿನಷ್ಟು ಪಡೆಯದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಯಾವುದು ಉಳಿಯಲಿ ಯಾವುದು ಅಳಿಯಲಿ ನಮ್ಮ ಬಡ್ಡಿ, ನಮ್ಮ ವರಮಾನ ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಬರುವುದು ಎಂದು ಅವರು ಯಾವುದನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೂ ಆ ಎಲ್ಲ ಹಣವೂ ಕೈಗೆ ಬಂದರೂ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಬೆಲೆಯೂ ಹಿಂದಿಗಿಂತ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬರುವ ವರಮಾನ ಸಾಕಾಗದೆ ಅವರು ಬಂಡವಾಳವನ್ನೇ ಮುರಿಸಿ ತಿನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾದರೆ ಆಗಲಿ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸಾಹಸಿಗಳು. — ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರಿಗೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿಗಳ ಏರಾಟದಿಂದ ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ತಯಾರಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರಯ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಅವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಲು ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅವರು

ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ದರದಂತೆಯೇ ಹಣದ ಮೂಲಕ ಬಡ್ತಿ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಸಂಚಿಕೆ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ವಸ್ತುಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅವರ ತೆರಾಣಿ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಹೀಗೂ ಲಾಭ. ಈ ಇಬ್ಬರೆಯ ಲಾಭ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ನಡೆದರೆ ಇಂತಹ ಜನರು ಸಾಹುಕಾರರಿಂದ ತಂದಿರುವ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಸ್ವಂತವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಅವರ ಕೆಲಸದ ಲಾಭ ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಕಂಪನಿಗಳ ಷೇರುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ಕೊಡಲು ಜನರು ಸಿದ್ಧರಾಗುವರು. ಸಂಪಾದನೆಯ ರುಚಿ ಸಾಲಿಗೆ ಇಳಿದು ಜನರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಅದೃಷ್ಟ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದು ಹೊಸ ಸಾಹಸಗಳಿಗೂ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೂ ಕೈವಾಕುವರು. ಧಾರಣೆ ಹೀಗೇ ಇದ್ದೀತು ಇನ್ನೂ ಏರೀತು ಎಂಬ ಭರವಸೆ ಉರುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು. ಆದುದರಿಂದ ಅನೇಕರು ನಾಸ್ತು ತಾನೆಂದು ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬಂದು ಉತ್ಪತ್ತಿಸಂಘಗಳ ಷೇರುಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾಕುಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ಆಶೆಯೂ ಜಪಲವೂ ಹೆಚ್ಚುವವು. ಹಣಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ತಿ ಕೇಳಿದರೂ ತೆತ್ತು ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಡ್ತಿಯ ದರ ಎಷ್ಟೇ ಹೆಚ್ಚಿದರೂ ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಏರುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏರುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ತಿ ಅತಿ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಸಂಬಿಕೆ. ಶೇಕಡ ೧೦ರಂತೆ ಬಡ್ತಿ ತೆರಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಕಡೆ ಈಗ ೧೫ ಕೊಟ್ಟಾರು, ಧಾರಣೆವಾಸಿ ೧೦೦ ಇದ್ದದ್ದು ೨೫೦ಕ್ಕೆ ಏರಿದ್ದರೆ ಅವರು ನಿಜವಾಗಿ ಹಿರಿಗಿಂತಲೂ (ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆಯ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ) ಶೇಕಡ ೧೦ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯನ್ನೇ (೯ನೇ) ಕೊಟ್ಟಹಾಗಾಗುವುದೆಂದು ಗುಣಾಕಾರ ಹಾಕುವರು. ಇನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಎರವಲಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಬಂಡವಾಳದ ಭಾರ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು; ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಒಳಗೆ ಕಡಮೆಯ ನಿಜವಾದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ

ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿದ್ದವಷ್ಟು ಹಣ ಸಾಹುಕಾರರ ಕೈಗೆ ಹೆಸರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಸಂದರೂ ಹಣದ ಬೆಲೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ, ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ತಾವು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಅಸಲು ಕೂಡ ಹಿಂತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಳಿಯುವಾಗ ; — ಸಮಾಜ — ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯ. — ಹಣದ ಬೆಲೆ ಇಳಿದು ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನ ಲಾಭ ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಒಂದು ಅಸಿಷ್ಟವುಂಟು. ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಏರಿರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಕಷ್ಟಪಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನಬೇಕಾಗಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಇವರ ಲಾಭದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣುಬಿದ್ದು ಇವರ ಏಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವೂ ಅಸೂಯೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಅವರು ಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಆಕ್ರೋಶ ಬರುವುದು. ಒಂದಷ್ಟು ಚಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬರಲೆಂದು ಅವರೂ ಏರಿದ ಧಾರಣೆಗಳ ಅಪಕಾಶವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವರು. ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಬರುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಸಲ ಬಾಚಿ ಕೊಂಡು ಬೇಗನೆ ಕೆಲಸದಿಂದ ಸಿಪ್ಪತ್ತರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಅವರನ್ನು ಹೀರಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಜನರಿಗೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಹಣದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಧಾರಣೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಟ್ಟು ದರ ಶೇಕಡ ಒಂದರಂತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಆ ಒಂದಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಹೊರೆಯಾಗುವುದು. ಲಾಭ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಸಾಲ ತೆಗೆಯಲು ಉತ್ತೇಜನ ಏರದು. ಎಷ್ಟೇ ಕಾರ್ಯಕುಶಲರಾಗಿರಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಒಪ್ಪವಾಗಿ ಆಗ್ಗವಾಗಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಿ, ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಬೆಲೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಹಣದ ವರಮಾನ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗುವುದು. ಅವರು ತೆರಬೇಕಾದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ (ಉದಾ.—ಒಂಡವಾಳ, ಟಿಬೆಂಚರ್ ಮುಂತಾದ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು, ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇರೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಂಬಳ ಸಾರಿಗೆ) ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಷ್ಟ ಹೆಚ್ಚು. ಹೀಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ನಿಲ್ಲುವುವು ; ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮುಟ್ಟಿಸ ವಾಗುವುದು. ಅನೇಕರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು.

ಕೂಲಿ ಸಂಬಳ — ಧಾರಣೆವಾಸಿ. — ಧಾರಣೆ ಏರಿ ತಗ್ಗಿದಂತೆ ಕೂಲಿ ಮತ್ತು ನೌಕರಿಯವರ ಸಂಬಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುವು. ಪದಾರ್ಥದ ಪೇಟೆ ಧಾರಣೆ ಏರಿದರೆ ಸಂಬಳದ ಬೆಲೆ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಮೊದಲು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಷ್ಟು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಬೇವನದ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸೌಕರ್ಯ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಕಾಮಗಾರರು ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮುಷ್ಕರದ ಮೂಲಕ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಬಲ್ಲ ಕಡೆ ಸಂಬಳ ಹೆಚ್ಚುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಆದರೂ ಧಾರಣೆ ಏರುವಷ್ಟು ಪೇಗದಲ್ಲೂ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲೂ ಕೂಲಿ ಸಂಬಳ ಏರಲಾರವು. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಸಂಬಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಾಣುವುದೇ ಹೊರತು ಸ್ಥಿತಿ ನಿಜವಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗದು. ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಕೈಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆಯೆಂಬ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ದೇಶದ ನಿಜವಾದ ಬಂಡವಾಳ (ಪಸ್ತುಸಂಪತ್ತಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ) ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೆ, ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆಯೆ? ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಅಳಿಸಿಹೋಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಸತ್ಯತಃ ಬಂಡವಾಳ ಕರಗುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಹಣ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಲ್ಲಿ, ಪದಾರ್ಥಗಳು ಮುಖ್ಯ ಎಂಬ ಅರಿವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರೆಯಾಗುವುದು.

ಗೊತ್ತಾದ ವರಮಾನಗಳವರು. — ಧಾರಣೆ ಇಳಿದಾಗ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಏರಿ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಹಿಂಜನ ಸಂಬಳಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚು ಪದಾರ್ಥ ಬರುವುದು. ಬೇವನ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸೌಕರ್ಯ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಸಂಬಳವೇ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದು ಈ ಕಡಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೇ ಆಗುವುದು. ಆದರೆ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಾಭವಿಲ್ಲದೆ, ಕೆಲಸ ಮಂದವಾಗಿ ಆಸೇಕುಗೆ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಬಟ್ಟು ಕಾಮಗಾರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ನಷ್ಟ. ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇರೆಗೆ ವರಮಾನಗಳಿಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಾದ ಬಂದೇ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಧಾರಣೆ ಇಳಿದಿರುವಾಗ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಹಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಬರುವವಲ್ಲವೆ? ಎಂದರೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗ ಇಂತಹವರಿಗೆ ದೊರಕುವುದು. ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇತರರ ಪಾಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಭಾಗ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಸರಕಾರಗಳವರು ಹಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಹಣ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು ; ಕೆಲಸದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಅನೇಕರು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವರು ; ಕೆಲಸ ಮಾಡದ ಇಂತಹವರಿಗೆಲ್ಲ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸೌಕರ್ಯ ದೊರೆತಂತಾಗುವುದು. ಇವರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಸಂಪತ್ತಿನ ಭಾಗ ಹೆಚ್ಚಿ ತೆಂದರೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಲಾಭವನ್ನು ಸೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಹಸಿಗಳಿಗೆ (Enterprisers) ದೊರಕುವ ಭಾಗ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ ತಾನೆ? ಏದೇಶಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲ ಹೊರಬೇಕಾಗಿರುವವರ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾರ ಹೊರುವುದು.

ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವವರು ಅವಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣದ ಖರ್ಚನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವರು. ಆಗ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ನಿರ್ದೋಷ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಭಸುವ ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಸರಿಸಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಅವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಾಗುವುದು. ಮೂವ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚ ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ನೋಡಿ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಮೊದಲಿನಷ್ಟು ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿ ಕೊಳ್ಳರು ; ಕೂಲಿ ಸಂಬಳ ಕೊರೆಯುವರು ; ಒಂದೆರಡು ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸುವರು ; ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಉಳಿದವರು ಕಡಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಮಾಡುವರು. ಹೊರಗಡೆ ಈ ಕೆಲಸದ ಉಪಶಾಖೆಗಳನ್ನು ನಡೆಬೇಕು, ಕಾರ್ಯರಂಗವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸಗಾರರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಇದ್ದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಮುರಿದುಬೀಳುವುದು. ಕೂಲಿ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಇಳಿಸಿದರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸಗಾರರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅಂಗಡಿ ಮುಚ್ಚಿ ಬೇಕಾಗುವುದು.

ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಪೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕೈಗೆ ಬರುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಕಡಮೆ ಯಾದರೆ ಲಾಭ ಕೊರೆಯಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಯಾರು ಬದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಲಾಭದ ಸಂಭವ ಕಡಮೆಯೆಂದು ತೋರಿ ಅವರು ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವೊದಗಿಸುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕುವರು. ಕಂಪನಿಗಳ ಸಾಧಾರಣ ಷೇರುಗಳ ಮೇಲೆ ಒರುವ ಲಾಭದ ದರ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಷೇರಿನ ಬೆಲೆ ಇಳಿಯುವುದು. ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾದರೂ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಸ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದವರಿಗೂ ಈಗ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳು ಬದಗುವುದರಿಂದ ಅವರ ಧೈರ್ಯ ಕುಗ್ಗಿ, ಕೈಕಟ್ಟಿ, ದೇಶದ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುಂಟುವುದು. ಹಣವಿರುವವರು ಅದನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡದೆ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಷನಾಸಿಟ್ಟುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾವಲಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವರು.

ಸರಕಾರದ ವರಮಾನ.— ಸರಕಾರದ ವರಮಾನ ಎಲ್ಲ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು; ಅವರ ವೆಚ್ಚ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಇಳಿಮುಖವಾಗಿರುವಾಗ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ಸ್ವಾಂಪಿನ ಹುಟ್ಟುವಳಿ, ವಿದೇಶಿ ಸುಂಕ, ಅಬ್ಬಾರಿ ಬಾಬಿನಿಂದ ಬರುವ ಆದಾಯ ಎಲ್ಲವೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವುವು. ಆದರೆ ಸರಕಾರದವರು ತೆರಬೇಕಾದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗ ಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿ, ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಂಬಳ, ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚ ಮುಂತಾದ ಗೊತ್ತಾದ ಲೆಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸದೆ ಖರ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದರೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಬದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಇರುವ ತೆರಿಗೆಗಳ ದರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಯೂ ಹೊಸ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಯೂ ಹೊಸ ಸಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತಿಯೂ ಬದಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಣಾಮವೇ ಹೆಚ್ಚು ಹಾನಿಕರ. ಸಾಲಗಾರರು, ಸಾಹುಕಾರರು, ರೈತರು, ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲು ಮಾಡುವವರು, ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು, ಕಾಮಗಾರರು ಮುಂತಾದ ಜನವರ್ಗದ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಳಜೀಗೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಅತ್ಯಪ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯಾಯ ಕಲ್ಪನೆ ಉಂಟಾಗಿ ಅನೇಕ ಕೇಡುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವು.

ಬಟ್ಟೆನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಹೇಳಬಹುದು: ಹಣದ ಬೆಲೆ ಕಡಮೆಯಾದರೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಎರವಲಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಗೊತ್ತಾದ ಹಣದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ನಷ್ಟ. ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೂ, ಸ್ವಂತ ಹಣವನ್ನು ಹೂಡಿಯೂ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಸ ತೋರಿಸಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡುವವರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೆಚ್ಚು; ಈಗಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ (ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಮಗಾರ ಸಂಘಗಳ ಪ್ರಬಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆಯೂ, ಅಲ್ಲಿ) ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೂ ಪ್ರಯೋಜನವೇ. ಹೆಚ್ಚು ಕೇಡು ಯಾರಿಗಿಂದರೆ: ಹಣದ ಬೆಲೆ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುವದೆಂದು ನಂಬಿ ಅದನ್ನು ಕೂಡಿಟ್ಟು ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳವರಿಗೆ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟಿರುವವರಿಗೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ನಿರುತ್ಸಾಹವುಂಟಾಗಿ ಬಂಡವಾಳದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾಗುವುದು.

ಹಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.—ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಏರುವುದಕ್ಕೂ ತಗ್ಗುವುದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿರುಂಟು. ವಸ್ತುಗಳೂ, ಕೆಲಸವೂ ಎಷ್ಟು, ಹೇಗೆ, ಬದಗುವವು? ಅವಕ್ಕೆ ಗಿರಾಕಿ ಎಷ್ಟಿದೆ? ಹೇಗಿದೆ? ಎಂಬುವ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳು. ಅವುಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾರೊಬ್ಬರ—ಕಡೆಗೆ ಯಾವ ಒಂದು ದೇಶದವರ—ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಅವು ಬಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಸರಬರಾಯಿಯೂ (Supply) ಎಲ್ಲ ಗಿರಾಕಿಯೂ ಹಣದ ಏಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಹಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಧಾರಣೆ ವಾಸಿಯ ಅತಿಯಾದ ಏರಿಳಿತಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಬಹುದು; ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳವರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವೂ ಸುಖಕ್ಕೂ ವೂ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಎಲ್ಲ ಕರಣಗಳೂ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನಗೊಂಡು ನೆರೆಯುವಂತೆ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಹಿತಕ್ಕೆ ತರಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಹಣದ ಕಡೆಯಿಂದ ಅದರ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚದಂತೆ ಕುಗ್ಗದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಹಣದ ಪರಿಮಾಣ — ಬೆಲೆ. — ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆಯಂತೆಯೇ ಹಣದ ಬೆಲೆಯೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು: ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಕಡಮೆಯಾದವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಹಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದು ಸರಕಾರದವರ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ತಕ್ಷಣದ ಲಾಭವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಣಿಸಿ ಟಂಕಸಾಲೆಯವರು ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಹೋದರೆ, ಅಷ್ಟು ಮಾಡುವವರು ನೋಟುಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟು ಹಾಕಿಹಾಕಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದರೆ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ತಮಗೆ ಬೇಕು ಬೇಕಾದಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಚಾಲ್ತಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಓವರ್ ಡ್ರಾಫ್ಟ್ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, ಸರಕಾರದವರೂ ನೋಟು ಚಾಲಕರೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಚಾಲ್ತಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಕ್ರೈ ಬಿಗಿಹಿಡಿದರೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಇಳಿದು ಹಣದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಜನರ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಉಂಟಾಗದೆ, ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಒಂದೇ ಸುಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚದೆ, ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ, ಅದರ ಬೆಲೆ ಬೀಳದೆ ಏನಾದೀತು? ಕೇವಲ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಇರುವ ಮತ್ತು ಬರುವ ವಸ್ತು ಹೆಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತೆ? ಇರುವ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಹಿಂದೆ ೧ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಈಗ ೨ ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಏರಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನಷ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯತಾನೇ ಬಂದಾವು? ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚಾದೀತೇ ಹೊರತು ಅದರ ನಿಜವಾದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವಸ್ತುಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಿದ್ದ ಬೆಲೆಯೇ ಈ ೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗೂ ಇರುವುದು ಎಂದು ಪೇಳಿದವಾಗಾಯಿತು. ಹಣ ಬೆಳ್ಳಿಯದಾಗಲಿ, ಚಿನ್ನದ್ದಾಗಲಿ, ಕಾಗದದ್ದಾಗಲಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ಚಿನ್ನದ್ದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ತರುವುದಿಲ್ಲ; ಕಾಗದದ್ದಾಗಿ ಕಡಮೆ ತರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಣದ ಮೂಲದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತಡವು —

ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರದವರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸರಿ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ನೆಚ್ಚಿ ಬಳಸುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತವನ್ನೂ, ಅದು ಸಂಚರಿಸುವ ವೇಗವನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಹಣದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.

ಹಣಕ್ಕೆ ಹೊರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ — ಮಾರುವೆಯ (Exchange) ದರ. — ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲವೂ ದೂರವಾದುದರಿಂದ ದೇಶದ ಹಣಕ್ಕೆ ಇರುವ ಒಳದೇಶದ ಬೆಲೆಯ ವಿಚಾರವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೊರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಬೆಲೆಯುಂಟು. ಸಮ್ಮ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಒಳಕೆಯಿಲ್ಲ. ಜರ್ಮನಿಯವರ ಹಣಕ್ಕೆ—ಅದು ಚಿನ್ನದ್ದಾಗಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯದಾಗಲಿ—ಸಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳವರ ನಾಣ್ಯಗಳೂ ಚಿನ್ನದುವಾದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗುವದು. ಒಂದು ದೇಶದ್ದು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರೂ ಒಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಇಷ್ಟು ಕೊಡುವುದು ಎಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ದಿನಚರಿಯ ಬೇವನದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣಪ್ರಮಿತಿ ಇರುತ್ತದೆ; ಕೆಲವು ಕಡೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಮಿತಿಯೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕೇವಲ ನೋಟುಗಳ ಲೆಕ್ಕವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ದೇಶಗಳ ಹಣಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗೆ ಏರ್ಪಡುವುದು ಎಂಬುದು ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯ. ಸಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೂ ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಎಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಪೌಂಡು, ಎಷ್ಟು ಫ್ರಾಂಕು (ಫ್ರಾನ್ಸ್), ಯೆನ್ನು (ಜಪಾನ್), ತಯೆಲು (ಚೀಣಾ), ಪಾಲರು (ಅಮೇರಿಕಾ), ಮಾರ್ಕು (ಜರ್ಮನಿ), ರೂಬಲ್ (ರಷ್ಯ), ಲೈರು (ಇಂಗ್ಲಿ), ಕ್ರೋನನ್ನು (ಸ್ವೀಡನ್), ಪೆಸೆಟಾ (ಸ್ವಿಜ್), ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ದೇಶಗಳವರೊಡನೆ ನಮಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಬಗೆಯ ಮಾರುವೆಯ ದರ

(Exchange Rate) ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾರುವೆಯ ದರ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ, ಇಳಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಳಿಯಲು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ದಿನ, ವಾರ, ಅಥವಾ ತಿಂಗಳ ಸರಾಸರಿ ದರ ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಬಹುದು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ದರ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಯಾ ದಿನ ನಮ್ಮ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಸೌಂಧಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಫ್ರಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಯೆಸ್ವಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟೇ ಬೆಲೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದರ, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರದಮೇಲೂ, ಒಳಗಿರುವ ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಯ ಮೇಲೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಮೇಲೂ, ಉದ್ಯೋಗದ ಮೇಲೂ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರ ಮೇಲೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಇದೂ ಒಂದು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಸ್ತಿಮಿತದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೆ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಹಣ ಪ್ರಚಾರಕರಾದ, ವ್ಯಾಪಾರಗತಿ ನಿರ್ಧಾರಕರಾದ ಸರ್ಕಾರದವರ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಮಾರುವೆಯ ದರ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವುದು?—ಬೇರೆಬೇರೆ ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರುವೆಯ ದರ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಒಟ್ಟಿನ ಋಣ ಸಂಚಾರವೂ ಯಾವ ರೀತಿ ಇವೆ? ಆಮದು ರಫ್ತುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವೆಷ್ಟು? ಎಂಬುವನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇತರರಿಂದ ನಾವು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೇ? ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ನಾವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೇ? ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ವಿಚಾರ. ಅವರಿಂದ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಆ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಮಾಣದ ವಸ್ತು ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಕೈಯಿಂದ ಬೆಲೆ ತೆತ್ತು ಸಾಲವನ್ನು ಪರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹಣ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೇಶದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು; ಆದುದರಿಂದ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರ ಹಣಕ್ಕೆ ಗಿರಾಕಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಅದರ ಬೆಲೆ ಏರಿ ನಮ್ಮ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಇಳಿಯುವುದು. ಮಾರುವೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ—ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ

ವಾಗುವುದು ; ನಮಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವುದು. ಬೇರೆಯವರು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಹಣಕ್ಕೆ ಗಿರಾಕಿಯೂ ಬೆಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿ ದರ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಹಣಕ್ಕೆ ಅವರ ಹಣ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು ; ನಮ್ಮ ಹಣಕ್ಕೆ ಅವರ ದೇಶದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರಕುವುವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಿಡುಗಾಲದ ಅಥವಾ ಸರಾಸರಿ ದರ.— ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿನ ಪೇಟೆ ಧಾರಣೆ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದೂ ದರವನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯರು, ನಾವು, ಹೇಗೆ ಅಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ತಗ್ಗಿಗೆ ಮಾರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆವೋ ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರೂ ಎಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗವಾದ ಬೆಲೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವರು ; ಎಲ್ಲಿ ಪೇಟೆ ಧಾರಣೆ ಏರಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನನ್ನು ಮಾರುವರು. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆ ಏರಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ದೊರೆಯುವದೆಂದು ಹೊರಗಿನವರು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವರು ; ಎಂದರೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಧಾರಣೆ ಇಳಿದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿನವರು ಹೊರಗಡೆಗೆ ಸಾಮಾನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಸಂಪಾದನೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು ; ಎಂದರೆ ರಫ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು.* ಹೀಗೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯ ಏರಿಳಿತಗಳಿಂದ ಅದು ರಫ್ತುಗಳು ಏರುತ್ತ ಕುಗ್ಗುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೇ ನೋಡಿದರೆ ಒಂದು ದೇಶದ ಮಾರುವೆಯ ಸರಾಸರಿ ದರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಧಾರಣೆಗಳಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಮವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಹೊರದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರ

* ಸ್ವಲ್ಪ ಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ನಮೆಯುವುದು ಸಹಜವು. ಹೀಗೆ ನಮೆಯಲು ಅವಕಾಶವುಂಟಾಗುವುದು ಹೇಳುವುದು ಸುತ್ತು ಸರಿಯಾದುದು. ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವುದು, ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರಿಗೆ ಇರುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಮೈತ್ರಿ, ಸಹಕಾರ, ಋತು ಫಲ, ಸಾಲ ಸಂಬಂಧ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಇರುವ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳು, ಸಟ್ಟಿದ ವ್ಯಾಪಾರ, ಸರಕಾರಗಳ ಕೈವಾದ, ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರ ರಾಜಸಗಳ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಭಾವ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುವು. ಸರಿಸ್ಥಿತಿ ಬೇರೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ — ಇತರ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿ ತಡೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ — ಎಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಪವ್ಯಾಯಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಬೇಕು.

ದಲ್ಲೆಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯವಾದ ಬೆಲೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು. ಈ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಧನಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಾರ್ಯ.

ದಿನ ದಿನದ ಅಥವಾ ಕಿರುಗಾಲದ ದರ—ಒಂದು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಾರುವೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.—ನಿಜುಗಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಹೊಂದಿಕೆ ಬರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ದಿನದಿನದ, ವಾರವಾರದ ದರ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಯಾ ದಿನದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ಥಿತಿ ಆಯಾ ದಿನದ ದರವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು. ಸಮಂತಹ ವ್ಯವಸಾಯದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಷದ ಬೇರೆಬೇರೆ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ದೇಶದ ಋಣಸ್ಥಿತಿ, ಪೇಟೆಯ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ, ಇತರ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು, ಸರಕಾರದ ಆಯವ್ಯಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ, ಋತುಫಲ ಮತ್ತು ಸುಗ್ಗಿಗಳ ಅನಿಶ್ಚಯ, ಮಾರುವೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಲಾಭಬೋರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ದಲ್ಲಾಳರ ಕೈವಾಡ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳೂ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಮಾಡುವುವು. ಇವುಗಳ ಉಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕೇಡು ಬಾರದಂತೆ ದೇಶದ ಹಣದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರು ಧೈರ್ಯ ಬಂದ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ, ಸಮಯದರ್ಶಿತೆಯಿಂದ, ದೇಶದ ಪ್ರಯೋಜನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆನ್ನಹಿಂಡೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ದೇಶದ ಲೇಣೆದೇಣೆ ಯಾವುವಾದರೂ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಬಾರದಂತೆಯೂ, ವರ್ಷವೂ ಒಂದು ಹದದಲ್ಲಿ ಸಮಭಾತುವಾಗಿ ಹರಡಿ, ಒಂದು ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆಯೂ ವರ್ಷವಿರುವುದರ ದೊಡ್ಡಗೆ ಹಣ ಮಂಡಲವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈವಶಮಾಡಿ ಕೊಂಡು, ಬೇಕಾದರೆ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ನಿರ್ಧರಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಅಂತಹ ನಿರ್ಧರಣೆ ಇದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೇ ಮಾರುವೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸ್ಥೈರ್ಯಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ನಿರ್ಧರಣೆಗೆ ಹಣ ಪ್ರಚಾರಕಾರ್ಯವೂ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಣ ಸಾಲವೊದಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವೂ ಒಂದೇ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.

ಸಹಜವಾದ ದರ. — ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಲೇಣಿ ದೇಣಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಏರಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವ ದರ ಬಂದು ಗೊತ್ತಾದ ವಿಷಿತಕ್ಕೆ ಸಿಂತ ಹೊರತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಲ್ಲ; ಉದ್ದೋಗ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಬಂದು ಹದಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಸಹಜವಾದ ದರವೆಂದರೆ ದಿನದಿನವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುವ ದರ. ಅದನ್ನು ಬಂದು ಗೊತ್ತಿಗೆ ತರಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕವಾದುದು ರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕೋ, ಸರಕಾರದವರೂ ಬಂದು ಸೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಮಾರುವೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಸರ್ವತ್ರ ಪಂಚುಪಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ದರ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಲಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕಾದೀತು: ಆ ದರ ಯಾವುದು ಎಂಬಂಶದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ. ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳ ಸರಾಸರಿ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ವರ್ಷದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಬರುವ, ಕಳೆದ ವರ್ಷದ (ಅಥವಾ ೫-೧೦ ವರ್ಷಗಳ) ಸರಾಸರಿ ದರ ಇಂಥದು ಎಂದು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿಕೊಂಡು; ಆ ವರ್ಷ ಸಾಧಾರಣ ವರ್ಷ ಸಮದೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಅದರ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೇಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದುವೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ; ಮುಂದಿನ ವರ್ಷವೂ ಬಹುಶಃ ಇವೇ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ನಡೆದಾವು ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದ ಸರಾಸರಿ ದರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು ಚಾಣತನ ವಾಗುವುದು. ಹೇಗೇ ಆಗಲಿ ಸಹಜವಾದ ದರವೆಂದು ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನು ಅದರ ದಾರಿಗೇ ಜಿಟ್ಟರೆ—‘ಕಿಂ ಒದ್ದವೋ ವೈಕೃತಂ ತಸ್ಯ?’ —ಅದರ ವಕ್ರತೆ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯೇ ಇಲ್ಲವಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ. ಅದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ಮಾರುವೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಈಗ ಪೂರ್ತಿ ಕೃತಕ. ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಹೇಗೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿರಲಿ ಕೇವಲ ಬಂದೇ

* ಕಡೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೊಂದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ನಿಜ. ಅದರೆ ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಜನ ಮಟ್ಟಿ ಹತ್ತು ಜನ ಸತ್ತರೆ ಬಟ್ಟೆ, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಹದ ಉಳಿದರೂ ಆಯಾ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲೊಂಟಾದ ಸಾವು ಮಟ್ಟಿನ ನೋವು ಸಂತೋಷ ಮುಂತಾದುವು ಸಮಾಜದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೇ.

ಗೊತ್ತಾದ ದರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟರೆ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಬದಲು ಗಾಟೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ; ಅವಿನೇಕವಾದೀತೆಂದೂ, ಅಭವಂತೂ ಸುತರಾಂ ಇಲ್ಲವಾಗಬಹುದೆಂದೂ ಈವರೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರಬಹುದು.

ಏರಿಳಿತಗಳ ಫಲ.—ದರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಜನಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯವರಿಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅಭವ ಸ್ವ ಉಂಟಾಗುವುವು.

ದರ ಏರಿಡಾಗ.—ದರ ಏರಿ ನಮ್ಮ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಇತರರ ಹಣ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಸರಕನ್ನು ಅಮದು ಮಾಡುವವರಿಗೆ* ಅಭವ. ದರ ಇಳಿದು ಇತರರ ಹಣಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ರಫ್ತು ಪರ್ತಕರಿಗೆ ಅಭವ. ಸರಕಾರಗಳೂ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಅನರಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿವಾಗ ಏರುವ ದರವೇ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ. ದರ ಇಳಿದರೆ ಬಳವೇಶದ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ತೆರಬೇಕಾಗುವುದು. (ಉದಾ.—ರೂಪಾಯಿಗೆ ೧೬ ಪೆನ್ನಿಗಳ ದರ ಇರುವಾಗ ಪೌಂಡಿಗೆ ೧೫ ರೂಪಾಯಿಯಂತೆ ತೆರಬೇಕು; ೧೮ ಆದರೆ ತೆರಬೇಕಾದುದು ರೂ. ೧೩-೫-೪; ೨೦ ಪೆನ್ನಿಯಾದರೆ ಹತ್ತಿರೂಪಾಯಿ!) ಎಂದರೆ ಏರುವ ದರ (ಸಮಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ) ಅಮದು ಪರ್ತಕರಿಗೂ, ಬೇವನದ ನೆಚ್ಚು ಪನ್ನಿಣಿಸುವ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಇಳಿದಾಗ.—ದರ ಇಳಿದಾಗ ತದ್ವಿಪರೀತ: ರಫ್ತು ಪರ್ತಕರಿಗೆ ಸುಗ್ಗ. ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಫ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೂ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯುವುದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ರಫ್ತು ಮಾಡುವೆವಾದ್ದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರಾದ ರೈತಾಪಿ ಜನರಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ

* ಇದರಿಂದ ಏಂದು ಅನನುಕೂಲವುಂಟು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ-ಗೂ ಬಳವೇಶದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುವ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಸಾಮಾನಿಗೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯವಾದರೆ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರ ಆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೂ ಸಹಾಯವಾಗುವುದು: ನಮ್ಮ ಆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಅವನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟಾಗುವುದು.

ಪೆಚ್ಚು ಕಾಸು ಕೈಗೆ ಬರುವುದು.* ಹಣವುಳ್ಳ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಲಾಭ ಪುಷ್ಟುಲ. ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸನ ಮಂಡಲಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಸ್ವದೇಶದ ಲಾಭವೆಂದು ಸಾರಿ ಸ್ವಂತ ಲಾಭವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲರು. ಕಡಮೆಯ ದರವೇ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಲ್ಲರು. ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರಿಗೆ ಕಷ್ಟ. ಸರಕಾರದ ಕೈಹಣ ಸಾಲದಾಗಿ ಅವರು ಸಾಲಕ್ಕೂ ಹೋಗಬೇಕಾಗಬಹುದು.

ದರದ ಈ ಬಗೆಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಕಷ್ಟ ಸಷ್ಟ ಕಡಮೆಯಾಗುವಂತೆಯೂ, ಅದು ಹೊರವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆಯೂ, ಒಳಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಷ್ಟ ತಟ್ಟಿದಂತೆಯೂ, ಮಾರುವವರು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಮಾನುಭವ ದೊರೆಯುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಹಣದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಲದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ. ಸ್ತಿತಿಜ್ಞತೆಯಿಂದಲೂ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಲೂ ಒಳಗಿನ ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಹೊರ ಧಾರಣೆವಾಸಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಎರಡಕ್ಕೂ ಉರೋಧವಾಗದಂತೆ ಅವರು ಹಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹಣ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.— ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಣಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಬೇಕು; ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ ಅಸುಕೂಲಕ್ಕೂ ಬಾಗದೆ, ದೇಶದ ಬಟ್ಟು ಅಸುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾರುವವರು ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಾಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವಾಗ ಸಹಸಿ ದೇಶದ ಸಂಕುತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಸ್ವಾಭೀನತೆ ಇರಬೇಕು. ಹಣ ಪ್ರಚಾರಕಾರ್ಯವೂ, ಸಾಲದ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಅಳುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರಬೇಕು; ಅವು ಎರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿರದೆ ಒಂದೇ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಈಗ ನಮೂರು ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕೇ ಮಾಡುವುದು

* ಪೂರ್ತಿ ಅಷ್ಟು ಬಾರದು. ನಡುವೆ ತರಗಿನವರು ತಿನ್ನುವರು. ಈ ನಡುವೆ ತಾವು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಏರಿಕೆಯಾದರೆ ಒಂದ ಲಾಭವನ್ನು ಅದು ನುಂಗಿತು. ಆಮದು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವವರಿಗಂತೂ ಸ್ವ ಮಂಡಿತ.

ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂದು ಮನಗಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಸರಕಾರದವರು ಎಷ್ಟೇ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದರೂ ಎಷ್ಟೇ ದೂರದರ್ಶನದಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಉಬ್ಬರವಿಳಿತಗಳೂ, ಅದರ ಅಳವೂ, ಸಂಚಾರಗತಿಯೂ, ಒಳಬಾಡೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಕ್ಷಪಾತವುಂಟಾಗಬಹುದು; ಹಣದ ಸೇವೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಆಳಲು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ಕೆಲಸವೂ, ದೇಶದ ಒಳ-ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸರವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುವ ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಯ ಕೆಲಸವೂ, ಧನಶಕ್ತನನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಆಳುವ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ (Central) ಬ್ಯಾಂಕಿನವರ ಕೈಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗುವುದು.

ಮುಂಬಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ, ಹಣದ ಸೇವೆ ಹೇಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ? ಅದರ ರಚನೆ ಹೇಗಿದೆ? ಅಲ್ಲಿ ಪದಸ್ಥರ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗಿವೆ? ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ? ಒಳದೇಶ ಹೊರದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಹಣ ಒದಗುವ ವಿಧಾನವಾವುದು? ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಯಾವುವು? ಕಾರ್ನಾಡಸಾಧನಗಳೂ ಶಾಸನಗಳೂ ಯಾವುವು? ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಹಬ್ಬನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡರೆ ಕೆಲಸ ಯಾವ ರೀತಿ ನಡೆಯಬೇಕು ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಹಣದ ಬೆಲೆ ಅಥವಾ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯ ಅಳಿತ

ಹಣದ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಲೆಕ್ಕಮಾಡುವುದುಂಟು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ಈ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಲೆಕ್ಕದ ರೀತಿಯೂ ಒಂದು ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು. ತಮಗೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಬೇಕಾದರೆ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಅಳತೆಗೆ (ಅಕ್ಕಿ ಪಲ್ಲಾಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು, ಸಕ್ಕರೆ

ಮಣಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು, ಬಟ್ಟೆ ೨೦ ಗಜಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟು, ಇತ್ಯಾದಿ) ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕರೀದಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತುಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಸದಾರ್ಥಗಳ ಕರೀದಿ ಸರಾಸರಿ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂದೂ, ಯಾವ ೪-೫ ವರ್ಷಗಳ ಸಾಧಾರಣ ಸರಾಸರಿ ಕರೀದಿ ಎಷ್ಟು ಎಂದೂ ಲೆಕ್ಕಪಾಟಿ ಅದನ್ನು ಹದಿಯಾಗಿ (Base) ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳ ಸರಾಸರಿಯನ್ನು ಅದರ ಶೇಕಡ ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕುವರು. ಉದಾಹರಣೆ.—೧೯೦೦ನೆಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಸರಾಸರಿ ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ೧೦೦ ಎಂದು ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅಲ್ಲಂದ ಈಚೆಗೆ ಆ ಸದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆ ಎಷ್ಟು ಇಳಿದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಳೆಯುವರು. ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ಅದು ೧೧೦, ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ೨೫೦, ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ೯೬ ಅದರೆ, ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಶೇಕಡ ೧೦ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ೧೫೦ ಹೆಚ್ಚಿತೆಂದೂ ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೪ ಇಳಿಯಿತೆಂದೂ ಲೆಕ್ಕವಾಗುವುದು. ಎಂದರೆ ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿಯೂ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿಯೂ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತೆಂದೂ ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಏರಿಟ್ಟು ತೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ೧೯೦೦ಕ್ಕಿಂತ ಶೇಕಡ ೪, ೧೯೨೦ಕ್ಕಿಂತ ೧೫೪ ಧಾರಣೆ ಇಳಿಯಿತೆಂದೂ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಏರಿತೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈ ಲೆಕ್ಕದ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ (Index Numbers) ಸೂಚೀ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇವನ್ನು ಯಾವ ಬಗೆಯ ಆಳತಕ್ಕಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯ ಸೂಚೀ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿರುವುದು ನಾಡಿಕೆ.

ಉದ್ದೇಶ—ಕಾರ್ಯ.—ಏಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಲೆಕ್ಕದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದು ನಾಲ್ಕು ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು* ಹೇಳಿ ದ್ದಾರೆ:—

- (೧) ಬಹುಕಾಲ ಕಳೆದಮೇಲೆ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಬಾಡಿಗೆ ಗುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತೀರಿಸಲು ಸಾಧನವಾಗುವಂತೆ;

* Jevons.

- (೨) ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಜನಾಂಗಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆ ಹಣದ ಪರಮಾನ ಹೇಗೆ ಕೈಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ, ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ;
- (೩) ಸಣ್ಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಇತ್ತು ; ಈಗ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಚರಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ (ಮತ್ತು ಬೇರೆಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ) ;
- (೪) ಧಾರಣೆಯ ವಿರಳಿತಗಳಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಯಾವ ಕೇಡು ಮೇಲು ಉಂಟಾಗಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ.

ಎಚ್ಚರಿಕೆ.—ಈ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಫಲ ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು : ಉದ್ದೇಶವಾವುದು ? ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸತಕ್ಕ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಯಾವವು ? ಅವುಗಳ ಕರೀದಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು ? ಮೂಲ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಕಾಲ ಯಾವುದು ? ಮೊದಲು ಹೇಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದೆ ? ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಹೇಗೆ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ ? ಅವುಗಳೆರಡರ ತೂಕವನ್ನು (Weightage) ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುವು ಮೊದಲು ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಬೇಕು.

ವಿವರ.—ಅರಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಷ್ಟು ? ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ತೂಕನೆ, ಮರ್ಯಾದೆಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ತೂಕ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಆಕ್ರಿಯಿಸುವ ಸ್ಥಾನ ತುಪ್ಪಕ್ಕಲ್ಲ ; ಅದಕ್ಕಿರುವುದು ಉಪ್ಪಿಗೂ ಪಾಸೆಲ್ಮೆಸಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಕರೀದಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವರು. ಕೆಲವರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದೋ ಕೆಲವು ದಿನಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕರೀದಿಗಳ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ವರ್ಷದ ಸರಾಸರಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ವಾರವಾರದ

ಸರಾಸರಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ ವರ್ಷದ ಸರಾಸರಿಯನ್ನು ಗುಣಿಸುವರು. ಈ ಬೆಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಸಗಟಿನ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅಂತೂ ಯಾವ ದಾದ ರೊಂದು ಕ್ರಮವಿರಬೇಕು. ಮೂಲ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ವರ್ಷವೂ ಕಾಲವೂ ಸಾಧಾರಣ ವರ್ಷವೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಗಳೆಲ್ಲೆಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕೀಕೃತ ಕಾಲವೆ? ಅತಿ ಸುಭಕ್ತ ಅಥವಾ ಅತಿ ದುರ್ಭಕ್ತದ ಕಾಲವೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಆಗತ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವಾಗುತ್ತದೆ.* ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಜನರ ಅಭ್ಯಾಸಗಳೂ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವವು. ಆದುದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು; ಹೊಸವನ್ನು ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು? ಮೊದಲಿನ ತೂಕಗಳನ್ನು ಇನಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು— ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆ ಗಮನಕೊಡಬೇಕು.

ಸಗಟು ಧಾರಣೆ.— ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅಳೆಯುವಾಗ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೇಶಿ ಏದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಒದಗುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಗಟು ಬೆಲೆಯನ್ನು (Wholesale Prices) ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ಸೂಚೀ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಮೂಲ ಅಥವಾ ಹದಿಯ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಒಂದೊಂದಕ್ಕಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಗೋಧಿ, ಹತ್ತಿ, ಉಕ್ಕು, ಪೆಟ್ರೋಲ್,

* ಉದಾ.— (ಸಜವಾದ ಲೆಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಹಾಕಿದ ಅಂಕಗಳು):—

೧೮೯೦ — ೧೫೦	೧೯೧೮ — ೧೬೦
೧೯೦೦ — ೧೦೦	೧೯೨೦ — ೨೦೦
೧೯೦೫ — ೧೦೮	೧೯೨೫ — ೨೫೦
೧೯೧೦ — ೧೨೦	೧೯೩೦ — ೮೦
೧೯೧೪ — ೯೮	

ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಓಗಿ ಲೆಕ್ಕವಿದ್ದು ೧೯೦೦ನ್ನು ಮೂಲವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅಳತೆ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಆಗುವುದು. ೧೯೨೦ನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು. ೧೮೯೦ರಿಂದ ಆರಂಭಮಾಡಿದರೆ ಬರುವ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಬೇರೆ.

ಉಣ್ಣೆ, ಸಾಗುವಾನಿ ಮುಂತಾದ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳನ್ನಿಗೂ ಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಾಗಿ ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ರೂಢಿ. ಅವುಗಳ ಕರೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಾಣುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಅವನ್ನು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೆಚ್ಚುವರು. ಆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಏರಿದೆಯೆ ಇಳಿದಿದೆಯೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡುವರು.

ಬದುಕಿನ ನೆಚ್ಚದ ಅಳಿತ — ಚಿಲ್ಲರೆ ಧಾರಣೆಗಳು. — ಬದುಕಿನ ನೆಚ್ಚವನ್ನು ಅಳಿಯುವ ಸಂಖ್ಯೆಗಳೆಲ್ಲ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕರೀದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು. ಆ ನೆಚ್ಚವನ್ನು ಅಳಿಯುವಾಗ ಅನೇಕ ಇತರ ಬಾಬುಗಳು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸೇರುವುವು. ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳು, ಬಟ್ಟೆಬರೆ, ವಾಸದ ಮನೆಯ ಬಾಡಿಗೆ, ಬೆಳಕು, ಸೌದೆ, ಸಾತ್ರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಮರದ ಸಾಮಾನು, ಆರೋಗ್ಯ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ವಿನೋದ, ಬೇಸಸ ಸೌಕರ್ಯದ ನೆಚ್ಚ ಮುಂತಾದ ಬಾಬುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರುವುವು.

ಪ್ರಕರಣ ೪

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪ್ರಪಂಚ; ಒಳವ್ಯಾಪಾರ

ಜನರ ಹಣ-ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು.—ಆರ್ಥಿಕ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನೋಟಿಗಿಂತ ನಾಣ್ಯದ ಸಂಚಾರ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ನೋಟಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಹುಟ್ಟಿ ಚೆನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಬದಲು ಅದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಳಸುವುದು, ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋದಂತೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈಗಿನ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂಬರಿದಿರುವವು. ಅಲ್ಲಿ ನೋಟಿನ ಕೆಲಸವೂ ಕಡಿಮೆ. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ತೆರಾಣಿಗಳಿಗೂ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸಗಡನ್ನು ಜನರು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರೇ ಹೊರತು ಬಾಕಿ ಹಣಕಾರ್ಯ ವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡುವರು: ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಗಂಟಾಗರಿಸಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚೆಕ್ ಬುಕ್ನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾರಿಗಾದರೂ ಏತಕ್ಕಾದರೂ ಹಣ ತೆರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ, ಆ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚೆಕ್ನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವರಿಗೆ ಬರುವ ಆದಾಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇವರ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೇ ವಸೂಲು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಇವರು ತೆರಬೇಕಾದ ಸಿಯತವಾದ ಎಲ್ಲ ತೆರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಇವರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ: ಹೀಗೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದರಾಯಿತು. ಇವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹಣ ಬರುವುದೆಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಬ್ಯಾಂಕು ಕುಳಿದ ಪರವಾಗಿ ಹಣ ವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರುವುದು. ಇತ್ತ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಣವಿಟ್ಟವರಿಗೆ ದಿನದಿನವೂ ಅದನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಚಿಂತೆ ತಪ್ಪಿತು. ತೆರತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತೆರುವ ಸಹಾಯ ದೊರಕಿತು. ಬರಬೇಕಾದುದನ್ನು ತಾವೇ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು

ಬರಬೇಕಾದ ಕಷ್ಟ ತಪ್ಪಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟವರಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಕೊಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದೂ ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡುಮಟ್ಟದ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಜನ ವರ್ಗದವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಮಾಡುವರು. ಅವರ ಸಗದು ಗಂಟೆಲ್ಲಾ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಹಣದ ಕೆಲಸ ವಸ್ತುಲ್ಲಾ ಚೆಕ್ಕುಗಳೇ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ನಾಣ್ಯಕ್ಕಿಂತ ನೋಟು, ನೋಟಿಂಗಿಂತ ಚೆಕ್ಕು ಇವುಗಳ ಒಡಾಟ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಸರಕಾರದ ನಾಣ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಅದು ಹಿಂದೆ ಬೀಳುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೆಲಸ ಬಹುವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದರೂ ನಾಣ್ಯದ ಕೆಲಸವೂ ಅಗತ್ಯವೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವವು.

ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ನೋಟು ನಿರ್ಮಾಣದ ಕೆಲಸ.—ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕಾರ್ಯ ಜನಜೀವನದ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಿಗೂ ಹರಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸರಕಾರದವರು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೇ ನೋಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಸಂಚಾಲನೆಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಭಾರವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕೂಡ ಆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಹಲವು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ನೋಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವೂ ಪೋಸವೂ ನಷ್ಟವೂ ಆದಾವೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ ಆ ರೀತಿ ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಹಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯೂ, ಸುಭಿಕ್ಷವೂ, ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿ ಹಣನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾವು ತಟಸ್ಥರಾಗುವರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕು ಒಂದು ಕಡೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ (ಆ ಮೂಲಕ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ) ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಯವರಿಗೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರಿಗೂ ನಡುವೆ ಸಿಂತು ಯಾವ ರೀತಿ ಹಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗಬೇಕೋ ಆ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದು. ದಿನದಿನದ ಬಳಕೆಗೂ,

ಒಳ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯಮಗಳ ಚಾಲನೆಗೂ ಎಲ್ಲ ಕೈಸಾಲ ಲೇವಾದೇವಿಗೂ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ನೋತ್ತದಲ್ಲಿ ಹಣ ಒದಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಇವರ ಉದ್ದೇಶ.

ಬ್ಯಾಂಕೆಂದರೇನು?—ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ನಗದೂ ಇರುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಆ ನಗದಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗುವುದು ; ಲಾಭಕರವಾಗುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಹಣದ ಅಂಗಡಗಳು. ಇತರ ಅಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳು, ಕಡ್ಡಿ, ಬಟ್ಟೆ, ಹಣ್ಣು, ಪುಸ್ತಕ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಂಡು ಮಾರುವರೋ ಹಾಗೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಹಣದ ವ್ಯಾಪಾರ ವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಜನರಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಸಂಚಯನಮಾಡಿ, ಹಣದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ಎರವಲಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಇಬ್ಬರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿ, ದೇಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ಇಂತಹ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ದಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನೂ ಲಾಭವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸುವ ದಲ್ಲಾಳಿ ಅಂಗಡಿ ಗಳು ಎಂದೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇತರರ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ತಮಗೂ ಸಾಯಕಾರ ಸಾಲಗಾರರಿಗೂ ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪರಮಾವಧಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು — ಇದು ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರ ಲೇವಾದೇವಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ; ಕೆಲಸ.

ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು. — ಈಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೂಡು ಬಂಡ ವಾಕದ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ತನ್ನ ಷೇರಿನ ಹಣವಿರುತ್ತದೆ ; ಕುಳಗಳು ತನ್ನಲ್ಲಟ್ಟ ಡಿಸಾಸಿಟಾ ಹಣವಿರುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಳಹದಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಡಿಸಾಸಿಟಾ ದಾರರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದೇ ದಿನ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೇಳುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಕುಳಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ, ದಿನದಿನದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಂದಾಜಿನಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ಸುಮಾರು ಇಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದಾರಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ

ಊಪೆ ಇರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ನಾಣ್ಯ ನೋಟುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆ ಅಂದಾಜಿನ ನೋಡುತ್ತಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂತೆ ಅವರು ಸರ್ವದಾ ನಗದನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವರು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ನಗದನ್ನು ಇಟ್ಟಿರಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಸರಕಾರದ ಶಾಸನವಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಬರುವುದನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೊಡುವವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅಂತೂ ಅಷ್ಟಾದರೂ ಸ್ವತಃ ದಿನವೂ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಗದು ಹಣ ಸಿಲ್ಲುವಂತೆ, ತಾವು ಕೊಡುವ ನಾಣ್ಯಗಳ ವಾಯಿದೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಹಣ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳಿರು. ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ತಮಗೆ ಸರಿತೋರಿದಂತೆ ವರ್ತಕರ ಮೇಲೆ ಸಾಲ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅಥವಾ ಲೇವಾದೇವಿ ಪತ್ರ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿ, ಸರಕಾರದ ಸಾಲ ಪತ್ರ, ಅಥವಾ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಗಟ್ಟಿ ಬಂಡವಾಳ ಪತ್ರ ಮುಂತಾದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಸಮಯ ದಲ್ಲಿಯೂ ಗಿರಾಕಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದೋ, ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಮಾರಿದ ತಕ್ಷಣ ನಗದು ಕೈಗೆ ಬರುವುದೋ, ಅಂಥ ನಗದಿಗೆ ಸಮಾಸವಾದ ಹಣ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ವದೇಶಿ ಏವೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಕೈಪಾಕಬಿಲ್ಲುವು. ಇವರ ಕಲಾಪ ೯೦ ದಿನಗಳ ಗಡುವಿಗೆ ಮೀರದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಬಡಗಿಸು ವುದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ವಾರ ವಾರಕ್ಕೆ ವಾಯಿದೆ ಹೊತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದ ಹಣ ವನ್ನು ಕಡವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದಲ್ಲಾಳಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು. ಲೇವಾದೇವಿ ಕೆಲಸಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಿಡುಸಾಲ ಕೊಟ್ಟು ಹೂಸ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವೊದಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಬೇರೆ ಉಂಟು. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಚರಸ್ತಿರ ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮಾರುವುದು, ಅವುಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನು ಕೈ ಕೈ ಬದಲಾಯಿಸುವುದು, ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಒಡೆತನ ಸಾಲ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಮಂಡಲಗಳನ್ನೂ ನೇರವಾಗಿಯೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಒಳಗೊಂಡಿ

ಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು, ದೇಶದ ಹಣ ಮಂಡಲದ ಅಧಿದೇವತೆಯಂತೆ, ಸರಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಸಂಖ್ಯೆ ಬ್ಯಾಂಕಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಚಕ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಿಮಿತದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಅಮೇರಿಕಾ ಜರ್ಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಪದ್ಧತಿ ಒಳಗೆ ದಕ್ಕು ತೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವುದು. ಆದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಒಳಗೆ ಕಾಲ ದಿಂದಲೂ ಈಗಲೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಸಂಬಂಧ ವಿದೆ; ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹಣದ ಪೇಟೆ ಸುಸ್ಥವಸ್ಥೆ ವಾಗಿರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಪೇಟೆಗಳಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿನ ನಿಜಕ್ಕೂ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು. ಈಗಲೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಲೇವಾದೇವಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮೀಕರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು

ಈಗ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಘಗಳ ಬಂಡವಾಳವೂ ಷೇರುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಧನವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನ ಷೇರುದಾರರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವುದು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು ಐದು: ದಿ ಲಾಯಡ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್, ದಿ ಬಾರ್ಕ್ಲೆಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್, ದಿ ವೆಸ್ಟ್ ಮಿನಿಸ್ಟರ್ ಬ್ಯಾಂಕ್, ದಿ ಲಂಡನ್ ಅಂಡ್ ಕೌಂಟಿ ಬ್ಯಾಂಕ್, ದಿ ಸುಡ್‌ಲೆಂಡ್ ಬ್ಯಾಂಕ್. ಅವುಗಳ ಬಂಡವಾಳ, ಡಿಸ್ಕಾಂಟಿ ಕೆಲಸ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಲೇವಾದೇವಿ ಇವುಗಳ ಮೊತ್ತ ಅದ್ಭುತವಾದುದು. ಅವು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದವು—ಅದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲ ಬಾರದಿದ್ದರೆ—ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ಅಡ್ಡಿ ತಂದು, ಅದನ್ನು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಒಡೆದುಬಿಡಬಹುದು. ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅದೇ ಒಗೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿರುವವು.

ಕೆಲಸ — ಪ್ರಭಾವ. — ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಸಂಬಂಧವೆಲ್ಲ ಇಂತಹ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೊಡನೆಯೇ ಇರುವುದು. ಇವೇ ಡಿಸ್ಕಾಂಟಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ

ಹೌದು. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತವೆ; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ ಸಿದ್ಧಿಗಳ 'ಸ್ವಾಕು,' 'ಷೇರು'ಗಳ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಲಾಖೆಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಯಾರಿಗೆ ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾಗಿದೆ? ಸಾಲವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವವನ, ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಥವಾ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಹೇಗಿದೆ? ಎಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೂಡಿದರೆ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಡ್ಡಿಯೂ ಲಾಭವೂ ಬರುವವು? ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುಳಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಹಣವನ್ನು ಎರವಲಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಬಾಂಡು, ಕೂಪನ್ನು, ಡಿವಿಡೆಂಡ್ ಚೀಟಿ, ಒಡ್ಡಿಯ ಚೀಟಿ ಮುಂತಾದ ಹಕ್ಕು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇವರೇ ತುಸಿಕೊಡುವರು; ಜನರು ಕೊಂಡು ಕೊಂಡಿರುವ ಸೆಕ್ಯೂರಿಟಿಗಳನ್ನೂ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಇತರ ವಸ್ತುಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಭದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು; ಸಣ್ಣ ಮೊತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಸಣ್ಣ ವರಮಾನವುಳ್ಳವರ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವರು; ಕುಳಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತೆರಬೇಕಾದ ಸಮೆ, ಕಂತು, ಚಂದಾ, ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತೆರುವ ವೇತನ, ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಅವರ ಊಟ ಉಪಚಾರ ಖರ್ಚು, ದೇಶಾಟನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಕೈಹಣ ಮುಂತಾದುವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಲಭವಾಗಿ ತೆರಲು ಅನುಕೂಲವೊದಗಿಸುವರು. ಇವರ ನಂಬಿಕೆಯ ಹಣಪತ್ರವನ್ನು (Letter of Credit) ಎಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದರೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹಣವೂ ಬೇಕಾದ ಅನುಕೂಲವೂ ದೊರೆಯುವವು. ಯಾವ ದೇಶದ ಯಾವ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವರು. ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೇ ಮರಣ ಶಾಸನ, ಆಸ್ತಿ ವಿಭಾಗ, ಅಪ್ರಾಪ್ತವಯಸ್ಕರ ವಸತಿಸಲ್ಲಿಡುವ ಠೇವಣಿ (Trust) ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಾಪಾಡಿತುಮರು; ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವರು. ವಟ್ಟ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ಇತರ ತೆರಾಣಿ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಗುಣಿಸಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾವತಿ ಮಾಡುವರು. ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂದಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದ

ರಂದಲೂ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹಣವನ್ನೂ ಲೇವಾದೇವಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಗಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಜನರಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಜೆ ಊರಿ, ಎಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಹಿಂದೆಯೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಆಗಿರುವುದು.

ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ನಿರ್ವಾಣ ವಿಧಾನ.— ಈ ಮುಂಚೆಯೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ಎರಡು ಬಗೆ: ಜನರು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಡುವ ಗಂಟು ಹಣವೊಂದು; ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೇ ತಯಾರಿಸುವ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ಹಣವೊಂದು. ಜನರಿಟ್ಟ ಗಂಟು ಫಿಕ್ಸ್ಡ್ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟುಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಚಾಲ್ತಿ (ಕರೆಂಟ್) ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟುಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇರಬಹುದು. ಫಿಕ್ಸ್ಡ್ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ಆದರೆ ಕುಳ ಇಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೇಳಿಕೊಡದಂಥ ಸಿಯಮವಿರುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತವಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಮುಂದಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಮಾತೂ ಸಿಯಮವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಎಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೂ ಕುಳ ಅದನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವಶಕ್ಕೇ ಜಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಬ್ಯಾಂಕು ತನ್ನ ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡುತ್ತ ಹೋಗಬಹುದು; ರಾಭವನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಹೊಂದಬಹುದು. ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟಿನ ವಿಷಯ ಹಾಗಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ಮೊಬಲಗಿನ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಗದನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂವೋ—ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ—ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡಿ ಲೇವಾದೇವಿ ಮಾಡುವರು. ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ದಾರರು ತಮ್ಮ ಠೇವಣಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಒಯಸುವಾಗ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಕುಳದ ಸಂಜೆಯ ಮೇಲೆ ಓವರ್ ಡ್ರಾಫ್ಟ್ ಎಂಬ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡುವರು. ಜನರು ಹಣವನ್ನೇ ತಂದು ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ಇಡಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಬ್ಯಾಂಕು ಒಪ್ಪುವ ಚರಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಯ ಮತ್ತು ಬಡ್ಡಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು (Bonds and Investments), ಆಧಾರಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆ ಮೊತ್ತದಷ್ಟು ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟು ಇಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಂಜೆ ಸ್ವರಾದ ಕುಳಗಳಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೇ, ಕುಳದ

ಜಾಹಾಸಿನ ಮೇಲೆಯೂ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಆಡಮಾನದ ಮೇಲೆಯೂ, ಆಸ್ತಿ ಅಥವಾ ಸಾಲ ಸತ್ಯಗಳ ಕುಡುವಿನ ಮೇಲೆಯೂ ಕಿರುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟು, ಆ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಗಿರಾಕಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬಹುದು ; ಅದರಮೇಲೆ ಓವರ್ ಡ್ರಾಫ್ಟ್ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ನಾನಾಂಧವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಚಾಲ್ತಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವರು.

ದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿದ್ದರೆ?— ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಷ್ಟರವರೆಗೆ ಮಾಡಬಹುದು? ಮಿತಿಯೇನು? ಎಂಬುದು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿದೆಯೆಂದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ೧ ಲಕ್ಷ ಪೌಂಡು (L) ನಗದು ಹಣವನ್ನು ಚಾಲ್ತಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ರೆಸ್ಟೋರ್ನಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅನುಭವದಿಂದ ಅದರ ಶೇಕಡ ೧೦ ರ ಪ್ರಮಾಣದ ನಗದನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕೆಂದು ತೋರಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ೯ ಲಕ್ಷ ಪೌಂಡುಗಳಷ್ಟು ಸಾಲದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು (Credits) ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ ಸಾಲ ಹಾಕುವರು. ಎಂದರೆ ನಗದು ಟಿಪ್ಪಣಿನ ಜೊತೆಗೆ ಇದು ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು L ೧೦ ಲಕ್ಷ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಲೆಕ್ಕದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ನಡೆಸಿದಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಶೇಕಡ ೧೦ ರಂತೆ L ೧೦,೦೦೦ ವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಉಳಿದ L ೯೦,೦೦೦ ವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಯಾವನಾದರೂ ಕುಳಕ್ಕೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ; ಹೀಗೆ ಸಾಲ ಹಾಕಿದ ತಕ್ಷಣ ಅನು ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟು ಒಂದು ಚೆಕ್ ಬರೆದು ತನ್ನ ಸಾಯಕಾರನಿಗೆ ಹಣ ತೆತ್ತರೆ, ಆ ಕುಳವೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕುಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ L ೯೦,೦೦೦ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಈಗ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ L ೧ ಲಕ್ಷ + L ೯೦,೦೦೦ = L ೧,೯೦,೦೦೦ ಮೊತ್ತದ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಆಯಿತು. ಟಿಪ್ಪಣಿ ದಾರರು ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣ ಬ್ಯಾಂಕು ಈ ಎರಡು ಹಣವನ್ನೂ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ L ೧,೯೦,೦೦೦ ದೇಣಿಯಾಯಿತು ; ಎಂದರೆ ಆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬ್ಯಾಂಕು ಸಾಲಗಾರನಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಸ್ತಿ ಯಾವುದು? (೧) ಮೊದಲನೆಯ ಕುಳದ ನಗದು ಟಿಪ್ಪಣಿ L ೧ ಲಕ್ಷ + (೨) ಒಬ್ಬ

ಕುಳ ತೆರುತ್ತೇನೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ೫ ೯೦,೦೦೦ ಸಾಲ ಪತ್ರ.

ಹೀಗೆ ಸಾಲಹಾಕದೆ ಬ್ಯಾಂಕು ೫ ೯೦,೦೦೦ ಕ್ಕೆ ಒಂದು ಆಸ್ತಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು (Investment) ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಇದೇ ಫಲವಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ: ಯಾರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಂಡಿತೋ ಆತನಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ೫ ೯೦,೦೦೦ ಕ್ಕೆ ಚೆಕ್ ಬರೆದುಕೊಡುವುದು. ಅವನೂ ಅದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕವಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅವನ ಏಕರಿನಲ್ಲಿ ಆ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಡಿಸಾಸಿಟ್ ತೆರೆಯುವುದು. ಎಂದರೆ ಅವನು ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸ್ತಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಮಾರಿ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಅದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಸಾಸಿಟ್ ಇಟ್ಟಿರುವಾಗಾಯಿತು. ಈಗ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ೫ ೧,೯೦,೦೦೦ ದೇಣಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ (೧) ಮೊದಲನ ೫ ೧ ಲಕ್ಷ ನಗದು + (೨) ೫ ೯೦,೦೦೦ ಆಸ್ತಿಪತ್ರ—ಏನು ಆಸ್ತಿ ಉಂಟಾದದ್ದಾಗಾಯಿತು. ಹೀಗೆ, ಬ್ಯಾಂಕು ಸಾಲ ಹಾಕುವುದು, ಆಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಡಿಸಾಸಿಟ್ ವ್ಯಾಸಾರ ಬೆಳೆದು ಮೊದಲನ ಹತ್ತ ರಷ್ಟಾಗುವುದು.

ಇಂಥ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಇವೆ ಎಂದಾಗಲೂ ಕಾರ್ಯದ ಗತಿ ಹೀಗೇ. ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕು ಕೊಡುವ ಸಾಲ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಗಿರಾಕಿಗಳ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು. ಆಗ ಅವಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ಅಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಿದರೆಂದು ಕೇಳುವ ಹಕ್ಕು ಬರುವುದು. ಎಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ನಗದು ಹಣ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿ—ಆ ಮೊತ್ತದಷ್ಟು ಕೈ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ ಕುಳಕ್ಕೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮಿತಿಯುಂಟು: ಯಾವ ಬ್ಯಾಂಕೇ ಆಗಲಿ ಮುನ್ನುಸೆ ಡಿಸಾಸಿಟ್ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಆಗ ಅವರಮೇಲೆ ಚೆಕ್ ಬರೆದು ಹಣ ಕೊಡಿದರೆಂದು ಕೇಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಇವರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣಕ್ಕಿಂತ ಇವರ ತೆರಾಣಿ ಒಳವಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ಇವರ ನಗದಿನ ಬಹುಭಾಗ ಇತರರ

ಕೈಸೇರುವುದು. ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ನಗದಿನ ಪ್ರಮಾಣ ವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ತಾನು ಕೊಡುವ ಸಾಲದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಬಂದು ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಸ್ವೇಚ್ಛೆಗೆ ಹೀಗೆ ತಡೆ ಬಂದು ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಮತಾನವಾಗಿಯೇ ಇದೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು.

ಬ್ಯಾಂಕಿನ ನಗದು. — ಬ್ಯಾಂಕು ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ನಗದು ಹಲವು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ: (೧) ಬ್ಯಾಂಕು ನೋಟು; (೨) ಕೈಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭ ಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಕೈಹಣ; (೩) ಬ್ಯಾಂಕ್ ಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ನಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಡಿಪಾಸಿಟ್; (೪) ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಇವರಿಗೆ ತೆರಬೇಕಾಗಿ ಇವರ ಕೈಗೆ ದಿನದಿನವೂ ಬರಬೇಕಾದ ನಿವ್ವಳ ಹಣ; (೫) ಇವರು ಇತರ ದೇಶಗಳ ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪರವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಿಲ್ಕು (Balances). ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಬ್ಯಾಂಕು ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ದೇಶದ ಇತರ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಲೆಕ್ಕವೂ (Other Deposits ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ) ಅಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ದಿನದಿನದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬ್ಯಾಂಕು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ತೆರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳೇ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ತಮ್ಮಮೇಲೆ ಚೆಕ್ಯುಗಳ ಮೂಲಕ ಬರುವ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿರುವ ಕ್ಲಿಯರಿಂಗ್ ಹೌಸ್ ಎಂಬ ಸಾಲದ 'ಸಿಕಾಲೆ' ಸಂಸ್ಥೆ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಆಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸಾಲಗಾರ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಇಳಿತಾಯ ಹಾಕಿ ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜಮಾ ಹಾಕಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹೀಗೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ನ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಮೂಲಕ ಸದಸ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸಾಲ ಹರಿಯುವುದು. ಚಾಲ್ತು ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ನಾಣ್ಯವೋ ಸೋಟಿಂ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ನಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಕೈಸಗದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬೇಕು ಬೇಕಾದಾಗ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ, ಮಾಂಡ ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುವ, ಸುಮಾರು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ, ವ್ಯಾಪಾರ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಆಸ್ತಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ (Liquid Assets)* ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕಾದುದು ಎರಡು ಮುಖವಾಗಿ: (೧) ಯಾವಾಗ ತಮ್ಮ ಕುಳಗಳು ಒಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲು ಸಗದನ್ನೂ ಮಾಂಡ ತಕ್ಷಣ ಸಗದು ತರುವ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ (Liquid Assets) ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. (೨) ಉಳಿದ ಹಣದಿಂದ ವರಮಾವಧಿ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣವೆಲ್ಲ ಇತರರದಾದುದರಿಂದಲೂ, ತಾವು ಅವರಿಗೆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು—ಎಷ್ಟು ಲಾಭ ಬಂದರೂ ಸರಿಯೆ—ಅದು ಲಾಭವನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ದುಡಿಯುವಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಯಾವ ಒಂದು ಕುಳದ ಮೇಲೆ ಆಗಲಿ ಒಹುಕಾಲ ಸಾಲಹಾಕದೆ ಹಣ ಬೇಗನೆ ಕೈ ಕೈ ಬದಲಾಯಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಂದು ದಿನ ಕೂಡ ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಅಲಸವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿ ಇಡಕೂಡದು.

ಕಾರ್ಯ ವಿಚಕ್ಷಣೆ—ರಚನೆ.—ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಗುಣಾಕಾರ ಹಾಕುವ ರೀತಿ ನೀಗಿ:—ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಗದು ಸ್ಥಿತಿ ಇಂತಹುದು ಎಂದು ನೋಡಲು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಂತತವಾಗಿ ಸಾಲವನ್ನೂ ಮುಂಗಡವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆರುವ ಗಿರಾಕಿಗಳು ಸಂತತವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಹಣ ತೆರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹುಂಡಿಗಳ ಗಡು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮುಗಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ದಿನವೂ ಸಡೆಯುವ

* ಇವುಗಳ ಕ್ರಮ: ತಕ್ಷಣವೇ ಅಥವಾ ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣ ಹಣ ತರುವ, ಹುಂಡಿ ದಲ್ಲಾಳ ರಿಗೂ ಸ್ಟಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜಿನ ದಲ್ಲಾಳರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟ ಕೈಸಾಲ; ವಿದೇಶಿ ಮತ್ತು ವಿಜಾನಿ ಹುಂಡಿ; ಆಸ್ತಿ ಪತ್ರ, ಬಂಡವಾಳ ಪತ್ರ: ಕುಳದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೈಸಾಲ ಮತ್ತು ಮುಂಗಡ: ದೇಶಿ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪತ್ರಗಳು.

ಈ ಕೆಲಸದ ಫಲವಾಗಿ ಕೈಸಗದಿನ ಹಣ ಹೆಚ್ಚುವಂತಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಸಂಸಾದನೆಗೆ ಹೇಗೆ ಹೂಡಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಚಿಂತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸಗಟಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹಣವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಪಂಚಿದರೂ — ಹಂಚಬೇಕಾಗುವುದಾದರೂ — ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಲ ಮುಂಗಡಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಸಾಲವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವವರು ಎಷ್ಟು ಚನ? ಅವರ ಉಪಪತ್ತಿ ಎಷ್ಟು? ಅವರು ಕೇಳುವ ಮೊತ್ತವೆಷ್ಟು? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ಹಂಚಿಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವವು. ಅದುದರಿಂದ ಕೈಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬಂದ ತಕ್ಷಣವೇ ಅವರು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲ ಕೇಳುವ ಹುಂಡಿ ದಲ್ಲಾಳ ಮಂಡಲಿಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವರು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ವಟ್ಲೆಕ್ಕೆ ಕೊಂಡಿಡುವರು (Discount Bills); ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವರು. ಕೈಗಾಸಲಾಗಿ ಸಗಡು ಎಷ್ಟನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕಾ ಬೀತು? ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಗಿರಾಕಿ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೀತು? ಯಾವ ಬಗೆಯ ಲೇವಾದೇವಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವಾಬೀತು? ಎಂಬ ಗುಣಿತ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಇರುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವೆಲ್ಲ ವೇದಲು ಹುಂಡಿ ದಲ್ಲಾಳರಿಗೂ, ಹುಂಡಿ ಪೇಟೆಗೂ (Bill Brokers and the Discount Market) ಒದಗುವುದು. ಆಗ ಆ ವರ್ತಕರ ಕೈಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು. ವ್ಯಾಪಾರ ಕುಗ್ಗಿ ಹುಂಡಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾರದೆ, ತಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಈ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ—ಎಂದರೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲ ಪೈಪೋಟಿ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ—ವಟ್ಲೆದ ದರ (Discount Rate) ಕಡಮೆಯಾಬೀತು ತಾನೆ? ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಹುಂಡಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಚುರುಕಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಇವರ ಕೈಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಹಣ ಕಡಮೆಯಾದರೆ ವಟ್ಲೆದ ದರ ಏರುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹುಂಡಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪೇಟೆಗೂ ದಲ್ಲಾಳ ಮಂಡಲಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಹಣ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ, ವಟ್ಲೆದ ದರ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳವರು ಇತರ ಬಗೆಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂಗಡ ಸಾಲ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಬುಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಶಕ್ತರು ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯೂ ಅಳತೆಯೂ ದೊರೆಯುವವೆನ್ನಬಹುದು.

ಕೈ ನಗದಿನ ಪ್ರಮಾಣ (ಸುಮಾರು ಶೇಕಡ ೧೦) ಕಡವಿದರೆ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡಿದುಂಟು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮುಂಗಡವನ್ನು ಕೇಳುವ ಗಿರಾಕಿಗಳು ಉಂಟಾದಂತೆ ಅವರು ಮಂಡಿಯ ಪೇಟೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂಪಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಮುಂಗಡಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುವರು.

ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಅಧೀನತೆ. — ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೈನಗದಿನಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದಿನದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ನಗದನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಟಿಕಾಸಿಟಿನ ಇಷ್ಟೇ ಅಂಶವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೈನಗದಾಗಿದಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇನೂ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಅದರ ಶೇಕಡ ೬ ರಿಂದ ೧೦ ಭಾಗದವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವುದು ವಾಡಿಕೆ. (ಬೇರೆ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣದ ನಗದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ವುಡುನಟ್ಟುಗಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿರುವುದುಂಟು.) ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು ಕಲ್ಪಿಸುವ ನಗದೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಣಕ್ಕೆ ಮೂಲ. ಆ ನಗದಿನ ಪೂರೈಕೆಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಅವರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ನಗದಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮಿಕ್ಕುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡಬಲ್ಲರು. ಹೆಚ್ಚು ಸಾಲ ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡೇ ಬದಗಿನಬೇಕಾಗುವುದು. ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನೂ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೇ? ತಾವು ಹೆಚ್ಚು ನಗದನ್ನು ಬದಗಿಸಿ ಹೊಸ ಸಾಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದೇ? ಇರುವುದನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೇ? ತಡೆಯಬೇಕೇ? ಎಂದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ತೋರಿಬಂದಾಗ ಧಾರಾಳ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸಾಲದ ಕೈಬಿಡಿದೆಯೆಂಬುದು. ಮಿತಿಮೀರಿ

ಅವರು ಹುಂಡಿಯ ದರಗಳನ್ನು ಇಳಿಸದಂತೆ ತೆರೆದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ತಾಪೂ ಅನರೂಪನೆ ಪೈಪೋಟಿ ಮಾಡಿ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದುವರಿಯುವುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಿ ಅವರು ಸಾಧಿಸುವ ಹುಂಡಿಯ ದರ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕೇಳುವ ದರವನ್ನೂ ಆ ಮೂಲಕ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಹುಂಡಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಸ್ವತ್ತಾಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮೊತ್ತ ಹಂಚುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬಾಸಗಿ ಜನರ ಹೆಸರಿ ನಲ್ಲಿರುವ ಡಿಸಾಸಿಟಾ ಮೊತ್ತವೆಷ್ಟು? ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ಗತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಎಂಬುವನ್ನು ಬಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾಲವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಬ್ಯಾಂಕು ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು. ಎದೇರಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೇಗಿದೆ? ತಮ್ಮ ಧನಕೋಶದ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಮೂರುವೆಯ ದರವೂ ಹೊರಗಿನ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳೂ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಗಳು, ಇಂಥ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕು ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತದೆ.

ಬಟ್ಟು ನೋಟ. — ಹೀಗೆ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಾಲದ ಪಣವನ್ನು ಬದಗಿಸಬಿಲ್ಲುವ ಎಂಬುದು ಬಂದು ಕಡೆ ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯೂ ನಗದೂ ಎಷ್ಟಿವೆ ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಜನ ಎಷ್ಟು ಪಣ ವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ನಿರ್ಧರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಪಣವೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬದಗುವುದು. ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟವಾದರೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರ ಕೈಗೆ ಹಣ ಬರುವುದು. ಆ ಪಣವೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿಗೆ, ಕಂದಾಯ, ಕೂಲಿ, ಸಂಬಳ, ಬಡ್ತಿ, ಲಾಭ ಮುಂತಾದ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಕೈಗೆ ಹಂಚಿ ಬರುವಂಥದು. ಈ ರೀತಿ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಜನರು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಅದರ ಮೊತ್ತ ಪೇಟೆ ಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಬದಗಿಸುವ ಸಾಲದ ಹಣ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಪೇಟೆ ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು.

ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಪೆಚ್ಚುಮಾಡದೆ ಕೂಡಿಟ್ಟ ಹಣ ಪುನಃ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಲಾಭೇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೂ ಬಂಡವಾಳದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಆ ಹಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಗೆ ಬರುವ ಸಗದು ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅದು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಗೆ ದೊರಕುವ ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಜನರೇ ಕೂಡಿಟ್ಟ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಕೇವಲ ಚಾಲ್ತಿ ಲೆಕ್ಕಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿಡ ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವರೂ (Liquidity Preference), ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಷೇರುಗಳನ್ನೂ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುವರೂ (Investments) ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ದೇಶದ ಹಣ ಯಾವ ಬಗೆಯಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬದಗೀತು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು: ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಗಟ್ಟಿ ಬಂಡವಾಳ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಮೊದಲು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಸ್ಪಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗಿರುವ ಯಂತ್ರಾಧಿಗಳ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಉಳಿಯುವ ಹಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಏಣಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಲಾಭವಿಲ್ಲವೆಂದು ಆರಿತರೆ ಅವರು ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಇಟ್ಟಾರು; ಪೇಟೆ ಧಾರಣೆ ಚುರುಕಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಲಾಭಕರವಾಗಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಸಿಡುಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡಲು ಬಯಸುವರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕು ಅವರ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ, ಅವರ ಇಚ್ಛೆ ಭರವಸೆಗಳು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ, ಇವೆರಡೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬದಗುವ ಧನ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ನಿರ್ಧರಿಸುವುವು.*

* ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರುವ ಉದ್ಯೋಗವೂ ಸಮಾಜದ ಮಂಗಳವೂ ಕೆಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾರ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುದು.

ಪ್ರಕರಣ ೫

ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ—ಮಾರುವೆ (Exchange)

೧

ವ್ಯಾಪಾರ ಲಕ್ಷಣ — ಉಪಸಾಧನಗಳು.— ಅನೇಕ ಸದಾರ್ಥಗಳು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಈಗ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಬಂದೇ ಪೇಟೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿದೇಶದವರೂ ತಮಗಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಶೇಷ ಅನುಕೂಲಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವಪುಣ್ಯದಿಂದಲೂ ಸದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ, ಯಾರಿಗಿಂದರವರಿಗೆ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂದ ರಲ್ಲಿಗೆ—ಮಾರಲು ಸಿದ್ಧರಿರುವರು. ಜೀಕಾರ ಸದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ಅಲ್ಲಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲ ವನ್ನೂ ತಯಾರಿಸಬೇಕಾದುದು ಅನಾನುಕೂಲವಾಗಿವೆ; ಅರ್ಥವಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ಒಳಗೇ ಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಾಂತಗಳವರಿಗೂ ಅಥವಾ ಬಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಸಬಸುಗೂ ಸಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರವೆಂದೂ, ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ದಾಖಿ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುವ, ಅಲ್ಲಿಂದ ನಾಡಿನೊಳಕ್ಕೆ ಬರುವ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರವೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಒಳಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅನುದು ವ್ಯಾಪಾರ; ಹೊರಕ್ಕೆ ಸಾಗುವುದು ರಫ್ತು.

ಇಂತಿಂತಹ ಸರಕು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ ತಮಕಾರಾಗಿ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ; ಇಂಥವರು ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಪರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ; ಅಂಚೆ, ತಂತಿ ಸಹಾಯಗಳೂ; ರೈಲು, ಅರಾರ, ಹಡಗು ಮುಂತಾದ ಯಾವ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಬೇಕು. ಅವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಲು ದಾರಿ ರಸ್ತೆಗಳೂ, ರೇವು ಬಂದರುಗಳೂ, ರಾಜಕೀಯ ಸುಖ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಬೇಕು; ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ಮಾರಾಟಕ್ಕೂ, ಕೊಳ್ಳುವವರು ಪೇಟೆಗೂ ತಿರುಗುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ತರಗಿನ ಪರ್ತಕರು ಸಿಂತು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕೈಕೈಗೆ ದೇಶದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಅನುಕೂಲ ಬೇಕು. ದೇಶವಿದೇಶಗಳೆರ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ಅನ್ಯಾಯವಾಗದಂತೆ,

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮವಾದ ಅನುಕೂಲ ಅವಕಾಶ ಇರುವಂತೆ ತೂಕ, ಆಳತೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಶಾಸನ, ವ್ಯವಹಾರ ಧರ್ಮ, ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸ — ಇವು ಸ್ಥಾಪಿತ ವಾಗಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಜೇತರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ವಿನಿಯಮ ರಕ್ಷಣೆ ಬೇಕು. ಈ ಸಾಧನ ಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಯವರು, ಭಾಷೆಯವರು, ಉದ್ದೇಶಗಳವರು ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆದು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಈಗ ಸುಮಾರು ೩೦-೪೫ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈಚೆಗೆ ದೇಶದೇಶಗಳ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಂಧವ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದರ ಬಲದಿಂದಲೂ ಬಹುವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳು.—ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಯಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವೂ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಕೂಲಿವೂ ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅನುಕೂಲ ಹೇಗೆಂದರೆ: ಪ್ರತಿ ದೇಶದವರೂ ತಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ತಯಾರುಮಾಡಿ, ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ ಮಾರಿ, ಒಂದ ಹಣದಿಂದ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು (ಅವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ, ಮೇಲಾಗಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗುವುದು. ಅಗ್ಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ತಗ್ಗಿಗೆ ಮಾರಿ ಎರಡೂ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಲಾಭ ವಹೆಯಬಹುದು! ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಸಂಜಕ್ಕೆ ರಾಂಚಿಸುಭಕ್ತುಗಳು ಅನರ್ಥಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ನಂಬಿಕೆ ಬೀಕಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿಬರುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯ ಸರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ದೇಶದೇಶಗಳಿಗಿರುವ ದೂರವೂ ಪರಕೀಯ ಭಾಷೆಯೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಪ್ರಸಂಜದವರೆಲ್ಲ ಒಂದು ದೇಶದವರಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು; ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಂಧವ್ಯವೂ ಮುಣಗಳೂ ಬೆಳೆಯುವವು; ಪರಸ್ಪರ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತಾಗುವುದು; ಬಟ್ಟೆನಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಸುಭಕ್ತು

* ಒಟ್ಟು ಪ್ರಸಂಜದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರ ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಸು. ೭,೮೭೪ ಕೋಟಿ ಡಾಲರು ಗಳು (೧ ಡಾ = ಸು. ೨ ರೂ ಪಿಂಚಿ). ಆದರೆ ಈಚೆಗೆ ಈ ವ್ಯಾಪಾರ ಕುಗ್ಗಿದೆ.

ವಿದ್ಯಾ ಹೊರತು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸುಭಿಕ್ಷ ದೊರಕದು ಎಂಬ ತಿಳಿವು ಬಂದು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಜನರು ನೆರವಾಗುವರು. ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾರುವವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ತೀವ್ರವಾದ ಪೈಪೋಟಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರಿಗೆ ಅವು ಅಗ್ಗವಾಗುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು. ಮಾರುವವರಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವಾಗ, ಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗುವುವು. ಈ ರೀತಿ ನಿರೀಕ್ಷಾಣೆಯಾದರೂ ಇದೆ.

ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಜೃಂಭಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕೂಲ.—ಯಾವ ದೇಶವಾಗಲಿ, ದೇಶದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಲಿ, ಹಿಂದೆ ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ತಾನೇ ತಯಾರುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿ ಮುರಿದು ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಾಧೀನವಾಗುವಂತೆ ಆಗುವುದು. ಅಂತಹ ಪದಾರ್ಥಗಳು ದಿನಚರಿಯ ಅಗತ್ಯ ಆಹಾರಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದರಂತೂ ಸ್ಥಿತಿ ವಿಷಮವಾಗುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು. ಹೊರಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಲೆ ಬರುವುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಒಳಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪದಾರ್ಥ ರಫ್ತಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರಿಗೆ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆ ಏರಿ ಬೇವನ ಕಷ್ಟತರವಾಗಬಹುದು. ಎಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ದೊರೆತರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸರಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಮಾರುವವರೂ ಸಗಟು ದಲ್ಲಾಳಿ ವರ್ತಕರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಆ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕ್ಷಾಮ ಬರುವುದು. ಹಿಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಯೋಜನಕರವಲ್ಲವಾಗಿ, ಹೂಡಿದ ಒಂದವಳವೂ ಕೆಲಸಗಾರ ವರ್ಗವೂ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಬೇಕಾಗುವುದು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆ ಕೆಲಸಗಾರರು ನಿರುದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೊರಗಿನ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ದುರ್ಭಿಕ್ಷವೊ ಯುದ್ಧವೊ ಆರಾಜಕತೆಯೊ ಬದಗಿದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಕಷ್ಟ ಇಲ್ಲಿನವರ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು. ಹೊರಗಿನ ಧಾರಣೆವಾಸಿ, ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನವು ತೊಸೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಯಾವುದು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಹಳ ಪ್ರಯೋಜನಕರವೋ ಅದೇ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ

ಕೆಡುಕಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಶಕ್ತಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶಕ್ತಿ, ಮಾರಾಟ ಶಕ್ತಿ ಸ್ಪರ್ಧಾ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿರುವವರೇ ಗೆಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ. ಬಡನಾಡುಗಳವರು ಸಂತತವಾಗಿ ಪ್ರಬಲರಿಗೆ ಅಧೀನ ರಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು.

ಹೇಗೇ ಆಗಲಿ ಚುರುಕಾಗಿ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಹಲವು ಕಟ್ಟುಗಳೂ ಸುವಿಧಾನಗಳೂ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಗಿರಾಕಿಯಿರುವ ಬಂದೇ ಬಗೆಯ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದೇ ದರ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹಸನಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಂಗಡವಾಗಿ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ರೂಢಿ ನಿಯಮಗಳೂ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೂ ಏರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ವ್ಯಾಪಾರ ಧರ್ಮಗಳು ಉರ್ಜಿತ ವಾಗುತ್ತವೆ.

ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸಹಾಯ. — ದೇಶವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತರಿಸಿಕೊಂಡ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೊರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಂದಾಯಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು ; ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸ್ವದೇಶದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ವರ್ತಕರಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಪರಿಚಯವಾಗಲಿ ಕುಳದ ಸಂಬಂಧವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಸಹಜ. ಇರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಣ ಕೊಡುವುದೂ ತರುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ಅಂತಹ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಈಗ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಉರ್ಜಿಗೇ—ಅಲ್ಪ ದಲ್ಲಾಳಿಗೇ—ನಟ್ಟಕ್ಕೇ—ಮಾಡಿಕೊಡುವರು ; ಬರಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಡುವರು ; ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವರು. ಕಡೆಗೆ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಣವಾಗಲಿ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯಾಗಲಿ ಹೋಗಿಬರುವ ಆನಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ, ಆಯಾದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಲೆಕ್ಕದ ವುಸ್ತುಕಗಳಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕವೇ ವರ್ತಕರ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿ, ವ್ಯಾಪಾರದ ರಾಶಿಯನ್ನು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು.

ಒಟ್ಟು ದೇಶವಿಧೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಸಾಲ — ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದ ಅಮದು ರಫ್ತು. — ಈ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಕೇವಲ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳ ಎಣಿಕೆಯೊಂದನ್ನೇ ಅಲ್ಲ. ಯಾವಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಶದ ಜನರು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ತೆರಬೇಕಾಗುವುದೋ, ಬದಲಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾಗಿಸುವ ಸರಕು; ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ರತ್ನ, ಅಭರಣ, ನಾಣ್ಯ, ಮುಂತಾದ ಧನವಿಶೇಷಗಳು; ಇಲ್ಲಿನವರಿಗೆ ಬೇರೆಯವರು ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಾಲ ಮತ್ತು ಸಾಲದ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿ; ಬಾಹ್ಯವಾಣಿಜ್ಯದಿಂದ ಸಾಹಸಿಗಳಿಗೂ ಬರಬೇಕಾದ ಅನಿರೀತ ಹಣ; ಇಲ್ಲಿನವರು ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯವರಿಗೂ ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೂ ಅವರು ಕಳುಹಿಸುವ ಹಣ; ಬೇರೆಯವರ ಪರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗವೂ, ಸರಕಾರದ ಇಲಾಖೆಗಳೂ ಇದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಸಂಬಳ ಸಾಲಿಗೆ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವೆಚ್ಚಗಳು; ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ವಿಶ್ರಾಂತರಾದವರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ವೇತನಗಳು; ಇಲ್ಲಿನವರು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಅಥವಾ ಭೋಗವಸತಿ ಆರೋಗ್ಯವಸತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಒರ್ಚಿಗಾಗಿ ಅವರು ತರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಹಣ; ಇಲ್ಲಿನವರು ಬೇರೆ ದೊರಗಳವರಿಗೆ ಮಾಡುವ ಲೇವಾದೇವಿ ಸಹಾಯ; ಯಾಸ, ಪಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ತೆರಬೇಕಾದ ಹಣ; ದಲ್ಲಾಳಿಗಳು; ಸರಕಾರಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳು; ಅಂಚೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಹೋಗಿಬರುವ ಹಣ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ; ಹಣದ ಅಥವಾ ಸಾಲದ ಪತ್ರಗಳು—ಇವುಗಳ ಲೆಕ್ಕವೆಲ್ಲ ಈ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವವು; ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನೇ ಅಗೋಚರವಾದ ಅಮದು ರಫ್ತು (Invisible Imports and Exports) ಎನ್ನುವುದು. ಗೋಚರವಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಅಗೋಚರವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ದೇಶದ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಒಟ್ಟು ನಿವ್ವಳ ಸಾಲವನ್ನೂ ಮೊತ್ತವನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಆ ಲೆಕ್ಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಒಂದು ದೇಶವೇ ಆಗಲಿ

ತಾನು ಎಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ (ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು) ಇದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಬಂದು ಲೇತಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ತೆತ್ತಿದೆ (ರಫ್ತು ಮಾಡಿದೆ) — ತೆರಲೇ ಬೇಕು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಎಂದರೆ ಬಟ್ಟು ಆಮದು ಲೆಕ್ಕ ಬಟ್ಟು ರಫ್ತು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; ಚಿರಕಾಲ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವುದು ನಾಶಭಂಗ.

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈವಾಡ. — ಎಲ್ಲ ಹಣಗಳನ್ನು ತುಸುಮಾತ್ರ ರವಾನಿಸುವುದೂ ಈಗ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ಅವರು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ? ಹೇಗೆ ಮಾಡಲು ಮಾತ್ರ ಬಪ್ಪುತ್ತಾರೆ? ಸಿದ್ಧಿರುತ್ತಾರೆ? ಅವರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಕೈಗೆ ಬರುವ ಬಟ್ಟು ಕೆಲಸವೂ ಅವರ ೪ ಸಹತ್ತಿ, ಇಷ್ಟ, ಸಾವಸ ಬುದ್ಧಿಗಳೂ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭವನ್ನು ಬಯಸುವರಾದ್ದರಿಂದ ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೊತ್ತವನ್ನೂ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅವರು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡಬಹುದು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾಲ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥಿಕ ಪ್ರಮಾಣದ ರಚನೆಯನ್ನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ತಮಗೆ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವನ್ನೂ ಬೇಡದವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಏಕು ಬೇಕುಗಳನ್ನೂ ಐಶ್ವರ್ಯ ಬಿಡುಗಡೆಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಆಳಬಲ್ಲರು. ಅವುಗಳ ದಾರಿಜಾಡು, ಪ್ರಮಾಣ, ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾ, ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಸ್ತಂಭರಾಗಬಹುದು ; ಇರುವುದನ್ನು ಮುರಿದು ನಾಶಮಾಡಬಹುದು. ನೆರವೇನು, ಕೆಡುಕೇನು? ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವಾವುದು? ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಷಯ.

೨

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ಬಗೆ. — ಬಳಿಗೆ ನಾವಿರುವ ಕಡೆಯೇ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸಾಲ ತೀರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ — ನಾಣ್ಯವನ್ನೂ ನೋಟನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಹರಿಸಬಹುದು ; ಚೆಕ್ಕನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡಬಹುದು ; ಆ ಬೆಲೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಅಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೊಡ

ಬಹುದು; ಸಾಹುಕಾರರು ತಾಳುವಹಾಗಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಾಮೀಸರಿ ನೋಟನ್ನು (ಸಾಲಪತ್ರ) ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತೀರಿಸುವವನ್ನು ಬಹುದು; ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಸಾಲ ತೆಗೆದು ಈ ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು; ನಮಗೆ ಹಣ ಕೊಡಬೇಕಾದವರಿಗೂ ನಾವು ತೆರಬೇಕಾದವರಿಗೂ ಒಬ್ಬ ರನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ನಾವು ಸಾಲದಿಂದ ಬಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಇಲ್ಲ ವಾದರೆ ಅದೇ ಸಾಹುಕಾರರಿಂದಲೇ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಲ ತೆಗೆದು, ಹಿಂದಿನ ಮೊಬಲಗು ಕಳೆದು ಉಳಿಯುವುದನ್ನು ಹೊಸ ಸಾಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಣ ತೆರಬೇಕಾದ ಹೊರೆ ಆಗ್ಗೆ ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು! ಹೀಗೆ, ನಗದು ಕೊಡುವುದು; ಪುನಃ ಸಾಲ ಕೇಳುವುದು; ಇನ್ನಾರಿಂದಲಾದರೂ ಕೊಡಿಸು ವುದು; ಇನ್ನಾರಿಗಾದರೂ ಹಣ ತೆರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸುವುದು ಮುಂತಾದುವು ಸಾಲವನ್ನು ಹರಿಸುವ ಮಾರ್ಗಗಳು.

ಹುಂಡಿಗಳು.— ಸಾಹುಕಾರನು ಬೇರೆ ಊರಿನವನಾದರೆ ಸಾಲದ ಹಣದ ರವಾನೆಯ ಅಂಶವೂ ಅದರ ವೆಚ್ಚವೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂಚೆ ಅಥವಾ ತಂತಿಯ ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು; ಹಣವನ್ನು ಇಲ್ಲೆಯಾಗಿಗೊ ಸಂದಾಯಮಾಡಿ, ಅತನ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಅಂಗಡಿಯೊ ಬ್ಯಾಂಕೊ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಹಣ ಸಲ್ಲಿವಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು; ಸಾಹುಕಾರನೂ ಸಾಲಗಾರನೂ ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕುಳಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಇಬ್ಬರ ಲೆಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸ ಬಹುದು. ಈ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲದೆ ಏದೇಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೇ ಏಶೇಷವಾದ ಬೇರೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವುಂಟು: ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಣ ನಗದು ಕೊಡಲು ಹಣವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅದರ ಸಾಮಾನನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾ ಗಿರುವಾಗ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಒಂದು ಒಗೆಯ ಹಣದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸುವ ಪಾಟಕೆಯುಂಟು; ಆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಹುಂಡಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ನಾವು ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಸಾಮಾನಿಗೆ ಹಣಬರಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ, ನಮಗೆ ಯಾರಿಂದ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಒಂದು ಅವ್ವಣಿ ಪತ್ರ ಬರೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಹಣವನ್ನು, ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ('ದರ್ಶನಿ' ಹುಂಡಿ) ಅಥವಾ, ಅದನ್ನು ಕಂಡ ತಾರೀಖಿನಿಂದ ೧, ೨, ೩ ತಿಂಗಳ ಒಳಗಾಗಿ

(‘ಮುದ್ದತಿ’ ಹುಂಡಿ) ತೆರಬೇಕು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಪತ್ರವನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಮಾರಿ, ಅಥವಾ ಯಾರಲ್ಲಾದರೂ ಅಡವಿಟ್ಟು, ಅಥವಾ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾರಿ, ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಹುಂಡಿ ಬೇಕು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಕೈಕೈ ಸಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಯಾರ ಹೆಸರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಬರೆದಿದೆಯೋ ಆತನಿಗೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಅವರಿಂದ ಹಣ ಸಂದಾಯ ಪಡೆದು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು.

ನಂಬಿಕೆ.—ಚಿಕ್ಕಿನಂತೆಯೇ ಹುಂಡಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸದ ಮೇಲೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ವರ್ತಕರು ಹಣ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಸಾಲ ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಾರುವೆ ಹುಂಡಿ.—ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ಇದೇ ಬಗೆಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವುದು. ಆಯಾ ದಿನದ ಮಾರುವೆಯ ದರದಂತೆ ವಿದೇಶಿ ಹಣವನ್ನು ಅಂಚೆಯ ಕಚೇರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ವಿದೇಶದವರಿಗೆ ತೆರಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ‘ಪ್ರೀಸ್ಟ್ರಾ ಆರ್ಡರ್’ ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಾಯಲ್ಲಿ ಸಂದ ಹಣ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೌಂಡು ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕುಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದಾಯ ವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ನೇರವಾದ ತೆರಾಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ‘Bills of Exchange’ ಎಂದರೆ **ಮಾರುವೆ ಹುಂಡಿ** ಎಂಬ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸುಲಭವಾದೇ ಹೆಚ್ಚು.

ಚಿಕ್ಕು, ಮಾರುವೆ ಹುಂಡಿ.—ಚಿಕ್ಕಿಗೂ ಮಾರುವೆ ಹುಂಡಿಗೂ ಬಂದೆರಡು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಚಿಕ್ಕನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಬರೆಯಬೇಕು. ಯಾರು ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರಿಗೆ—ಚಿಕ್ಕು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ—ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ತಕ್ಷಣ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಹಣ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಬಂದೇ ಉರು ಅಥವಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡಬಹುದು. ಮಾರುವೆ ಹುಂಡಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದು ಬಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ವರ್ತಕರು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ತಮ್ಮಿಂದ ಸಾಮಾನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮಗೆ ಹಣ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಅವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸುವ ಅವುಗಳೇ ಪತ್ರ. ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹಣಕ್ಕೆ ಬರೆದಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸರಕಾರ

ದವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ಸ್ವಾಂವು ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ವರ್ತಕರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಮಾರಲು ಹೋಗಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಸಾಲವನ್ನು ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹಣಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವು ಸರ್ವಾಡು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ವರ್ತಕರೆಲ್ಲರ ಪರವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಸಾಲ ಹರಿಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವರು. ಹುಂಡಿಗಳು ಒಂದು ದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ತಲುಪಬೇಕಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದು.

ವಟ್ಟಿದ ವ್ಯಾಪಾರ — ಹುಂಡಿಯಿಂದ ಕಿರುಸಂಪಾದನೆ. — ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ಮಾರುವ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ವರ್ತಕನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಗದವೂ ವಿದೇಶಿ ವರ್ತಕನಿಗೆ ತಲುಪಿ ಅವನಿಂದ ಹಣ ಒರುವವರೆಗೂ ಏಕೆ ಕಾಯಬೇಕು? ತನ್ನ ಹಣವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಏಕೆ ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕು? ಅಷ್ಟು ಹಣದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಏಕೆ ಒಟ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರಬೇಕು? ಅತ್ತ ಕಡೆ, ವಿದೇಶಿ ವರ್ತಕನು ಹುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಸಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ತನ್ನ ಕೈಸೇರದೆ ಇರುವಾಗ ಈ ವರ್ತಕನಿಗೆ ಏಕೆ ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು? ಆ ಸಾಮಾನ್ಯ ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಒಂದು ಅದು ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಅದರ ಹಣ ಆತನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ! ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಇವನಿಗೆ ಕಾಯಬೇಕು? ಆದುದರಿಂದ ಆ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ರಫ್ತುಮಾಡಿದ ವರ್ತಕನು ಇಷ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು — ಸಿಮ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ — ಇಂತಹ ದಿನವು, ಇಂತಹ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸಿಮಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇನೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಕ್ರಯ ಇಷ್ಟು; ಅದನ್ನು ಸಿಮಿಗೆ ಸಾಗಿಸುವ ವೆಚ್ಚ ಇಷ್ಟು; ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಾಯ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ವಿಮೆ (Insurance) ಇಷ್ಟು (C. I. F.—Cost, Insurance, Freight) ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಬಟ್ಟು ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಆ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ಆಮದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿದೇಶಿ ವರ್ತಕನ ಹೆಸರಿಗೆ ಹುಂಡಿ ಬರೆದು, ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಕಂಡ ತಕ್ಷಣವೇ, ಕಂಡ ೧, ೨, ೩.

ತಿಂಗಳ ಒಳಗಾಗಿಯೂ ಆ ಮೊಬಲಗನ್ನು ತನಗಾಗಲಿ ತನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದವರಿಗಾಗಲಿ ಸಲ್ಲಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಬರೆಯುವನು. ಹುಂಡಿಯ ಬೊತೆಗೆ ಹಡಗಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿರುವ ಸಾಮಾನುಗಳ ಪಟ್ಟಿ; ಹಡಗಿನವರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ರಸೀತಿ; ವಿಮೆ ಪತ್ರ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುವನು. ಈ ಕಾಗದಗಳು ವಿದೇಶಿ ವರ್ತಕನಿಗೆ ಸೇರಿದ ತಕ್ಷಣ ಆತನು 'ಆಗಬಹುದು, ಒಪ್ಪಿದೆ' (Accepted) ಎಂದು ಆ ಹುಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ಬರೆದು ರುಬು ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವನು. ಎಂದರೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಲ್ಲಿಸುವನೆಂದು ಮಾತುಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಇದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೈಗೆ ಬರಲು ಈತನು ಅವಧಿ ಕಳೆಯುವ ತನಕ ಕಾದಿದ್ದು (ಅವಧಿಯ ಬೊತೆಗೆ ಮೇಲೆ ಮೂರು ದಿನ ರಿಯಾಯತಿ—Days of Grace) ಹುಂಡಿಯ ಹಣವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಾನೇ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅವರೆಗೂ ಕಾಯುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯವಧಾನ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ—ಅಥವಾ ತಕ್ಷಣ ಇವನಿಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ—ಇತರ ವರ್ತಕರಿಗೂ, ದಲ್ಲಾಳರಿಗೂ, ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಆ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಬರುವುದೂ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಹಣ ಪೂರ್ತಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಷ್ಟು ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಕಾಯಬೇಕು. ತಕ್ಷಣ ಅದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ತಕರು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿ ಹಣ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪೇಟೆಯ ದರದಂತೆ ಅಷ್ಟು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಮೊತ್ತದ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿ, ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ದಲ್ಲಾಳಿ—ಇವನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮುಂದಿಡುವುದು ಬಾಕಿ ಹಣವನ್ನು ಈತನಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವರು.* ಅಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೂ ಈತನು ಕಾಯಬೇಕಾಗದಂತೆ ಈ ಹುಂಡಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಈಗಲೇ ಹಣ ದೊರಕುವಂತಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಯಾವಾಗ ಯಾರಿಗೆ ಮಾರಿದರೂ ಹಣ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಗೊತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪಟ್ಟಿ, ದಲ್ಲಾಳಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು.

* ಒಳಗೆ ಚೆಕ್ ತಕ್ಷಣ ಹಣವಾದರೆ ಮಾರುವ ಹುಂಡಿ ಎಂದು ಕಾಲದ ಅವಧಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಕೈಗೆ ಬರುವ ಹಣ. ಅದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಎಂದು ಕಾಲದ ತಡೆ ಇದೆ.

ಮನು, ತನಗೇ ಹಣ ಬೇಕಾದರೆ ಈ ಎರಡನೆಯಾತನು ಅದನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ವುಸು ವಟ್ಟು, ದಲ್ಲಾಳಿ ತೆತ್ತು ನಗದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ, ಅನುಕೂಲವಿದೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಜನ ದಲ್ಲಾಳರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಇಂತಹ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು. ಇತರ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಕೊಳ್ಳುವರು. ತಮ್ಮ ಹಣಕ್ಕೆ ಸಂಪಾದನೆ ಒಂದಂತಾಯಿತು ; ಯಾವಾಗ ಎಂದರೆ ಅಗ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಗದು ಸಿಕ್ಕುವುದು ; ಅಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅವರು ನೆರವಾದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ಮಾರುವಹುಂಡಿ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಒಂದು ಸಾಧನ, ವಿಧಾನ—(Investment)—ಅಯಿತು. ಎಂದರೆ ಮಾರುವ ಹುಂಡಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ಒಂದು ಸಾಧನ ದೊರೆಯಿತು ; ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆನ್ನುವರಿಗೆ ಒಂದು ಅಸ್ತಿಪತ್ರ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು.*

ಇವುಗಳ ಸಂಚಾರ ವಿಧಾನ, ಸಾಲ ತೀರುವ ಬಗೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಗಳು.— ದಿನಚರಿಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಹುಂಡಿ ಹೇಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ವಿಧಾನವನ್ನು ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಬೇಕು. ಅತಿ ಸುಲಭವಾಗಿರುವ ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮಾರುವಹುಂಡಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣತೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ—ಅದು ಒಂದು ಚಕ್ರ ಪೂರ್ತಿ ಸುತ್ತಬೇಕಾದರೆ—ಎರಡು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ವರ್ತಕ ರಾದರೂ ಇರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿನ ಗೋವರ್ಧನದಾಸಾ ಕಂಪನಿಯವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಟೀಲರ್ ಕಂಪನಿಯವರಿಂದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಂತ್ರದ ಬೆಲೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಿಸಾ ಕಂಪನಿಯವರು ಇಲ್ಲಿನ ಪೀರಾಚಂದರಿಂದ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಟೀಲರ್ ಕಂಪನಿಗೆ ಗೋವರ್ಧನದಾಸಾ ಕಂಪನಿಯವರೂ ಪೀರಾಚಂದರಿಗೆ

* Cp. Hattley Withers : *Money Changing*.

ಎಲ್ಲಿಸ್ ಕಂಪನಿಯವರೂ ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವರು ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೂ ಇವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ಬದಲು ಈ ಬಗೆಯ ಹುಂಡಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿಸ್ ಕಂಪನಿಯವರು ಟೀಲರ್ ಕಂಪನಿಗೂ ಗೋವರ್ಧನದಾಸರು ಪೀರಾಚಂದರಿಗೂ ಹಣವನ್ನು ಸಂದಾಯಮಾಡಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನೇರವಾಗಿ ಹಣಕ್ಕೆ ಬದಲು ಈ ಸಾಲ್ಪರ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಹುಂಡಿಗಳು ಓಡಿಯಾಡುವವು.

ಈ ವರ್ತಕರ ಸುರಚೆಯ ಬಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು ; ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಬಬ್ಬರದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ನಡೆದಿರಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಂದ ಬಸ್ತು ಬಂದ ಪತ್ರವನ್ನು ಇವರೂ ಇವರು ಬಸ್ತು ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರೂ ಪೇಜಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಣಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಪೀಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗುವುದನ್ನು ಸುಲಭಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರದು. ಎಲ್ಲಿಸ್‌ರವರಿಂದ ಅಮೇಲೆ ವಸೂಲುಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಟೀಲರ್ ಕಂಪನಿಗೆ ಗೋವರ್ಧನದಾಸರು ಬಸ್ತು ಕಳುಹಿಸಿದ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಉದಾ.— ಲ್ಲಾಯಿಡ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಇತ್ತ ಎಲ್ಲಿಸ್ ಅವರು ಬಸ್ತು ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಪೀರಾಚಂದರು ಉದಾ.—ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದವರು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಅವರು ಗೋವರ್ಧನದಾಸರಿಂದ ಹಣ ವಸೂಲುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಸಂಪಾದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವರು.

ಎರಡನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆ — ಬ್ಯಾಂಕು ಲೆಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಜಮಾ ಖರ್ಚು. — ಅಧಮಾ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಪೀರಾಚಂದ್ ಗೋವರ್ಧನದಾಸರಿಬ್ಬರ ಲೆಕ್ಕವೂ ಇದ್ದರೆ, ಲ್ಲಾಯಿಡ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಟೀಲರ್ ಎಲ್ಲಿಸ್ ಕಂಪನಿಗಳೆರಡರ ಲೆಕ್ಕವೂ ಇದ್ದರೆ, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಪೀರಾಚಂದರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜಮಾ ಹಾಕಿ ಗೋವರ್ಧನದಾಸರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಖರ್ಚು ಹಾಕಿ ಸಾಲ ಹರಿಸುವರು. ಅತ್ತ, ಲ್ಲಾಯಿಡ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಎಲ್ಲಿಸ್ ಕಂಪನಿಯ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಖರ್ಚು ಹಾಕಿ ಟೀಲರ್ ಕಂಪನಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜಮಾ ಹಾಕಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವರು. ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ಲ್ಲಾಯಿಡ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ

ಕಾಗದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಡೆದು ಇನರಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಇನರೂ ಅನರಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಅವರೂ ರದ್ದುಮಾಡಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಸರ್ತಕರ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವೂ ತೀರಿದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ರದ್ದುಮಾಡುವರು.

ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ರೀತಿ.— ಇದೊಂದು ಬಗೆ. ಆದರೆ ದಿನದಿನವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಇಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವರ್ತಕರೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೊತ್ತದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಗೊತ್ತಾಗಿ ಇಂತಹ ಅನುದಿಗೆ ಇಂತಹ ರಫ್ತುಮಾಡಿಸುವನ್ನು ಗಂಟುಪಾಕಿ ಅವರ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವಿಕೆಂದು ಯಾರೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವರ್ತಕರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೂ ಸಾಲಕ್ಕೂ ಸಂತತವಾಗಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ, ಮಾರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹುಂಡಿ ಕೈಕೈ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಒಂದು ಸಮಯ ದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗಲಿ ಯಾವ ದೇಶದ ಎಷ್ಟು ಮೊಬಲಗಿನ ಹುಂಡಿ ಯಾವ ವರ್ತಕರ ಅಧನಾ ಯಾವ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂದು ಗೊತ್ತಿರುವಷ್ಟು ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತು ತಾವು ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಹುಂಡಿಗಳ ಕಾಲ ಬದಲಾದರೆ ಅನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ವರ್ತಕರೂ ಅವರ ಸರವಾಗಿ ಅವರ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಇನ್ನಾರಾದರೂವರೂ ಹಣವನ್ನು ಬಂಡಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟೀಕೊಡುವರೆಂದೂ, ಕೊಟ್ಟೀತೀರುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸ ಬಹುದೆಂದೂ, ಬಟ್ಟಿವಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಗಂಟೆಗೆ ಮೋಸವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಗೊತ್ತಿರು ವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಿರಂತರವಾಗಿ ಕೊಂಡು ಮಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತೂಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ವಿವೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಶಾಖೆ.— ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ದೇಶವಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಖೆಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳೂ ಇದ್ದು ಇವರ ಸರವಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಲೇವಾದೇವಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿ, ಬರಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕೊಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಕುಳಿದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ

ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಮಾತಿನ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಆಪರಿಚಿತರಾದ ವರ್ತಕರ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿನ ಅನೇಕ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಣ ಬದಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೇಳುವ ದಲ್ಲಾಳಿಯ ದರ ಕೂಡ ಬಹು ಅಲ್ಪ. ತೇಕದ ಬಂದರಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ (ಎಂದರೆ ೧೦೦ ರೂಪಾಯಿಗೆ ೨ ಅಣೆ ಭಾಗ) ಇರುತ್ತದೆ, ಅಷ್ಟೇ.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗಳು (Accepting Houses)—ವಟ್ಟದ ವರ್ತಕರು.—ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂಡಲ ವನ್ನೂ ಬ್ಯಾಂಕು ವರ್ಗವನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಏಶೇಷ ಒಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಹುಂಡಿ ಹಣ ತೆರಬೇಕಾದ ವರ್ತಕರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಇವು ಅನುಗುಣ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹುಂಡಿಯ ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಬಪ್ಪಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುವ ದಲ್ಲಾಳಿ ಅಂಗಡಿಗಳು. ಏದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ವರ್ತಕರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ದೇಗೊ ಏನೋ? ಆದರೆ ಈ ಬಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗಳು (ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಇವಕ್ಕೆ Accepting Houses ಎಂದು ಹೆಸರು) ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನರ ಬಪ್ಪಿಕೆಯು ಬರಹವೂ ರುಜುವೂ ಹುಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ಕಂಡರೆ ಸಾಕು. ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಯಾರೇ ಬರೆದಿರಲಿ, ಯಾರ ಹೆಸರಿಗೇ ಬರೆದಿರಲಿ, ವರ್ತಕರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ ಹಿಂದು ಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಅಂತಹ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಇನ್ನೊಂದು ಒಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಯೂ ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಯೂ ಕೇವಲ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಈಗೂ ಮಧ್ಯರಾಷ್ಟ್ರವೇ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯಾಪಕತೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಗಲಕ್ಕೂ ಹರಡಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲೆ (ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವರ್ತಕರ ಅಥವಾ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಎಂದರ್ಥ) ಬರೆದು ಪಾಂಡಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತೆರಾಣಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಒಂದು ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡರೆ ಯಾವ ದೇಶದವರಾದರೂ ಬೇರೆ ಯಾವ ದೇಶಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ ತೆರಬೇಕಾದ ಸಾಲವನ್ನು ತೆರುವಹಾಗಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು.

* ಉದಾ: ಷ್ರೋಡರ್ಸ್, ಹ್ಯಾಂಬ್ರೋಸ್ ಮುಂತಾದುವು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಮೂಲಕ ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಸಾಲ ಹರಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಅನುಸರಿಸಿದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನೂ ಲೇವಾದೇವಿಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಸರಕಾರಿ ಅಥವಾ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ತೆಗೆಯಬೇಕಾದ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಲಂಡನ್, ಸ್ಟ್ರಿಯಾರ್ಕ್ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ಯಾವಾಗೆಂದರೆ ಆಗ ಈ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ಹುಂಡಿಗಳ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಸೌಲಭ್ಯವೂ ಅವಕಾಶವೂ ಇರುವುವು.

ಬ್ಯಾಂಕ್ ಡ್ರಾಫ್ಟ್.— ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಹುಂಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಿಜವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವ ವಸ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು. ಜೇರೆ ಒಗೆಯುವೂ ಉಂಟು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತೇವೆ: ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ವರ್ತಕರೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಯವರೂ ತಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಂದೆ ತಾವು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಅವುಗಳ ಮಾರಾಟದ ಮೇಲೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಒರೆದುಕೊಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಉದಾ.— ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈಗ ದವಸವಿಲ್ಲ. ಅದರ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಸಾಮಾನನ್ನು ಆಗತ್ಯವಾಗಿ ತರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಆ ವರ್ತಕನಿಗೆ ತಕ್ಷಣ ಹಣ ತೆರುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲ. ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಅವನು ಸಾಮಾನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆಗ ನನ್ನ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಸಹಾಯ ಬೇಡಿದರೆ ಅವರು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಮೊದ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲೆಯೂ, ಒಂದು ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಒಂದು ಡ್ರಾಫ್ಟ್ (ಒಂದು ಒಗೆಯ ಹುಂಡಿ) ಒರೆದುಕೊಡುವರು. ಅವರ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಹೊಣೆಯುಳ್ಳ ಹುಂಡಿ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾರಾಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಆಗಲೇ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ನನ್ನ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆದು ನನ್ನ ಸಾಮಾನನ್ನು ಮಾರಲು ಅನುಕೂಲವಾದಾಗ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸಾಲ ಹರಿಯುವುದು.

ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಣವೊದಗುತ್ತ ಅದರ ಚಾಲನೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಈಗ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹೀಗೆ : ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಪಾಸಗಿ ಕುಳಗಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕು (ಪ್ರಾಸ್ಟಿಸ) ಹುಂಡಿಯ ಮೂಲಕವೂ, ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗಳ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಚಲಾಯಿಸುವರು.

ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಆದರೆ? — ಈ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೂಲಕವೇ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸೌಕರ್ಯ ಪಡೆಯುವವನು ಮೊದಲು ತನಗೆ ಬಳಕೆಯಿರುವ ಅಂತಹ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಗೆ (ಉದಾ. — ಹ್ಯಾಂಜ್ರೋಸ್) ಹೋಗಿ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಾಮಾನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾದ ಒಬ್ಬ ವರ್ತಕನ ಪರವಾಗಿ (ಉದಾ. — ಗೋವರ್ಧನದಾಸ್) ಒಂದು ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ತೆರೆಯುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಗೋವರ್ಧನದಾಸರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸಾಮಾನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವರು. ಎಂದಿನಂತೆ ಹಡಗಿನ ರಸೀತಿ, ಸಾಮಾನು ಬೆಲೆ ಪಟ್ಟಿ, ಏನು ಪತ್ರ, ಸಾಮಾನು ಸಾಗಿಸುವ ಟರ್ಚು ಮುಂತಾದುವು ಸೇರಿ ಆಗುವ ಹಣಕ್ಕೆ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ಹುಂಡಿ ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಬೊಂಬಾಯಲ್ಲಿರುವ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ವಟ್ಟಿ ತೆತ್ತು ಮಾರಿ ತಕ್ಷಣ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ನೆಚ್ಚಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಹಣ ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪುವರು. ಆಮೇಲೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಈ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ (ಉದಾ. — ಲ್ಲಾಯಿಡ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕು) ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸಿ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಯವರಿಗೆ ಹ್ಯಾಂಜ್ರೋಸ್ ಹಾಜರು ಮಾಡಿ, ಅವರ ಒಪ್ಪಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸುವರು. ಆ ಹುಂಡಿಗೆ ತಾವು ಹೊಣೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ಅವರು ರುಜು ಹಾಕಿದ ಕೂಡಲೆ, ಇತರ ಹುಂಡಿಗಳಂತೆ ಅದನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಅಥವಾ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾರಿ ತಕ್ಷಣ ಹಣಕ್ಕೆ ಮುರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಗೋವರ್ಧನದಾಸರ ಕೈಗೆ ತಕ್ಷಣ ಹಣ ಒಂದ ಹಾಗಾಯಿತು; ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಆಮದು ವರ್ತಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಯ

ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಸಾಲ ತೀರಿಸಲು ವ್ಯವಧಾನ ದೊರೆಯಿತು ; ಮಂಡಿಗೆ ರೂಬು ಹಾಕಿದ್ದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗೆ ದಶ್ಲಾಳಿ ಸಂಪಾದನೆಯಾಯಿತು ;* ಮಂಡಿಯನ್ನು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡವನಿಗೆ, ವಟ್ಟ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ದಶ್ಲಾಳಿ ದರ.—ಆಯಾ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಕುಳದ ಸಂಪತ್ತಿಗೂ ಸಂಬಂಧವು. ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ಅಂಗಡಿಗೆಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಗಿರವಿ (Security) ತೆಗೆದುಕೊಂಡೂ ಸುಮ್ಮನೆಯೂ ಈ ಬಗೆಯ ದಶ್ಲಾಳಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವರು. ತೀರಿದ ವರ್ತಕನಾದರೆ (ಶೇಕಡಗಿರಿಂದ ಶರವರಗೂ) ದಶ್ಲಾಳಿ ಕೇಳುವರು. ಸಕಾಲಕ್ಕೆ (ಸುಟ್ಟಲಾ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲಂಡನ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಲ್ಲಾಯಡ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ) ಇವರು ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವರ್ತಕನು ಹೇಗಾದರೂ ಹಣವನ್ನು ಜೊತೆಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೇ ಈ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಆಗಲೂ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕು, ಏದೇಶದ ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಇಷ್ಟು ಮೊತ್ತದವರೆಗೂ ತಮ್ಮ ಅಧವಾ ತಮ್ಮ ಕುಳಗಳ ಮಂಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಒಪ್ಪಿಕೆಗಾಗಿ ತಮಗೆ ಅವನ್ನು ಕಳುಹಿಸ ಬಹುದೆಂದು ಅಭಿಕಾರ ಕೊಡುವರು. ಆ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ವರ್ತಕನೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾದ ಮಿತಿಮುಟ್ಟುವವರೆಗೂ ಪೌಂಡು (Sterling) ಮಂಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು.

ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗೆಗಳ ಗೌರವ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿರುವುದು ಲಿಂಡಲೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹೊತ್ತು ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಿಂದ ಚಿನ್ನ ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗಿ ರಫ್ತಾಗಬಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲ ದೇಶದವರೂ ಪೌಂಡು ಮಂಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ತಾವು ಇತರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಹಣಗಳನ್ನು ತೆತ್ತು ತಂತಮ್ಮ ಸಾಲ ಹರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.†

* ಈ ಕುಳ ವಿವರವಾಗದಿರುವ ತನಕ ಕುಳದಿಂದ ಹಣ ಸಂದಾಯವಾಗುವುದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅವನು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಾರದಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಇವರು ಕೈಯಿಂದ ಹಣ ತರಬೇಕಾಗುವುದು.

† ಇಂತಹ ಹಣ ೧೯೩೦ ನೇ ಜೂನಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫.೪೫.೦ ಕೋಟಿ ಇತ್ತು. ಇವರ ಬಿಡುಬಿಡ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಡ.

ಕೇವಲ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾಡುವ ವರ್ತಕರ ಅಂಗಡಿಗಳು ಹೇಗೆ ಇವೆಯೋ ಕೇವಲ ಪಟ್ಟದ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುವ ಅಂಗಡಿಗಳೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವರ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಿದೆವಲ್ಲವೆ? ಅವರು ಅಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಟೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ತಾವು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದ ಸಾಲ ತೆಗೆಯಬೇಕಾದರೆ ಈ ಹುಂಟೆಗಳನ್ನೂ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಆಧಾರವಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಸಾಲ ಪಡೆವರು. ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಲೇವಾದೇವಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವರು. ಬಾಸಿಂಗ್ ಜನರೂ ಈ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಟಿಪಾಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಇಡುವರು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆಂತಲೂ ಟಿಪಾಸಿಟ್ಟಾದಾರರಿಗೆ ಶೇಕಡ ೩ ಸಿಂದ ೩ ದವರೆಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಹಲವು ಟಿಪಾಸಿಟ್ಟಾದಾರರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಇವರ ವಶದಲ್ಲಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಪಟ್ಟದ ಹುಂಡಿ ಪೇಟಿಯವರಿಗೆ ಹಣ ಒದಗುವ ಬಗೆ.—ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಈ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಸಾಲಗಳೂ ಮುಂಗಡಗಳೂ ಯಾವಾಗ ಬೇಕೆಂದರೆ ಆಗ ಸಗದಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವವು (Money at Call and at Short Notice) ಎಂಬ ಬಾಜಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗದ ಹಣವನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಈ ಬಗೆಯ ವರ್ತಕರಿಗೇ ಎರವಲಾಗಿ ಕೊಡುವುದು. ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಹಣವಿರುವವರಿಗೂ ಇವರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಕೇಳದೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲದವರೆಗೆ—ಬಂದು ವಾರಕ್ಕೆ—ಮುಂದೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಾರಕ್ಕೆ, ಹೀಗೆ—ಅವರಲ್ಲಿಯೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುವರು. ತಮ್ಮ ಕೈ ಸಗದು ತೀರಿತೆಂದರೆ, ಕೂಡಲೆ ಈ ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಗೆ ಎರವಲಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ದಿನ ವಾರ ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲದ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೇಳುವರು. ಈ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಮು ತಮ್ಮ ಟಿಪಾಸಿಟ್ಟಾದಾರರಿಗೆ ತಿರುವ ದರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿಯ ದರವನ್ನು ಹಾಕುವರು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಕಡಮೆ ಬಡ್ಡಿಗೆ ದಿನ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಡುವರು. ಎರವಲಾಗಿ

ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಅವರಿಗೆ ಹಣಕ್ಕೆ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಾದರೆ ಇವರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ವಟ್ಟ ಕೊಟ್ಟು ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬೇಕಾಗುವುದು.* ವ್ಯಾಪಾರದ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಹಣದ ಪೇಟೆಯೆಂದರೆ ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಂಗಡಿಗಳು, ವಟ್ಟದ ಅಂಗಡಿಗಳು ಎಂದರ್ಥ.

ಇತರ ವಟ್ಟದ ವರ್ತಕರು.— ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಕೆಲವು ಸಾಹುಕಾರರೂ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದುಂಟು. ಈ ಖಾಸಗಿ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪೈಪೋಟಿ ಬಹಳವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೆ ತಮ್ಮ ಕೈಹಣಕ್ಕೆ ಸಂಪಾದನೆಯಿಲ್ಲ ವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗಿಂತ ಕಡನು ದರಕ್ಕೆ ಸಾಲಹಾಕಲು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ವಟ್ಟದ ದರಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಇಳಿಯುವವು.† ಇದನ್ನು ತಡೆಯುವುದೂ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದೂ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಎಲ್ಲರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದಲೂ ಪೇಟೆಯ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳ ಮೇಲಿನ ಒಡ್ಡಿಯ ದರ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು. ವಟ್ಟದ ದರ ಇಳಿಯಿತೆಂದರೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿದೆಯೆಂದೂ ಏರಿದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಎಣಿಕೆ.

ಸಾಲದ ಹಣದ ಬೆಲೆ- ವಟ್ಟ.— ಧಾರಣೆವಾಸಿಯ ಏರಿಳಿತಗಳಿಂದ ಆಳೆಯುವ ಹಣದ ಬೆಲೆಯೊಂದನ್ನು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿ ಅಯಿತು. ಹುಂಡಿ ವರ್ತಕರು ಮತ್ತು ವಟ್ಟದ ದರಾಳರು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಿರೆಂದು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಶೇಕಡ ವಟ್ಟ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದೋ ಆ ವಟ್ಟದ ದರವೇ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕರೀದಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹಣವೆಂದರೆ ನಾಣ್ಯವಲ್ಲ, ನೋಟವಲ್ಲ ;

* ಹಣಕ್ಕೆ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಾದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತೃತ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ಹೇಗೆ ಪೇಟೆಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಹಣದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಂದು ದರ್ಜೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಸದಾಸುಸ್ತದೊಡ್ಡದನ್ನೂ, ಅದರ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು ಹೇಗೆ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಆಳುವುದೊಂದನ್ನೂ ನೋಡು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

† ಇಂತಹ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಅನೇಕ ವರ್ತಕರು ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾರಲು ಕಳುಹಿಸುವರು. ದರಗಳು ಆಗ ಇನ್ನೂ ಕೆಳಕ್ಕೆಳೆಯುವವು.

ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತೆರಬೇಕಾದ ಬಡ್ತಿ ಅಥವಾ ವಟ್ಟ. ಎಂದರೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳವರು, ಈ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕುದುವಿಡುವ ಉತ್ತಮ ಹುಂಡಿಗಳ ಮತ್ತು ಕುಳದ ಸಂಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಅತಿಕಡಮೆ ಕಾಲದ (ದಿನದ ಅಥವಾ ವಾರದ) ಅವಧಿಯಿಟ್ಟು ಈ ದರದ ಮೇರೆಗೆ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬಿಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಚೆಕ್ಕು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವರು.

೩

ಹಣದ ರವಾನೆ — ಮಾರುವೆ ದರ. — ಮೊದಮೂರುನೆ ವ್ಯಾಪಾರವೆಲ್ಲ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮತ್ತು ಹುಂಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬರುವವೂ ಓಡಿಯಾಡುವ ವೇಶಿ ವಿದೇಶಿ ಹುಂಡಿಗಳ ಮಾರಾಟ ಕೊಳ್ಳಾಟಗಳ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಮಾರುವೆ ದರ ಏರ್ಪಡುವುದು. ಮೂರಗಿನವರು ವೇಶಿ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ದೇಶದ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಏರುವುದು; ಈ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಾರುವವರು ಮೆಚ್ಚಾದರೆ ದರ ಇಳಿಯುವುದು. ಹಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವಾಗ ಈ ಹಣದ ಎಷ್ಟಕ್ಕೆ ಆ ಹಣದ ಎಷ್ಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಲೆಕ್ಕ ಸರಿಹೊಂದು ವುದು ಎಂಬುದೇ ಮಾರುವೆಯೆ ದರ. ಹುಂಡಿಗಳ ಸರಬರಾಯಿಗೂ ಗಿರಾಕಿಗೂ ಇರುವ ಹೊಂದಿಕೆಯಾದ ದರದ ಮೇರೆಗೆ ಅಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಈ ದರ ಸೂಚಿಸುವುದು.

ರವಾನೆಯ ರೀತಿಗಳು. — ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು; ತರಿಸಬಹುದು :

- (೧) ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಕೊಟ್ಟು ಸಮ್ಮ ಸಾಲವನ್ನು ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದು. ಅದು ನೇರವಾದ ಕೆಲಸ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರ ಎಲ್ಲ ತೆರಾಣೆಗೂ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬದಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಗಿದರೂ ಅದನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ; ಪೆಚ್ಚವೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು; ಬಹಳ

ಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದು ; ಲಾಭಕರವಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಉದ್ದೇಶವೇನು ? ತನುಗೆ ಬರಬೇಕಾದುದನ್ನೂ ತಾವು ತೆರಬೇಕಾದುದನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜಾಗೃತೆ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ತೆರುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು.

(೨) ಹುಂಡಿಗಳ (ವ್ಯಾಪಾರ ಪತ್ರ-ಬ್ಯಾಂಕು ಪತ್ರಗಳ) ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು : ಆ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಹಣ ತಕ್ಷಣ ಸಂದಾಯವಾಗುವಂತೆ ಇರಬಹುದು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದು ತಲುಪಿ ವರ್ತಕನು ಅದನ್ನು ಕಂಡ ೧, ೨, ೩ ತಿಂಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂದಾಯವಾಗುವಂತೆ ಬರೆದಿರಬಹುದು.

(೩) ತಂತಿ (ತಾರು) ಅಥವಾ ಕೇಬಲ್ (ಸಮುದ್ರದ ಒಳಗೆ ಹಾಕಿರುವ ತಂತಿ) ಮೂಲಕವೂ ರವಾನಿಸಬಹುದು ; ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

T. T.—ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಸೇರವಾದ್ದು, ಸುಲಭವಾದ್ದು, ಅತಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವಂಥಾದ್ದು ತಂತಿ ಕೇಬಲ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರ. ಇದಕ್ಕೆ T. T. (Telegraphic or Cable Transfer) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲೆ ತಂತಿಯ ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸುವ ಅಬ್ಲಾ ವರ್ತಮಾನ. ಅಪ್ಪಣೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಹಾಕಿ ತಂತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರ ಹೆಸರಿಗೆ (ಅಥವಾ ಅವರಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದವರಿಗೆ) ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸುದ್ದಿ ಹೋಗುವುದು. ಇಂತಹ ತಂತಿಯ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ (Code) ಕಳುಹಿಸುವರಾದುದರಿಂದ ತಂತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ

ಅಂಚೆಗಳು ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುವುದು ಅದು ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸುಚಾರವಾದುವು. ಅಂಚೆಯವರು ಈ ಹಣ ಸಂದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೂ ಕಾಗುಣವನ್ನೂ ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುವವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಹಣ ಸಂದಾಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದು. ನೆಚ್ಚುವ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ದರಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು.

ಬರೆಯಬೇಕಾಗದೆ ಅದನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ನೆಚ್ಚು ಬಹು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಕಾಲವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬೇರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಮೂರನೆಯವರಿಗೆ ಹಣ ಸಂದಾಯವಾಗುವುದು. ಒಂದೇ ದಿನಸದಲ್ಲಿ ಕಳುಹುವವರು ಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಪಡೆಯಬೇಕಾದವರು ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಸ್ವಾಂವು, ಬಡ್ತಿ, ಒಪ್ಪಿಕೆ ದಲ್ಲಾಳಿ, ವಿಸು ಮುಂತಾದ ಖರ್ಚು ನೆಚ್ಚುಗಳಾವು ಸೂಚ್ಯವಾಗುವವು. ಈವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೧೦-೧೫ ವರ್ಷ ಕಾಲ ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹಣಗಳ ಬೆಲೆ ಅತಿಯಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಾ ವಿಸುಮಯದ ದರ ಬಹಳವಾಗಿ ಏರಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದು ದರಿಂದ—ಹೀಗೆ ತಂತಿಯ ಮೂಲಕ ಮಾಡುವ ರವಾನೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಒಳಕೆಗೆ ಬಂದಿವೆ. ದರಗಳಲ್ಲಿನ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ದಿಂದಲೂ ನಷ್ಟವಾಗದಂತೆ ಈ ಮೂಲಕ ವರ್ಷಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಬ್ಯಾಂಕ್ ಡ್ರಾಫ್ಟ್ ಮೂಲಕ ರವಾನೆ.—ಹಣವನ್ನು ಯಾರು ಪಾವತಿ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ಒಂದು ಡ್ರಾಫ್ಟ್ ನ್ನು (ಹಣದ ಅಪ್ಪಣೆ ಪತ್ರ) ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದು ಮೊದಲೇ ಶದವರಿಗೆ ತಲುಪಬೇಕಾದರೆ ಕಾಲ ವಿಡಿಯುವುದು.* ಅವಧಿಯವರೆಗೂ ಗಿರಾಕಿಯ ಹಣ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವಶದಲ್ಲಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಶಾಫ; ಸೇಟಿಯ ದರದಂತೆ ಅದರಮೇಲೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಒಬ್ಬ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತನಗೆ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗುವ ಶಾಫದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಗಿರಾಕಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಇದುದರಿಂದ ರೂಪಾಯಿ ಬಂದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೆಸ್ಸಿಗಳು ರೂರಕವುಂಟು. (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರೂಪಾಯಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ತಂತಿಯ ದರದಲ್ಲಿ ೧೮ ಪೆನ್ಸ್ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈಗ ೧೮½ ಅಥವಾ ೧೮¾ ಪೆನ್ಸ್ ದೊರೆಯಬಹುದು.)

ಈ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಗೊತ್ತಾದ ೧೮½ ಹಣವನ್ನು ಇಂತಹವರಿಗೂ (ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದವರಿಗೂ) ಕೊಡುವುದುಂ

* ಬೇಂಬಾಂಬಿನಿಂದ ಲಂಡನ್ ಗೆ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ದಲ್ಲಾಳಿ ಆ ದಿನಗಳೂ ಹಡಗಿನ ಮೇಲಾದರೆ ೧೭ ದಿನಗಳ ಕಾಲವು ಹಿಡಿಯುವುದು. ಲಂಡನ್ ನಿಂದ ಸ್ವಾಯಾಕಿಗೆ ಆ ದಿನ ಹಿಡಿಯುವುದು.

ಬರೆದಿರುವರು. ತನ್ನಿಂದ ಡ್ರಾಫ್ಟನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿರುವ ವರ್ತಕನ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಎಂದೋ — ಅಥವಾ ಏದೇರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪರವಾಗಿ ಇಂತಹವನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದೋ — ಅಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವರು. ಸ್ವಂತ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಿಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಯಾರಿಗೆ ಹಣ ತೆರಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅಂಥವನ ಹೆಸರಿಗೆ ಆ ಸತ್ಯವನ್ನು 'ಎಂಡಾಸ್ಕ' (ಫರಾ-ಸಲಕೆ) ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುವನು. ಅವನ್ನು ಏದೇರದಲ್ಲಿರುವ ವರ್ತಕನಿಗೆ ರವಾನಿಸುವನು. ಅವನು ಡ್ರಾಫ್ಟನ್ನು ತಂದು ತೋರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ (ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿ ಆ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ದಿನ ಹೆಚ್ಚು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ) ಅವನಿಗೆ ಹಣ ಸಲ್ಲುವಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಏವರವನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವರು.

ಮುದ್ದತಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಹುಂಡಿಯನ್ನು (Bank Drafts 1, 2, 3 Months) ಯಾರ ಹೆಸರಿಗೆ ಬರೆದಿದೆಯೋ ಆತನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಂಡ ೧, ೨, ೩ ತಿಂಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹಣ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಹುಂಡಿ ಬರೆದಿರುವ ಗಿರಾಕಿಯ ಕೈಗೆ ಹಣ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಇನ್ನೂ ತಿಂಗಳಗಟ್ಟಳೆ ಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದಲ್ಲವೆ? ಹಣ ಪಡೆಯಬೇಕಾದವನು ಅವರಿಗೂ ಕಾಯಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರು ಇಂಥ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕಿಸಿಂದ ಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅಂಥವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ದರ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೂ ಹಣ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದುಹಾಗಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಗಿರಾಕಿಗೂ ಆ ಪ್ರಯೋಜನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಛಾಗ ಬರುವುದು. ಯಾವ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ದಿನದಿನವೂ ಅಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ವಾರುವ ದರದ ಲೆಕ್ಕ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ನೋಡುವುದು.

೪

ತಕ್ಷಣದ ದರ — ಮುದ್ದತಿ ದರ. — ಈ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರ ಸಹಾಯ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯ, ಅಗತ್ಯ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ವರ್ತಕರ ಲಕ್ಷ್ಯ ಬಂದೇ : ಇತರ ದೇಶದ ವರ್ತಕರಿಂದ ತಮಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು

ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಹಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗಿ, ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬುದು. ಇಂತಹ ವರ್ತಕರು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಕೆಲಸವಾಗುವುದು. ಹುಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ಹಣ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದಲ್ಲವೆ? ಆಗ ಮಾರುವೆ ದರ ಹೇಗಿರುವುದೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಅನುಕೂಲವಾದರಂತೂ ಸರಿಯೆ; ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದರೆ ಸಷ್ಟಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನರಗೆ ಸುತರಾಂ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಿರುವುದು ಸಹಜ. ನನಗೆ ಸಷ್ಟವೂ ಬೇಡ; ಶಾಫ್ಟೂ ಬೇಡ; ದರ ಈಗ ಹೀಗಿದೆ; ಇದರ ಲೆಕ್ಕದಂತೆ ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿರುವುದು; ಇಷ್ಟು ಬಂದರೆ ಸರಿ; ಹೆಚ್ಚು ಬಂದರೆ ಯಾರಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ; ಕಡಮೆಯಾದರೆ ಯಾರಾದರೂ ಸಷ್ಟವಡಲಿ—ನನಗೆ ಆ ಗೊಡವೆ ಬೇಡ ಎಂದು ಮಾರುವೆ ದರದ ಶಾಫ್ಟು ಸಷ್ಟಗಳನ್ನು ಹೊರುವ ಚವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವರ್ತಕನು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿ, ಬರಬೇಕಾದ ಹಣ ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಬಂದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನೊಡನೆ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲೆಕ್ಕದಂತೆ ತನ್ನ ಹುಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ಹಣ ಸಡೆಯಲು ಬಯಸುವನು. ಬ್ಯಾಂಕು ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ (೧) ಸ್ಪಾಟ್ ದರ (Spot Rate), (೨) ಮುಂಗಡ ಒಪ್ಪಂದದ ದರ (ಮುನ್ಸೂತಿ, Forward Rate) ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ದರಗಳಿರುವವು. ಸ್ಪಾಟ್ ದರವೆಂದರೆ ಅದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಅದೇ ದಿನ ಕೊಂಡ ಸಾಮಾನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ನಗದು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದೋ ಅಷ್ಟು ಮಾರುವೆ ದರ.

ಸ್ಪಾಟ್ ದರ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಂದದ ದರ. — ಸ್ಪಾಟ್ ದರದ ಮೇರೆಗೆ ತೆರವೀಕಾಗುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂಗಡ ದರದ ಬಂದು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಕೊಳ್ಳುವೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಡೆದ ದಿನ ಯಾವ ದರವಿತ್ತೋ ಅದರ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ರಂತೆ ಕೊಡುವುದು ಎಂಬ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ತಕ್ಷಣ ಯಾರೂ ನಗದು ಸುರಿಯ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೈಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ ತಾಸೇ ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು

ಕಾಡಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಗದು ತೆರುವ ಆಗತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಗಡುವಿನ ಕಡೆಯ ದಿನ ಮಾರುವೆ ದರ ಎಂಬ ತನಗೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೂಲಕ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವರ್ತಕನು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನಗೆ ವಿದೇಶಿ ಹಣ ಈಗಿನ ದರದ ಮೇರೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಬರತಕ್ಕದ್ದೆ ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು* ಅವರು ಒಪ್ಪಿ ಬಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಬಂದರೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಅಷ್ಟು ಮುಂಗಡ ಹಣ ಕೊಂಡಹಾಗಾಯಿತು. ಕಾಮಾನನ್ನು ರಫ್ತುಮಾಡುವವನು ಆ ವರ್ತಕನಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಬಂದು ಸತ್ತ್ವ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆತನಿಗೆ ಮಾರುವೆಯ ಏರಿಕೆತಗ್ಗ ಅನಿಶ್ಚಯವೂ ಭಯವೂ ತಪ್ಪುವವು. ತಾರೀಖಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆ ದರದಂತೆ ವರ್ತಕನಿಗೆ ಮಾರುವೆ ಹಣ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಈ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕನು ಮಾರುವೆ ಮಾಡಿದವನು; ಬ್ಯಾಂಕು ಕೊಂಡಿತು.

ಆಮೆದು ವರ್ತಕನೂ ಮೀಗೆಯೇ: ತಾನು ಏಷ್ಟು ತೆರಬೇಕಾಗುವುದೆಂಬುದು ಮುಂಗಡವಾಗಿಯೇ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ ವಿದೇಶಿ ಹಣವನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಂದು ವಾರದ ಮೇಲೆ ೧, ೨, ೩ ತಿಂಗಳ ಮೇಲೋ ಆತನ ಕೈಗೆ ಬರುವುದು. ಯಾವಾಗಾದರೂ ಬರಲಿ; ಅಗಿನ ದರದ ಏರಿಕೆತಗ್ಗದ ತನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗದಂತೆ ಗೊತ್ತಾದ ಬಂದು ಬೆಲೆಗೆ ವಿದೇಶಿ ಹಣವನ್ನು ಕೊಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಣ ತೆರಬೇಕಾದ ತಾರೀಖಿಗೆ ತಾನು ಬ್ಯಾಂಕಿನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹಣ ಕೊಡುವ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ದರದ ಅನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ (Uncertainty) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಾರವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಮೊದಲು ಬಿತ್ತುವುದರಿಂದ ಆಮೆದು ವರ್ತಕನಿಗೆ ಆ ಯೋಜನೆ ತಪ್ಪುವುದು.

ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಈ ಬಗೆಯ ನಗದು ದರ, ಮುಂಗಡ ದರಗಳಿಗೆ ಮಾರುವೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು, ಮಾರಿ ಮೇಗೆ ಅರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಭವವನ್ನು ಮೇಗೆ ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಆ ದರಗಳನ್ನು ಮೇಗೆ ಗುಣಿಸುತ್ತಾರೆ

* ಮಂದಿಯನ್ನೂ ಕಾಮಾನಿನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಬಡತನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುವನು.

ಎಂಬುದು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿಷಯ. ಆಮುದು ವರ್ತಕರ ಮುಂಗಡ ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ರಫ್ತು ವರ್ತಕರ ಮುಂಗಡ ಮಾರಾಟದ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಎರಡೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಬಹುವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದರಿಂದಲೂ, ದರದ ಶಾಫ್ತ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ತಕರು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಲಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಈ ವಿವೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ನಡುವೆ ದಲ್ಲಾಳರಂತೆ ನಿಂತು ಮಾರುವೆಯ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವಂತಾಗುವುದು. ದರ ಅತಿಯಾಗಿ ಏರಿಕೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲ ಪರ್ಯಾಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಾವು ಮುಂಗಡ ಕೊಂಡ ದರಕ್ಕೆ ತೂಕ ಸರಿಗಟ್ಟುವಂತೆ ಮುಂಗಡಕ್ಕೆ ಮಾರುವ ಬಸ್ಪಂದದನ್ನೂ, ಮಾರುವ ಬಸ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಬಸ್ಪಂದದನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದರಗಳನ್ನು ಬಂದು ಸಮಪದದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಥವಾ ಕೊಂಡ ಬಂದು ಸಗದು ದರಕ್ಕೆ (Spot Rate) ಬಂದು ಮುಂಗಡ ಮಾರಾಟದ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಗಂಟುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯಾಪಾರವೊಂದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಅನೇಕ ಬಾಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ ದೇಶ ದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತ ಬಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತ ಇರುವುದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾದ ಅಥವಾ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಬಟ್ಟು ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿ ಕಾಲಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಸೇರ ವಾಗಿಯೂ ವರೋಕ್ತವಾಗಿಯೂ ದರಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸರಿಯುತ್ತಾರೆ.

ದರದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇತರ ಒಂದೆರಡು ಕಾರಣಗಳು. — ಹಣ ಒಂದು ದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರ ಕೈಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿವೇಶಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸ ಬಹುದಾದ ಒಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಶಾಫ್ತವನ್ನೂ ಸಂಗಿ ಅವರಿಗೆ ನಷ್ಟವಂಟು ಮಾಡಬಹುದು. ಉದಾ.—ಯಾವ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಣ ಸಾಗಿಸಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿನ ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ, ಹಣದ ತೊಡಕು; ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರವಸ್ಥೆ; ಆ ದೇಶೀಯರು ಕೊಡಬೇಕಾದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕೆಲವು ಕಾಲ ತೆರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾಡುವ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು (Moratoria); ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ, ಸರಕಾರದವರೂ

ಮಾರುವೆ ದರವನ್ನೂ, ಮಾರುವೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಕೃತಕವಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಏಳಿಸುವುದು (Pegging); ತಮ್ಮ ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು (De-Valuation)—ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಒಂದು ದೇಶದವರು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಂಡಿ ಮತ್ತು ಕಿರುಗಾಲದ ಟಿಪ್ಪಾಸಿಟಿ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರಬಹುದು.

ಅಲ್ಲದೆ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಣ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಎಲ್ಲದೆ ತಡೆ ಬರಬಹುದು. ಮುಂಗಡದ ವ್ಯಾಪಾರ ಜೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯ ಬೇಕಾದರೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಅಥವಾ ಆ ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆಯ ಬೇಕಲ್ಲವೆ? ದೇಶದ ಮಾರುವೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬಹುಭಾಗ ಇಂತಹ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅವರು ಪರಸ್ಪರ ಒಂದು ಬಸ್ತಂದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಈಜಿಗೆಯ ಮಾರುವೆಯ ಶಾಫ್‌ಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು*.

ಸ್ಯಾಟ್ ದರಗಳಿಗೂ ಮುಂಗಡದ ದರಗಳಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆಲ್ಲ, ವರ್ತಕರು ಮಾರುವೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲೂ ಮಾರಲೂ ಶಾಫಾಳಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಪೇಟೆಯ ದರಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿವಸ್ಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದು. ಮುಂದೆ ದರ ಕೆಚ್ಚಿ ಅತಿಶಾಫ ಬರುವುದೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಕೊಂಡು ಪತ್ರದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮಾರಿ ಏರಿಸಬಹುದು (Bulls); ಬೆಲೆ ಇನ್ನೂ ಇಳಿಯುವುದು, ಈಗ ಮಾರಿ ಆಗ ಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂದು ಮಾರಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಇಳಿಸಬಹುದು (Bears). ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಯಲ್ಲಿ ಬುಡವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಊಹೆಗಳ ಮೇಲಾಟದಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಏರಿಳಿತ ಗಳಾಗುವುವು. ಅಥವಾ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಸರಕಾರಗಳವರು ಪೇಟೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತಿಯೊ, ಇದ್ದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿ ಕೊಂಡೊ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಹದಗೆಡಿಸಬಹುದು; ಮಾರುವೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ ವನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗು ಮಾಡಬಹುದು.

* ನಗದು ದರಕ್ಕೂ ಮುಂಗಡದ ದರಕ್ಕೂ ಶೇಕಡ ೨ ಏರಿಕೆ ಓಡಿ ೧೨ ವರೆಗೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂತರವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಂದೆಫ. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ವರ್ತಕರೂ ಕೈಹಣವನ್ನು ದೇಶದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಮಾರಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಮಾರುವೆಯ ದರಗಳು ನಾನಾಬಗೆಯ ಜನರ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಲೇಣೆದೇಣೆಗಳಿಂದಲೂ ದೃಷ್ಟಿ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಹಿತಕ್ಕೆ ಸಡಸಬೀಕಾಗುವುದು.

ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವಿದೇಶಿ ಹುಂಡಿಗಳ ಸ್ವಾಕು.—ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಣ ಬದುಗುವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತೂಗಲು ಸಂತತವಾಗಿ ಅವು ವರ್ತಕರಿಗೂ, ರಫ್ತು ವರ್ತಕರಿಗೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದರಕ್ಕೂ, ಮುಂಗಡಕ್ಕೂ ಹಣದ ರವಾನೆಮಾಡುವ—ಮತ್ತು ಸಾಲ ಹರಿಸುವ—ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾವೂ ತಮ್ಮ ಗಿರಾಕಿಗಳೂ ನಾನಾದೇಶಗಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಾನಪಾರವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ನಾನಾದೇಶಗಳ ಹಣದ ಮಾರುವೆ ಸಡಸಬೀಕಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಹಣವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಾರುತ್ತ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಕೂಡಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಲೆಕ್ಕ ಇತರ ದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಕೊಂಡಿರುವ ವಿದೇಶಿ ಮಾರುವೆ ಹುಂಡಿ ಮತ್ತು ಸಾಲಪತ್ರಗಳೇ ಇವರ ಸ್ವಾಕು ಸರಕು. ಒಂದು ಕಡೆ ಮಾರುವೆ ಮಾರಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಕೊಂಡು ದರವನ್ನು ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಹದದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಇದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನ. ಮಾರುವೆ ದರಕ್ಕೂ ಕೊಳ್ಳುವ ದರಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ (Difference) ಇವರ ಸಂಪಾದನೆ. ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪರಮಾಪದಿಯಾಗಿ ದೊರಕುವಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಪ್ರತಿ ವಿದೇಶಿ ಪೇಟೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರತಿಸ್ಪಿಧಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯಭಾರಮಾಡುವರು. ಇಂಥ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ದೇಶದ ಸಂಸತ್ತೂ ಉದ್ಯೋಗವೂ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯೂ ಕೆಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಡದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಭಾರ ಸರಕಾರದ್ದು.

ಪ್ರಕರಣ ೬

ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಣವೊದಗುವ ಬಗೆ

ಈ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಷಯ. — ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾಲಗಳೆಲ್ಲ ದಿನದ, ವಾರದ, ತಿಂಗಳ, ಹೆಚ್ಚಿಂದರೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ವಾಯಿದೆಗೆ ಮಾರದ ಸಾಲಗಳು. ಅಲ್ಲ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವ ಲೆಕ್ಕದ (Bank Credit, ಉದ್ಭವ ಅಥವಾ ಪತ್ತಿನ) ಸಾಲಗಳ ವ್ಯಭಾವ ಹೆಚ್ಚು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ, ಅಭೀನತೆ, ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರವಾಗಿ ಒಳಪಡುವಿಕೆ ಅಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ; ಕುಳದ ಸಂಪುಟದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೊಡುವ ಕಡಗಳ ಸಮಾಚಾರ ಅಲ್ಲಿ; ಹಣವಂತೂ ಪಾದರಸದಂತೆ ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಓಡಿಯಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ; ದೇಶದ ಕ್ಲೆಯರಿಂಗ್ ಹೌಸಸ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆಯಾದಿನ, ಅಥವಾ ವಾರದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಮೇಲೆ ಬರೆ ದಿರುವ ಚೆಕ್ಕುಗಳ ಜಮಾಖರ್ಚು ನೂಡಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣ ಅದು; ಸಿವ್ವಳವಾಗಿ ಮೂರುವ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕ ಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿತಾಯಹಾಕಿ ಅಥವಾ ಬಮಾಕಟ್ಟಿ ಹರಿಸುವ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿದ್ದು. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವ ಹಣಕಾರ್ಯ ನಿಡುಸಾಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವುದು. ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಪಣ ಬದಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಎಂದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೂ ಸಾಲವನ್ನೂ ಬದಗಿಸುವ ರೀತಿ; ಬದಗಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು; ಅವುಗಳ ರೂಪ ರಚನೆ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳು; ಹುಟ್ಟುವ ಸಾಲಪತ್ರ ಬಂಡವಾಳಪತ್ರಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೂ ಒಡಿತನದ ವರ್ಗಾವಣೆಗೂ ಸೇರಿಯುವ ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಗಳು—ಅವುಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ರೀತಿ; ಇವಕ್ಕೂ ಪಿಂಡಿ ವಿವರಿಸಿದ ಬ್ಯಾಂಕಾ ಮಂಡಲಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು.

ಜೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳು. — ಪತ್ತಿಮದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ಆಕಾರ, ಬಂಡವಾಳ, ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ಇವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿ ಬಂಡವಾಳ, ಅದಕ್ಕೆ ಹತ್ತರಷ್ಟು ನೂರರಷ್ಟು

ಬಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರ, ಉತ್ಪತ್ತಿ; ಹತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಜನರು ಒಂದು ಕಡೆ ಕೂಡಿ ರಾಕ್ಷಸಾಕಾರದ ಯಂತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ; ಅತಿವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ರಮದಿಂದಲೂ ನಡೆಯುವ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ; ಹತ್ತಾರು ಕಡೆಗಳಿಂದ ಆಮಿತ ಪರಿಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ತರುವ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿ; ನೂರಾರು ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಮಳಿಗೆ, ರೈಲ್ವೆ ಸರ್ಪಾಡು—ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಶಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರಭಾವವೂ ಎಷ್ಟೆಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದು.

ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸದ ಅನುಕೂಲಗಳು.— ಇವಕ್ಕೆ ಪೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರೇ ಆಗಲಿ ಒದಗಿಸಲಾರರು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಕೋಟಿ ಲಕ್ಷವುರರು ಒಬ್ಬರೇ ಒಂದೊಂದನ್ನು ನಡೆಸಲು ಶಕ್ತರಾದರೂ, ಅವರೂ ಭಯದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವಷ್ಟು ಆಕಾರ ಏರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಅಲ್ಲದೆ, ಯಾರೊಬ್ಬರ ಶಾಫತ್ಕೃಂತ ನೂರಾರು ಜನ ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಶಾಫ ಪಡೆಯುವ ಸರ್ಪಾಡು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಯಾರೊಬ್ಬರ ತಲೆಯನ್ನೇ ಶಾಗಲಿ ಅತಿಯಾಗಿ ನಷ್ಟ ಹೂಡುತ್ತಾ ಅವರು ಪೂರ್ತಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುವದಕ್ಕಿಂತ ನೂರಾರು ಜನ ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಬದುಕುವ ಸರ್ಪಾಡು ಕಾಣಬರುತ್ತಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು ಕೂಡಿ, ಸಂಘ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ದಿನ ದಿನವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದ ಯಂತ್ರಸಾಧನಗಳನ್ನೂ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ರೀತಿಗಳನ್ನೂ ಹೂಡಿ ಒಂದು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆ ಹತ್ತು ತಯಾರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು; ಕೆಲಸ ನಾಲಾರು ಕಡೆ ಜೆದರುವ ಬದಲು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಒಂದೇ ಆಡಳಿತದ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಬಹುದು; ಸುಧ್ಯವಸ್ಥ ಕಾರ್ಯರಣನೆಯಿಂದ, ಕಡಮೆಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮವಾಗಿ ಪದಾರ್ಥ ವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಅದನ್ನು

ಮಾರಿ ಇತರ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಬಹುದು. ಮಾರುವ ಪದಾರ್ಥವೊಂದಕ್ಕೆ ಬಹು ಸಣ್ಣ ದರದಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಬಂದರೂ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಇವು ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಪೇಟೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ ರೀತಿ, ಚಸರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಉಪಕಾರ, ಅನುಕೂಲ, ಅಪರ ಸಂಸಾರ ಅಥವಾ ಭೋಗಸ್ಥಿತಿ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುವು. ಅದುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಹಣ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ಧನಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.

ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಸಂಘಗಳು — ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. — ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎಲ್ಲ ಕೈಗಾರಿಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳದ ಕಂಪನಿಗಳು (Joint-Stock Companies) ಮುತಬವಾಗ್ಗಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನೂ ಬಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ; ಕೆಲಸದ ಅಡಕಿತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ರಾಜಕೀಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಇವು ಎಲ್ಲೆಡೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ೧೭-೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಲು ಮೊದಲಾಗಿ ಈ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಿಕ ಬೇವಿನದ ರಂಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿವೆ. ಇಂಥ ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಕಂಪನಿಗಳ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪೇಟೆಯೊಂದನ್ನು ಲಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾದ ಮತೆಯೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾದರೂ ಕೂಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ವಿಸ್ತರಣವಾಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಉತ್ಪತ್ತಿವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯ (Specialisation); ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರಭಾವ; ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಪೇಟೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರ ಉದ್ದೇಶ; ವ್ಯಾಪಾರದ ಧಾರಾಳದಿಂದ

ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನೆಣಿಸದೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಪೇಟೆಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ; ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಣವೊದಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ; ಜನರು ಕೂಡಿಸಿದ ಹಣವನ್ನು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಇರುವ ಹಣವನ್ನು ನಿಡುಕಾಲದ ಬಡ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವ ಟ್ರಸ್ಟೀ ಕಂಪನಿ, ವಿಮೆ ಕಂಪನಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ; ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಧನವನ್ನೂ, ಹಳೆಯ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೂ, ಸಾಲ ಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವ ದಲ್ಲಾಳಿ ವರ್ತಕ ಮಂಡಳಿ ; ಸಾಲಪತ್ರ ಬಂಡವಾಳ ಪತ್ರಗಳ ಒಡತನ ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಾಗಲು ಅನುಕೂಲ ವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಸ್ವಾಕಾ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜ್ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ; ಸರಕಾರಗಳು — ಎಲ್ಲವೂ ಈ ಬಗೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಭೂಜಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ.

ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಹಣ ಹೂಡುವವರು. — ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಜನರಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಬಂಡವಾಳ ದೊರೆಯದು. ಸಂಪಾದಿಸಿದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಖರ್ಚುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಗಂಟು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ ? ಅದುದರಿಂದ ಬಂದ ವರಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಬಂದು ಕಡೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲಧನವಾಗಬಲ್ಲ ಮಣದ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಅದರೂ ಸಣ್ಣ ಸಂಪಾದನೆಯವರು ಎಷ್ಟು ಕೂಡಿಟ್ಟರೂ ಒಟ್ಟು ಗಂಟು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಲಾರದು. ತಿಂಗಳಿಗೆ

* (೧) ಹಣ ಕೂಡಿಸುವ ಜನರು	(೨) ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಬ್ಯಾಂಕು ಕೂಡಿಸುವ ಮತ್ತು ಬಡ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು	(೩) ದಲ್ಲಾಳಿ (Under writers Commission Agents)
	(Banks, Insurance Companies, Savings Banks, etc.)	
(೪) ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು → (Industrial Companies)	(೫) ಬಂಡವಾಳಪತ್ರ ಸಾಲಪತ್ರಗಳು → (Shares, Bonds & Debentures)	(೬) ಸ್ವಾಕಾ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜುಗಳು → (Stock-Exchanges)

ಸರಕಾರಗಳ
ನೀತಿ, ನೀತಿ,
ನಿರವು

ಸಾಮಾನ್ಯರು ಲಕ್ಷಾಂತರಗಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪಾದನೆ ಇರುವವರು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾರರು. ಸ್ವಂತ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವವರು; ತಂದೆ ತಾತಂದಿರು ಗಳಿಸಿಟ್ಟುದನ್ನು ಬಡ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಅದನ್ನುಂಡು ಸುಖವಾಗಿರುವವರು; ಇತರರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ತಾವು ಎರವಲಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪಾದನೆ ಒರುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೂಡುವವರು ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಒದಗುವ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಹಣದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಕೈಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬಂದರೆ ಸಂಪಾದನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ; ಸಂಪಾದನೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ವುಸು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹಣ ಹೂಡಬಲ್ಲ, ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ತಿಗೆ ಹಾಕಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಡ್ತಿಯ ರುಚಿ ಕಂಡಂತೆಲ್ಲ ಬಡ್ತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಹಣ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದು.

ಈ ಬಂಡವಾಳದ ಮೂಲ — ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಜನರು. — ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವರು; ಕೇವಲ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಂದ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವುದರಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಮತ್ತು ಬಳಿಕ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಕೂಡಿಸುವವರಾಗೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಜನರು ಅನೇಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವರು. ಆ ಹಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೆಲೆ ದಲ್ಲಿಯೇ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ, ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ಗಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ, ಬಡವರ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಡುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನಿಟ್ಟರೂ ಚಾಲ್ತಿ ಟಪಾಸಿಟಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವರೆ ಹೊರತು, ಫಿಕ್ಸ್ಡ್ ಟಪಾಸಿಟಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಡಲು ಇಷ್ಟಪಡದಿರಬಹುದು. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ತಿ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅದನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಕಾಡುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಈ ಹಣದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಿಡು ಸಾಲಗಳಿಗಾಗಿ ಹೂಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಗುವುದು. ಹೀಗಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಹಣವಿದ್ದರೂ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕೂ ಸಾಲಪತ್ರಗಳ ಕೊಳ್ಳಾಟಕ್ಕೂ ಹಣದ ಒದಗುವಿಕೆ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು.

ಯಾರು ಯಾರು ಹೇಗೆ ಹಣ ಹೂಡುವರು? — ಕೆಲವರ ಉದ್ದೇಶ ಸ್ವಂತಕ್ಕಾಗಿ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿ ಎಂಬುದು ; ಕಾಯಿಲೆ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ, ಆಪತ್ತು, ಕೆಲಸ ಹೋಗುವಿಕೆ, ಅಂಗವೀನತೆ ಮುಂತಾದ ತೊಂದರೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಾಗಿ ಇರಲಿ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಕೂಡಿಡುವರು ; ಮಕ್ಕಳುಮರಿಯ ಏದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ; ಅವರನ್ನು ಬೆಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ; ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ; ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಧನಿಕರಾಗಬೇಕು, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಸಂಪಾದಿಸ ಬೇಕು ಎಂಬ ಆಸೆ ಇವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಾಹಸ ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಂತಹವರು ಹಣ ಹೂಡುವ ರೀತಿಯೇ ಬಂದು. ಎಲ್ಲಿ ಯಾವರೀತಿ ಹೂಡಿರಲಿ ಸತ್ಕಾರ ಸಂಭವ ಕಡಮೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕಿ ಹಣವನ್ನು ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ವರು. ಇಂಥವರು ಸೇವೆಗಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕು, ಏನು ಕಂಪನಿ, ಟ್ರಸ್ಟಿ ಕಂಪನಿ, ಸ್ವಾಕೃ ಟ್ರಸ್ಟಿ, ಸರಕಾರಿ ಸಾಲ, ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಮುಂತಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಣ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಹಣಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಬೇಕು. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅದು ಸೆರೆದರೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ; ಆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಾಹಸವಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಗುಣಾಕಾರ ಹಾಕುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹಣವೊಡಗಿಸುವರು. ಆ ಸಂಭವವಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೂಡಿಡುವುದು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದು—ಈ ರೀತಿ ಈಚೆ ಆಚೆ ಹಣದ ಹವ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರಿ ಗಿಂತಲೂ ಸಾಹಸಿಗಳಾದವರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆದರದೆ, ಶಾಫಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಭರವಸೆ ಯಿಟ್ಟು ಹೊಸಕೂಸು ಉದ್ದೇಶ ಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವೊಡಗಿಸು ವರು ; ಬಡ್ಡಿಯ ಬೊತ್ತಿಗೆ ಶಾಫಸನ್ನ ತಿನ್ನಲು ಬಯಸುವವರು ಅವರು. ಇಂತಹ ಸಾಹಸಿಗಳಿಂದಲೇ ಈಗಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಬದುಕು, ಪುಷ್ಟಿ. ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳುಳ್ಳ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರ ಹಣವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸಂಘ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಬದಗಿಸುವ ಜನವೂ, ಬ್ಯಾಂಕು ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಸೇರಿದವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾಗುವುವು.

ಒಟ್ಟು ಬಂಡವಾಳ — ಷೇರು ಒದಗಿದ್ದು — ಸಂದಾಯವಾಗಿರುವುದು. —

ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದು ಸುಸ್ಥಾಪನಾ ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಕಂಪನಿಯವರೂ ತಮಗೆ ಬೇಕಾಗ ಬಹುದೆಂಬಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು 'Authorised Capital' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಷೇರುದಾರರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಷ್ಟು ಮೊಬಲಗನ್ನೂ ಮೊದಲೇ ಷೇರಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತೇನೆನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ತೋರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟನೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿ ಅಷ್ಟು ಷೇರುಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಾರಲ್ಪಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದಾ ಎತ್ತುವ (ಎತ್ತಿದ) ಬಂಡವಾಳ (Subscribed Capital) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆ ಮೊತ್ತದ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಹಂಚುವರು. ಷೇರಿನ ಮೇಲಿನ ಮೊಬಲಗನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಂತು ಕಂತಾಗಿಯೂ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ ಯಾವ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ ಈ ಷೇರು ಚಂದಾವನ್ನು ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯ ಪೂರ್ತ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಬಹುದು. ಕಂತು ಚಂದಾ ಮೂಲಕ ಷೇರುಗಳ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಹಣ ಕಂಪನಿಗೆ ಸಂದಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂದ ಬಂಡವಾಳ (Paid-up Capital) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಹೆಚ್ಚು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾದಂತೆಲ್ಲ ಉಳಿದಿರುವ ಕಂತುಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಲ್ಲಿಗೂ ಕಂಪನಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳ ಸಾಲದಾದರೆ ಮೇಲ್ಕೃತಿಯಂತೆ ಇರುವ 'Authorised Capital' ಎಂಬ ಮೂಲದ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಷೇರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆಡುವರು. ಹಳೆಯ ಷೇರುದಾರರಾಗಲಿ ಹೊಸವರಾಗಲಿ, ಯಾರಾದರೂ ಅವನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಂಡವಾಳದ ಮೂಲಕ ಇನ್ನು ಹಣ ಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಡಿಬೆನ್ಚರ್ ಸಾಲವೆತ್ತುವರು. ಕಂಪನಿಯ ಹಾಲಿ ಗಟ್ಟಿ ಬಂಡವಾಳ ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಎಣಿಸುವಾಗ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಡಿಬೆನ್ಚರ್ ಸಾಲದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಇಳಿಕೆ ಹಾಕಿ ಉಳಿದುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಣಿಸುವುದು ನಾಡಿಕೆ.*

* ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ವಿಕೇಂದರೆ ಇತರ ಜಗಿಯ ವುಡಿ ಸಾಲಗಳೂ ದೇಣಿಗಳೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕಂಪನಿಗೆ ಇರಬಹುದು.

ರಿಸರ್ವ್ (ಆಪದ್ಧನ) — ರಿಸರ್ವನ್ನು ಹೂಡುವ ಮೂಲಕ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಗಾತ್ರ ವಿಸ್ತರಣೆ.—ಕಂಪನಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಉದ್ಯೋಗ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳೂ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಭವದಿಂದ ಆಪದ್ಧನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಗೆಯ ನಿಧಿಯನ್ನು ಶೇಖರಿಸುವರು. ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚ ತೇಮಾನ ಧನಗಳೆಲ್ಲ ಕಳೆದು ಹೋದಂತೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿವ್ವಳ ಅಭವವನ್ನು ಹಂಚುವ ಮುಂಚೆ ಈ ಆಪದ್ಧನಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಅಭವದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತೆಗೆದಿಡುವರು. ಎಂದರೆ, ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅದು ಷೇರುದಾರರಿಗೇ ಹಂಚ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಹಣ. ಆದರೂ ಕಂಪನಿಯ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ—ಸುಖಕ್ಕೆ—ಒದಗಲು ಎಂದು ತೆಗೆದಿಡುವರು. ರಿಸರ್ವ್ (Reserve) ಎಂಬ ಈ ನಿಧಿ ಬೆಳೆದಹಾಗೆಲ್ಲ ಕಂಪನಿಯ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಒಯಕೆ ಬರುವುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡು, ಜರ್ಮನಿ, ಅಮೇರಿಕಾ ಮುಂತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲೇನಿಸಿ ತಮ್ಮ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ—ಅಥವಾ ತಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಪೈಪೋಟಿಗಿರುವ ಇತರ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲೂ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಂದು, ಇತರರ ಪೈಪೋಟಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಸೇರಿಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಧಾರಣೆ ವರ್ಗಿಸಿ ಅಭವ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಒಂದುತರವಾಗಿ ಇಂಥ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳ ಉದ್ದೇಶ.

ಇದರ ಪರಿಣಾಮ. — ಇವುಗಳ ಗಾತ್ರ ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತ ಆಗುತ್ತ ಇವಕ್ಕೆ ಹಣಪೊಡಗುವ ರೀತಿಯೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗುವುದು. ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳ ಅಥವಾ ಸಾಲವನ್ನು ಬಡಗಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಹಲವು ವರ್ಷ ಜಿನ್ನಾಗಿ ನಡೆದಿರುವ ಕಂಪನಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಸಾಲಕೊಡಲು ಜನರು ಸಿದ್ಧರಾಗುವರು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಬೇಗ—ಸುಲಭವಾಗಿ—ಮುಂಗಡಗಳನ್ನೂ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೂ, ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬೆಳೆಯಲು ಆಸ್ಪದಕೊಡದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ

ತನ್ನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲೆಳಸುವ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಈ ಹಣ ಸಹಾಯ ಇಂಬಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ಎರಡು ಒಗೆಯ ಪರಿಣಾಮ ವುಂಟು: ಅತಿದೊಡ್ಡದಾದ ಕೆಲವು ಕಂಪನಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಸೇರಿ ಒಮ್ಮೊನ್ನೆಯಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುವಂತಾಗುವುದು ಒಂದು; ಬ್ಯಾಂಕು, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವ ಲೇವಾದೇವಿ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಇನ್ನೊಂದು. ಜನರಿಗೆ ಯಾವ ಒಗೆಯ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿ, ಭರವಸೆ, ನೆಚ್ಚಿಕೆ ಇವೆಯೋ ಅವಕ್ಕೆ ಸಾಲಕೊಡಲೂ, ಒಡವಾಳ ಬದುಗಲೂ ಇಚ್ಛೆಪಡುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಹಾಗೆ ಹಣ ಬದಗಿಸಿದರೆ, ಆ ಕಂಪನಿಯ ಚಾಲಕರ ಕೈಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಹಾಗಾಯಿತು; ಕಂಪನಿಗೆ ಬರುವ ಶಾಫದಲ್ಲಿ ಇವರು ಹಂಚಿಕೆ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಆ ಶಾಫವೆಲ್ಲಾ ಷೇರುದಾರರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾದರೆ, ಇವರು ಪುನಃ ತಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಕಂಪನಿಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ ಹಣದ ಸರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು.

ರಿಸರ್ವ್ ಹಣದ ವಿಧಿಯೇನು — ಅದರ ಫಲ.—ಅದರೆ ಈಗಿನ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳ ಶಾಫವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಟಿಪ್ಪಣಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಬಿಡದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪೇಳೆ ೩೫-೪೦% ವರೆಗೂ ರಿಸರ್ವ್ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದು ಕೊಡುವರು. ಇದರ ಬೊತ್ತಿಗೆ ಆ ಹೆಸರಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಹೆಸರಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ರೂಢಿ. ಕೆಲವು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ಕಡೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ತಕ್ಷಣ ಫಲ ಇಷ್ಟು: ಈ ನಿಧಿಯಷ್ಟು ಶಾಫ ಭಾಗ ಇತರ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಣವನ್ನು ಏನಿಲ್ಲೋಗಿಸುವ ರೀತಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಂತೆ ಫಲಗಳು ಬೇರೆಯಾಗುವುವು. ಹಿಂದೆ ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಪತ್ರ ಗಳನ್ನೂ, ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧವಾದ ಯಾವುದೋ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಡಿಬೆಂಚರ್ ಪತ್ರ

* ಉದಾ.—೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಎಣ್ಣೆಯ ಕಂಪನಿಗಳು ಶಾಫವೆಂದು ತಾವು ತೋರಿಸಿದ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ೬೪%ನ್ನು ನಿಧಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದಿಟ್ಟರು. ಕಬ್ಬಿಣ ಉಕ್ಕುಗಳವರು ತೆಗೆದಿಟ್ಟಿದ್ದು ೬೦.೪%.

ಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರು ಈಗ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಂತ ವೃದ್ಧಿಗೆ ತಮ್ಮ ರೆಕ್ಕೆ ಹರಡಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಚಾಲಕರು ಷೇರು ದಾರರನ್ನು ಬಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಲಾಭವನ್ನು ಲಾಭ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುನಃ ಹೂಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದಹಾಗಾಯಿತು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಷೇರುದಾರರ ಕೈಗೆ ಹಸುಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಮೂಲಕ ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಆಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಹೂಡುವ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ವಾದಂತಾಯಿತು. ಆ ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ಹಣ ಸಂಚಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಡೆದು ಅವರ ಕೈಕಟ್ಟಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಹಲವು ವೇಳೆ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಬೆಳೆಯಬಹುದೋ ಆ ಮಿತಿ ಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಸುಖಪಡಲ್ಲಿರುವ, ಅಭೀನವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಪ್ರೋತ್ಸಹವಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆವಲ್ಲ! (ಉದಾ.—ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಯೊಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೆಳೆದಮೇಲೆ ಕಬ್ಬಿಣ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಗಣಿಗಳು, ಎಂಜಿನ್, ಯಂತ್ರ, ಕೆಂಪು ಇವುಗಳನ್ನೂ ಇತರ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೂ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಎದುರೊಡ್ಡ ಕ್ರಿ ಶಾಖೆಗಳು, ಗಾಡಿ ಪಟ್ಟಿ, ಸಾಗುವಾಸಿ ಕೋಶ, ಅಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಬಸ್ಸು, ಶಾರಿ, ಹೋಟೆಲು, ಮಡಿವಾಳಿ ಕೆಲಸ, ಲೇವಾದೇವಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳವರು, ಮುದ್ರಣ ಯಂತ್ರಗಳು, ಅಕ್ಷನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಕಾಗದದ ಕಾರ್ಖಾನೆ; ಕಾಗದದ ಸು ಬದಗಿಸುವ ಬೊಂಬಿನ ಕಾಡುಗಳು, ಮನೆಗಳು, ಚಿತ್ರ ಕೆಲಸಗಳು, ಫೋಟೊ ಕೆಲಸ ಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಹಾಯಕ ಯಂತ್ರವಸ್ತುಗಳ ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ತಾವೇ ತಮ್ಮ ಲೇವಾದೇವಿ ಶಾಖೆಗಳನ್ನೂ ದಶಾಳಿ ವರ್ತಕರನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.) ಹೀಗೆ ಇತರರು ಮಾಡಿಕೊಡು ತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಈಗ ತಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ ಇತರರ ಕೈಗೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಗೂ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಣವೆಲ್ಲ ತಡೆದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಂತ ಹಾಗಾಗುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಶಾಖೆ

ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಾ ಇಲಾಖೆಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಹೊರಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕಡೆಮೆಮಾಡುವರು. ಕಂಪನಿಯ ಒಂದು ಭಾಗದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರ್ಚು ಹಾಕಿ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಜಮಾ ಹಾಕಿ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆಲ್ಲ — ಷೇರುದಾರರಿಗೆಲ್ಲ — ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದರಿಂದ ಹಣದ ಸಂಚಾರ ಕಡೆಮೆಯಾಗಿ, ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಣ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತೂ ಕುಗ್ಗುವುದು.

ಹೀಗೆ, ಮೊದಲು ಯಾವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಂಪನಿ ತಲೆಯೆತ್ತಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತೋ ಅಂತಹ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇವು ಮುಂದುವರಿಯುವಂತಾಗಿದೆ. ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೂಡಬಹುದಾದ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಕಡೆಮೆಯಾಗುವುದರ ಬೊತ್ತಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಸಂಚಾರಮಾಡಿಸುವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ವಿಸಮಯದ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಯಿತು. ಇದರ ಪರಮಾನುಭವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿತೆಂದರೆ—ಈಗ ಹಣದ ಮೂಲಕ ಯಾವೆಲ್ಲ ಲೇವಾದೇವಿ ನಡೆಯುವುದೋ ಅದು ಬೇಕೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು! ಯಾವ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಯೊಂದೇ ಈ ರೀತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿ—ಅಥವಾ, ಸರಕಾರ (ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ) ಸಮಷ್ಟಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿ—ಉತ್ಪತ್ತಿ, ವಿಸಮಯ, ಅದಾಯ ವಿಭಾಗ, ವಸ್ತು ಭೋಗ ಇದೇ ರೀತಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಪಡುವವು. ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಳೆದು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಹಂಚಿ, ಉಳಿದುದು ಮುಂದಿನ ಮಜಲಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗುವುದು; ಬಂದವಾಳವಾಗುವುದು.

ಇತ್ತ ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಉದ್ಭವಿ (ನಂಬಕೆ ಲೆಕ್ಕದ) ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದೇಷ್ಟು ದಿನ ನಡೆದೀತು? ಹಣ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರೆ ಪದಾರ್ಥ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದಂತಾಯಿತೆ? ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಂಡಲದವರೇ ತಮ್ಮ ನೂರಾರು ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

* ಅನೇಕ ಕಂಪನಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಸ್ಕೀಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್, ಸ್ಯಾನ್‌ಡೀಡ್ ಆಯಿಲ್ ಕಂಪನಿ (Socony), ಡಿಮನ್ ಆಯಿಲ್ ಕಂಪನಿ (DCC), ಪಿ ಆನ್ಡ್ ಓ ಕಂಪನಿ, ಚಿಕಾಗೊ ಮೀಟ್ ಪ್ರಸ್ಸ್, ಮೆಟ್ರೊಪಾಲಿಟನ್ ಮಿಕರ್ಸ್, ಜನರಲ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಕಂಪನಿ, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಕೆಮಿಕಲ್ಸ್, ಮುಂತಾದ ದೈತ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಆಗಿವೆ.

ಕಂಪನಿಗಳ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ದೃಷ್ಟಿ.— ಈ ಮಹಾಕಂಪನಿಗಳು ಬಹು ಮುಖವಾದ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಬಡೆತನದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದೇ ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿರಬಹುದು ; ಅಥವಾ ಸರಕಾರ ಗಳವರು ಆಗಗೊಡಿಸದಿದ್ದರೆ, ಹಸರಿಗೆ ಸ್ವಾಭೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ಇತರ ಕಂಪನಿಗಳ ಪಶ್ಚೆ ಕೊಟ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಒಳಗಿಂದ ಅವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರಬಹುದು. ಮೊದಲ ತೋರಿಕೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಅವು, ಈ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳು ತೋರಿಸಿದ ಬಾಡನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಕೆಲಸಮಾಡ ಬೇಕಾಗುವುದು. ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಪಡೆದು ವ್ಯಾಪಿಸುವರು. ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅಮಿತ ಧನದ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಸ್ಪರ್ಧಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ನಾಲಾಠಾರು ವರ್ಷ ಇತರರೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿಮಾಡಿ ಅವರ ಕೊರಲು ಕುದ್ದುಕೊಂಡು ಕಿರುಜೀರಿಗೆ ಅಪೇ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಲಿ ಪ್ರತಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವರು. ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳ ಸಹಾಯ ದೊರೆತು ರಾಜಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲ ವಾಗುವಂತೆಯೂ, ದೇಶದ ಕರಪದ್ಧತಿಯೂ ಶಾಸನಗಳೂ ತಮಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆಯೂ, ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇಂತಹ ಒಂದು ಕಂಪನಿಗೆ ಕೇಡು ತಟ್ಟಿದರೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಮಂಡಲಗಳು ದಿವಾಳಿಯಾಗುವುವು.

ಸರಕಾರದ ಅಂಕೆ.— ಇವರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಹರಿ ಅವನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವ ಮಹಾಜನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗದಿರು ವಂತೆ ಸರಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿರಬಹುದು :—

(೧) ಕೆಲವು ಸಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಏರ್ಪಿಸಿ, ಈ ಮಿತಿಗೆ ಮೀರಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ದರಗಳನ್ನೇರಿಸಕೂಡದು, ಇಂತಹ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಶಾಸನವೇರ್ಪಡಿಸುವುದು.

(೨) ಕಂಪನಿಯ ಚಾಲಕ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಅಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಸೇರಿಸಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಬೆರಸಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಡೆಸುವುದು ; ಬೇಕಾದರೆ ತಾವೂ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಭಾಗ ಹಾಕಿ ಅಧಿಕಾರಪಡೆಯುವುದು.

(೩) ಅದೂ ಸಾಲದೆಂದರೆ—ಇಂತಹ ಕಂಪನಿಗಳು ಸಾಹುಕಾರಿ ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಕ್ಕಿಂತ ಬಾಧಕವೇ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ಅಪನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಡೆಸುವುದು. ಅವು ಖಾಸಗಿ ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವವರೆಗೂ ಅವುಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಮತ್ತು ಲೇವಾ ದೇವು ವ್ಯವಹಾರ ವಿಚಾರವನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಸರಕಾರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯೂ ತಿದ್ದುವ ಮತ್ತು ಬಂದು ಹದ ದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುವುದು. ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ಎಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯ ನಡೆಯುವುದೆಂಬುದು ಸಮಾಜ ಕ್ಷೇಮಸಾಧಕ ಯಂತ್ರಗಳ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ, ಯೋಗ್ಯತೆ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆ, ಇಂತಹ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಗಮ ಬಿಡ್ಡಾನ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಳಸುವುದು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಜರ್ಮನಿ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕಾದ ಪದ್ಧತಿಗಳು.— ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಣವೊದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿಗೂ ಜರ್ಮನ್ ಅಮೇರಿಕನ್ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿವೆ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೇರ ವಾಗಿ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈನಾಡ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು; ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಬಡೆಯರ ಪ್ರಭಾವ ದೇರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್.— ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದವರಿಗೆಲ್ಲ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಹಣ ದೊರೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯವಿದ್ದರೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳು ಈ ಜಗಿಯ ಸಿತುಸಾಲಗಳನ್ನು ಬದಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿ, ಹಡಗಿನ ಕಂಪನಿ, ಅಥವಾ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಣ ಮಾರಾಟವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಕಂಪನಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಹಣಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಟಕೊಂಡು ಕೊಂಡಿಡುವರು; ಅಥವಾ ಸ್ವಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜ್ ದಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ಸಾಲಕೊಡುವರು; ಇಶ್ಯೂ ಹೌಸಸ್ ಎಂಬ ಅಂಗಡಿ ಗಳವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಇವರ ಕಾರ್ಯ ಬಳಸು.

ತಮ್ಮ ಕೈಕಟ್ಟಿ ತಮಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾದಾಗ ಆ ಸಾಲ ಸಹಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಕ್ಷಣ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಹೀಗಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮಂಡಲದೊಡನೆ ಹತ್ತಿರದ-ಆಪ್ತ-ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಹಣದ ಭದ್ರತೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗುವುದಾದರೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವರ್ಷದ ಪ್ರಭಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಓಟದ ಮೇಲೂ ಏಳಿಗೆಯ ಮೇಲೂ ಕೈಯಿಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿರರಾಗಲಿ, ದುಸ್ಥಿತರಾಗಿರಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇವರು ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಶಕ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.*

ಜರ್ಮನಿ. — ಫ್ರೆಂಚು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ ಸುಮಾರು ಹೀಗೆಯೇ. ಜರ್ಮನ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ರೀತಿ ಬೇರೆ. ಧನ ವ್ಯವಹಾರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ; ಒಮ್ಮೊಗದಲ್ಲಿ ನಾಲಕ್ಕಾರು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿ; ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ನಡೆಸಬಲ್ಲ ಬಾಣ್ಮೆ—ಇವಕ್ಕೆ ಜರ್ಮನಿಯವರೂ ಜಪಾನಿನವರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಆತಿ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸಂಘದ ಚಾಲಕ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ಆ ಮಂಡಲಿಗಳ ನಾಯಕರು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ನೀತಿಯ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಸೆರೆಯುವರು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಮಾರಾಟದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮೇಲೂ ಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಣ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಯಾವ ಸೌಕರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಮೂರೂ ಒಂದರೊಡನೆ ಒಂದು ಸೇರಿ ನಡೆಯುವವು. ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ಯಾಂಕು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಪೊಟೆಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವರ ಗೊತ್ತಾದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಅಡರಾ ರೈಟಿಂಗ್‌ಗೆ ಒಂದು. ಜರ್ಮನ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವದೇಶಿ ಹುಂಡಿ

* ಈಗ ೧೮೭೦ರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಸೇರಿದವಾಗಿಯೂ ಆಗಾಗ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲ. ಉದಾ — ಲಾಂಕಾಶ್ವರನ ಸ್ವಯಂ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಹಣ ಸಹಾಯ. ಪ್ರೀಸ್ಟರ್ ಬ್ರೇಡ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲಕತ್ತೆ, ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಕೈಟಿಂಗ್ ಸ್ವೀಡನ್ ಒಂಬ ಮಾರ್ಕುನ ಮರೆಯಿಲ್ಲದೇ ಆಗಾಗ ಕೊಡುವ ಸಹಾಯ.

ಮತ್ತು ಏಕಮಯದ ಹುಂಡಿಗಳ ದಲ್ಲಾಳಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು ; ವರ್ತಕತನ ವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವರು ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲೂ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲೂ ನೆರವಾಗುವರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸೇರಿ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನೂ ಸಂಘಗಳನ್ನೂ (Amalgamations) ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡವಾಗುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಲ್ಲಾ ಉತ್ಪತ್ತಿಕೇಂದ್ರಗಳೂ, ವ್ಯಾಪಾರಕೇಂದ್ರಗಳೂ, ಮಾರಾಟದ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ನಡೆಸಿ, ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಎಳ್ಳಿಗೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು.*

ಯೂರಿಗಾದರೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಒಂದು ಯೋಜನೆ ಹೊಳೆದು ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಫಲಕ್ಕೂ ತರಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆತನು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಶಾಖೆಯ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಯೋಜನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಅಗ ಆ ಭಾಗವನ್ನು ತಿಳಿದ ಅನುಭವಸ್ಥರು ಕೂಡಿ ಯೋಜನೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವರು. ಆದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಷ್ಟು, ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಹಣವೊದಗಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅವರು ಸಲಹೆಕೊಟ್ಟರೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಅದನ್ನು ಫಲಕ್ಕೆ ತರಲು ಹಣವೊದಗಿಸುವ ವಿಶಾಸವುಮಾಡುವುದು. ಅದರ ಬಂಡವಾಳ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಕೌ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಕೆಗೆ ತರುವುದು.

ಅಮೇರಿಕಾ. — ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೂ ಅಪ್ಪ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಧನಿಕ ಮಂಡಲಿಗಳಿಗಿರುವ ಬಂಡವಾಳದ ಏಕಾಗ್ರತೆಗಿಂತಲೂ ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಎಷ್ಟು ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಸಂವಿಧಾನ ಕೌಶಲದಿಂದಲೂ ನಡೆಯುವವೋ ಆ ರೀತಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಓಡಿ ಯಾಡಿದರೂ ಯೂರೋಪಿನವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಎಷ್ಟು ರಿಕೆ, ಹಿಟತ, ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ

* ಎಳ್ಳೆಟು ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸುಮಾರು ೪೦೦ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಬಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಡೆಯುವುದೋ, ಹಾಗೆ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸಾಮಾನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯೇ ಮೆಚ್ಚು. ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳ ನ್ಯಾಯವ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ಎಲ್ಲ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಮಾರಾಟ, ಪೈಪೋಟಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಬಲನವೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ಆಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಬೇರೆಲ್ಲೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್, ರಾಕೆಟ್‌ಮಾನ್, ಫೋರ್ಡ್, ಮಾರ್ಗನ್, ವಾಸಮೋಕರ್ ಮುಂತಾದವರ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದವರೇ ಇಲ್ಲ. ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗಳು, ಪೆಟ್ರೋಲಿಂ ಗಣಿಗಳು, ಲೋಹಸಾಧನ, ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಗಳು, ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲೇವಾದೇವಿ, ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೂ ಅಧಿಪತ್ಯಮಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಅನಾಧಕ್ಕೆ ಜೀವಾಂತಿ ಅವರು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನೂ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದರೂ ಈ ಧನಿಕರ ಹಿಡಿಯಿಂದ ಬಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲ.* ಬಂದರ ಬಾಂಡುಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾಕುಗಳನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಂಪನಿಯ ಮಾಲೀಕರೂ ಚಾಲಕರೂ ಕೊಂಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ಇದರಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರ ನೆಲ್ಲ ಅವರ ಕೈಗೇ ಸಾಗುವುದುತಾನೆ!

ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅಸ್ತಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಟ್ರಸ್ಟ್ ಕಂಪನಿಗಳೆಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ವಹಿಸುವರು. ಅವೂ ಏನು ಸಂಘಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಜೀವನ್ನೂ ಸ್ವಾಕನ್ನೂ ಕೊಂಡು ಸೇರವಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಚಾಲಕರೊಡನೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ತಮಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವಂತೆ ಅವರ ಷೇರುದಾರರು ಪೋಟುಕೊಂಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳು ಹೀಗೆ ಬಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಏಳು ಬೀಳುಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾಕ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜಿಸ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಏಧಿಯಂತೆ ನಡೆಸುವರು. ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಎತ್ತಬಿಟ್ಟವರಾಗುವರು; ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮುರಿಯಬಿಟ್ಟವರಾಗುವರು: ಇಂತಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥಾರ ಬರುವುದೂ ಉಂಟು.

* ಅದುದರಿಂದಲೇ ರೂಸ್‌ವೆಲ್ಟ್ ಅವರು ಬಂದು ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ರಚಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಂಡಲದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಪರಿಸ್ವರಣವನ್ನು ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು.

ಅನುಬಂಧ

ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಕಂಪನಿಗಳು

ಕಂಪನಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮ. — ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಹೊಸ ಕಂಪನಿಯೊಂದು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ : ಅದು ಏರ್ಪಡುವ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳುಂಟು :—

- (೧) ಕಂಪನಿ ಕಾರ್ತಾವಸೆಗಳನ್ನು ಈ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆ ಲಾಭವುಂಟು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ತರದೊಂದು ಮಾಡುವ ಮುಂದಾಳುತನ ಪೊದಲಿಸೆಯದು ; ಈ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೋಷನ್ ಎನ್ನುವರು.
- (೨) ಅದಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಬಡ್ತಿಗೊಂಡು ಧನಿಕ ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಗಳ ಮುಂಗಡದ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಎರಡನೆಯದಕ್ಕೆ ಅಂಚರಾ ರೈಟಿಂಗ್ ಎಂದು ಹೆಸರು.
- (೩) ಮುರಾಜಿಸು ಬಂಡವಾಳದ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರಕಟಿಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಚಂದಾದಾರರಾಗಲಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಹಂಚುವುದು ಮೂರನೆಯದು. ಇದಕ್ಕೆ ಇಸ್ಯೂ ಎನ್ನುವರು.

(೧) ಮುಂದಾಳುತನ — ಕಲ್ಪನೆ — ಪ್ರಯತ್ನ (Promotion). — ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಹಳೆಯ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ನೋರಿಸಿ ಬಂದು ಹೊಸ ಸಂಘವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಬಂದು ಬಗೆಯ ಬನ ಬಡಗುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಹಳ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ ; ಈಗಿರುವುದನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಬಹುದು ಎಂಬ ಅಂಶ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಶಲಿಯಾದ ಮೂರಾಲೋಚನಾಪರನಾದ ಬಬ್ಬನಿಗೆ ಈ ಅವಕಾಶ ತಿಳಿಯುವುದು. ಅವನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ತೊಡಗುವನು ; ಇರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬರುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವನು. ಯಾವುದಾದರೊಂದು

ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ವ್ಯವಸಾಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ, ಲೋಹ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ, ಲಾಭಕರವಾಗಿ ನಡೆಸಬಹುದೆಂದು ಅನೇಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ, ಧನ ಸಂಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ, ಕಾರ್ಯಸಾಧನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರು ಎದುರಾಗಿರುವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಬಹುದು. ಈತನು ಮುಂದೆ ಒಂದು ಅಲ್ಲಿಗೆ (ಉದಾ.—ಒಂದು ರೈಲ್ವೆ ಹಾಕಿಸಿ) ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತವಾದ ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ರೂಪಿಸುವ ಹೊಸ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುವನು. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕರಿಗೂ ಇತರರಿಗೂ ದೇಶಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಲಾಭ.

ಎಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೊಸ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಸಿರ್ವೋಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಹೊಸ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಯಾವ ಬಗೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಗಿರಾಕಿ ದೊರೆಯಬಹುದು; ಎಲ್ಲಿಗೆ ರೈಲ್ವೆ, ರಸ್ತೆ, ಯಾನವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯ ಬೇಕೆ; ಎಲ್ಲಿನ ಯಾವಯಾವ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಯರಂಗಗಳೆವರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಬಹುದು—ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆಯೇ ಇಂಥವರು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿರುವರು. ಸರಿಕ್ಕಿಸುತ್ತ ಯಾವ ಎದುರಾಳಿಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ಏಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧರೂ, ಯಾವ ಕೆಲಸದಿಂದ ವೆಚ್ಚಗಳು ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಲಾಭ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆಂದೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಬೆಂಚ್ಚೀರಿಯಾಗಿರುವ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಪ್ರೋಪೋಲರಿಗೆ ಹಾಯ್ಕರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಿ, ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಯೋಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅಗಲೇ ಅವರ ಕೈಗೆ ಸಂಚಕಾರ ಹಾಕಿ, ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲವೇಳಗಾಗಿ ಅವರ ಕಾರ್ಯಾಸೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಮುಂಗಡದ ಹಕ್ಕನ್ನು (Option) ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಈ ಸರತ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದೂ, ಕಂಪನಿಯ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಹಣಪತ್ರ ಸಾಲಪತ್ರ ವ್ಯಾಸಾರ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಮಾತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಹಿಂದೆಬಿದ್ದ ಅಥವಾ ಹಳದಾದ ಯಂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಶಾಖೆಗಳನ್ನೂ ಹೊಸ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗು

ವಂತೆ ಹೇಗೆ ಬದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹಳೆಯದು ಯಾವ ಯಾವುದನ್ನು ಗುಡಿಸಿದಾಕಬೇಕು (Scrap) ಎಂಬುದನ್ನು ಗುಣಿಸುವನು. ಆಮೇಲೆ—ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವಿರುವುದು ಆವರೂಪ ವಾದ್ದರಿಂದ—ತನಗೆ ತೀರದ ಧನಿಕರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿ, ಈವರೆಗೂ ತಾನು ಸಹಿಸಿರುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರ ವಿವರವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವನು. ಇಷ್ಟು ಬಂದವಾಳೇ ದೊರೆತರೆ ಒಂಡಿತ ಬಡ್ಡಿದರೂ ಅರ್ಥ ಬರುವುದು ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಲಿರುವ ಕಂಪನಿಗೆ ಅವರು ಇಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಬದಗಿಸಬಲ್ಲರೂ ಕೇಳುವನು.

(೨) ಹಣವೊದಗಿಸುವ ಮುಂಗಡದ ಒಪ್ಪಿಕೆ (Underwriting).—ಕೆಲಸ ಈಗ ಎರಡನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಸಾಗಿದಂತಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ಈತನ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೊಳೆದರೆ ತಾವು ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಹಣವನ್ನು ಬದಗಿಸುವೆವೆಂಬ ಮಾತು ಕೊಡುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ತಕ್ಷಣ ಹಣ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾಬಸರು ಷೇರುಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬಾಂಡುಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳದೆ ಹೊಂದರೆ ತಾವು ಹಣವನ್ನು ಬದಗಿಸಿ ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದು ಮಾತುಕೊಡುವರು. ಜನರಿಗೆ ಹೇಳುವ ದರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶೇಕಡ ೧೦-೨೦ರಂತೆ ಕಡಮೆ ದರ ಈ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ತಾನು ಅಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಗಾಗಿ ಯಾವ ದರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ, ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗೆ ಹಣ ಹೇಗೆ ಬದಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನೋಡಿ ಆ ಬಡಂಬಡಿಕೆ ಹಣಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ತಾಳೆ ಹಾಕಿ, ಸಡುವೆ ತನಗೆ ಏನಾದರೂ ಕೃತುಂಬ ಉಳಿಯುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಹೊಸ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಈ ಉತ್ಸಾಹ ಸಾಹಸ ಮುಂದೆ ಬರುವನು. ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಲೋಕಾನುಭವವನ್ನೆಲ್ಲ ಪೆಟ್ಟು ಮಾಟ ಹಿಂದಿನ ಯಜಮಾನರು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾರುವಂತೆ ಆತನು ಬಡಂಬಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

(೩) ಪ್ರಕಟನೆ—ಬಂಡವಾಳದ ಹಕ್ಕು ಹಂಚುವುದು (Issue).—ಜನರಿಗೆ ಈ ಹೊಸ ಕಂಪನಿಯ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಷೇರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ

ಲಾಭವುಂಟು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಕೂಡ ಅವನು ಬಹಳ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಆಗ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ವಕೀಲರು, ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಮಾಡುವ ಒಬ್ಬ ತನಿಖೆಯವರು, ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕು, ಇವರುಗಳಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರ ಸಹಾಯ ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಕಟನಾ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹಾಕಲು ಅವರ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಪಡೆದು, ಕಂಪನಿಯ ಹೆಸರು, ಅದರ ಉದ್ದೇಶ, ಕೆಲಸದ ವಿವರ, ರೀತಿ, ಇಷ್ಟು. ಲಾಭ ಬಂದೀತೆಂಬ ಊಹೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಖುದ್ದು ಕೆಲಸಮಾಡುವವರ ಹೆಸರು, ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳಾಗಲು ಈಗಾಗಲೇ ಒಪ್ಪಿರುವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ದೊಡ್ಡಮನುಷ್ಯರ ಹೆಸರು, ಒಟ್ಟು ಕಂಪನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದಾದ ಬಂಡವಾಳದ ಮೊತ್ತ, ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಷೇರು (ಅಂಶ, ಭಾಗ) ಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ, ಷೇರು ಚಂದಾವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ರೀತಿ ಯಾವುದು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ, ಷೇರುದಾರರಿಗೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವ ಹಕ್ಕು ಅನುಕೂಲಗಳು ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರಕಟನಾ ಪತ್ರಕೊಂಡವನ್ನು (Prospectus) ಹೊರಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ಇದನ್ನು ಓದಿ ಅವರ ಆಸೆ ಕೆರಳಿದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳ ಬ್ಯಾಂಕು ಆಟಿಟರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ನೋಡಿ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗುವ ರಾಗುವರು.

ಪ್ರೊಮೋಟರು.—ಯೋಗ್ಯರಾದ ಕಂಪನಿ ಸ್ಥಾಪಕರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಂಪನಿಗಳು ಏರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಧನಿಕರ ಹಣ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹರಿದು ಲಾಭದ ಹೊಸ ದಾರಿಗಳು ತೆರೆಯುತ್ತವೆ. ಅವರು ಅಯೋಗ್ಯರಾದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಷ್ಟಿ. ಮಾತಿನಿಂದ ಜನರನ್ನು ಮಂಚಿಸಿ ಮೊದಲು ತಾವು ದುಡ್ಡು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಂಪನಿ ಮುರಿದು ಬೀಳುವ ಮುನ್ನ ನೀಚರು ಅಲ್ಲೆಂದೆ ಚಾಚಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಂಥವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿರುವಿದ್ದರೂ ಸಾಲದು. ಕಂಪನಿ ಪ್ರೊಮೋಟರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೇ ಈ ಬಗೆಯ ದುರ್ಮಾರ್ಗರು ಅಪಕೀರ್ತಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ.

* ಕಂಪನಿ ಮುಚ್ಚುವುದು. — ಕಂಪನಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುಡದು ಅಥವಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಷೇರುದಾರರಾಗಲು ಜನರು ಆಕೆಸಡುತ್ತಾರೆ, ಷೇರಿನ ಬೆಲೆ

ಅಂಡರ್‌ರೈಟಿಂಗ್ — ದಲ್ಲಾಳಿ. — ಹೊರಗಿಂದ (ಮಹಾಚನದಿಂದ) ಬರುವ ಷೇರು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸ್ಥಾಪಕರೂ ಚಾಲ್ತರೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ದಲ್ಲಾಳಿ ಧನಿಕರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬೇಡುವರು ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಅವರಿಗೆ 'ಅಂಡರ್‌ರೈಟರ್ಸ್' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅವರು ಸಾಮಾನ್ಯಕಾರರಾಗಿರಬಹುದು, ಸಂಘಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಅಥವಾ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಕೇವಲ ಅಂಡರ್‌ರೈಟಿಂಗ್ ಕೆಲಸಕ್ಕೇ ಬದಗುವ ವರ್ತಕರೂ ಕಂಪನಿಗಳೂ ಅನೇಕವಿರುವುದುಂಟು. ಅವರು ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ ದಲ್ಲಾಳರು. ಒಂದೊಂದು ಸಡೆಯುತ್ತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಹಣ ಬೇಕಾದಾಗ ಅವರ ಒಾಯಂ ದಲ್ಲಾಳರು (Broker) ಮುಂದೆ ಬಂದು ತಾನು ಹೇಗಾದರೂ ಆ ಹಣವನ್ನು ಬಡಗಿಸುವೆನೆಂದು ಮಾತುಕೊಡುವನು. ಅವನಿಗೆ ಕಂಪನಿಯ ದೋಗ್ಗತೆಯೂ ಸ್ವಿತಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದಲ್ಲಾಳಿ ಕೇಳುವನು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಂಪನಿಗೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಸಾಲ ಬೇಕಾದರೆ ದರ ಕ್ಷಮೆಯಾಗುವುದು. ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಸಾಹಸೋದ್ಯಮಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು.

ಷೇರುಗಳು

ಕಂಪನಿಯ ಒಡವಾಳವನ್ನು ಷೇರು ಷೇರಾಗಿ ಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲಿ ಒಗೆಬಗೆಯ ಧಾರಾಳವಿರುತ್ತದೆ; ಆಶೆಯಿರುತ್ತದೆ: ಕೆಲವರಿಗೆ ಹಣ ಭದ್ರ ವಾಗಬೇಕು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಷೇರುಗಳು ವಿವಿಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಷೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆ: (೧) ಪ್ರಿಫರೆನ್ಸ್ ಷೇರು, (೨) ಅರ್ಜಿಸರಿ ಅಥವಾ ಸಾಧಾರಣ ಷೇರು. ಕಂಪನಿಯ

ಕೆಚ್ಚು ಹಣ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಡೆಯದ ನ್ನು ಸಂಘವು ಹಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ವರವಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದರ ಬೆಲೆ ಬಹಳುಂಟು. ಕೆಲವು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆವಾದರೆ ಕಂಪನಿಯೊಡವಾಳವೆಲ್ಲಾ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಇಂತಹ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಸರಕಾರದವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಡುವರು.

ಮಿತ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ. — ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈಗಿನ ಕೂಡಲಿರುವಂತಹ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಒಳಸುಟ್ಟ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ರೆಜಿಸ್ಟರ್ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಂದರೆ ಕಂಪನಿ ಬಂದು ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಸಾಲ ತೀರಿಸಬೇಕಾದಾಗ ಕಂಪನಿಯ ಬಂಡವಾಳವೆಲ್ಲಾ ಷೇರುದಾರರ ಷೇರು ಹಣಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಭಾಗದ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಹೊಣೆ. ಅವರ ಬಡತನ ಅಷ್ಟೇ.

ನಿವ್ವಳ ವರಮಾನವನ್ನು ಹಂಚುವಾಗ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಪ್ರಿಫರೆನ್ಸ್‌ ಷೇರಿನವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಹಂಚಿ ಉಳಿದುದನ್ನು ಸಾಧಾರಣ ಷೇರುದಾರರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿ ಹಂಚುವರು. ಮೊದಲನೆಯವರಿಗೆ ಬಡ್ಡಿಯಾದರೂ ಗಟ್ಟಿ ; ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಸಿಕ್ಕದೆಯಿಲ್ಲ. ಶೇಷ ಭಾಗಗಳು ಅವರು. ಎಲ್ಲ ನಷ್ಟವನ್ನೂ ಹೊರುವರಾದ್ದರಿಂದ ನಿವ್ವಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವರೇ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣ ಷೇರುದಾರರ ಮತ್ತು ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರೇರಿತ ಮೂಲಕ ಆರಿಸುವ ಚಾಲಕ ಮಂಡಳಿಯವರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಷೇರಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರೋಟಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಹಸಿಗಳಾದ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು ಹಲವು ಸಾಧಾರಣ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಪ್ರಬಲರಾಗುವರು.

ಡಿಬೆನ್ಟರುಗಳು

ಕಂಪನಿ ಸಾಲವೆತ್ತಿದರೆ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಕಂಪನಿ ಬರೆದುಕೊಡುವ ಅಧಾರಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಡಿಬೆನ್ಟರುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಕಂಪನಿಯ ಅಸ್ತಿ ಈ ಸಾಲಕ್ಕೆ—ಎಂದರೆ ಡಿಬೆನ್ಟರು ಪತ್ರದ ಬಡೆಯರಿಗೆ ಮೊಣೆ. ಕಂಪನಿಗೆ ಅರ್ಥ ಬರಲು ಬಾರದಿರಲು ಕೈಮಾಡಿದ ಈ ಪತ್ರಗಳವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಬಡ್ಡಿ ತೆರಬೇಕು. ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಡ್ಡಿ ಸಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಕೋಟಿನ ಮೂಲಕ ಕಂಪನಿಯ ಅಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಮಾಡಿ ಪ್ರೇರಿತದಲ್ಲಿ ಹರಾಜುಮಾಡಿಸಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಬರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕಂಪನಿಯ ರುಜುವೂ ಮುದ್ರೆಯೂ ಇದ್ದು ಈ ಪತ್ರಗಳು ಬರೆದಿರುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆ ಇರಲು ಮಾರಿದ ತಕ್ಷಣ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹಣ ಒಂದೇ ಬರುವುದೆಂಬ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಷೇರುದಾರರಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಕಂಪನಿಯ ಹಣದಿಂದಲೇ ಇವರಿಗೆ ಬಡ್ಡಿ ಸಲ್ಲುವ ಸಿಕ್ಕದೆಯಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರುವ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಕಡಿಮೆ.

ಷೇರು, ಸ್ಟಾಕು.—ಕಂಪನಿಯ ಪತ್ರಗಳ ಮಾರಾಟ ಕೊಳ್ಳಾಟದಲ್ಲಿ ಷೇರು, ಸ್ಟಾಕು ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಷೇರು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ೫, ೧೦, ೨೦, ೫೦, ೧೦೦ ಪೀಗೆ ರೂಪಾಯಿ (ಆಯಾ

ದೇಶದ ಮೂಲನಾಣ್ಯದ) ಗುಣಿತಗಳ ಮೊತ್ತದವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಳ್ಳುವವರು ಇಷ್ಟು ಷೇರುಗಳನ್ನೆಂದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕಂಪನಿಯ ಒಂಡವಾಳವನ್ನು ನೂರು ಅಥವಾ ನೂರರ ಗುಣಿತಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಕ್ ಎನ್ನುವರು. ಷೇರಿನ ಧಾರಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಷೇರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಎಂದೂ ಸ್ವಾಕನ್ನು ನೂರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಎಂದೂ ಬಿಲೆ ಹೇಳುವುದು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ. ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕಾದರೆ ಇಡಿ ಷೇರುಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕು. ಸ್ವಾಕನ್ನು ಗೊತ್ತಾದ ಗುಣಿತಗಳಲ್ಲಿ (Stated Multiples) ಅಥವಾ ಗೊತ್ತಾದ ಮೊತ್ತಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಹುದು. ಷೇರು ಮೊಬಲಗನ್ನೆಲ್ಲ ಷೇರುದಾರರು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು. ಸ್ವಾಕಿನ ಮೇಲಿನ ಹಣವೆಲ್ಲ ಕಂಪನಿಗೆ ಸಂದಿರುತ್ತದೆ.

ವ್ರಕರಣ ೭

ಸ್ವಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಫೋಂಜು

ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪ — ಕೆಲಸ. — ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಬೇಕಾದ ನಿಡುಸಾಲ ಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು, ನೇರವಾಗಿಯೂ, ಪಕ್ಕಾಂಕು, ಟ್ರಸ್ಟೀ ಕಂಪನಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಗಡಿ, ಬಾಂಡ್ ಅಂಗಡಿ, ಏಮೆ ಕಂಪನಿ—ಮುಂತಾದವು ಗಳ ಮೂಲಕವೂ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಇಂಥ ಯಾವ ಸಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹೂಡುತ್ತಾರೆ? ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಒಲಿಯುವ ಮತ್ತು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಹೇಗೆ? ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ತಮ್ಮ ಹಣ ವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೂಡಿ ಮುಗಿಸದೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ನಿಡುವಾಯಿದೆ ಒಟ್ಟು ಪತ್ರ ಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಏಕೆ ಬಯಸುತ್ತಾರೆ? ಅಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಪತ್ರ ಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಸ್ವದೇಶಿ ಏದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳ ಸಂಪತ್ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ — ಯಾವ ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟು? ಏರುತ್ತಿದೆಯೆ, ಇಳಿಯುತ್ತಿದೆಯೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ? ಗೊತ್ತಾಗಿ ಅಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಕೆಲಸದ ರೀತಿ, ಪರಿಣಾಮ ಎಂಥವು? ಏದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳದ ಲಾಭ ಸಷ್ಟಿ ಗಳೇನು? ಮುಂತಾದವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ಲಾಭ ಒಪ್ಪುವೋ, ಅಸಲಿಗೆ ಪೋಸುವಿಲ್ಲವೋ, ಸಷ್ಟಿ ಕಡಮೆಯೋ ಅಂಥವಕ್ಕೆ ಹಣ ಹೂಡಲು ಜನರು ಆಸೆಪಡುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕು ವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹತ್ತು ಕಡೆ ಹಾಕಿ ಬಂದರ ಸಷ್ಟವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರ ಲಾಭದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಹಣವಂತರೂ ಬಂಡವಾಳ ಸಂಸ್ಥೆಗಳವರೂ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು ವಾಡಿಕೆ.* ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವು

* ಅಲ್ಲದೆ, ಹಾಗೆ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೇ (ಇನ್‌ವೆಸ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ಸ್— Investment Trusts) ಹಲವಿರುತ್ತವೆ.

ದರ ಬೆಲೆ ಏರುತ್ತಿರಬಹುದಾದ ಕಾರಣ ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೂ ತಮ್ಮ ಸಂಪಾದನೆ ಬಂದು ಹದದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗುವುದು. ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಮಾರುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸುವ ಜನರೂ ಸಂಸ್ಥೆಯವರೂ ಅನೇಕರಿರುವರು. ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಪರ್ತಕರೂ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ತಾವೇ ಶಾಯಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ಈಗ ಪ್ರತಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಒಂದು ದಲ್ಲಾಳಿ ಮತ್ತು ಪರ್ತಕ ಮಂಡಲ ಸ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೇ (ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಒೂರ್ಸ್ ಎನ್ನುವರು) ಎಂಬ ಕುಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆದರ ಮೂಲಕ ಪತ್ರಗಳ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯುವುದು. ಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಮಾರುವವರೂ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಲಾಭಕ್ಕೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಣವನ್ನು ಹೂಡುವ, ತೆಗೆಯುವ ಕೆಲಸಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಪರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಕೆಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಈ ಷೇರು ಹೀಗೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಡ್ತಿ ಹೀಗೆ, ಲಾಭ ಹೀಗೆ ಎಂಬ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಕೆಲವು ಚಾಸಗಿ ದಲ್ಲಾಳರೂ ಕುಳಿಗಳ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವರು. ಆದರೆ ಹೊರಗಿನವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೆಂಬ ಮೂಲಕವೇ ಬೆಲೆಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ.

ಆಸ್ತಿ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಅವುಗಳ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಸ್ವರಾದವರೂ ಚಾಲಕ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಸಾಲಕೊಟ್ಟವರೂ ಅನೇಕರಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಂಚಾರಮಾಡಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವೂ ಆಕರ್ಷಣೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ದೂರದ ಕಂಪನಿಗಳ ಸಾಲಪತ್ರ ಷೇರು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಜನರು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೆಂಬವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಂಪನಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಪರಿಷ್ಕಿತಿಯೂ ಗೊತ್ತು.

ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವವರಿರುವಂತೆಯೇ ಮಾರುವವರೂ ಹಲವಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಬೆಲೆಗೆ ಕೊಂಡು

ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ: ಪತ್ರ ತಮ್ಮ ದೇಶದ್ದು ವಿದೇಶದ್ದು ಎಂಬ ಯೋಚನೆ ಅವರನ್ನು ಬಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯುವದೆಂದು ಕಂಡರೆ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾಗವಿರಲಿ ಎಂದು ಕೈಹಣವನ್ನು ಹೂಡುವರು (Invest); ಎಲ್ಲಿ ನಷ್ಟದ ಸುಳಿ ತೋರಿದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾರಲಿಚ್ಛಿಸುವರು.

ರಚನೆ. — ಆದರೆ ಆಯಾ ವ್ಯಾಪಾರದ ಗುಟ್ಟು ಒಳಚಾಡೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಆಸ್ತಿಪತ್ರ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜಿಗಳಿಗೆ ಆ ಅನುಭವವೂ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಂತರ್ಯಾಮಿತ್ಯವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಕೊಂಡು ಮಾರುವವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಸ್ಪಿಗಳ ಅಥವಾ ದಲ್ಲಾಳರ ಮೂಲಕ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನುಕೂಲವಿರುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಗಳ ಬಡೆತನವನ್ನು ಕೈಕೈ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಸೌಲಭ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕೆಲಸ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಭಾವಯುತವಾದ್ದು. ಅಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದಲ್ಲಾಳರದು ಬಂದು ಭಾಗ; ದಣಿ ಸರ್ತಕರದೊಂದು ಭಾಗ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸರಕಾರಿ ಸೌಲ ಪತ್ರಗಳಿಗೂ ಪಾಸಗಿ ಕಂಪನಿ ಪತ್ರಗಳಿಗೂ ಇರಾಕಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯ ಪರಿಣಿತಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿವಿನ್ಯಾಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಇಂಥ ಇಂಥ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಈ ಪತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುವುದೆಂಬುದು ಅಲ್ಲಿನವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಬಂದು ಕಡೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪತ್ರಗಳು—ಇಂಡಿಯಾದವು, ಆಫ್ರಿಕಾದವು, ಅಮೇರಿಕಾದವು; ಬಂದು ಕಡೆ ಸರಕಾರಿ ಸೌಲಪತ್ರಗಳು; ಬಂದು ಕಡೆ ಕಾರ್ಪೊ, ಟೀ, ಸಣಬು, ರಬ್ಬರ್ ಪತ್ರಗಳು; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ರೈಲ್ವೆ, ಹಡಗಿನ ಕಂಪನಿ ಅಥವಾ ಗಣಿಗಳವು ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂವಿಧಾನವಿರುತ್ತದೆ.

ಬಳಗಿನ ನಿಯಮಗಳು. — ಸದಸ್ಯರಿಗಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಮಂದಿರದ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯರು ಸದಸ್ಯರಾಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿರದು. ಪ್ರವೇಶ ಧನವೂ ನಿರೋಧಗಳೂ ಬಹಳ. ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಆಸ್ತಿವಂತರಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ನಿಯಮಗಳು ಕಠಿಣ, ನಿಷ್ಕರ. ಬಳಗುಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಲು ಹಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಇವುಗಳ ರಚನೆ, ರೀತಿ ಒಂದೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆ ಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸದ ಸ್ವರೂಪ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಒಂದೇ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನ್ಯಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜು* ಹಲವು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಮಂದಿರದ ಕಾರ್ಯರೀತಿ — ವರ್ತಕ—ದಲ್ಲಾಳಿ. — ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರೋಕರ್ಸ್ (ದಲ್ಲಾಳರು), ಬಾರ್ಬರ್ಸ್ ಅಥವಾ ಟೀಲರ್ಸ್ (ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ವರ್ತಕರು) ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಸದಸ್ಯರುಂಟು. ಸದಸ್ಯರಾಗಲಿರುವವನು ವರ್ತಕತನ ಮಾಡುವನೊ ದಲ್ಲಾಳಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನೊ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸ ಬೇಕು. ಹೀಗೇ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕು, ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಯಮವೂ ಮೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಒಳಗಿನ ವರ್ತಕನು ಮೊರಗಿನವರೊಡನೆ ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲಾಗದು; ಮಂದಿರ ದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವರೊಡನೆಯೇ ಮಾರಾಟ, ಕೊಳ್ಳಾಟ. ವರ್ತಕನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಸಲು ಕುಳ. ಆತನ ಹೆಸರಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಗುರುತಾಗಬೇಕು.

ದಲ್ಲಾಳನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೊರಗಿನವರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ. ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಥವಾ ಮಾರಬೇಕು ಎಂಬ ತನ್ನ ಕುಳಗಳ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಆತನು ನೆರವೇರಿಸ ಲಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಪರವಾಗಿ ಒಳಗಿನ ವರ್ತಕರೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಎಂದೂ ಅಸಲು ಕುಳವಲ್ಲ. ದಲ್ಲಾಳರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೆಡದಂತೆ ಸಿಬಂಧನೆಗಳಿರುವವು. ಅವರವರಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿ ಎದ್ದು ದರವನ್ನೂ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ತಗ್ಗಿಸದಂತೆಯೂ—ಪ್ರಚಾರವರ್ಗದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ದರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುಕೊಳ್ಳದಂತೆಯೂ ಕಡಿಬಾದ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿರುವುದು. ಕುಳಕ್ಕಾಗಿ ಇವರು ಕೆಲಸಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕುಳ ಕೊಡುವ ದಲ್ಲಾಳಿಯೇ ಇವರ ಸಂಪಾದನೆ. ಕುಳಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕುಳ ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ದಲ್ಲಾಳನು ಕೈಯಿಂದ ದುಡ್ಡು ಬಿಚ್ಚಿ ವರ್ತಕನಿಗೆ ತೆರಬೇಕಾಗು ತ್ತದೆ.

* ಸುಮಾರು ೪,೦೦೦ ಜನ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಒಳಗೆ ನಡೆಯುವುದು ಹೊರಗಿನವ ರಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದು; ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ೨,೨೫೦ (ಎಂದರೆ ಪ್ರವೇಶ ಧನ ರೂ. ೩೦,೦೦೦), ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಚಂದ ೫೦ ಗಿನಿ (ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ರೂ. ೭೦೦)

ದಲ್ವಾಳರೂ ಒಳ ವರ್ತಕರೂ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಒಂದಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸಕೂಡದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹೊರಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಒಂದು ನಂಬಿಕೆ: ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ದಲ್ವಾಳನು ವ್ಯವಹರಿಸಿ ಯಾನು ಎಂಬ ಸಂಶಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಳಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾದ ದರವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟನ್ನು ಬಳಗಿನ ವರ್ತಕರಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದು ಅವನ ಕೆಲಸವಾಗುವುದು.

ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಧಾನ.—ವರ್ತಕನು ಯಾವ ಬಗೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವನೋ ಆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕುಳಿತಿರುವನು. ದಲ್ವಾಳನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಓಡಿಯಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಎಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮಾರುವರು, ಯಾರು ಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆಯಾ ಪತ್ರಗಳ ಚರಿತ್ರೆ, ಸ್ಥಿತಿ, ಯೋಗ್ಯತೆ, ಬೆಲೆ, ಭವಿಷ್ಯ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕರು ಸಮಾಚಾರದ ಗಣಿಗಳು. ಅವರೂ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಮಾರಲೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧರಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟವಿರುವವಾಗ ಮಾತ್ರ, ಒಂದು ಕರೀದಿ ಹೇಳುವರು. ದರ ನುಡಿದರೆ ಆ ದರದಂತೆ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿ ಮಾರಲಾಗಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿದೆ ಎಂದು ಸೂಚನೆ. ದಲ್ವಾಳನ ಉದ್ದೇಶ ಎನೇ ಇರಲಿ—ಆ ದರವನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದರೆ ಆ ಬೆಲೆಗೆ ವರ್ತಕನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಥವಾ ಮಾರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರದ ನಿಯಮ.

ಬೆಲೆಗಳು.—ಬೆಲೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳುವ ದರಕ್ಕೂ ಮಾರುವ ದರಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. (ಉದಾ.—ಯಾವುದಕ್ಕಾದರೂ ಬೆಲೆ ೫೦-೫೫ ಇದೆಯೆಂದರೆ ಕೊಳ್ಳುವ ಬೆಲೆ ೫೦ ಎಂದೂ ಮಾರುವ ಬೆಲೆ ೫೫ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ.) ಈ ಅಂತರವೇ ವರ್ತಕನ ಸಂಪಾದನೆ. ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಬೇಗ ಗಿರಾಕಿ ಸಿಕ್ಕುವವಾಗಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ, ದಲ್ವಾಳನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ—ಈ ದರಗಳು ಹತ್ತಿರವಿರುವುವು; ಎಂದರೆ ವರ್ತಕನ ಲಾಭ ಕಡಮೆ. ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಕೇಳುವ ಲಾಭ ಹೆಚ್ಚು; ಕುಳಕ್ಕೆ ನಷ್ಟ—ಎಂದರೆ ಅವನು ಪತ್ರವನ್ನು ವರ್ತಕರಿಂದ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ತೆರಬೇಕು; ಮಾರಲಿದ್ದರೆ ಕಡಮೆಗೆ ಮಾರಬೇಕು.

ಇತರ ದಿನಸಿ ವರ್ತಕರಂತೆಯೇ ಈ ವರ್ತಕರಿಗೂ ಧೈರ್ಯ, ಅನುಭವ, ಯಾವ ಬೆಲೆ ಹೇಗೆ ಆಗಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ—ಇದ್ದರೆ, ಅನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಲಾಭ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಪತ್ರಗಳು ಬೇಡವಾಗಿರುವಾಗ ಅವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಾಧರಣ ಬಂಡವಾಳವಿರಬೇಕು.

ಕುಳ ಕೊಡುವ ದಲ್ಲಾಳಿಯು ದಲ್ಲಾಳನ ಸಂಪಾದನೆ. ಕುಳಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಅತನು ಕೊಡುವನು ; ಒಬ್ಬರಿಗೊಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಳಿ ವಕ್ಷ ಪಾತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ; ಹೆಚ್ಚು ದಲ್ಲಾಳಿಯನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ಇತರ ದಲ್ಲಾಳಿರುವರು. ಜೊತೆಗೆ, ಕುಳವನ್ನು ತೊರೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರು ಇಷ್ಟಪಡುವರು ?

ಫಲ — ಪ್ರಭಾವ.—ಸ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಾಭೀಂದಿಸುವರೂ, ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ದಲ್ಲಾಳರೂ ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವರು ; ಅವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊರಗಿನವರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರಲಿಚ್ಛಿಸುವರು ; ಅಥವಾ ಹೊಸವನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟಪಡುವರು. ನಷ್ಟವಾದೀತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಕೆಲವರು ; ಲಾಭ ಬಂದೀತೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಕೆಲವರು ; ವರವಾಸ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ಇಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನ ಸಿಕ್ಕುವ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೆಲವರು ; ಈಗಿರುವ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ದರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಲಾಭಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವರು ; ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕೆಲವರು—ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲದಂತೆ ಕೊಳ್ಳುವರು ; ಮಾರುವರು. ಈಚೆಕಡೆ ಆಚೆಕಡೆ ಆರು ಕಾಸಿನ ಸಿವ್ವಳಲಾಭ ಬರುವಂತಿದ್ದರೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು, ಆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ಲಾಭವನ್ನು ಗಂಟುಪಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ದೇಶದವರಾಗಿದ್ದು ಒಂದೇ ದೇಶದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹಣವೂ ಪತ್ರಗಳ ಬಡತನವೂ ಅದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನಷ್ಟವಾಗಿ

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅಭವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ಆ ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿನ ಬಳಗೇ ಇರುವುದು. ಬಟ್ಟು ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಭವಾಗಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಿರುವುದು. ಆದರೆ ಈಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವೇಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವುಂಟು. ಅಂಚೆ, ತಂತಿ, ಟೆಲಿಫೋನ್ ಸೌಕರ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂಜಕೆ, ಸುರಕ್ಷಣೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಗಳ ಸಹಾಯ—ಇವಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಯವರೂ ಯಾವಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಈ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಯುವರು. ದೇಶದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದು ಕ್ಷಣ ಮೈಮರೆತರೆ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಡಿತನವೆಲ್ಲ ಹೊರಕ್ಕೆ ಸಾಗಬಹುದು. ಪತ್ರಗಳ ಬಡಿತನ ಅನ್ಯರಿಗಾದರೆ ದೇಶದ ಸಾಲಗಾರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಅವರಿಗೆ ಕುದುವಾಗುವುವು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಕೃ ಎಕ್ಸ್‌ಬೋಂಜಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಫಲವಾಗಿ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ ಸ್ವೀಕರಣ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಗಳ ಏಳು ಬೀಳುಗಳೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ದುಸ್ಸಾಹಸಿಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಏರುವುದು ಬೀಳುವುದೆಂಬ ಅಂತರಲ್ಲ ಜೊಜು ಗಾರರಂತೆ ಬೆಲೆ ಏರಿಸಿದರೆ ಇಳಿಸಿದರೆ ಸ್ಥಿತಿ ಅನ್ಯವಸ್ಥವಾಗಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ, ಧಾರಣೆವಾಸಿ, ಬಡ್ಡಿಯ ದರ, ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ, ಮಾರುವೆಯ ದರ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಹದ ಕೆರುವುದು. ಈಗಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂಥವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಇವರ ಕೈ ತಡೆದುಹೋದರು ಯಾವ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೂ ಸ್ಥಿತಿ ಬಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರ ಗಳವರು ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಇವರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಾದ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾಗದಂತೆ—ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ—ಇವರ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಹುಡುಗನ ಸಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಬಿಕೆಯೂ, ಭಯದಿಂದ ಭಯವೂ ಹೆಚ್ಚಿ ಪರ್ತಕರ, ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರ ಮತ್ತು ದೂಗಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗಳುಂಟಾಗಿ ಆ ಮೂಲಕವೇ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಸಾಕ ತಡೆಗಳೂ ಹುಸಿ ಉತ್ಸಾಹಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಬಂದು ಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಬಳ್ಳಿಯದಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡಕ್ಕೂ, ಸ್ವಾಕೃ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜುಗಳೂ ಅಲ್ಲಸ ಸಾಹಸೀ ವರ್ತಕತನವೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಧನ ಚಾಲನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಭಾವಯುತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಪ್ರಪಂಚದ ಸಂಸತ್ತಾ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡ ಬಲ್ಲುವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವರ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಾಡುಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಋಣಸ್ಥಿತಿ ಗಳು—ಎಂದರೆ ಸಾಲಗಾರಿಕೆ, ಸಾಯಕಾರಿಕೆ—ಏರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ದೊಡ್ಡ ಒಂಡವಾಳಗಳೂ ಒಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಸಾಲಪತ್ರಗಳ ಬಡತನವೂ ಒಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ನಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳೂ ಹುಂಗೆ ಅಧೀನತೆಗಳೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ; ಒಂದೇ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪರಕೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಸಂಪದುತ್ತತ್ತಿಕಾರ್ಯ ವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನಾಡಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪರದಾಸ್ಥ ವನ್ನು ಒಡ್ಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರ ತನ್ನ ಹಣಬಲದಿಂದ ಹಲವು ನಾಡುಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮಂಡಲದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಹೋಗಿ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ತನ್ನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಒಂದು ಕಡೆ ದೊಡ್ಡ ಒಂಡವಾಳಗಳು ಕೂಡುವುದು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅಸ್ತಿಪತ್ರ ಸಾಲಪತ್ರಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದು, ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ ಸ್ವಾಕೃ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜುಗಳು ಆ ಪತ್ರಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಸರವಾಗುವುದು, ಸರಕಾರಗಳವರು ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸ ಸಂಸ್ಥೆ ಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸರವಾಗುವುದು—ಇವೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು.

ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಗರ್ತ ಅವರ್ತಗಳು.—ಈ ಬಗೆಯ ನಿತ್ಯ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ವಿಷಮತಿ ಬರುವುದುಂಟು. ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರರು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ, ವ್ಯಾಪಾರದವರು ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಾರುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಕೆಲವು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ನಿರಾಕಿಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಷೇರುಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯ

ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದುಂಟು. ಇಂಥ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಸಿಗಳೂ ದಲ್ಲಾಳರೂ ಈ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಮತ್ತೂ ಕೆರಳಿಸಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಎತ್ತುವರು. ಎಷ್ಟು ದೂರವೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಿ ಬೆಲೆಗಳೂ ಲಾಭವೂ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಡೆ ತಡೆಒಂದು ಇದ್ದು ಕೈದ್ದ ಹಾಗೆ ನಾಲಕ್ಕಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬೆಲೆ ಇಳಿದು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾರಾಟವಾಗದೆ ಉಳಿದು, ಗಿರಾಕಿ ಸೂರಿಗೆ ಏನುಬಿಡವಾಗಿ, ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಬಿದ್ದು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಹಾಕಾರವೂ ಸಿಸ್ತೇಜವೂ ಉಂಟಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಂದವಾಗುವುದು. ಇದು ಒಂದು ಚಕ್ರದಂತೆ ಸಡೆಯುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಚಕ್ರ ಅಥವಾ ಆಪರ್ತ (Trade Cycle) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮಾರುವೆ, ಗಿರಾಕಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಲಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಅಸ್ಥಿಮಿತವೂಂಟಾಗುವುದು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜ್ ದಲ್ಲಾಳರ ಸ್ವಾಸ ಬಹು ಜನಾಬ್ಬಾರಿಯದು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಈ ಎಷ್ಟು ತಕ್ಕಗಳು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ೧೦-೧೫ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಸಡೆದು ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅಸೇಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನಂಟುಮಾಡುವವು. ಅವು ಅಲ್ಪಕಾಲದವೆ? ಎಂದರೆ, ಯಾವುವೋ ಕೆಲವು ತಕ್ಕಣದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪದಲ್ಲೆಯೇ ಮುಗಿಯುವಂತವು? ಅಥವಾ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟು ತೊಡಕಾದವು? ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ತಿತಿಜ್ಞರೂ ಹಣದ ಸಂಚಯವರೂ ದೂರದರ್ಶಿಗಳೂ ಸಂಚಾರಮಾಡಿ ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು; ಜನಜೀವನವನ್ನು ಈ ಬಗೆಯ ಸುಳಿಗಳಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಸರಕಾರದವರೂ ಸಮಾಜದ ನೆರವಿಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು.

ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜಿನ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಬಹುದು: ಅದರ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಧಾನದಿಂದ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಚಲನೆ, ಚೈತನ್ಯ ಬಂದು ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳ ಸಂಚಾರಮಾಡಿ ಬದುಕುಪಂತಾಗುವುದು. ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ

ಬಳ್ಳಿಯದಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡಕ್ಕೂ, ಸ್ವಾಹ್ ಎಹ್ಸಾಛೇಂಜುಗಳೂ ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಹಸೀ ನರ್ತಕತನವೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಧನ ಚಾಲನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಭಾವಯುತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಪ್ರಪಂಚದ ಸಂಪತ್ತಾ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡಬಲ್ಲುವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವರ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಾಡುಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಋಣಸ್ಥಿತಿಗಳು—ಎಂದರೆ ಸಾಲಗಾರಿಕೆ, ಸಾಯಕಾರಿಕೆ—ಏರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳಗಳೂ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಸಾಲಪತ್ರಗಳ ಬಡತನವೂ ಒಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ಸೆಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳೂ ಹಂಗು ಅಭೀನತೆಗಳೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ; ಒಂದೇ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪರಕೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಸಂಪದುತ್ತತ್ತಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಭೀನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನಾಡಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪರದಾಸ್ಥವನ್ನು ಒಡ್ಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರ ತನ್ನ ಹಣಬಲದಿಂದ ಹಲವು ನಾಡುಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮಂಡಲದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಹೋಗಿ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ತನ್ನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಒಂದು ಕಡೆ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳಗಳು ಕೂಡುವುದು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅಸ್ತಿಪತ್ರ ಸಾಲಪತ್ರಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದು, ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ ಸ್ವಾಹ್ ಎಹ್ಸಾಛೇಂಜುಗಳು ಆ ಪತ್ರಗಳ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಸಂತಾರಕ್ಕೆ ಸರವಾಗುವುದು, ಸರಕಾರಗಳವರು ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸರವಾಗುವುದು—ಇವೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು.

ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಗರ್ತ ಅವರ್ತಗಳು.—ಈ ಬಗೆಯ ನಿತ್ಯ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಏಷಮತಿ ಬರುವುದುಂಟು. ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ, ವ್ಯಾಪಾರದವರು ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಾರುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಕೆಲವು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಷೇರುಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯ

ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದುಂಟು. ಇಂಥ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಸಿಗಳೂ ದಲಾಳರೂ ಈ ಉತ್ಪಾದನವನ್ನು ಮತ್ತೂ ಕೆರಳಿಸಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಎತ್ತುವರು. ಎಷ್ಟು ದೂರವೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಿ ಬೆಲೆಗಳೂ ಲಾಭವೂ ಹೆಚ್ಚು ವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಡೆ ತಡೆಒಂದು ಇದ್ದು ಕೈದ್ದ ಹಾಗೆ ನಾಲಾಝರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬೆಲೆ ಇಳಿದು, ಸಾಹಸಾನು ಮಾರಾಟ ವಾಗದೆ ಉಳಿದು, ಗಿರಾಕಿ ಸೋರಿಗೆ ಏಮುಖವಾಗಿ, ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಬಿದ್ದು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೂ ಹಾಪಾಕಾರವೂ ಸಿಸ್ತೇಜವೂ ಉಂಟಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಂದ ವಾಗುವುದು. ಇದು ಒಂದು ಚಕ್ರದಂತೆ ಸಡೆಯುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಚಕ್ರ ಅಥವಾ ಆವರ್ತ (Trade Cycle) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮಾರುವೆ, ಗಿರಾಕಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಲಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಅಸ್ಥಿರುತವುಂಟಾಗುವುದು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಕಾ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜ್ ದಲಾಳರ ಸ್ವಲ್ಪನ ಬಹು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯದು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಈ ಸುಷಮ ಚಕ್ರಗಳು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ೧೦-೧೫ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದವರೆಗೂ ನಡೆದು ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನಂಟುಮಾಡುವುವು. ಅವು ಅಲ್ಲಕಾಲದವೆ? ಎಂದರೆ, ಯಾವವೋ ಕೆಲವು ತಕ್ಷಣದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವು ಮುಗಿಯುವಂತವವೆ? ಅಥವಾ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ತೊಡಕಾದವೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ್ತಜ್ಞರೂ ಹೂಡ ಸೇಜೆಯವರೂ ದೂರದರ್ಶಿಗಳೂ ನಿಚಾರಮಾಡಿ ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಅಲೋಚಿಸಬೇಕು; ಇನಚೀವನವನ್ನು ಈ ಬಗೆಯ ಸುಳಿಗಳಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಸರಕಾರದವರೂ ಸಮಾಜದ ನೆರವಿಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು.

ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಕಾ ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜಿನ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಬಹುದು: ಅದರ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಧಾನದಿಂದ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಚಲನೆ, ಚೈತನ್ಯ ಬಂದು ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳ ಸಂಚಾರಮಾಡಿ ಒದಗುವಂತಾಗುವುದು. ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ

ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ದೊರೆಯುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದೋ ಇದರ ಕಾರಣ. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಬೆಲೆಪಟ್ಟಿಗಳು ದಿಕ್ಕೋಚಿಗಳು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಸಾಹಸಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಷ್ಟು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಇಲ್ಲಿನ ಬೆಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೊಳ್ಳಾಟ ಮಾರಾಟಗಳಿಂದಲೂ ಪರೀಕ್ಷಿತವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಪ್ರಪಂಚದ ನಾಡೀ ಪರೀಕ್ಷೆ. ಕೊಳ್ಳುವವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆ ಕಾಣಿಸಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಹೂಡುವಂತಾಗುವುದು. ಈ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರು ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಕೊಳ್ಳುವವರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೊಂಡು ಮಾರುವವರು ಮಾರಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ಉದ್ಯೋಗ ಯಾವ ಮುಖಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನೇರವಾಗಿ ತೋರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಎಲ್ಲ ಪತ್ರಗಳ ಎಲ್ಲ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಆಳುವುದು.

ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಗಳು ಅವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ತೂಗಿ ತೊನೆಯುವುದರಿಂದಲೇ ಮುಂದಿನ ಕಷ್ಟ ಸಷ್ಟಗಳು ಒಂದುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿವಾರಿತವಾಗಬಲ್ಲುವು. ಹಣದ ಪೇಟೆಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಪತ್ರಗಳಾವವು? ಯಾವ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ನಗದಿನಷ್ಟೇ ಬೆಲೆಯಿದೆ? ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿ ನಿಜಬಟ್ಟೆಯ ಪೊಟಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳವರು ಹಣ ಹೂಡುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನಕೊಡುವುದು. ಬಟ್ಟೆಯ ದರಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಗಳಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಈ ಪತ್ರಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆ. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪತ್ರಗಳು ಈ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಅಣಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬೆಲೆಗಳ ಅತಿಗಳನ್ನು ತಡೆದು ವ್ಯಾಪಾರ ಆತ್ಮುತ್ತೇಜಿತವಾಗಿ ಕೆಡದಂತೆಯೂ ಅತಿಮಂದವಾಗದಂತೆಯೂ ಹಿಡಿದಿರಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ತೀವ್ರತೆ ಗಳಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜಮೀನಿನ ಹದ ಒಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಕೆಡಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಈಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರಗಳೂ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕರ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ.

ವ್ರಕರಣ ೮

ಇತರ ಹಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ವ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿನ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸೇರಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹಣವೊದಗಿಸಲು ಸರವಾಗುತ್ತವೆ. ಒಹುತರವಾಗಿ ಅವು ಸಣ್ಣ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅವನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ಮಂಡಲಿಗಳ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳು, ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟಿ ಫಂಡುಗಳು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು, ಟ್ರಸ್ಟು ಕಂಪನಿಗಳು—ಇಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು.

ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು.— ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಅವು ಸರಕಾರಿ ಯಾಗಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಗುಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡಿಸಿದ ಹಣ ವಿಸಿಯೋಗವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.

ಸರಕಾರಿ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಆಯಾ ದೇಶಗಳ ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿ ನಡೆಯುವುವು. ಜನರು ಎಷ್ಟೇ ಅಲ್ಪ ಮೊತ್ತವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರೂ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಣ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಜೋಪಾನವೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಂಬಿಕೆ. ಕೇಳಿದಾಗ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಿಂದ ನಂಬಿಕೆ ಸಿಲ್ಲುವುದು. ಈ ಹಣದ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಬಡ್ಡಿ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ. ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿಯ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವ ಕೆಲಸ ದೇಶೋಪಶಾಲ ವಾಗುವುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಲೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿಯೇ ಕೊಡಿಟ್ಟರೂ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಕೈಗೆ ಒಹಳ ಹಣ ಬರುತ್ತದೆ. ಜನರು ಈ ಹಣವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವ ಕಡಮೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದವರು ತಮ್ಮ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಿಡುವುದು ರೂಢಿ.

ಸಾಹುಕಾರಿ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆ ಉಂಟು. ಸೇವಿಂಗ್ಸ್‌ನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಮಾಡುವರು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದಷ್ಟೂ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚು. ಈ ಹಣದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ತೆರುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಈ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಕೂಡಿಸಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಕುಳಗಳಿಗೆ ಇತರರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಒದಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಟ್ರಸ್ಟೀ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಂದೂ, ಸಹಕಾರದ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಂದೂ, ಸ್ವಾಕ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಂದೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳುಂಟು. ಮೊದಲನೆಯವು ಕೆಲವರ ಪರೋಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಏರ್ಪಟ್ಟು ನಡೆಯುವವು. ಸಹಕಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಷೇರುದಾರರೇ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಡುವರು. ಹಣವಂತರಲ್ಲದವರಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದೂ, ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದೂ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಮೂರನೆಯವು ಕೇವಲ ಇತರ ಕಂಪನಿಗಳಂತೆ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹಣ ಕೂಡಿಟ್ಟು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕುವ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆಂಬುದು; ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಸರು ಕೂಡಿಟ್ಟ ಹಣವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಕಾಪಾಡುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಹೇಗೆ ಕಿರುಮಾಯದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯಾವಾಗ ಬೇಕೆಂದರೆ ಆಗ ಪೊಟೆಯಲ್ಲಿ ನಗದಿಗೆ ತಿರುಗಬಲ್ಲ (Liquid) ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನೇ ಕೊಂಡು ಹಣವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರೇ ಆ ರೀತಿ ಉಪಬೇಕಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಈ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಯಾದ ಸಿಡುಸಾಲದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೂಳ್ಳಲು ಏನೆಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಏನು ಕಂಪನಿಗಳು.—ಏನು ಕಂಪನಿಗಳೂ, ಪ್ರಾಂಟೆಂಟ್ ಫಂಡು ಏರ್ಪಾಡೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸರಕಾರ ಅಥವಾ ಸಾಹುಕಾರಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಜನರಿಂದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಮೊಡ್ಡದಾಗಿ, ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕೈಗೆ ಬರುವುದು. ಆ ಹಣ

ವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಲಾಭವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೂಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡಾಗುವುದು. ಸರಕಾರದ ವಿಮೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಘಂಡುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ದೊರೆತ ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ—ವಿಶೇಷ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಕೂಡ—ಹೂಡುವರು.

ಸಾಹುಕಾರಿ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಬಂದು ಕಡಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನರಿಂದಲೂ ಸುಲಭವಾದ ಕಂತುಗಳ ಮೂಲಕ ಹಣವನ್ನು ಶೇಖರಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆ ಕೂಡಿಸಿದುದನ್ನು ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಸರಕಾರಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರವಾಗಿ ಜನರಿಂದ ಹಣ ಬರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಬಡ್ಡಿ ನಿಯತವಾಗಿ ಸೇರವಾಗಿ ವರ್ಷೇವರ್ಷ ಟಿಪಾಸಿಟಾದಾರರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಆ ಹಣವೇಗೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗವಾಗುವುದೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕಡೆಯಾಗಲಿ ಟಿಪಾಸಿಟಾದಾರರಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಣವೊಡಗುವ ರೀತಿಯೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗವಾಗುವ ರೀತಿಯೂ ಬೇರೆ. ಅಲ್ಲಿನಷ್ಟು ಸೇರವಲ್ಲ; ಜೀಸು. ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನೂ ಹಣವನ್ನು ಬಟ್ಟ ಲಾಭಗಳಿಗೆ ಹೂಡುವ ಬಂದು ಬಗೆಯ ಬ್ಯಾಂಕು (Investment Bank) ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ ಹೆಸರು ಬೇರೆ; ವ್ಯವಹಾರ ಬೇರೆ.

ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೂ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಎಂದೂ ಕೂಡ ಕಂತು ಕಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದರೆ ಸಾಕು; ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗೇ ಆತನ ಮರಣ ಉಂಟಾದರೆ, ಇಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕಂಪನಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲು ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಆಸೆ ತೋರಿಸಿ ಜನರಿಂದ ವಿಮೆ ಮಾಡಿಸುವರು. ಕಂತಿನ ಮೂಲಕ ಬಂದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಮಗೆ ಸೂಕ್ತ ತೋರಿದಂತೆ ಬಟ್ಟಿಗೂ ಬುಡವಾಳಕ್ಕೂ ಹಾಕುವರು. ಆ ಮೂಲಕ ಎಷ್ಟು ಲಾಭವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹಣ ಹೂಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರುತ್ತದೆ. ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲದ ಗಡು ಬರುವವರೆಗೂ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು

ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಕಂಪನಿಯವರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಕೆರುಗಾಲದ ಸಾಲಗಳಿಗೂ, ಸಿಡುಸಾಲದ ಪೇಟೆಗೂ ಬದಗಿಬಂದು ಹಣ ಹೂಡಬಹುದು — ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಚಾಲನೆಗೆ ಪೋಷಣೆ ಕೊಡಬಹುದು.

ಏಮೆಯ ತತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು : ಸಂಸಾದನೆ ನೂಡುವ ಜನರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಸಲದಂತೆಯೇ ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಹಗುರವಾದ ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಇಷ್ಟೆಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಏಮೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ (Policy) ಕಂಪನಿಗೆ ಕಂತು ಕಟ್ಟುವರು. ಆ ಹಣಕ್ಕೆ ಲಾಭ ಸೇರಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಏಮೆ ಮಾಡಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಕಂಪನಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದು. ಆಸ್ಪರೋಗಳೇ ಕಂತು ತೆರುವ ಕುಳ ತೀರಿಕೊಂಡರೆ (ಆವರೆಗೆ ಒಂದೇ ಕಂತು ಕಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ) ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಹಕ್ಕು ದಾರರಿಗೆ ಏಮೆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿರುವ ಒಟ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕಂಪನಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಅನುಕೂಲವಿದೆ: ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂತು ಕಟ್ಟಿ ಕಾಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ದಾರನು ಏರೇಷ ಸಮಯಕ್ಕೂ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯಕ್ಕೂ ಬಡ್ಡಿ ಲಾಭಗಳೊಡನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆವರೆಗೂ ಕುಳ ಬದುಕದೆಹೋದರೆ ತನ್ನ ವರಿಗೆ ಕಂಪನಿಯು — ಎಂದರೆ ಇತರ ವಿಮೆದಾರರ! — ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದು.* ಇತ್ತ ಕಂಪನಿಗೆ ಅನೇಕರ ಕಂತುಗಳು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಕೈಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುವು. ಅವರು ಆ ಹಣದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೂ, ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಸಾಲವನ್ನು ಬದಗಿಸಿ, ಸಂಸಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಏಮೆಯ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಕಂಪನಿ ಕುಳದ ಆರೋಗ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮೈದ್ವಾರ ಮೂಲಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಆರೋಗ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆ, ಅವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ

* ಬದುಕಿ ಕಂತು ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವವರಿಗಿಂತ ಬೇಗನೆ ಸಾಯುವ ಜನರಿಗೆ ಏಮೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು.

ಜನರ ಆಯುರ್ಧಾರ್ಥವು ವಿಶೇಷ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಇಂತಹವನು ಇಷ್ಟುಕಾಲ ಬದುಕಬಲ್ಲನೆಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡೇ ಏಮೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುವರಾದ್ದರಿಂದ, ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಒಂದು ಬೇಗ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಯುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಬದುಕಿ ಕಂತು ಕೊಡುತ್ತಿರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಎಷ್ಟು ಜನ ಪಾಲಿಸಿದಾರರಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಹಣ ತೆರಬೇಕಾಗಿ ಒಂದರೂ ಅದನ್ನು ತೆರಲು ಶಕ್ತರಾಗಿರುವಂತೆ ಕಂಪನಿಯವರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಸಿದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ, ಅವರು ಕೊಡುವ ಕಂತಿನ ಮೊತ್ತವನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂತತವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸರಕಾರಗಳವರು ತಮ್ಮ ನೌಕರರು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಏಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿಸಿ ತಾವು ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಕೊಡುವ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಹಣವನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಿರುವರು. ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ಪಾಕುವಾಗ ಏಮೆ ಕಂತಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಕಳೆದು ಉಳಿದ ಮೊತ್ತದಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ತೆರಿಗೆ ಎತ್ತಬೇಕೆಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಆಗುವುದು.

ಈಗ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಏಮೆಯ ಮೂಲಕ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಏರ್ಪಾಡಿರುವುದು. ಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಮಾರುವಾಗ, ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ, ನಿರುದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಅನಾರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಂಗವಿಕಲತೆಯಲ್ಲಿ, ಆಸ್ತಿಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ, ಆಕಸ್ಮಿಕ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ, ಬೆಂಕಿ, ನೀರು, ಬೇನೆ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ, ಪ್ರಯಾಣ, ಮೀಡೆ, ತಾಮರ—ಇವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಕಟಗಳನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಡುವಂತೆ ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಕಂತು ಕಟ್ಟಿ ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಬಾಕಿನ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಮೆ ಈಗ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಗೆ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ, ಮುಂದಿನ ಒಂಡವಾಳಕ್ಕೆ, ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ, ವಿನೋದ ಏರ್ಪಾಡಕ್ಕೆ ಹಣ ಒದಗಲೆಂದು ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಈ ಮೂಲಕ ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಲು ಅನುಕೂಲ

ವಿರುವುದು. ವಿಮೆ ಮಾಡಿರುವವರು ಆರೋಗ್ಯವಂತರಾಗಿ ಬದುಕಿ, ಸಂಸಾದಿಸುವರಾಗಿ ಇರುವವರೆಗೂ ಕಂಪನಿಗೆ ಕಂತು ಸಲ್ಲಿತ್ತಿರುವುದು; ಶಾಶ್ವ ಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳವರು ಅನೇಕವೇಳೆ ಕುಳಿಗಳ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೂ ಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದುಂಟು. ನಾವು ದೃಢವಾಗಿ ಪಟುವಾಗಿ ದೀರ್ಘಾಯುಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೆತ್ತವರಿಗೂ ಕೈಹಿಡಿದವರಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಹಾರೈಕೆಯಿರಬಹುದೋ, ನಮ್ಮ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಯವರಿಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಷ್ಟೇ ಹಾರೈಕೆಯಿರುವುದು.

ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಒಹಳ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕೈಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಕೈಗೆ ಬರುವ ಹಣ, ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಾಗುವುವು.* ಅವು ಟಾಸಿಗೆ ಕಂಪನಿಗಳಾದರೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಕೈಯೇನೂ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅವರ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಹದಿನಲ್ಲಿಡಲು ಸೇರವಾದ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಓಡಿಯಾಡುವ ಹಣದಿಂದ ಹಣದ ಪೇಟೆಗೆ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳೆರಡೂ ಆಗಬಹುದು; ಇವರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಅನೇಕ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಏಳು, ಬೀಳು ನಿರ್ಧರವಾಗಬಲ್ಲವು; ಸಹಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ಪುಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಣ್ಣಿಹೋಗಬಹುದು.

ಇವುಗಳಮೇಲೆ ಸರಕಾರದ ಅಂಕೆಯಿರುವುದು ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ: ಸ್ವದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿ ಎಷ್ಟೇ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪೇಟೆಗೆ ಬಲಕೊಡಲಿ ಅಥವಾ ಖುಷಿ ಬಂದಂತೆ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ತಿಗೆಮಾಡಲಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಏದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೈಗೆ ಬಂದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡುತ್ತ

* ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗೆ ಬರುವವ ಕಂತಿನ ಹಣ ಬಹು ಸೇರಿ ೧೦೮ ಕೋಟಿ; ಸ್ವಾಲ್ಪಿಗಳ ಮೊತ್ತ ೨೨೯೦ ಕೋಟಿ. ಸನ್ ಲೈಫ್, ರಿಲೈಯನ್ಸ್, ರಾಯಲ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜ್ ಮುಂತಾದ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರ ಹಣವು ೨೦-೫೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಇರುವುದು.

ಹೋದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕೇಡು. ತಮ್ಮ ಆಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಬಳದೇಶದ ಕಂಪನಿಗಳೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿಗೆ ನಿಂತು ಇವರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ತಾವು ಹಣವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಹಳ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೇ ಒಂಡವಾಳವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಇದ್ದ ಹಣ ಬೇರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಏಳಿಗೆ ಹೇಗುಂಟಾಗಬೇಕು?

ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟ್ ಫಂಡುಗಳು. — ವಿಮೆ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆಯೇ ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟ್ ಫಂಡಿನ ರೀತಿಯೂ: ಮುಂದೆ ಕಷ್ಟಕಾಲಕ್ಕೂ ಇತರ ಸಮಯಗಳಿಗೂ ಸಹಾಯವಾಗಿರಲು ಒಂದು ಐಚ್ಛಿಕವಾಗಿಯೇ ಬಡೆಯರ ಬಶಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಈ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ನೌಕರರ ಅಥವಾ ಸಂಘಗಳ ಹಣ ಕೂಡುವುದು. ಇವು ಕಷ್ಟಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಗುವ ನಿಧಿಗಳು. ಅನೇಕ ಸೇಳೆ ನೌಕರನಷ್ಟು, ಬಡೆಯರಷ್ಟು, ಸರಕಾರವಷ್ಟು ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಕೆಲವು ಕಟ್ಟಿ ನೌಕರನು ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗಲೂ, ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟ ಸೇರಿಸಿ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಡುವುದು ರೂಢಿ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ನೌಕರಿ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತಿರುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಕಡೆ ವಿಮೆಯ ಹಣವನ್ನೂ ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟ್ ಫಂಡಿನ ಹಣವನ್ನೂ ಕೂಡ ಸಾಲಗಳ ತೀರಿಕೆಗಾಗಿ ಯಾವ ಸಾಮಾನ್ಯಕಾರರೂ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ಶಾಸನವಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟ್ ಫಂಡನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ನಿರ್ಬಂಧವಿರುವ ಕಡೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನೌಕರನಿಗೆ ಬರುವ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯೇನೆಂದರೆ: ಆ ನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ಬಟ್ಟ ಹಣವೂ, ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮತ್ತು ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಹಣದಂತೆಯೇ ಒಂಡವಾಳದ, ಅಥವಾ ಸಾಲದ ಪೇಟೆಯ ಪೋಷಣೆಗೆ ಬದಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟ್ ಹಣಗಳನ್ನು ಇಂಥ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ನಿಯಮವಿರುವುದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ತಿರುಗುವಂತಾಗುವುದು.

ಇಂಥ ಹಣಗಳೆಲ್ಲ ಕಂತುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂತತವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕದಲದೆ ಬಡೆಯದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಈ ಹಣಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಠೇವಣಿ (Deposit) ಇಡುವವರಿಗೆ ಇತರ ಠೇವಣಿದಾರರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ಮುಂತಾದ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅವರ ಇನಾವೆಸ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಈ ಹಣದ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೆಚ್ಚು; ಇದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಿಡುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳಿಗಾಗಿ ಹೂಡಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು.

ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೂ ಸಣ್ಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಹಣ ಒದಗುವ ರೀತಿ.— ಇವೆಲ್ಲ ಸುಮಾರು ದೊಡ್ಡಪೇಟೆ, ಪಟ್ಟಣ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಹಣ ಒದಗಿ ಹರಿಯುವ ರೀತಿಗಳು. ಗ್ರಾಮ ಭಾಗಗಳ ಉದ್ಯೋಗ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಹಣ ಒದಗುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಹಣ ಬೇಕಾಗುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ (೧) ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ, (೨) ಇತರ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ.

ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಣ ಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಆಹಾರಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವ ವೃತ್ತಿಯೆಂದರೆ ವ್ಯವಸಾಯ. ಪ್ರತಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಯೂ ಅದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸರಕಾರಗಳವರು ಒಹಳ ಗಮನಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿ ತಾವು ಇತರರಿಗೆ ಅಭೀನರಾಗಬೇಕಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ದೇಶದ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಪಂಚ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾಗಿ, ಪೋಷಕ ಆಧನಾ ಉಪವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೂ ಉದ್ಯೋಗಗಳೂ ಸೇರುವುದರೂ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯವೆಂದರೆ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಬೆಳೆ ತೆಗೆಯುವ ಉದ್ಯೋಗ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಈ ಬೆಳೆಸು ಪೇಟೆಗೆ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ರೈತನಿಗೂ ಮಾರಾಟಮಾಡುವವರಿಗೂ ಯಾವ ರೀತಿ ಹಣವೊದಗುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗುವುದು.

ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. — ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹಣ ದೊರಕಬೇಕಾದ ರೀತಿಗೂ, ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಬದಗಬೇಕಾದ ರೀತಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾಲ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲ; ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಸಾಲ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೋರು ವಂಥಾದ್ದು; ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬಲು ಹೆಚ್ಚು ಗಡುವನ್ನು ಕೋರುವಂಥಾದ್ದು ವ್ಯವಸಾಯಗಾರನಿಗೆ ದೊರಕಬೇಕಾದ ಗಟ್ಟಿ ಸಾಲ.

ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೇ ಏಕೀಕರಣವಾದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳುಂಟು. ಅನೇಕ ಜನರ ಷೇರು ಹಣದ ಮೂಲಕ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಹಣವೊದಗಿಸುವಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ಬದಗಿಸುವ ವದ್ಧತಿಯಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಲವನ್ನು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪಗೂ ಅವನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೋ ಬದಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಏರ್ಪಡಿಕೆಗೆ—ಪೇಟೆಗಿರಾಕೆಯ ಹೊರತು—ಮಿತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಕನ ಭೂಮಿಯ ಏರ್ಪಾಡುವಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟರ ಮಿತಿಗೆ ಅವನ ಕಾರ್ಯ ಬಹುವುತುವುದು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಭೂಮಿಂಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರತು ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರೈತನ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ಹಿಡುವಳಿ ಬಹುಮಾನ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇದರಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚು. ಪ್ರತಿ ಹಿಡುವಳಿಯ 'ಆಕಾರ' ಸಣ್ಣದು. ಅದುದರಿಂದ ಯಂತ್ರಚಾಲಿತವಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬಹುದೋ ವಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಸಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೇಳಿ ಆ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಾಲವೆತ್ತಬಹುದಾಗಿರುವುದು. ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಬೇಸು ಹೀಗೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ಸಂಬಂಧ ಕಡಮೆ. ಅದುದರಿಂದ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾದ ಬಡ್ತಿಯನ್ನೂ ಲಾಭವನ್ನೂ ಬಯಸುವ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಹಣ ಬದಗಿಸಲು ಆತುರರಾಗಿರುವುದು ವಿರಳ.

ವ್ಯವಸಾಯಗಾರನು ಭೂಮಿಯ ಬಳಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ ಪೇಟೆ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಆತನಿಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆಪ್ತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇತರರಿಗೆ ಹಣದ ಪೇಟೆಯವರೊಡನೆ ಇರುವ ಸಂಪರ್ಕದಂತಲ್ಲ ಇವನ ಸಂಪರ್ಕ. ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೇಟೆಯ ಧಾರಣೆ, ಹೊರಗಿನವರ ಪೈಪೋಟಿ, ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಪ್ರಭಾವ—ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ: ಕೆಲಸ ಹೆಚ್ಚು ತೊಡಕು; ಪ್ರಕೃತಿ ಅನುಕೂಲವೊದಗಿಸಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಆದರೆ ಆಯಿತು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬೆಳೆ ಕೆಡುವುದು. ಭೂಗುಣದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಬೇರೆ. ಪೀಡೆಗಳಿಗೂ ಬಾಡ್ಯಗಳಿಗೂ ವಾಯುಗುಣಕ್ಕೂ ಬೆಳೆ ಈಡಾಗುವುದು ಎಲ್ಲೇ. ಬೆಳೆ ಕೈಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೂ ಕಾಲನಿಂಬವಾಗುತ್ತದೆ. ರೈತನ ಕೈಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾದಾಗ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಗಾಳಿ, ಗೊಬ್ಬರ, ದನ, ಬಾವಿ ಮುಂತಾದ 'ಅಬಾಡ್'ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವ ಹಣವನ್ನು ತಕ್ಷಣ ನಗದಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಋತುಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಧೀನವಾದ ಈ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅನಿಶ್ಚಯ. ಸಸ್ಯಸಂಭವದ ಭಯವೇ ಹೆಚ್ಚು. ವ್ಯವಸಾಯದ ಅಂಶಗಳು ವಿವಿಧ; ಅನೇಕ; ಬೆಳೆಸಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬೊತೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವವು (ಉದಾ.—ಹುಲ್ಲು, ಕಾಳು); ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಒಟ್ಟು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಮಾಡುವಾಗ ಯಾವ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ತೂಕವೆಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಇಡುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ಭೂಮಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವಾಗಲೂ ಕೆಲಸ ಸುಲಭವಲ್ಲ.

ಗಿರಾಕಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಆದಂತೆಲ್ಲ ವ್ಯವಸಾಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಿರಾಕಿಗಿಂತ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದರೆ, ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತೋರಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಬಂದುಕಡೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟು ಅಥವಾ—ಯಂತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ—ಆಗ್ಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾತ್ರವನ್ನು ಪೇಟೆಗೆ ಮಾರಾಟಕ್ಕಿಡುವುದು ಸುಲಭ; ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಕಂಬಿಡಿಕೆಗಳಾಗಲು ಹೆಚ್ಚು ಸೌಕರ್ಯವುಂಟು. ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು

ದೂರ ದೂರ ಇರುವವರು ; ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನಸ್ಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಬೆಳಸನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಕಡೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇಟ್ಟಾಂಗ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೆಡುವುದು. ಎಲ್ಲರ ಬೆಳೆಯ ಬೆಲೆಯೂ, ಹಸನೂ, ಗುಣವೂ, ಕಡೆಗೆ ಕಾಳಿಸ ಬಣ್ಣ, ಗಾತ್ರ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿ ಇರುವು. ದವಸವನ್ನು ಬೆರಸಲು ರೈತರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪೇಟೆಗೆ ಆಗ್ಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಒದಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಸೌಲಭ್ಯಗಳೂ ಎಲ್ಲ ಬೆಳೆಗಳಿಗೂ ಸರಿಯುವು.

ಕುಮ.— ಸಾಲ ಕೊಡುವವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಣಿಸುವುದೇನು? ಸಾಲಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಇಡುವ ಆಡವಾವುದು? ಸಾಲ ತೀರಲು ಎಷ್ಟು ಕಾಲದ ಗಡು ಬೇಕು? ಗಿಟ್ಟುವ ಬಡ್ತಿ ಸಿವ್ವಳವಾಗಿ ಉಷ್ಟು? ಎಂದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಡವೆಂದರೆ ಭೂಮಿ ಆಧಾರವಾ ಬೇಕು ಆಧಾರವಾ ಬೇಸಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ದಸಕರು, ಸೇಗಿಲು ಮುಂತಾದ ಮುಟ್ಟುಗಳು. ಭೂಮಿಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಆಳಿಯುವುದಾಗಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಗಿರಾಕಿಯಾಗಲಿ ಸುಲಭ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸಾಯದ ಸಾಲ ಸೊಂದರು. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾಂದ ತಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಾಲ ಹಿಂಪಕ್ಕೆ ಬರುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ, ಸಿಶ್ವಯ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯ ಬಡೆತನ, ಸಾಗುವಳಿ ಹಕ್ಕು, ವ್ಯವಸಾಯ ಪದ್ಧತಿ, ಬೆಳೆಸಿ ಹಂಚಿಕೆ ಪದ್ಧತಿ—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ ದೇಶಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದುಂಟು. ಯಾವುದೂ ಹೀಗೇ ಎಂಬ ಸಿಶ್ವಯವಿಲ್ಲ. ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗಿರಾಕಿ ದೊರೆಯ ಬಲ್ಲ ದವಸ, ಸೇಗಿಲು, ಎತ್ತ, ಹಾಲು ಮೊಸರು—ಇವುಗಳ ಆಧಾರ ದೊಡ್ಡ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಹೊಂದು. ಅಲ್ಲದೆ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರನೆಂದರೆ ಭೂಮಿಯ ಬೇಸಾಯವನ್ನು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅತಿ ಸಣ್ಣ ಕೃಷಿಕನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸೂರಾರು ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯ ಯಜಮಾನನಾಗಿ, ಬಂದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಣದಿಂದ ಪೇಟೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದಣಿಯವರೆಗೂ ಆ ಮಂಡಲ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರ ಕುಳಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಆಕತೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗುವುದೂ ಎಣಿಸುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣವರಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವು

ದೆಂದರೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವ ವೆಚ್ಚ ಬಹಳ: ಶ್ರಮ ಹೆಚ್ಚು; ಪ್ರಯೋಜನ ಕಡಿಮೆ.

ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಹಣ — ಸಾಲ. — ವ್ಯವಸಾಯಗಾರನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಲವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಸುಸ್ಥಿರವಾದ ಹಣದ ಪೇಟೆಗೂ (The Organised Money-Market) ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಪಪಾದಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಬೇಸಾಯಗಾರನು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಲಿ ಯೋಗ್ಯನಾಗಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಲವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ಕೊಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಇರಬಹುದು, — ಅವನ ಕೆಲಸದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೆ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಇವರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಹೇಗಾದೀತು? ವ್ಯವಸಾಯದ ಈ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಇದಕ್ಕೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ರೀತಿ ಹಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗಬೇಕಾಗುವುದು.

ವಾಯಿದೆಗಳ ವಿವರ. — ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ನಿಜವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳೆರಡೂ ಬೇಕು. ಋತುಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೈತನ ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು; ಅವನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದು. ಆ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲವನ್ನು ಬೇಸಾಯ ಕೈಗೆ ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವ ಸಾಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಮನೆಯ ಖರ್ಚು, ಕಂದಾಯ ಕಸಳಿಗೆ ತೆರಾಣಿ, ಗುತ್ತಿಗೆ ಮುಂತಾದ ವೆಚ್ಚಗಳು ವರ್ಷದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಾಲಗಳ ಪೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾಗುವುವು. ಮೋಡ ಬಿಸಿಲು ಮಳೆಗಳ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಉಳುವುದು, ಪಯಿರು ನೆಡುವುದು, ಕಳೆ ಕೀಳುವುದು, ಬೆಳೆ ಕುಯ್ಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ರೈತನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಪುಡಿದುಟ್ಟು ಬೇಕಾಗುವುದು. ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಟುಂಬಭರಣಕ್ಕೆ ವರ್ಷವೆಲ್ಲಾ ಹಣ ಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಎತ್ತರ, ಕರು ಕೊಳ್ಳುವುದು; ವ್ಯವಸಾಯದ ಮುಟ್ಟು, ಗೊಬ್ಬರ, ಬತ್ತನೆ ಕಾಳು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೇವಲ ಬೇಸಾಯದ ಕೆಲಸಗಳು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಣ ಬೇಕು. ವರ್ಷದ ಬೆಳಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ

ಮಾಡಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹದಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಈ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಯಾ ವರ್ಷದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತೀರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದರೆ ರೈತನಿಗೆ ರಿಯಾಯಿತಿ ತೋರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ವಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಸಾಧಾರಣ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗಾಗಿ ಕೊಡುವ ಸಾಲ ಬಂದು ಬಗೆ ; ಮತ್ತು, ಬಂಡಿ, ಉಳುವ ಮುಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಣ್ಣ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಕೊಡುವ ಸಾಲ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ : ಇವು ತೀರಬೇಕಾದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಬಂದ ರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲವಾದರೂ ಬೇಕಾದೀತು. ವ್ಯವಸಾಯದ ಸಿಡುಸಾಲನೆಂದರೆ ಸಿಜವಾಗಿ ಬಹಳ ಕಾಲದ ವಾಯಿದೆ ಕೇಳುವಂಥಾದ್ದು. ರೈತನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಸನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೆಚ್ಚು ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹೂಡಿದ ಹೊರತು ಅವನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಲು ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ ; ಅವನ ಅರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿ ಮೇಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ; ಏಕೇಷ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಬೇಸಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ದಕ್ಷವಾಗಿ, ಫಲಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ; ಗಾಣ, ಕಬ್ಬಿಣದ ನೇಗಿಲು, ಸೀರೆತ್ತುವ ಪಂಪು, ಬಾವಿ, ಸಾಲೆ, ಕಾಲುವೆ— ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಧನ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ; ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜೆದರಿರುವ ಎಡುವಳಿ ಜಮೀನನ್ನು ಬಂದು ಕಡೆ ಆಗುವಂತೆ ಕೂಡಿಸುವುದು ; ಹಿಂದಿನ ಸಾಲ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮೊದಲ ಸಾಲ ತೆಗೆದುಬೇಕಾದೀತು. ಬಂದು ಮುಂದಿಲ್ಲ ಹಳೆಯ ಸಾಲ ತೀರಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಂದಿಲ್ಲ ಭೂಮಿಯಿಂದ ವುಷ್ಟು ಬೆಳೆಸು ಬರಲು ಏನೇನನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೋ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಅವನು ಏಳಿಗೆಗೆ ಬಾರನು. ಸಾಲವೆಲ್ಲ ತೀರಿ, ಅವನು ಅದೇ ವರ್ಷದ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಲವೆತ್ತಲು ಹೋಗದಿರುವಂತೆ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಹೊರತು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಹಾಯ ಫಲಕಾರಿಯಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಲ ತೀರಿಸಲು ತನ್ನ ಹಿಡುವಳಿಯನ್ನೇ ಮಾರಬೇಕಾಗಬಾರದು. ಸಾಲ ಕೊಡುವಾಗ ಸಾಲದ ಉದ್ದೇಶವೇನು ? ಸಾಲಗಾರನ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ

ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗಿದೆ? ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸಾಲದ ಗಡುವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.*

ಹಣ ಒದಗುವ ಬಗೆ.—ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಖಾಸಗಿ ವರ್ತಕರೂ, ಜಮೀನುದಾರರ ದಣಿಗಳೂ, ಸರಕಾರಿ ಸಾಯುಕಾರಿ ಸಂಘಗಳವರೂ, ಸಹಕಾರ ಶಾಖೆಯವರೂ ರೈತರಿಗೆ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವರು. ಸಾಧಾರಣ ವರ್ತಕರೂ ಧನಿಕರೂ ಕೊಡುವ ಸಾಲಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಬೇಕಾದ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಹೆಚ್ಚು; ಸಾಲ ತೀರುವ ಅನುಕೂಲವೂ ಸಂಭವವೂ ಕಡಿಮೆ. ಭೂಮಿ ಹಿಡುವಳಿದಾರನ ಕೈತಪ್ಪು ಹೋಗುವುದೂ, ಸಾಲದಿಂದ ಜೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ರೈತನು ನಾಶವಾಗುವುದೂ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಸರಸ್ವರ ಸಹಾಯ ಸಂಘಗಳು ಕೊಡುವ ಸರವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಬಹುದಾದರೂ ಸಮೃದ್ಧ ದೇಶದಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಉಪಕಾರ ದೊರೆಯಬಹುದೋ ಅಷ್ಟು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರಗಳವರು ಕೊಡುವ (ಉದಾ.—ಸಮೃದ್ಧ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಕಾಂ) ಸಾಲಗಳು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರಿಗೂ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟೆ—ಅವರು ಹೊತ್ತ ಹೊರೆ ಇಳಿಯುವಂತೆ ದೊರಕುವುದು ಕಷ್ಟ. ದೊರಕಿದಾಗಲೂ ಅವನ್ನು ತೀರಿಸುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿರುವುದೇ ವಾಡಿಕೆ. ಅಂತೂ ಸಣ್ಣ ರೈತನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಹಾಯ ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ.

ಜಮೀನು ಅಡವಾನದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.—ವ್ಯವಸಾಯದ ಸಿಡುಸಾಲಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಈಗ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜಮೀನು ಅಡವಾನದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಂಬ (Land-Mortgage Banks) ಬಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು

* ಈ ಗಡು ಬಹಳ ನಿದದಾದ್ದರಿಂದ ದೇಶದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ :—

ಫ್ರೆನ್‌ಲೆಂಡ್	.. ೫೦ ವರ್ಷ	ದನ್‌ಮಾರ್ಕ್	.. ೬೦ ವರ್ಷ
ಚೆಕ್	.. ೫೦ ,,	ಪಂಗೆರಿ	.. ೬೫ ,,
ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್	.. ೫೬ ೧/೨ ,,	ಐರ್ಲೆಂಡ್	.. ೬೫ ೧/೨ ,,
ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ	.. ೪೨ ,,	ಫ್ರಾನ್ಸ್	.. ೭೫ ,,
ಇಟಲಿ-ಜಪಾನ್	.. ೫೦ ,,		

ಎರ್ಪಡಿಸುವರು. ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಬಹುದು :—

(೧) ಎಷ್ಟು ಅಗ್ಗವಾದ ದರಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಲದ ಹಣ ಕೊಡಿಸುವುದು.

(೨) ತೆರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಾದ ಅಥವಾ ತಪ್ಪಿದ ಕುಳಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕೃಪೆ ತೋರಿಸಬಹುದೋ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ತೋರಿಸುವುದು.

(೩) ಈ ವ್ಯವಸಾಯದ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಹಣವೊದಗಿಸುವ ಬಂಡ ವಾಳಸ್ಥರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ನಂಬಿಕೆಯಾದ ಆಸ್ತಿಯ ಗಿರವಿ (Security) ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿ ಕುದುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಹಣ ಹೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಿಸುವುದು.—

ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರಿಗೂ ಹಣದ ಪೇಟೆಗೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಸಿ, ಅವರ ಸಾಲಪತ್ರ ಆಧಾರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಆದಮಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಧಾನವಾಗಿ ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲಂತೆ ಸಾಲ ಎರ್ಪಡಿಸಿಕೊಡುವುದು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕೆಲಸ.

ಸಾಲ ಹರಿಯುವ ಏರ್ಪಾಡು.— ಈ ಬಗೆಯ ಸಿಡುಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಧತಿಗಳುಂಟು. ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಡ್ಡಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಸಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಹರಿಯುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡಿರುವುದು :—

(೧) ಅಸಲಿಗೆಷ್ಟು ಬಡ್ಡಿಗಿಷ್ಟು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಸಮವಾದ ಕಂತು ಕಟ್ಟಿ ಹರಿಸುವುದು.

(೨) ಜರ್ಮನಿಯ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಷ್ಯಾಫ್ಟುಗಳಂತೆ ಒಟ್ಟು ಅಸಲಿನ ಮೇಲೆ ಒಡ್ಡಿ ತೆತ್ತು, ಜೊತೆಗೆ ೩% ನಂತೆಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಸಾಲ ನಡೆಯುವಷ್ಟು ದಿನವೂ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಕೊಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಡುವ ಈ ಹಣದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚ ಕಳೆದು ಉಳಿತಾಯವಾದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಲ ಹರಿಸುವ ಸಿಧಿ (Sinking Fund) ಒಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಆ ಹಣವನ್ನು ಬಾಣ ತನದಿಂದ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಹೂಡುವುದು. ಸಂಪಾದನೆಯಾದ

ಹಣದಿಂದ ಆಡವಾದ ಭೂಮಿಗಳ ಸಾಲ ಹರಿಸಿ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ರೈತರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವುದು. ಸಾಲಗಾರನು ಕೊಡುವ ಹಣದ ಜೊತೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಸೇರಿಸುವ ಹಣವೂ ಲಾಭವೂ ಸೇರುವುದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಸಾಲ ತೀರಿಸೋಗುವ ಅವಕಾಶವುಂಟು.

(೩) ಆಸ್ತಿಯೂ ಮತ್ತು ಜಮೀನಿ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಢಿಯಿರುವುದು. (೨)ನೆಯ ದರಲ್ಲಿನಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ತಿ ಆಸಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಕುಳಿದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ ಈ ಮೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಕುಳಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಟಿಪ್ಪಣಿಸಿಟ್ಟು ಹಣವೆಂಬಂತೆ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ಅದು ಬಡ್ಡಿಯ ಸಂಪಾದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಈ ಲೆಕ್ಕವೂ ಸಾಲದ ಲೆಕ್ಕವೂ ಸಮವಾದಾಗ ಸಾಲ ಹರಿಯಿತೆಂದು ಸಾಲಪತ್ರವನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡುವರು.

(೪) ಫ್ರೆಂಚ್ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಿಬ್ಬವಾದ ಇಳಿಮಾಸದ ಕಂತು ಪದ್ಧತಿ (True Amortization) ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಸಾಲ ಪಡೆದ ಹಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಾಲಗಾರನು ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಇಷ್ಟು ಹಣ ತೆರವುಸೆಂದು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು ; ಆಧಾರಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಡುವನು. ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೂ ಸಾಲ ಬೇಕು? ಸಲ್ಲಿಸುವ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಎಷ್ಟು? ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ವರ್ಷವೊಂದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವರು. ತೆರಾಣಿ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವುದು. ವರ್ಷದ ಕಂತನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೇ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸದೆ ತಿಂಗಳಿಗಷ್ಟು ಒಟ್ಟು ತೀರಿಸುವ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸುವರು. ಕಂತು ಕೈಗೆ ಒಂದ ತಕ್ಷಣ ಕಂಪನಿ ತನಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಳಿದುದನ್ನು

ಸಾಲದ ಅಸಲಿಗೆ ಜಮಾಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಬಡ್ಡಿಯ ಖರ್ಚು ಇಳಿದು, ಅಸಲಿಗೆ ಸೇರುವ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿ, ಸಾಲ ಕರಗಿಹೋಗುವುದು.

ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೂ, ಬೆಳಸನ್ನು ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೂ ರೈತರೊ ದಣಿಗಳೊ ಸ್ವಂತ ಹಣವನ್ನು ಹೂಡಬಹುದು ; ಸ್ವಂತ ಹೊಣೆಯ ಮೇಲೊ, ಚರ ಸ್ಥಿರ ಸ್ವತ್ತುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೊ ವರ್ತಕರಿಂದಲೂ, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಂದಲೂ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಲ ತರಬಹುದು.

ಮಾರಾಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆ — ಹಣ.—ಕೆಲವು ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಾರದ (ಹಣದ) ಬೆಳೆಗಳಾದ ಕಬ್ಬು, ಹತ್ತಿ, ಎಣ್ಣೆಯ ಬಿತ್ತಗಳು, ಉರುಳುಗಡ್ಡೆ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು, ಸಣಬು ಮುಂತಾದವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ತಾವು ಮುಂದೆ ಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದೂ, ಬೆಳಸನ್ನು ತಮಗೇ ಮಾರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ, ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ಬೆಲೆಗೆ ತಾವು ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಆಗ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಮಾರಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ತರಗಿನ ದಲ್ಲಾಳರು ಬೆಳೆಗೆ ಸಂಚಕಾರ ಕೊಡುವುದುಂಟು. ಈ ದಲ್ಲಾಳರು ತರಗಿನ ಮಂಡಿಯವರಾಗಲಿ ಸಾಹುಕಾರರಾಗಲಿ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸುಗ್ಗಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವರು. ಕೆಲವು ಕಡೆ (ಉದಾ.—ಆಮೇರಿಕಾದ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ಗೋಧಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರರು, ಇಂಡಿಯಾದ ಸಣಬಿನವರು) ಸಂಘಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನನ್ನು ನಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಪೇಟೆಗೆ ಒದಗಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕೆಲವು ದಲ್ಲಾಳರು ಈ ಪದಾರ್ಥದ ಬೆಲೆ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿರುವವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವರು. ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಹಸಸಿನ ದಿಸಸಿ, ಬೆಲೆ, ಯಾವ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು. ಹಣದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವವರು ಸ್ವಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕೊಡುವರೋ ವ್ಯವಹರಿಸುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಡ್ಯೂಸ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜುಗಳೆಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವವು. ಅಲ್ಲಿನಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಲಾಭಾಳಿತನದಿಂದ ಸಟ್ಟಾ ವ್ಯಾಪಾರ

ಮಾಡಿ ಸ್ವಂತ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಏರಿಸುತ್ತ ಇಳಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವ ಜನರುಂಟು. ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಹೀಗೆ ನಡೆಯದೆ ಇದ್ದರೂ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗಿರಾಕಿಯಿರುವ (ಉದಾ.— ಹತ್ತಿ, ಗೋಧಿ) ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪೆಂಜಿಯೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಸುರಚಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಪೇಟಿಗೆ ಸಾಮಾನು ಸಾಗಲು ಹಣ.— ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೇಟಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಮಾರುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೈದುದು ಮಜಲುಗಳುಂಟು. ಆ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹಣ ಓಡಿಯಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬೆಂರಿಬೇರಿ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಸುವುದು; ಪೇಟಿಗೆ ಸಾಗಿಸುವುದು; ಸಗಟಿನಲ್ಲಿ ಹಂಚುವುದು; ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಮಾರುವುದು; ಸಷ್ಟ ಮೂರಲು ಎಲ್ಲ ಮಜಲಲ್ಲಿಯೂ ಸಿದ್ಧವಿರುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಎಲ್ಲಿನಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯ. ವಸ್ತು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದನಾ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಲದು; ಇತರ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರಿಗಿರುವ ಸೌಕರ್ಯಗಳಷ್ಟು ಸೌಕರ್ಯ ಇವರಿಗೂ ಬೇಕು; ಪೇಟಿ ಹತ್ತಿರವಿರುವುದು; ಅದಕ್ಕೆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಏರ್ಪಾಡು; ಕಡಮೆಯಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವೆಚ್ಚ ಮುಂತಾದವು ಸಹಾಯಗಳು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪೇಟಿ ಯಲ್ಲಿ ಇತರರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಸಾಮಾನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಗಲು ರಸ್ತೆ, ಗಾಡಿ, ರೈಲು, ಲಾಠಿ, ಹಡಗು ಮುಂತಾದ ಸಾಧನ ಸೌಕರ್ಯ ಬೇಕು. ಕೆಲವು ಪೇಟೆ ರೈತರೇ ಸ್ವಂತ ಗಾಡಿ ಗಳಲ್ಲಿಯೋ—ಧನಿಕರಾದರೆ ಲಾಠಿಗಳಲ್ಲಿಯೋ—ಸಾಮಾನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಹತ್ತಿರದ ಸಂತೆಗಳಿಗೂ, ಪೇಟೆ ಮುಗೆಗಳಿಗೂ ಹಾಕಿ ಬರುವರು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬೆಳೆಯುವ ಕಡೆಗೇ ಹೋಗಿ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ತರಗಿನ ವರ್ತಕರೂ, ಕಂಪನಿಗಳವರೂ ಇರುವುದುಂಟು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಈ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ನಡೆಸುವ ಸಂಘಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರಿಗೆ ಯಾವ ಅನುಕೂಲ ಬೇಕಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುವುದು; ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಾಂತಿಯೂ ಬದುಕುವುದು. ಮಂಡಿ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ; ಸಗಟು ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ; ಬೆಲೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ; ದರಗಳಲ್ಲಿ; ಪದಾರ್ಥದ ಹಸನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ; ಅಳತೆ ತೂಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ರೈತರಿಗೇ ಕಷ್ಟ.

ಈ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವು ತಯಾರು ಮಾಡಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೂಡಿಸಿ ದಲ್ಲಾಳರ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕದೆ ಸ್ವಂತವಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಮಾರಿಸಿ, ಬಂದ ಲಾಭವನ್ನು ತಾವೇ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು ; ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರಿಂದಲೇ ನೇರವಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ; ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನನ್ನು ತಾವೇ ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಗಿಸುವ ಏರ್ಪಾಟುಮಾಡುವುದು ; ಎಲ್ಲ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸ್ವಾವಲಂಬನ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆ, ನಿರ್ವಹಣಶಕ್ತಿ, ವಿಚಕ್ಷಣೆ, ಸಂವಿಧಾನ ಕೌಶಲ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮನಶ್ಚಿಕ್ಷಣ, ಚವಾಬ್ದಾರಿಬುದ್ಧಿ—ಇವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಸಾಧಕವಾಗಿ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವು ಕೇವಲ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೂ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಹುಟ್ಟುವವು.

ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಿಳಿದ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು, ಪ್ರಜಾಧಿಕಾರವಿದ್ದು ಪ್ರಜಾಯೋಗ್ಯವಾದ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಂದು ಸಂಘವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವುದಾದರೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೋ, ವರ್ತಕತನಕ್ಕೋ, ಮನೆ ಮಠ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋ, ಲೇವಾದೇವಿಗೋ, ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಅಥವಾ ಹಂಚುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋ, ವಿಮೆಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವರು. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ಬಗೆಯ ರೀತಿ ನೀತಿ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವರು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಂಘಗಳ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ರೂಪ, ರೀತಿ, ನೀತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವವು. ಮೊದಲು ಮೂಲ ಸಂಘಗಳು ; ಅವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಂಘಗಳು ; ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಂತ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಘಗಳು — ಹೀಗೆ ಹಂತಹಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವವು. ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆ ಆ ಬಗೆಯ ಸಂಘಗಳ ನಾಯಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗುವುದು. ಇವನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಸರಕಾರಗಳವರೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಜನರೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲ, ಉತ್ತೇಜನ, ಆಶ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣ ಜನರ ಪ್ರಜಾಗುಣವನ್ನೂ

ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಬೆಳಸಲು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಬಂಡವಾಳವುಳ್ಳವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರದವರು ಅನೇಕ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಇವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದುಂಟು. ಇವುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಒಳವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ವಿಶೇಷವಾದ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡುವುದುಂಟು.

ಇವುಗಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಣ, ಷೇರುದಾರರು ಕೊಡುವ ಬಂಡವಾಳ; ಮೆಂಬರುಗಳೂ, ಇತರರೂ (ಸಂಘದ ಉಪನಿಯಮ ಆಗಬಹುದೆಂದಿದ್ದರೆ) ಇಡುವ ಠೇವಣಿ ಹಣ; ಜಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲ, ಇವೇ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ಲಾಭ, ಆಪದ್ಧನ—ಈ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯರು ಯಾರು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಸಂಘದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಯೋಗ್ಯರಾದವರು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಮೆಂಬರಾಗಬಹುದಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ಸಿವುಣನಾದ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಯಾವ ಸದಸ್ಯನೇ ಆಗಲಿ, ಸಂಘದ ಚಾಲಕ ಮಂಡಲಿಗೂ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬರಬಹುದಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಮೆಂಬರಿನ ಷೇರುಗಳೆಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಗಣನೆ ಒಂದೇ ತೂಕವಿರುವಂತೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಒಂದೇ ಮೊಟು ಎಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸಂಘದ ಲಾಭವೆಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರಿಗೇ ಡಿವಿಡೆಂಡಿಸ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಬರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ನಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಬರುವ ಅವಕಾಶವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಹಕಾರ ತತ್ವ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯರಂಗಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಹಕಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈ ಹಣ ಮಿತವಾಗಿರುವುದು; ಅದು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಮೆಂಬರುಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗಿ ಬೇಕಾದ್ದು; ಆದುದರಿಂದ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಮೇಲಾಗಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಸಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಣ ಕೈ ಕೈ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ಮೆಂಬರು

ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಬೆಳಸಲು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಬಂಡವಾಳವುಳ್ಳವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರದವರು ಅನೇಕ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಇವಕ್ಕೆ ಏಕೀಕರಣ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದುಂಟು. ಇವುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಒಳವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಅನ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ಏಕೀಕರಣದ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡುವುದುಂಟು.

ಇವುಗಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಣ, ಪೇರುದಾರರು ಕೊಡುವ ಬಂಡವಾಳ; ಮೆಂಬರುಗಳೂ, ಇತರರೂ (ಸಂಘದ ಉಪನಿಯಮ ಆಗಬಹುದೆಂದಿದ್ದರೆ) ಇಡುವ ಶೇವಣಿ ಹಣ; ಬಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲ, ಇವೇ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ಅದ್ಭುತ, ಅಪದ್ಧನ—ಈ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಹುಡುಗ ಮೇಲೆ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸುವುದು ಮಾಹಿತ. ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯರು ಯಾರು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಸಂಘದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲೆಕ್ಕ ವನ್ನು ಏಕೀಕರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಯೋಗ್ಯರಾದವರು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಮೆಂಬರರಾಗಬಹುದಾದುದರಿಂದಲೂ, ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ಸಿಪ್ಪುಣನಾದ ಪ್ರಜ್ಞಾವಶಾಲಿಯಾದ ಯಾವ ಸದಸ್ಯನೇ ಆಗಲಿ, ಸಂಘದ ಚಾಲಕ ಮಂಡಲಿಗೂ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬರಬಹುದಾದುದರಿಂದಲೂ, ಮೆಂಬರಿನ ಪೇರುಗಳೆಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಬಲಿಗೂ ಒಂದೇ ಗಣನೆ ಒಂದೇ ತೂಕವಿರುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟು ಸಿಗಿ ಒಂದೇ ಪ್ರೋಟು ಎಂಬ ನಿಬಂಧನೆಯಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸಂಘದ ಅಂಥನಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರಿಗೇ ಟುಕೆಂಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಂತಿ ಬರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಲೆಕ್ಕಣವೂ ನಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಬರುವ ಅನುಕಾಶವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಹಕಾರ ತತ್ವ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯರಂಗಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಹಕಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಹಣ ಏತವಾಗಿರುವುದು; ಅದು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಮೆಂಬರುಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗಬೇಕಾದ್ದು; ಆದುದರಿಂದ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಮೇಲಾಗಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಸಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಣ ಕೈಕೈ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ಮೆಂಬರು

ಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕೊಡುತ್ತ, ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಸಂಸಾರದನೆಯನ್ನೂ ಉಪಯೋಗವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು.

ಸಹಕಾರದ ಸಾಲ ಸಂಘಗಳಿಂದ (Credit Societies, Co-operative Banks) ಅನೇಕ ಜನ ಸಡುಮುಟ್ಟಿದ ಜನರಿಗೂ, ಬಡವರಿಗೂ, ಸಣ್ಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳವರಿಗೂ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಹಳ ಅನುಕೂಲ ದೊರಕಿದೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ದೊಡ್ಡ ಅಥವಾ ಸಿಡುಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗಾಗಲಿ, ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರಿಗಾಗಲಿ ನೆರವಾಗುವುದು ಎಲ್ಲ ಸಂಘಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವಾದರೂ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೆಲವು ಸಂಘಗಳು ಏರ್ಪಡಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಮುಂಬರು ಹಣ ಕೂಡಿಡಲು ಎಲ್ಲ ಸಂಘಗಳವರೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವರು; ಟಪಾಸಿಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವರು; ಪ್ರಾಸಿಟೆಂಟ್ ಫಂಡು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಅನರ ಕೆಲಸ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಘಗಳಿಂದಲೂ, ಅನರ ಮೂಲಕ ಸರಕಾರ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೆಲ್ಲ ದೇಶದ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ಟಪಾಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನಿಡುವರೋ, ಹಾಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅವು ದೇಶದ ಕೇಂದ್ರ ಸಹಕಾರ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಟಪಾಸಿಟ್ ಇಡುವುವು; ತಮ್ಮ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅವರಿಂದ ಹಣ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವುವು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದಲೂ, ಸರಕಾರದವರಿಂದಲೂ, ಇತರ ಬಾಸಗಿ ಜನರ ಟಪಾಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸಹಕಾರ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆ ತರುವುವು.

ಸರಕಾರದವರು ಸಹಕಾರ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಕೊಡುವರು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಟಪಾಸಿಟ್ಟನ್ನು ಇಟ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಆ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ತಾವು ಹೆಚ್ಚು ನೇರವಾಗಿ ಹಣ ಕೊಡುವ ರೂಢಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆ ಸಹಕಾರ ಮಂಡಲದ ಸ್ಥಾವರವಿವಿಧಶಕ್ತಿ ಕೆಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು,

ಸೇರವಾಗಿ ಹಣ ಸಹಾಯ ಮಾಡದೆ, ಲಂಛ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟ ಸಣ್ಣ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಾದರೂ ಹಣಕ್ಕೆ (ಒಂದು ಮಿತಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ) ತಾವು ಮೊಣೆಯಾಗಿರುವೆವೆಂದು ಸಂಬಂಧ ಕೊಡುವರು. ಆ ಮೂಲಕ ಸಣ್ಣವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣ ಕೂಡಿಸಿ ಈ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಹಣವೊದಗಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮೊದಲಾಗಿ ಈ ಸಂಘಗಳು ಒಳಕ್ಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮೊದಮೊದಲು ಸೇರವಾಗಿ ನಗದು ಸಾಲವನ್ನೇ ಕೊಡುವುದೂ ಉಂಟು.

ಆನೇಕ ವೇಳೆ ಸ್ವಾಂವು ತೆರಿಗೆ, ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ರೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಟ್ಯಾಕ್ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ತೆರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಸಾಲಗಾರರಿಂದ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಹಣ ಬರಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಇತರ ಸಹಕಾರರಿಗೂ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟವರಿಗೂ ಸಾಲ ತೀರುವ ಮುಂಚೆ ಈ ಸಂಘಗಳ ಹಣ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಶಾಸನಮಾಡುವರು. ಸಂಘಗಳು ಒಟ್ಟು ದರವನ್ನು ಒಂದು ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲಾಗದೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಆವದ್ಧನದ ಮೊತ್ತ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಬಿಡುವುದು ವರೆಗೂ ಸಂಘದ ಅಭವವನ್ನು ಬಿಡದೆಂದೂ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದರಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಹಂಚಕೂಡದೆಂದೂ ಆವದ್ಧನಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವಾಗ ಲಂಛ ಲಂಛ ಸಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಶಾಸನವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಸಹಕಾರದ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಂಘಗಳು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಪತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ದೇಶದ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಾಂಕು ಕೂಡ ಹಣ ಹೂಡುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುವರು.

ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವಿಸ್ತರಣಕ್ಕೂ, ಪ್ರಾಪಕತೆಗೂ ಯಾವ ಎಲ್ಲೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಜರ್ಮನಿಯ ಗ್ರಾಮ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳೂ, ಇನ್ಸೂರೆನ್ಸ್ ಡೈರಿ ಸಂಘಗಳೂ, ಐರ್ಲಂಡಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟದ ಸಂಘಗಳೂ, ಲಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ಪೋರ್ಟ್ ಸಂಘಗಳೂ ಲೋಕ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕೋ-ಆಪರೇಟಿವ್ ಮೋಶನ್ ಸೋಶಲ್ ಸ್ಪೋರ್ಟ್ಸ್ (C.W.S.) ಸಾವಿರಾರು ಶಾಖೆಗಳೂ, ಸ್ವಂತವಾದ ಚಹಾ ತೋಟ ಮುಂತಾದ ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿಗಳೂ ಇವೆ.

ಈ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದೆಯೆಂದರೆ ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ, 'Army & Navy Co-operative Stores Companies' ಎಂಬ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಈ ತತ್ತ್ವದ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ 'ನಾವೂ ಅವುಗಳಂತೆಯೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ; ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೂಡುಬಂಡವಾಳ ತತ್ತ್ವ, ಸಹಕಾರ ತತ್ತ್ವ, ಎರಡರ ಅನುಕೂಲವೂ ಇದೆ' ಎಂದು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಗಮವಾಗಿರುತ್ತವೆ: ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಲಗಾರಿಕೆ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಸಾಲವನ್ನು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಂತಾಗಿಯೂ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ತೀರಿಸಲು ಒಂದು ಸಲ ಅನುಕೂಲವಾದರೆ, ಹೆಚ್ಚು ತೊಂದರೆ ಸಿಟ್ಟುರತೆ ತೋರದೆ ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ; ಒಡ್ಡಿಯ ದರ ಇತರ ಖಾಸಗಿ ಕಡೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಮೆ. ಸುಸ್ತಿ ಒಡ್ಡಿ ತೆರಬೇಕಾಗುವುದೆಂಬುದೊಂದೇ ಕಷ್ಟ;—ನಂಬಿಕೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತೆಂಬುದೊಂದೇ ಲಜ್ಜೆ.

ಅವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವ ಕಡೆ ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರಿಗೆ (Consumers) ಪೇಟೆಯ ಚಿಲ್ಲರೆ ಧಾರಣೆ ಇಳಿಯುವ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತು ಒಂದು ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಒಂದು ಕಡೆ ಧನಿಕ ಮಂಡಲಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಕುಳಗಳ ಅಥವಾ ಸೊತ್ತುಗಳ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಸುಲಭ ಒಡ್ಡಿಗೆ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ಸಾಯಕಾರರ ಲೇವಾದೇವಿಯ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟ ಸಿಟ್ಟುರಗಳನ್ನು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆ ಮಾಡುವೆ ಎನ್ನಬೇಕು.

ಪ್ರಕರಣ ೯

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು *

ಸ್ಥಾನ — ಅಗತ್ಯ. — ಆನೇಕ ಒಗೆಯ ಲೇವಾದೇವಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಗಳೂ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂಡಲವೂ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತತವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಸ ಪಡುತ್ತ, ಹೊಂದುತ್ತ, ಸರ್ವಧಾ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದಲೂ ಲಾಭದ ಆಸೆಯಿಂದಲೂ ಒಟ್ಟು ದೇಶದ ಸಂಪತ್ ಸ್ಥಿತಿಗೇ ಕೇಡು ತಟ್ಟುವ ಸಂಭವವುಂಟೆಂದೂ; ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಬಹುದೆಂದೂ; ಆಪತ್ ಅಥವಾ ಏಷಮ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶದ ನಿಧಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟು ದೇಶದ ಹಣಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ಪೇಟೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂದೂ; ಸರಕಾರದ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳಿಂದ ಪೇಟೆಯ ಹಣ ಕೆಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ; ಜನರ ಕ್ಷೇಮ ಸುಖಕ್ಕೆ ಗಣಿಗಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಯಂತ್ರ ಅದರ ಅನುಬಂಧ ಕಾರಣವಾಗದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆಯೆಂದೂ; ಧಾರಣೆವಾಸ, ವಿಸಮಯದ ದರ, ವಟ್ಟದ ದರ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಬಂಡವಾಳ ಒದಗುವ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ, ಉದ್ಯೋಗದ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಸಮರಸವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಬೇಕಾಗಿರುವುದೆಂದೂ; ಪರಸ್ಪರ ನಿರೋಧವಾಗಿಯೇ ನಡೆಯಬಹುದಾಗಿರುವ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಂತ್ರ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂಡಲ, ಧನ ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಒಂದು ತಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಾಗುವುದೆಂದೂ; ಎಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ಚಲನವಲನಕ್ಕೂ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಗದು ಹಣ, ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಉದ್ಧರಿ (Credit) ಹಣ, ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಿಡುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳು ಇವನ್ನು ಒಟ್ಟು ದೇಶದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿ, ಹಂಚಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವ ಮೇಲಧಿಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ, ದೊಡ್ಡ ಕೈಗಾರಿಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಂಬ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

* ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿನ ವಿವರಣೆ ಕೇನ್ಸ್, ಹಾಬ್ಸ, ರಾಬರ್ಟ್ ಸನ್ ಮುಂತಾದವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದೆ.

ಸರ್ವಾನುಮಾನಗುವುಂಟು ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಹೊರ ದೇಶಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ರೀತಿಸೀತಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಳಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕೆಡದಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಲ್ಲದ ದರ್ಪವೂ ಪ್ರಭಾವವೂ ಇರಬೇಕು.

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸರಕಾರಿಯಾಗಿರಬಹುದು, ಸಾಹುಕಾರಿ ಯಾಗಿರಬಹುದು. ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿರಲಿ ಅವು ಸರಕಾರದ ಏಕೀಕೃತ ಅಧಿಕಾರ, ಆಶ್ರಯ ಬೆಂಬಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಧನಸುಂಚಲದ ರಕ್ಷಕರಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸರಕಾರದ ಹಣವೆಲ್ಲ, ಹಣಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತವೆ. ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಸರಕಾರದವರು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ನಗದು ಹಣದ (Legal Tender Cash) ಮೊತ್ತವೇ ಹದಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಆ ನಗದು ಹಣವನ್ನು (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೋಟನ್ನು) ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರುವ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಅವಕ್ಕೆರು ವುದು ವಾಡಿಕೆ. ತಮ್ಮ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಾಗಿ ರುತ್ತವೆ; ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬ್ಯಾಂಕಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿದಿನದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಂತೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಕೆಲಸಮಾಡದೆ ಅವುಗಳ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅವಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಏಕೀಕೃತ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿಯಾವು; —ಅದೂ ಸಮಷ್ಟಿ ವಿತರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಸರಕಾರದವರ ಆಯ ವ್ಯಯದ ಮೊತ್ತವೂ, ಸಾಲನೆತ್ತುವ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಧನಸುಂಚಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುವುವು. ಒಟ್ಟು ಧನಸುಂಚಲದ ಬೇವಸ್ಥಾನವಾಗಿರಬೇಕಾದ್ದು ಇಂಥ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೆಲಸ; ಅಧಿಕಾರ; ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಇಂತಹ ಶಕ್ತಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಹಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲದಿರುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯ ದಕ್ಕ ವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರದು. ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳಂತೆ ಸ್ವಂತ ಲಾಭವೊಂದರಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಸಾಲದು; ಹಲವು ವೇಳೆ ಸ್ವಂತ ಲಾಭವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಸರಕಾರದ ಹಣ ಶಾಸನ.— ಇಂತಹ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ರಚನೆ ಹೇಗೆ? ಅಧಿಕಾರ ವೆಷ್ಟು? ಹೇಗೆ? ಬಳಿ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವುದರ ತೂಕ ಎಷ್ಟು? ಯಾವ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅದು ಮಾಡಬಹುದು; ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು? ಸುಭಿಕ್ಷ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ರೀತಿ ಹೇಗೆ? ಯುದ್ಧ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಪರಿತ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಗೆ? ಗಳಿಸಿದ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಹಂಚಬೇಕು? ತನ್ನ ಲೋಕನಿಧಿಯ ಗಾತ್ರವನ್ನೂ ರಚನೆಯನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು? ಸರಕಾರದ ಯಾವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದು? ಅಡಳಿತ, ಹಣದ ಚಲಾವಣೆ, ಲಾಭ ನಿಭಾಗ ಮುಂತಾದ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಹವಾಸ ಇರಬೇಕು? ದೇಶದ ಇತರ ವ್ಯಾಪಾರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ ಅದಕ್ಕೂ, ಉದ್ಯೋಗ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯವಸಾಯ, ಸಹಕಾರ, ಬಂಡವಾಳ ಪ್ರಪಂಚ ಗಳಿಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧವಿರತಕ್ಕದ್ದು? ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಗಳು ಶಾಸನಮಾಡಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಸ್ಥೂಲ ವಿವರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ.

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು: ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿ.— ಈ ಬಗೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬೇರೆ; ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬೇರೆ. ಇವೆರಡರ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೂ ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಎರಕಟ್ಟಿರುವುದು ಅಮೇರಿಕನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕು ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸರ್ಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕ್. ಅದು ಮಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ. ಬಹುತರ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದು ಬಳಸಿದ ಕಾರ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೆಲವು ಗೊತ್ತಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರದವರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅದು ತನ್ನ ಹಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕೂ ಸರಕಾರವೂ ಹಣ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮತದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವುವು. ಆದರೆ ಸ್ವರೂಪತಃ ಬ್ಯಾಂಕೂ, ಬ್ಯಾಂಕು ಮಂಡಲವೂ ಸ್ವಾರ್ಥೀನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಬಹುಕಾಲ ದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ರೂಢಿ ಮಾರ್ಗದೇ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಅವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಒಂದು ನಿಯಮವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಸಿಂತಿದೆ. ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಬೇರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ರಚನೆ, ರೀತಿ, ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಮುಂತಾದ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿ ಅಭೀನವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, — ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದಂತೆ ಸರಕಾರಗಳು ಶಾಸನವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವವು. ಅಮೇರಿಕನ್ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಂಬ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೆರಡು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವವು.

ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ನೋಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವವು? ಅವಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಹಣದ ಪೇಟೆಗೂ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗೆ ಏರ್ಪಡುವುದು? ಆಯಾ ದೇಶದ ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯುವುದು? ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಸಂಬಂಧ* ಹೇಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವುದು? ಪೇಟೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಭೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ನಡೆಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧನಗಳು ಯಾವುವು? ಯಾವ ನಿಯಮ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅವು ಅನುಸರಿಸುವವು? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಷಯ.

ನೋಟು - ಚಲಾವಣೆಯ ಪದ್ಧತಿ. — ನೋಟನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆಯಾ ಸರಕಾರಗಳು ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಸರಕಾರಗಳ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಈಗ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ವಹಿಸುವುದಾದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಹಣಪದ್ಧತಿ ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೋಟನ್ನು ಹೇಗೆ ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರಬೇಕು? ಅವುಗಳ ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿ ಹೇಗೆ ನಿಧಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಬೇಕು? ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಥದು ಎಂಬ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಬ್ಯಾಂಕಿನಮೇಲೆ ನಿಷ್ಕೃತ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸುವುದು. ನೋಟು ಚಾಲನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ನಿಯಮಗಳು ಹಲವು ಬಗೆ:—

* ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಣಬಹುದು.

I. ಚಲಾವಣೆಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ.—೧೯೨೮ರವರೆಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಂಥ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದ ನೋಟಿನ ಮೊತ್ತಕ್ಕೂ, ಲೋಹ ಸಿಧಿಯ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ಗೊತ್ತಾದ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಧಿ ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿ, ಒಂದು ಪರಮಾವಧಿ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಮೀರಿ ನೋಟನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರಕೂಡದೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ನಿಯಮವಿತ್ತು. ಈ ಪರಮಾವಧಿ ಎಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ಸರಕಾರ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಿತಿಗೆ ಬಳಸಟ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಹಿಸಿ ನೋಟನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಅಲ್ಲಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಇತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಸಿಧಿಗಳ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯುವಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅತಿಯಾಗಿ ನೋಟನ್ನು ಆಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಬ್ಯಾಂಕು ದೇಶದ ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇಳಿಸದಂತೆ ಸರಕಾರ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

II. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿ.—ನೋಟಿನ ಒಬ್ಬ ಮೊತ್ತ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮೀರಿ ದಿದ್ದರೆ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಯಾವ ಲೋಹಸಿಧಿಯನ್ನೂ ಇಡತಕ್ಕದ್ದಿಲ್ಲ ; ಆ ಮಿತಿ ಮೀರಿದರೆ ಪೌಂಡಿಗೆ ಪೌಂಡು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂಥ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಆ ಮಿತಿ ೨೬ ಕೋಟಿ ಪೌಂಡುಗಳು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಾದರೂ ಹಣ ಬೇಕು ಎಂದು ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಹಣದಷ್ಟು ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಲು ಯಾರೂ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಹೆಚ್ಚು ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿ ಚಿನ್ನವನ್ನಿಡಬೇಕೆಂಬುದು ಶಾಸನ. ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯವೂ ನೋಟೂ ಎರಡೂ ಬೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ದಲ್ಲದ್ದರೆ ಈ ಕೋಶ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕೇಳಿದಾಗ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ನೋಟಿಗೆ ಬದಲು ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹಣಪ್ರಚಾರಕರು ಹೊತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯದ ಸಂಚಾರ ಬಹಳವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಚಿನ್ನದ ಸಿಧಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸುರಕ್ಷಿತ, ಸಿಯತ. ಆದರೆ ಸಮಯಾನುಸಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪೌಂಡಿಗೆ ಪೌಂಡು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಲೋಹ ಕೋಶದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೊರತು ಬಂದೇ ಒಂದು ಹೊಸ ನೋಟನ್ನು ಕೂಡ

ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹಣದ ಆಗತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಚಿನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಾಗ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಶರಣಾಗಿ ಶಾಸನವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ರದ್ದುಮಾಡಿರೆಂದು ಬೇಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ನಾರ್ವೆ, ಜಪಾನ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು.

III. ಶೇಕಡ ನಿಧಿಯ ಪದ್ಧತಿ. — ಈಗ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಮುಚ್ಚಿಕೆಯಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಶೇಕಡ ನಿಧಿಯ ಪದ್ಧತಿ; ಎಂದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಎಷ್ಟು ಸೋಲೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅದರ ಮೊತ್ತದ ಶೇಕಡ ಇಷ್ಟಾದರೂ (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೩೦-೪೦%) ಲೋಕದ ನಿಧಿ ಇಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮ ಸರ್ವಜನವಾದುದು. ಹಣದ ಬೊತ್ತಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಚಾಲ್ತು ಟಿಕೆಟುಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನೂ ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎಣಿಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ ಪೃಥಗವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಹೂತುಹೋಗುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಹೊಸದಾಗಿ ಚಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಬಂದರೆ ಅದರ ಬೆಲೆಯ ಮಿತಿಮಾರಿ ಹೊಸ ಹಣವನ್ನು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ತರಲು ಅನುಕೂಲವುಂಟು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಲಿ ದೇಶದ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಚಿನ್ನ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ೨೫-೩೦ಷ್ಟು ಮೊತ್ತದ ಹಣವನ್ನು ಸಂಚಾರದಿಂದ (ಲೇವಾದೇವಿಯಿಂದಲೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗ ಮಂಡಲದಿಂದಲೂ) ಸೆಳೆದು ಕುಗ್ಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಡು ಹೆಚ್ಚು. ಅಲ್ಲದೆ, ಹಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗದಂತೆ ತಡೆದಿಡಬೇಕು ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶ ಮಟ್ಟಿ ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಏಳುಗೊಳಿಸುವುದೂ ಇಂಥ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ. ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ರಾಜಕೀಯ ದುರಾಲೆ, ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿ, ಅಭಿಮಾನ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಕಾಂಕ್ಷೆ — ಇವು ಈ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರವ ತಂದು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಬಾಚಿಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿವೆ.*

* ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಹಣವದ್ಧತಿಗೂ ೧೯೩೫ರಿಂದ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

IV. ಮಾರುವೆಯ ಪದ್ಧತಿ. — ಸ್ವರ್ಣ* ವಿಸಿಮಯ ಪದ್ಧತಿ ಇರುವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ವಾಟಕೆ ಉಂಟು : ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ಹಣವುಂಟು ; ಹೊರಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಲು ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದು ಬೇರೊಂದು ;—ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದ ಹಣ. ಎರಡಕ್ಕೂ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುತ್ತಾರಲ್ಲವೇ ? ಅದರ ಬಂದ ಸರಕಾರ ಏರ್ಪಡಿಸುವ ನಿಧಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಅಥವಾ ಪೂರ್ತಿ ಭಾಗ ಚಿನ್ನದಲ್ಲದೋ, ಹುಂಡಿ ಹಣಪತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೋ, ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದು ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿಯ ದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಸಗದು ರೂಪದಲ್ಲಿಯೋ, ಇರುವ ಏರ್ಪಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಒನ್ವಾಂಗಳ ಸಂಘದ (The League of Nations) ಸೆರೆವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಾಟಕೆ ಇದೆ. ಚಿನ್ನವನ್ನು ಎಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥಮಾಡದೆ ಇರುವ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅದರ ಎತ್ತರ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಶೇಕಡ ಸದ್ಭಿತಿಯ ದೋಷಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಇದೂ ಈಡಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ, ವಿಯನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಮೂರು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಾಗಲಿ ರಿಸರ್ವನ್ನು ಇಡಲು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ, ಒಂದು ಗೌರವ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಿನ್ನದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಒಂದು ಪ್ರಬಲವಾಗುವುದೇ ದೃಷ್ಟ.

ನಿಧಿಯ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಾಣ. — ಲೋಕ ಪ್ರಮಿತಿಯಿರುವ ಕಡೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳೆರಡೂ ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನ ಎರಡು ಬಗೆಯಾದ್ದು :

(೧) ಶಾಸನ ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಮಿತಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗದಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕು ನೋಟಿನ ಪಂಗಾವಲಗಾಗಿ ಇಡುವ ಚಿನ್ನ ; (೨) ಬೇರೆ

* ಅದರ ಮೊಂಡು ವಿಸಿಮಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಸಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣ ಸಂಗ್ರಹವೆನ್ನ ರನುಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಸರವೋ ತಿಳಿಯದು. ವಿಯನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ೪೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಯು, ಚಿನ್ನದ ಬೇಕೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ನೋಟಿನನ್ನು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೂಡ ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಡದಿದ್ದರೂ ಈ ಮೂರುನೆಯ ಯಂತ್ರ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಲ್ಲದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸಮ್ಮ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ, ಚಿನ್ನದಲ್ಲ.

ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತನ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನ. ಮೊದಲನೆಯ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಬೇರೆ ಏತಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಗಣಿಗಳಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿ ತಂದದ್ದನ್ನು ಪುನಃ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಹೂತಿಡುವ ಚಿನ್ನ ಅದು. ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ವ್ಯರ್ಥ. ಯಾವುದೇ ಕಾರಣ ದಿಂದಲಾಗಲಿ ಶಾಸನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ, ಅಥವಾ ಶಾಸನ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಚಿನ್ನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಸ್ವತಃ ತನಗಾಗಿಯೋ, ಸರಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೋ, ತನ್ನ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗಾಗಿಯೋ ಕೊಂಡಿಟ್ಟಿರುವಂಥದು; ಅಥವಾ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೊ ಇತರ ಶಾಸನೀಯವರೊ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟಿರುವಂಥದು. ಈಗಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಬಗೆಯದೇ ಬಹಳ. ಅನೇಕವೇಳೆ ಶಾಸನಗಳು ವಿಧಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಬಹು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಚಿನ್ನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವಲುನಿಧಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ವ್ಯರ್ಥಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇ ರೂಢಿ. ಪೇಟೆಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅದು ಒದಗದು. ಪ್ರಪಂಚದ ಹಣಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿನ ೨ ಭಾಗದ ಚಿನ್ನ ಸುಮಾರು ೭ ದೇಶಗಳ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿವೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ೨ ಭಾಗದಷ್ಟು ಇವರ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಧನಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಒದಗಲು ಅಶಕ್ತವಾಗಿ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮರ್ಣಿಸಬಹುದು.

ಹೆಚ್ಚು ರಿಸರ್ವ್ (ಆಪದ್ಭಸ) ಇಟ್ಟ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದು ಎನ್ನಲಾಗದು. ಸರಕಾರ ವಿಧಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗುವ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಪೇಟೆಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ. ಮೆಂಬರು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ನಗದು ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಹೆಚ್ಚು ಮೊತ್ತದಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಬ್ಯಾಂಕು ಕೊಟ್ಟೀತು? ಬೇರೆ ಚಿನ್ನ ಎಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆಯೇ—ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಎಷ್ಟಿದ್ದರೇನು? ಕುಡಿಯಲು ಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೆಂಬರು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಲ್ಲ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟರಂತೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ನಗದು ರಿಸರ್ವ್ ಇಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿ—ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ತನಗೆ ಸೂಕ್ತ ತೋರಿದಷ್ಟು

ಮಾತ್ರ, ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ರಸವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪೇಟೆಗೆ ನೆರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ವತಂತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಕ್ಷೇಮ ಲಾಭಗಳುಂಟು. ರಸವು ಪ್ರಮಾಣದ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿ ಸಡಿಲವಾಗಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಧನವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲು ಸುಲಭವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸದ್ಭಕ್ತಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

— ಎಷ್ಟಿರಬೇಕು? — ಚೆನ್ನದ ರಸವಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಎಷ್ಟಿರಬೇಕು? ಅದರ ಉದ್ದೇಶವೇನು? (i) ಯುದ್ಧ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಅನುಕೂಲವಿರಬೇಕೆಂದು; (ii) ಕ್ರಾಂತಿಯ ಭಯವಿರುವಾಗಲೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಆಗಲಿ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಣವಿದ್ದ ತಯಲ್ಲಿ ಅಪಸಂಪಿಗೆ ಒಂದಾಗಲೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ನೋಟುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಲು ಒಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಸಿದ್ಧತೆ ವಹಿಸಿರಬೇಕೆಂದು*; (iii) ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಮುಖ್ಯ, ಹೊರ ದೇಶಗಳವರಿಗೆ ತೆರಬೇಕಾಗಿ ಬರುವ ಸಿಬ್ಬಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಲು ಬೇಕು ಎಂದು. ಅಲ್ಪಕಾಲಗಳವರೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಚೆನ್ನವನ್ನು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಇಟ್ಟಿರಬೇಕಾದ್ದೂ ಸರಿಯೇ. ಸಂತತವಾಗಿ ಯಾರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಲಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ತೀರವಾದರೆ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಏನೋ ಹುಳುಕಿಹೀಯೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಆಗ ವ್ಯಾಪಾರ ನೀತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ದುಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಯುದ್ಧಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವಷ್ಟು ಚೆನ್ನವನ್ನು ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶೇಖರಿಸಿಡಬಲ್ಲರು? ಹೇಗೆ ಆಗಲಿ, ವಿಶೇಷ ಸಮಯಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗ

* ಕೊಡುವ ಸಿದ್ಧತೆ ತೋರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು : ಯಾರೂ ಹಣವನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಣದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಕೆಡದಿರುವಂತೆ ಮಾತ್ರ ನೋಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜನರಿಗೆ ಹಣದ ಸ್ವರೂಪ ಬಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಈ ಬಾಬಿಗಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಚೆನ್ನ ಕಡಮೆ ಯಾಗುತ್ತ ಬರುವುದು.

ಒಂದುದಾದ ಮೊತ್ತವೂ ಕಿರುಗಾಲದ ವಿದೇಶಿ ದೇಣಿಗೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಮೊತ್ತವೂ ಸೇರಿ ಚಿನ್ನದ ರಿಸರ್ವ್ ಬಟ್ಟು ಎಷ್ಟಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಗೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ದೇಶದ ವರಮಾನವೇನು? ದಿನಚರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಾವುವು? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು. ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ, ಬಂಡವಾಳದ ಓಡಾಟ, ಲೇವಾದೇವಿ ಕಾರ್ಯ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ? ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳು ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ.

ಸ್ವರ್ಣ ನಿಧಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನ.— ರಫ್ತು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು; ತಯಾರಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಇಳಿಯುವುದು; ದುರ್ಭಿಕ್ಷು ದಿಂದಲೂ ಇತರ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕುಗ್ಗುವುದು; ಇತರರು ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡಿರುವ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದು; ಬಳ, ಹೊರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪೇಟೆ ತೊರೆಯುವುದು — ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಿದೇಶಿ ತೆರಾಣಿ ಕುರುವುದು. ಯಾವ ದೇಶದ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಡೇ ಎಶೇಷ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆಯೋ, ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆಯೋ, (ಉದಾ: ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಣ್ಣ, ಗೋಧಿ, ಹತ್ತಿ) ಅಂತಹ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮೊತ್ತದ ನಿಧಿ ಅವಶ್ಯಕ. ಎಲ್ಲರಿಂದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಾಗುವುವೋ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಆ ಪದಾರ್ಥದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೂ ಸುಮಾರು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಬಹುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಆಗತ್ಯ ಕಡಮೆ. ಪುಷ್ಟಿ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳ ದೇಶಕ್ಕೆ ಇರುವ ಚಿನ್ನದ ಆಗತ್ಯ ಅಂತಹ ವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಇರಲಾರದು. ಯುದ್ಧ ಕಾಲಗಳ ಆಗತ್ಯ ಕಂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ. ಅದರ ಬಂದು ಸಂಗತಿ ಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಯ: ದೇಶದ ಸ್ವರ್ಣನಿಧಿಯೆಲ್ಲ, ಯಾವ ಸಮಯಕ್ಕಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒದಗುವಂತೆ ಬಂದು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಆಯಾ ದೇಶದ ಸಂಖ್ಯಾ ಬ್ಯಾಂಕೇ ಈಗ ಅಂತಹ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನ.

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ಮೆಂಬರು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧ. —

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನೂ ಹಣದ ಪೇಟೆಯನ್ನೂ ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಧನಮಂಡಲವನ್ನು ಆಳುವುವು? ಎಂಬುದು ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರ. ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೇವಾದೇವಿ ವ್ಯವಹಾರವೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಿರುಗಾಲದ ವಾಯಿದೆಯ ಪೇಟೆಗೆ ಸರವಾಗುವ ಕೆಲಸ. ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲದ ಪೇಟೆಯಿಂದಲೇ ಬಳ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ, ಹುಂಡಿ ಬೆಕ್ಕ, ಅಥವಾ ಹುಂಡಿ ದಲ್ಲಾಳರ (ವೆಟ್ಟದ ಪೆಂಟಿ) ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ, ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳಂತಹ ಸರಕಾರದ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಡೆಯುವುವು? ಹುಂಡಿ ದಲ್ಲಾಳರಿಗೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ಹೇಗೆ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡುವುದು? ಸರಕಾರದ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಕ್ಕೂ, ಪೇಟೆಗೂ, ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧ ಗಳಿವೆ? ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಪ್ರಭಾವ ವನ್ನೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಹೇಗೆ ಹೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕದ್ದಾಯವಾಗಿಯೇ, ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೋ, ರೂಢಿ ಅರೀತಿ ನಡೆಸುವುದಿರುವುದರಿಂದಲೋ, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕುಳಿಗಳಾಗಿರುವುವು. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಕೈನಗಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಮಾಣ ದಷ್ಟನ್ನು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಟಿಸಾಸಿಟೊ ಇಟ್ಟಿರುವುವು. ಈ ಪ್ರಮಾಣ ವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಷ್ಟೂ ತಾವು ತಮ್ಮ ಕುಳಿಗಳಿಗೆ ಟಿಸಾಸಿಟೊ ಸಾಲ ವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚುವುದು ಹೇಗೆ? ತಾವೇ ಹೆಚ್ಚು ನಗದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು; ಇತರಿಂದ ತನುಗೆ ಹಣ ಬರಬೇಕಾಗಿರಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ಸಾಲ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ

ಕುಳಗಳಿಗೆ ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಲದ ಹಣವೊದಗಿಸ ಬೇಕೆಂದಾಗ ನೇರವಾಗಿಯೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇ ನೇರವಾಗಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುವು; ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಅದನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಪೇಟೆಯ ಹದವನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಗತಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಈ ನೆರವನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ? ಬೇಡವೆ? ಎಷ್ಟು ಕೊಡುವುದು? ಎಷ್ಟು ಬಿಡುವುದು? ಅಥವಾ ಕೆಲವು ಕಾಲ ತಟಸ್ಥವಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ನೆರವು ಕೊಡಬೇಕು, ಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಬ್ಯಾಂಕೇ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಲ್ಲದೆ ಪೇಟೆಗೆ ಅನೇಕವೇಳೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಯದಾಗುವುದು. ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಣದ ಪೇಟೆ ಪೂರ್ತ ಸುವ್ಯಸ್ಥವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧಿಕಾರ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು; ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಅದರ ಬಿಗುವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು. ಆ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅಗತ್ಯ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪದ್ಧತಿ.—(೧) ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಾವು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡಿರುವ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಮಾರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿರುತ್ತದೆ. (೨) ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಹುಂಡಿ ವರ್ತಕರಿಂದ ಕೇಳುವ ವಟ್ಟದ ದರಕ್ಕಿಂತ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬ್ಯಾಂಕ್-ರೇಟು (ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಎರಡನೆಯ ವಟ್ಟದ ದರ) ಹೆಚ್ಚು. ವರ್ತಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಸಂಗತಿ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಹುಟ್ಟುವುದಾದರೂ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಡಮೆ; ನಷ್ಟ ಹೆಚ್ಚು. ಕೈಮಾರಿ ಬಂದ ಹೊರತು ಹುಂಡಿ ವರ್ತಕರು ಆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕೈನಗದು ಹಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮೂರು ದಾರಿಗಳುಂಟು :

(i) ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಆಸ್ತಿಪತ್ರ ಬಡ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನು (Investments) ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ ಮಾರಿ ಆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ನಗದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಒಬ್ಬರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಹೊರತು ಒಟ್ಟು ಬ್ಯಾಂಕು ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ನಗದಿನ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ.

(ii) ತಾವು ಕೊಂಡಿಟ್ಟಿರುವ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಯನ್ನು (ಸರಕಾರದವರು ಎತ್ತಿದ ಕೈಸಾಲದ ಪತ್ರ) ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ನಗದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆಗ ಸರಕಾರದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವಿದ್ದರೆ ಆ ಹಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವುದು. ಅವರ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಅದರಿಂದ (Ways and Means Advances) ಎಂಬ ಮುಂಗಡದ ಸಾಲವನ್ನು (ಇದನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಒಸರಾ ವ್ರಾನ್ಸಾ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು) ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಆಗ ಬ್ಯಾಂಕು ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿನ ನಗದು ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

(iii) ತಾವು ಹುಂಡಿ ದಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ದಿನಸಾಲ ವಾರಸಾಲಗಳ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೇಳಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಹೊಸದಾಗಿ ಯಾವ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆಗ ಆ ವರ್ತಕರ ಗತಿ ಏನು? ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳದೆ ಕೈಬಿಗಿಪಡಿಯಬೇಕು ತಾನೆ! ಅಥವಾ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ (Re-discount) ತಾವು ಮೊದಲನೆಯ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡಿರುವ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಅಡವಿಟ್ಟು ನಗದು ಹಣ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವ ನಗದಿನ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚುವುದು.

ಸರಕಾರದವರಿಗೆ ಹಣದ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಾಗಿ ವರಮಾನಗಳು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಬಾರದೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮೊದಲಿನ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳೇ ಖಾಸಗಿಯವರಿಂದ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಹಾಯವೇ ಗತಿಯಾಗುವುದು.

ವರ್ತಕರು ಎರಡನೆಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹುಂಡಿ ಮಾರಬೇಕಾದರೂ ಹೀಗೇ—
 ಅವರಿಗೆ ಸತ್ವ ಬಹಳ. ಪೇಟೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೂ ಸ್ವಾವಸ್ಥೆಯೂ
 ಜೆನ್ನಾಗಿದ್ದು ಸಂಖ್ಯೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ
 ಈ ಲಿಂತ್ರಿ ಬಂದು ಹದ್ದು ವರ್ತಕನಾದುದು;—ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಖ್ಯೆ
 ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಪಟ್ಟದ ದರ ಪೇಟೆಯ ದರಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಬಡ್ತಿ ನಿಂತಿರುವುದೋ
 —ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುವುದೋ, ಬ್ಯಾಂಕು ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರದ
 ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ನಗರದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಆಳುವುದೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ
 ಪೇಟೆ ಅದರ ಒಡತದಲ್ಲಿರುವುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ;
 ಜೊತೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಇತರ ಕುಳಗಳೊಡನೆ ಲೇವಾದೇವಿ
 ಸ್ವಾವಹಾರವಿದೆ; ಸರಕಾರದ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟು ಮತ್ತು ನಿಧಿಗಳ ಬಲವಿದೆ;
 ಇತರ ಅನೇಕ ವಿಧೀಶ ಸರಕಾರಗಳಿಗೂ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ ಹಲವು
 ಬಗೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ;
 ನೋಟನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ; ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವಿದೆ; ಒಂದು
 ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ
 ಸಹಕಾರವಿದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗ ಪೇಟೆಗಳಿಗೂ ಬಡ್ತಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು
 ಅದು ಕೊಂಡೀತು, ಯಾವಾಗ ಮಾರೀತು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಗುಟ್ಟಾಗಿರುತ್ತದೆ;
 ಅದರಿಂದ ಅದು ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಅಂಕಿಯನ್ನಿಡ
 ಬಲ್ಲದು.

ಯೂರೋಪಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ. — ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೂ
 ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಬರ್ಮನಿಗಳಲ್ಲಿನವಕ್ಕೂ ವೇದಲಿಂಬಲೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟು;
 ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕು ನೋಟಿನ ಸಂಚಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜೆಕ್ಕುಗಳ
 ಚಲಾವಣೆ ಹೆಚ್ಚು. ಅಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಖ್ಯೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ
 ಸದಸ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರಿಗಿಂತ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ
 ಮುಂಗಡಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಡೆಗಳಿಲ್ಲ. ಗೊತ್ತಾದ ಯಾವ
 ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಸದಸ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ವರ್ಷಾ ಇಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂಬ
 ನಿಷ್ಕರ ನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ತಾವು ಕೊಂಡಿಟ್ಟಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರದ
 ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಬಡ್ತಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇ ಸಂಖ್ಯೆ

ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಿ ಎರಡನೆಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾರುವ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದಸ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಮೆಂಬರು ಬ್ಯಾಂಕು ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ತಂದರೆ ನೋಟನ್ನು ಬದಗಿಸಿದ ಹೊರತು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಎಂದರೆ ಅಸರ ಟಿಪ್ಪಣಿಸಿಟ್ಟ ವ್ಯಾಪಾರ ವೆಚ್ಚದಂತೆಲ್ಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ನೋಟಿನ ಮೊತ್ತ ಯೆಷ್ಟಾಗುವುದು.

ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ಯಾಂಕು ರೇಟಿನ ಚಾಲನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿದೆ. ದೇಶ ದೊಳಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂದೋ ಬಹುವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬದಗುವ ಸಾಲದ ಹಣದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದೋ ಆ ದೇಶಗಳ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ ದರವನ್ನು, ಏರಿಸಿದುವೆನ್ನೋಣ. ಆಗ ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಣಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚ ಬೆಲೆ ಇದೆ, ಹೆಚ್ಚು ಬಟ್ಟೆ, ಗಟ್ಟುತ್ಪಾದಿ ಎಂದು ಅರಿತು ಮೊರದೇರಗಳವರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ಯಾಂಕು ರೇಟಿನ ಬಿಗುವನ್ನು ಸಡಿಲಪಡಿಸಿದರೆ, ಮುರಿಯಬಹುದು ; ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಎಫಲಗೊಳಿಸ ಬಹುದು.

ಅಮೇರಿಕದ ಪದ್ಧತಿ.— ಅಮೇರಿಕದ ಸಮ್ಲಿತ ನಿಧಿ ಪದ್ಧತಿ ಯಲ್ಲಿ (Federal Reserve System) ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಕೆಲವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಚೆಕ್ಯುಗಳ ಓಪಾಟ ಹೆಚ್ಚು. ಬೇರೆತೆಗೆ ಸದಸ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಆ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳಲ್ಲಿ ನಗದು ರಿಸರ್ವ್ ಇಡಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಆದರೆ ಜರ್ಮನ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿನಂತೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾರಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು : ಅಲ್ಲದೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇ ಬಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಣೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿಟ್ಟಿರುವ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ವಾಯಿದೆಯ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕು ಒಂದು ದರ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಕೆಲವು ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಫೆಡರಲ್ ರಿಸರ್ವ್

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಮಾರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭಕರವಾಗಬಲ್ಲದು. ಹೀಗಾಗಿ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ದೇಶದ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಪುಷ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೇಟಿಯವರಿಗೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆಯುವುದು ಅಸಾಧಾರಣ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ; ಆಗಲೂ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ; ಕಡೆಯ ಗತಿಯಾಗಿ. —ಹೀಗೆ ಅಮೇರಿಕನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೇರವಾಗಿ ತಾವು ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾರುವ ಸೌಕರ್ಯ ಇರುವುದು ಒಂದು,—ದಿನ ಲೆಕ್ಕ ಅಥವಾ ವಾರ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪೇಟಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕೊಡುವ ಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಕ್ಕೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವ ವಟ್ಟದ ದರಕ್ಕೂ, ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಅಧಿಕಾರದ ದರಕ್ಕೂ (Official Discount Rate) ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಇನ್ನೊಂದು, ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧಿಕಾರ ಸಾಧನಗಳು.—ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಹೊರಪಟ್ಟಿರಬಹುದು: ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಹಣದ ಪೇಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಕೆಲವು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುವು ಎಂಬುದು. ಅವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು:—

(೧) ತಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು (The Official Bank-Rate);

(೨) ತಾವೇ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರುವ ಕಾರ್ಯಗಳು (Open-Market Operations)*.—ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯರೀತಿ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಈವರೆಗೇ ವಿವರಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಈ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂಬುದು ಬಹು ತೊಡಕಾದ, ಬಹು ಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ಒಳಪಟ್ಟ ಸಡೆಯುವ ಸಂಗತಿ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಣ್ಗಿಟ್ಟು

* ಈ ಎರಡರ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಹೊಂದಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗಬೇಕಾದರೂ ಇವುಗಳ ವಾಂಛೀ ಬೇರೆ; ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಒಂದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ತಡೆಕಟ್ಟಲಾಗಬಹುದು.

ನೋಡಿದ ಹೊರತು ಅದರ ಮೂಲ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಈ ಎರಡು ಸಾಧನಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ದಿಂದಲೂ ಉಂಟಾಗುವ ಸ್ವದೇಶಿ ವಿದೇಶಿ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಾಗುವುದು.

ಲಕ್ಷಣ, ವಿಧಾನ. — ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವರ್ತಕರು ತಾವು ಕೊಂಡಿರುವ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಕೇಳುವ ಪಟ್ಟದ ದರ ಬ್ಯಾಂಕು ರೇಟು. ಬ್ಯಾಂಕು ಹೊಸ ಅಸ್ತಿಗಳ (Assets) ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಸಾಲಕೊಡುವ ದರ ಅದು. ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬ್ಯಾಂಕು ತಾನಾಗಿ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ನೇರ ವಾಗಿ ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಬಡ್ಡಿಯ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಬಡ್ಡಿಯ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ದರಗಳು ಏರು ಪೇರಾಗುವುವು; ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಖರ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಪೇಟೆಯ ನೇರ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಬಡ್ಡಿಯ ನಿಡುವಾಯಿದೆ ದರಗಳು ಏರಿಳಿಯುವುವು; ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ರಿಸರ್ವ್ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಆ ಮೂಲಕ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ ಕುಳಕ್ಕೆ ಕೊಡಬಹುದಾದ ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟಿನ ಪ್ರಯೋಗ ಒಳ್ಳೆ; ಬಂಡವಾಳ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡುವ ದರವನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕೆನ್ನಿಸಿದಾಗ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಹಾರ ಸಹಾಯಕಾರಿ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು ಏರಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಬ್ಯಾಂಕು ಚಲಾವಣೆಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಹೀರುತ್ತಿದೆ, ಪೇಟೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಉದ್ದೇಶ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಆದರೆ ಫಲವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಕೈ ಬಿಗಿಪಡಿದಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಬ್ಯಾಂಕು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಏವುಲವಾಗಿ ಹಣ ಓಡಾಡುವುದಕ್ಕಿದೆ, ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಪೇಟೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಇದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಫಲಗಳು — ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟ್ ಏರಿದರೆ? — ಇನ್ನು ಇವುಗಳ ಫಲ

ಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಿಸಬಹುದು. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟ್ ಏರಿದರೆ:—
ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ದರದ ಒಡ್ಡಿ ಸಂಪಾದನೆ ಆಗುವುದೆಂದು ಹೊರಗಿನವರು
ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ತರುವರು ; ಒಳಗಿನವರು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಣ ಸಾಲ
ಹಾಕುವುದು ನಿಲ್ಲುವುದು ; ಹೀಗಾಗಿ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒಳದೇಶದ ಸಾಲಗಾರಿಕೆ
ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ತರುವವರು ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿಯಾಗು
ವುದರಿಂದ ಈ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೇಶದ ಮಾರುವೆ ಏರುವುದು.
ನಿವ್ವಳವಾಗಿ ಹಣದ ಆಮದು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ
ಪ್ರಮಾಣ ವುಕ್ಕುಹೊಂದುವಂತಾಗುವುದು*. ಈ ಪೇಟೆಯ ಕಿರು
ವಾಯಿದೆಯ ಒಡ್ಡಿಯ ದರ ಘಟಾನಮೊಂದುವುದು ; ಯಾವಾಗ ಒಡ್ಡಿಯ
ದರ ಏರಿತೋ ಆಗ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹಣ ತೆಗೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ
ವಾಗುವುದು, ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು ; ಇದರಿಂದ ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ
ಸಾಧನ ಕುಗ್ಗುವುದು. ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೇಶದ ಕೂಲಿ ಸಂಬಳಗಳು ಕಡಮೆ
ಯಾಗಲೂ ಬಹುದು ; ಹಲವರಿಗೆ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಉಂಟಾಗುವುದು ; ಜನರ
ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಓಟಯಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರು ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ತಮಗೆ
ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ;
ಆದ್ದರಿಂದ ಒಳಗೆ ತಯಾರಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊಳ್ಳು
ತ್ತಿದ್ದರು ; ಈಗ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ರಫ್ತಾಗುವುವು. ರಫ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ
ದಿಂದ ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ನಿವ್ವಳ ಹಣ ಬರುವುದು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ
ವಾಗಿಯೂ ಮಾರುವೆಯ ದರವೂ ದೇಶದ ಸ್ಪರ್ಧಾಕೋಶವೂ ವುಕ್ಕು
ಯಾಗುವುವು.

ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಈ
ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ವರಮಾನ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಕೊಳ್ಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ
ಕಡಮೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅವರು ಕೊಡುವ ಬೆಲೆಯೂ ಕಡಮೆ.
ಒಂದು ಕಡೆ ಸಾಲ ದೊರಕುವುದು ಕಷ್ಟ ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು

* ಬೇರೆ ಕಡೆಗಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ದರ ಏರುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಿಂಬುದು ಅಭ್ಯಾಹಾರ.
ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಏರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಯೋಜನ ಮೊರಕದು.

ಒಟ್ಟಿ ಕೊಡೋಣವೆಂದರೆ 'ಗಿಟ್ಟು'ವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ 'ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಬಹುಕಾಲ ನಡೆಯಲಾರದು; ನಾಳೆ ಮೇಲಾದೀತು' ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಇರುವುದರಿಂದ ತಕ್ಷಣದ ಕಡಮೆ ಬೆಲೆಗೇ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾರುತ್ತ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ನಿವ್ವಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೆಚ್ಚುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಬಂಡವಾಳ ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಇಳಿಯುವುದು. ಇಳಿದ ಧಾರಣೆಸಾಸಿಗಳ ಅಂಶ ನಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲ ಒದಗುವುವು.

ದುಡ್ಡಿರುವ ಜನರು ಬಂಡವಾಳದ ವೇಟೆಯಲ್ಲಿ ನಿಡುವಾಯಿದೆಯೆಂದು ಅದು ಗಟ್ಟಿ ಒಡ್ಡಿಯ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಹಣ ಹೂಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಿರು ವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದೂ ಬಯಸುವರು. ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ನಷ್ಟವಾದರೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪ್ರಸಂಜದಲ್ಲಿ ಓಡಿಯಾದುವ ಹಣ ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆಯಾದರೂ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಂಶ — (ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಹಣದ ಸಂಚಾರ Short Term Funds)—ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು. ಆದರೂ ಇದು ಖುಣಿಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಬಲಿತಂತೆಲ್ಲ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟನ್ನು ಇಳಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಮಿಗಿಲಾಗುವುದರಿಂದ ಸಮಯ ಪಕ್ಕನಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಒಳದೇಶದ ಅನ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ವ್ಯಾಪಾರದ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರುವೆಯೆ ದರದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುವು. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ಅವನ್ನೂ ಒಳಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿಕೆಗೆ ತಂದು ಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿರಬೇಕು: ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕು ಪಟ್ಟದ ದರವನ್ನು ವರಿಸುತ್ತಿದೆ; ಈ ಕಾರಣದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಇಳಿಸುತ್ತಿದೆ; ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಅಥವಾ ನಿವಾರಿಸಲು ಬ್ಯಾಂಕು ಈ ಈ ರೀತಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ವೇಟೆಯವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಂಟಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯೋಜನ ಬಹಳ. ದೇಶದ ಹಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಮೇಲಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವೂ ಒಂದುಂಟು. ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು

ಮಾರುವೆಯ ತಾಳಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಹೋಗಿ ಒಳಗಿನ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಹದ ಕೆಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೊರಗಿನ ಕ್ಲೇಶಗಳು ಒಳವ್ಯಾಪಾರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟ್ ಇಳಿದರೆ? — ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟ್ ಇಳಿದರೆ: ಹೊಸ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಹೂಡುವ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಕಿರುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುವು. ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಂಪನಿ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಏರುವುದು. ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಡಿಯಾಡುವ ಹಣ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಎಲ್ಲರೂ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳುವರಾಗುವರು. ಉದ್ಯೋಗ ಏರುವುದು. ಆದರೆ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಲಾಭ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿ ಅಲ್ಪನೆಂದು ಇಲ್ಲಿನವರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಸಾಲಹಾಕುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು; ಈವರೆಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡಿದ್ದ ಹೊರಗಿನವರು ಹಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ದುಡಿಯುವಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಿಸುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು. ಆದುದರಿಂದ ದೇಶದಿಂದ ಸಿಂಧು ರಫ್ತಾಗಲು ಅವಕಾಶ ಬಹಳ. ದೇಶದೊಳಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವ ಚಿನ್ನದ ಕೋಶ ಕ್ಷೀಣಿಸುವುದು. ಮಾರುವೆ ಸೂರಗಿ ಬೀಳುವುದು. ಇದೇ ರೀತಿ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ನಡೆಯಿತೆಂದರೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಪುನಃ ಕೈಬಿಗಿಪಡಿದು ದರಗಳನ್ನು ಏರಿಸಿ ಇತರ ಬಗೆಯ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾಗುವುದು.

ಅಂಕಿಯ ಗುರಿ ಯಾವುದಿರಬೇಕು? — ಮಾರುವೆಯ ದರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈರ್ಸ್ ವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮುಖ್ಯವೆ? ಒಳದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮುಖ್ಯವೆ? ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರೋಧವಾದಾಗ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು? ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಅಭಿಕಾರಿಯ ಗುರಿ ಯಾವುದಿರಬೇಕು? — ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೂ ನಾನಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈಚೆಗೆ ಒಂದು ತತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಒಳದೇಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳನ್ನೂ ಕೂಲಿ ಸಂಬಳಗಳ ಮಟ್ಟವನ್ನೂ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನೂ (Employment)

ಕಾಪಾಡುವುದು ಮೊದಲ ಕರ್ತವ್ಯ; ಅವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಮಾರುವೆ ತಾನೇ ದಾರಿಗೆ ಬರುವುದು; ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗುವುದು. ಕಡೆಗೆ ಮಾರುವೆಯ ದರ ಏರಲಿ ಇಳಿಯಲಿ ಅದರ ಕೇಡು ಒಳದೇ ಶಕ್ತಿ ತಟ್ಟಿದಂತೆ ಅದನ್ನು ಆಳಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಮೇಲು. ಕೇವಲ ಮಾರುವೆಯ ದರ ವನ್ನು ಒಂದು ಮಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕೆಂದು ಹಟಮಾಡಿದರೆ ಅನಿವೇಕವಾದೀತು; ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾದರೂ ಒಳದೇಶದ ಮಂಗಳವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ.

ವಿಷಮತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವಾಗ ಪೇಟೆಯ ಕೈ ಬಿಗಿಪಡಿಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದು ಪೇಟೆಯ ದರಗಳನ್ನು ಏರಿಸಿ ಕಷ್ಟ ವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡೀತೇ ಹೊರತು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಂದಿಗೂ ಅರೀತಿ ಉಗ್ರವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸದು. ಅದರ ಕೆಲಸ, ಪೇಟೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೆರವು ಕೊಡುವುದು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಸದಸ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಏಳಿವಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅಗಿಂದಾಗಿ, ದೇಶದ ಹಣಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಲದ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ರೂಢಿ. ಬ್ಯಾಂಕು ತನ್ನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗಡಿಸ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು. ತನಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರುವ ಕಡೆ, ಅರೀತಿ ಶಾಸನದ ಒಲವಿರುವ ಕಡೆ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚು ನೋಟನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಲದ ನೆರವು ಕೊಡಬಹುದು. ತಾನು ಇಟ್ಟಿರಬೇಕಾದ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಚಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ನಿಧಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿನ ಹಣ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ತೋರ ದಂತೆ ನಡೆಸಬಹುದು: ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಸಗಡಿಸ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಬಹುದು; ಎಂದರೆ ಅವರಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆ

ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೇ ಮೊದಲನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನೋ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸವನ್ನೋ ಮಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಧನಸೀತೆಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳು. ಆ ಸೀತಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದು. — ಆದರೆ, ಏಕಾಂಗಿ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೆರಡರ ಹಿತದಿಂದ ದೇಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸರ್ವಥಾ ಕುಂದದಂತೆಯೂ, ಉದ್ಯೋಗವಿರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೀಳದಂತೆಯೂ, ಪರಮಾನುಭವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂತೆಯೂ ಎಲ್ಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ ಬಂದಿದೆ: ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾಜದ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಸಾಧನ ಮಾತ್ರವಾದ್ದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳಿಗೂ ಕೆಲಸವೂ ಸಂಪಾದನೆಯೂ ಏನೇ ಆಗಲಿ ದೊರೆಯುವ ಹಾಗೆ ಹಣ ಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ಹಣ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಮಾತ್ರ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕೂ ಸರಕಾರವೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಏಕಾಂಗಿ ಸಹಕಾರರ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣರ ಬದುಕು ಬಲಿಯಾಗದಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು.

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರ.—ಮುಂದೆ ದೇಶದೇಶದ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ ಧನಮಂಡಲದ ಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಕಾಪಾಡುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಕೇಡಾಗದಂತೆ ಹೇಗೆ ಸಹಕರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರ. ಇಂತಹ ಸಹಕಾರ ವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂತರಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧಾರಣೆವಾಸಿ, ಬಡ್ಡಿಯ ದರ, ಉದ್ಯೋಗ ಮುಂತಾದುವು ಬಂದೇ ಹದದಲ್ಲಿ, ಸಮರಸವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಘಿಸಿ ಸಂಬಂಧಪಡುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದರ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಪರಿಣಾಮ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಹಬ್ಬುವುದು. ಬಂದು ಕೆಟ್ಟು—ಅಥವಾ ಬಂದನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸುಖವಾಗಿರಲು ಒಂಡಿತವಾಗಿ ಈಗ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲೆತು ಯೋಜನೆಮಾಡಿ ಧಾರಣೆವಾಸಿಗಳೂ, ಉದ್ಯೋಗ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಗಳೂ ಅತಿಯಾಗಿ ಏರಿಕೆದು

ಸುತ್ತಲೂ ಕೆಡುಕಾಗದಂತೆ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಒಳಗೆ ತಮ್ಮ ಧನಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೊರಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದಲೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ರೆಗೆಡುಕೊಳ್ಳೋಣ: ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕೂ ತನ್ನ ಪೂಜ್ಯತೆಯ ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಚಿನ್ನದ ಸಿಫಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಪಕವಡುವುದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಚಿನ್ನ ದೊರೆತರಂತೂ ಸರಿಯೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಚಿನ್ನದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗದಿರುವುದರಿಂದಲೋ; ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ (For Industrial Purposes ಉದಾ. — ಒಡವೆಗಳು, ಮುಲಾಮು ಕೆಲಸ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹೆಚ್ಚು ಚಿನ್ನ ಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದಲೋ; ಅದನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಪ್ಪೆ ಹಾಕಿ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಸರಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸರಕಾರಗಳೆರಡರ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೋ; ಮಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ದೇಶಗಳಿಂದ ಚಿನ್ನ ಹೊರಕ್ಕೆ ಸಾಗದಂತೆ ಶಾಸನ ಏರ್ಪಟ್ಟು, ಸಾಲಗಾರರು ತಮ್ಮ ಮೊಲೆ ಸಿಪ್ಪೆಗಳಾಗಿ ಹೊತ್ತು ಸಾಲವನ್ನು ಚಿನ್ನ ತೆತ್ತು ಹರಿಸದೆ — ಚಿನ್ನ ಏರುವವರು ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಸಾಲಕೊಡದೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದಲೋ; ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಚಿನ್ನ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ದೊರೆಯದಾದರೆ, ಅದೇ ಒಂದು ಅಡ್ಡಿಯಾಗದಂತೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆರಡರ ತಮ್ಮತಮ್ಮಗಳೂ, ಸರಕಾರಗಳೊಡನೆಯೂ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಒಂದು, ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿ ಬಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸರವಿಯುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ ರಿಸರ್ವ್ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಗತ್ಯ ತೋರಿದಂತೆ ಧನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಉದ್ಧರ ಪಡೆದ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಜನ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸುಫಲ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ.

* ಪ್ರಪಂಚದ ಧನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವ ಚಿನ್ನ.

(೧ ೧೦ ಲಕ್ಷ)

೧೮೭೭	೫೧೯		೦%
೧೮೯೩	೭೭೪	೨೭ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ	೨೫೫ = ೧.೫
೧೯೧೮	೧,೯೦೯	೨೫ ,,	೧,೧೩೫ = ೩.೭
೧೯೨೮	೨,೮೮೨	೧೦ ,,	೩೭೩ = ೧.೮
೧೯೩೪	೨,೫೭೨	೬ ,,	೨೯೦ = ೨.೦

ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೆಲಸಮಾಡಿಸುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತದಿಂದ ಮೊದಲು ಒಳ ಧಾರಣೆವಾಸಿಗಳನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಒಳ ಧಾರಣೆವಾಸಿ, ಒಡ್ಡಿಯ ದರ, ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು, ಋತುಫಲ, ಲಾಭಾಳಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ದುಸ್ಸಾಹಸ ಮುಂತಾದುವು ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನು ಕೆಡಿಸದಂತೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು ಪ್ರಯೋಗದ ಮೂಲಕವೂ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಮೂಲಕವೂ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು ; ಏದೇಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪೇಟೆಗೆ ನೆರವೀಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕೂಡಿ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಬದಗಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೇಡು ಬದಗಿದ ಮೇಲೆ ನಿವಾರಣೋಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕತೊಡಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕೇಡಿನ ಸೂಚನೆ ಹೊಳೆದು ಕೂಡಲೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮೊಳೆಯಲು ಆಸ್ವದಬಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲಸಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸ ಲೋಕವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಬೇಕು ; ಕೈಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಧಾರಾಳ ಬೇಕು ; ಸ್ವಂತಲಾಭವನ್ನೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಧನಮಂಡಲ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಂಡಲಗಳ ಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ತೊಡಕುಗಳೂ ಚಾಡ್ಯಗಳೂ ಹರಿಯುವ ಉಪಾಯವೂ ಭರವಸೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು. — ಒಳಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಡೆಯ ಸಂತೆ ಆಳುವ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿರುವ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನೂ ಸದಸ್ಸರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕೊಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟರೆ ಲೋಕವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವುದು. ಅದೂ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು ಮತ್ತು ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಹೂಡುತ್ತ, ಆಯಾದೇಶದ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆಯಾ ದೇಶದ ಧನ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತ, ಸ್ವಂತಲಾಭಕ್ಕೆ ಅವುಗಳೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಮಾಡದೆ, ಒಟ್ಟು ಪ್ರಪಂಚದ ಚಿನ್ನದ ನಿಧಿಯನ್ನು ಆಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯುವಂತಾದರೆ, ಅವರೆಲ್ಲರ ಸಾಲಗಳಿಗೂ ವಿಮೋಚನೆ ತರುವ ಏರ್ಪಾಡು

ಮಾಡುತ್ತ ವ್ಯವಹರಿಸಿದರೆ ಹಣಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ತೊಂದರೆಗಳು ತೊಂದರೆಗಳು ಸಿವಾರಣೆಯಾಗುವವು.

* ಈಗ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ (೧೯೩೦) ಬೇಸಲ್ ಒಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸೆಟ್ಟ್ಲೆಮೆಂಟ್ಸ್ (B.I.S.) ಎಂಬ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಯೂರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವ ಯುದ್ಧದ ಸಾಲ, ಯುದ್ಧದ ದಂಡಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಲೂ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅಮೇರಿಕದವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಲೂ ಇದೆ. ಇದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ರಚನೆಯನ್ನೂ ಇನ್ನಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಇದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಒಟ್ಟು ಧನಮಂಡಲದ ಸರ್ವಸ್ವಕ್ಕೂ ಹರಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಮಂಗಳವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಲಭವಾದೀತು.

ಪ್ರಕರಣ ೧೦

ಸರಕಾರದ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳು

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದ ಆರ್ಥಮಂಡಲವನ್ನೂ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿ ಜನರ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕೆಲಸ ಆ ದೇಶದ ಸರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಜಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಆದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅರಕ್ಷವಾದ ಸರಕಾರ ವ್ಯರ್ಥ. ದೇಶವನ್ನು ಆಳುವವರು ರಾಜರಾಗಲಿ, ಒಂದು ಶ್ರೀಮಂತ ಮಂಡಲಯವರಾಗಲಿ, ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ವರ್ಗದವರಾಗಲಿ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿ, ಸಮೈಕನ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಕರ್ಮವೂ ಪ್ರಜಾಸಂರಕ್ಷಣೆ;—ಪ್ರಜಾಹಿತ ಸಾಧನೆ. ಸರಕಾರ ಸಮಾಜದ ಕೈ; ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಣ್ಣು; ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿ; ಪ್ರಜಾಸೇವೆಗಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಂಡಲ; ಯಂತ್ರ.

ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಸ್ಥಾನ. — ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಎಧೇಯರಾಗಿರುವುದು; ಅದರ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೂ ಶಿಕ್ಷೆಗೂ ತಲೆಬಾಗುವುದು; ಅದರ ಸೆಜ್ಜೆಕ್ಕೆ ಹಣ ಒದಗಿಸುವುದು; ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬದುಕಿಸುವ ಸಾಯಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು; ಅದರ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆ ಯುದ್ಧ ಶಾಂತಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ದೇಶದ ಅಖಂಡ ಪಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸರಕಾರದ ಕಾರ್ಯರಂಗ ಜನಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಪ್ರಭಾವ ಯುತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಈಗ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಒಪ್ಪಿಗೆಗೆ ಅಧೀನವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೇ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಹಿತವಾದುದು ಒಂದೇ ಎಂದೂ ಅವುಗಳ ಹಿತ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಲ್ಲವೆಂದೂ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯ ಆಯ್ಕೆಯವರು ಬೇರೆ, ರಾಜ್ಯದ ಆಯ್ಕೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬೇರೆ

ಅಗಿದೆಯೆಂದೂ ಯಾವ ಕಾರ್ಯದ ಅವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಪ್ರಜೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಶಕ್ತಿ ಬೆಳೆದು ಫಲಕಾರಿಯಾಗುವುದೋ—ದೇಶಶಕ್ತಿ ಮನಶ್ಚಕ್ತಿ ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಗಳು ಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಯ ಬಲ್ಲವೋ—ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಸಮನಾದ ಅನುಕೂಲವೂ, ಸ್ವತಂತ್ರವೂ, ಅಧಿಕಾರವೂ, ನ್ಯಾಯವೂ ದೊರಕುವಂತೆ ಆಗುವುದೋ ಅಂತಹ ಗುರಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆಯೆಂದೂ ಎಣಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲಸ — ಹಣಕಾರ್ಯಗಳು. — ಅತಿ ಕಡಮೆಯೆಂದರೆ ಸರಕಾರ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಒಳಗಿನ ದಂಗೆ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ಸುರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಹೊರಗಿನವರ ಉಪಟಳ ದಾಳಿಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕಾಪಾಡಬೇಕು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪೊಲೀಸ್ ಶಾಖೆ, ಸ್ಪೆಸ್ಸಿ ಶಾಖೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವರ್ಗಗಳು ಏರ್ಪಡಬೇಕು. ಈಗಿನ ಜೀವನ ದಲ್ಲಿ ವರ್ಷ ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಪ್ರಚಾರಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಇದು ಸರಕಾರದ ಕೆಲಸ, ಇದು ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಹಣ ಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದವರು ಯಾರು? ಜನ. ಅವರು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹಣವೆಲ್ಲೆಂದ ಬಂದೀತು? ತನ್ನ ಪೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹಣ ಬೇಕು; ದೇಶದ ಸುರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಹಣ ಬೇಕು; ಯುದ್ಧದಿ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬದಗಿದರೆ ಅವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಹಣ ಬೇಕು; ಹಿತಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಹಣ ಬೇಕು; ಕಾರ್ಯರಂಗ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪೆಚ್ಚಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪರಿಣಾಮದವಾಗುವುವು; ಆ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾಗುವುವು. ಅವುಗಳೊಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧ ವಿದೆ. ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಲೇವಾದೇವಿ ಪ್ರಸಂಚಕ್ಕೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಜನವರ್ಗದ ಹಿತಕ್ಕೂ ಸರಕಾರದ ಧನಕಾರ್ಯ ಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಂದುವರಿದ

ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ವೆಚ್ಚಗಳು ಯಾವ ಮುಖವಾಗಿರುತ್ತವೆ? ಆ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರ ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ? ನೇರವಾಗಿ ತಾಸೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆಯೇ? ಯಾವುದಾದರೂ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದೇ? ಯಾವ ಯಾವ ವೆಚ್ಚಗಳ ಆಳತೆ ಎಷ್ಟಿರುವುದು ಸರಿ? ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಯಾವುವು? ಸರಕಾರದ ವರಮಾನದ ಬಾಬುಗಳು ಯಾವುವು? ವರಮಾನವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ರೀತಿ ಹೇಗೆ? ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಗುರಿಯೂ ಸಾಧನವೂ ಯಾವ ಮುಖವಾಗಿರಬೇಕು? ಸರ್ವ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯೇ? ಜನರ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವ ಶಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು ಎಂಬ ಲೆಕ್ಕವೇ? ಸರಕಾರದ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಯಾವ ಜನರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯುವುದು ಎಂಬ ಎಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆಯೇ? ಸರಕಾರದ ಧನಕಾರ್ಯದಿಂದ ದೇಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ವಿಸ್ತರಣೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಹಂಚಿಕೆ, ಫಲಭೋಗ ಇವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉತ್ತೇಜನ, ತಡೆ, ಸಷ್ಟಿ ಉಂಟಾಗುವುವು?—ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಚಾರ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಅನುಕೂಲ ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತೆಯೂ, ಯಾವ ತೊಂದರೆ ಕಡಮೆಯಾಗುವಂತೆಯೂ, ವೆಚ್ಚ ಪದ್ಧತಿ — ವರಮಾನ ಪದ್ಧತಿ ಏರ್ಪಡಬೇಕು? ಇತರ ದೇಶಗಳ ವರ್ತನದಿಂದ ದೇಶದ ಒಳಗಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಸರಕಾರದ ಹಣಕಾಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೆಡದಂತೆಯೂ, ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಪ್ರಯೋಜನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಒದಗುವಂತೆಯೂ ವೇಗ ರಚಿಸಬೇಕು — ಎಂಬವು ಈ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು.

ವೆಚ್ಚದ ತತ್ವ.— ಈಗ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸರಕಾರಗಳ ವೆಚ್ಚ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ವೆಚ್ಚ ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ, ವೆಚ್ಚ ಏರಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ — ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಹು ಪೇಳಿ ವ್ಯಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗುವುದು. ಕೆಲವು ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ದೀನದುರ್ಬಲರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ

ಸೆರೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳವರೊಡನೆ ತಮಗೂ ತಮ್ಮ ದೇಶಸ್ವರಿಗೂ ಸಹಾಯವ ಸೃಷ್ಟೋಟಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಲ ಕೀಳಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ನೂತ್ನದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ರಾಷ್ಟ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಸೃಷ್ಟೋಟಿಯಲ್ಲಿ ತೇಗಡೆಯಾದ ಹೊರತು ಸಿಸ್ತಾರಪಲ್ಲವಾಗುವುದು.

ವೆಚ್ಚದ ವಿವರ-ಬಾಬುಗಳು.—ರಾಜ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ; ಸುಖ ಸಂತೋಷ ಪುರೋಭವ್ಯವ್ಯುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂದು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಬಿಡು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸುವರು.

ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ವೆಚ್ಚದ ಫಲ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆ.—ಸೈನ್ಯದ ಸಜ್ಜೆ ; ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇವು ಒಳದೇಶದ ಸುರಕ್ಷಣೆಯ ಮಾರ್ಗ. ನ್ಯಾಯದ ಆಡಳಿತ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಹೊರತು ಬಲಿಷ್ಠ ಆಧುನಿಕರಾಗಳ ರಾಜನಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗುವ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ಏರ್ಪಡಬೇಕು. ದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಿಬ್ಬಂದಿ, ಸುರಕ್ಷಾರವ ವೆಚ್ಚ ; ನಾಯಕ ಭಾರಿಗಳ ವೆಚ್ಚ ; ಮುಲ್ತು ನೌಕರ ವರ್ಗ ; ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲ, ಶಾಸನ ಶಾಖೆಗಳು ;—ಸರಕಾರ ನೌಕರರ ಸಂಬಳ ಸಾರಿಗೆ, ಭತ್ಯೆ ; ದೇಶದ ಸಾಲಗಳ ಆಸಲು ಬಡ್ಡಿಗಳ ತೆರಾಣೆ ; ಸಾಲದ ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚ ; ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಉತ್ತೇಜನಕ್ಕೆ ಸೇರವಾಗಿ ಮಾಡುವ ವೆಚ್ಚ ; ನಾಣ್ಯದ ಚಲಾವಣೆ ; ಕೈಗಾರಿಕೆ ಇಲಾಖೆ ; ಅಂಚೆ, ಮುಂತಾದ ಇಲಾಖೆಗಳು — ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸರಕಾರ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಜನಾರೋಗ್ಯ, ವಿದ್ಯಾಪ್ರಚಾರ, ನೌಕರರ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಬಡತನದ ನಿವಾರಣೆ, ಸಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸೇವೆ ಮುಂತಾಗಿ ಉಚ್ಚ ಬಾಬುಗಳಿರುವವು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಜೊತೆಗೆ ಜನವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಏಕಮತೆಗಳಾಗಲಿ ಅನ್ಯಾಯಗಳಾಗಲಿ ನೋಡತು ಬೆಳೆಯದಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ವೆಚ್ಚದ ಫಲ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ :—ಸಾಲದ ಆಸಲನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಸರಕಾರ ಹಂಚುವುದೆಂದರೆ, ಜನರು ತೆರಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ತೆತ್ತ ಹಣ ಜನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೊಟ್ಟವರಿಗೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು ; ಆದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು

ವರ್ಗದವರ ಕೈಗೆ ಸೇರಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದೀತು. ಆದನ್ನು ಅವರು ವುಸು ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೂಡುವಂತಾಗಬಹುದು. ರೈಲ್ವೆ, ನೀರಾವರಿ ಕೆಲಸ ಮುಂತಾದುವಕ್ಕಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದರೆ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಸಮಾಜದ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಶೋಧನೆಗೂ, ಹೊಸ ಯಂತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೂ ವಿದ್ಯಾಶಾಖೆಗೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದರೆ ಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೂ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೂ ಸಾಧನವಾಗುವುದು. ಪ್ರಚಾರೋಗ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಿದ್ಧೋಗ್ಯನಿವಾರಣೆ, ಕಾಯಿಲೆ ಮುಖ್ಯಗಳ ವಿಮೆ, ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚವಾದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಜೀವನ ಸೌಕರ್ಯವೂ ಕ್ಷೇಮವೂ ಹೆಚ್ಚುವುವು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಆಡಳಿತದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ, ಸೈನ್ಯರಚನೆ, ಯುದ್ಧದ ಸಜ್ಜೆ, ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೇ ವೆಚ್ಚದ ಬಹು ಭಾಗ ಹೋದರೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಷ್ಟು ಸಫಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.*

ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ವರಮಾನ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? — ಧನಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಣ್ಣು. — ಇಷ್ಟಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಎಷ್ಟನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಯಾವ ರೀತಿ ಕೂಡಿಸಬೇಕು? — ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದು. ಕೆಲವರಿಗಾಗಿ ಸಂಪಾದನೆ; ಕೆಲವರಿಗಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರ. ಯಾರಿಂದ ಎಷ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು? ಯಾರಿಗಾಗಿ ಎಷ್ಟು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದು? ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಜನ ಉಂಟೆ? ಬಡವರ ಪ್ರಯೋಜನದ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವೂ ಭಾಗ್ಯವಂತರ ಯೋಚನೆ ಮುಖ್ಯವೋ? ಎಂಬ ಯೋಚನೆ ಹಾಯುವಾಗ ಯಾರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ವಶೀಷವಾಗಿ ಸರಕಾರ ವರ್ಗದವರೊಡನೆ ಅವರ ಆಸಕ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ. ಬಡವರಿಂದ ತೆಗೆದು ಧನಿಕರ ಧನಿಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುವುದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದೂ, ಭಾಗ್ಯವಂತರಿಂದ ತೆಗೆದು ಬಡವರ ಬಡತನದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೀಗುವುದು ಅಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂದೂ ಎಣಿಕೆ ಬರುವುದೂ ಸಹಜವೇ. ಇಬ್ಬರಿಂದಲೂ ಹಣ ವತ್ತವಾಗ ಯಾರ ಕಷ್ಟ ಎಷ್ಟು ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ೫-೧೦ ರೂ. ಜಿಲ್ಲೆ ಧನಿಕರಿಗೆ ಕಡವೆ. ಬಡವನಿಗೆ ೫ ರೂಪಾಯೆಂದರೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ

* H. Dalton . Public Finance.

ಮೊತ್ತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಣವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಕಣ್ಣಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತು ಜನನಗದದಲ್ಲಿನ ಸಕಲರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದುದು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸುಲಭವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ, ವ್ಯಯ ಕೇವಲ ಸುರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದೆಯೇ? ಜನರ ಉತ್ಪತ್ತಿಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆಯೇ? ಜನಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಿದೆಯೇ? ಅಥವಾ ಅಂತಸ್ತು ಅಂತಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಚಾರವಾಗುತ್ತಿರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೇ? ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಇಂದಿನ ಸುಖವನ್ನೂ ಅನುಕೂಲವನ್ನೂ ಮಾತ್ರವೇ ನೋಡದೆ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ತಲೆಗಳವರಿಗೂ ಅನುಕೂಲ ದೊರೆಯಲೆಂದು ಧನಾಧಿಕಾರಿ ಅಯ್ಯವ್ಯಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ವ್ಯಯದಿಂದಲೂ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಲೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಜದ ಸಮತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು ಈಗಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವೇ. ಮೀರೆ ಸರಕಾರದ ಆಯ ವ್ಯಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆ ಜನರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಬಹುದು, ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆ ಜನರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟಸಂಕಷ್ಟಗಳಾಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಗಮನ ಇರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಧನಾಧಿಕಾರಿ ಅಯ್ಯವ್ಯಯ ಪಟ್ಟಿಯ ಏರ್ಪಾಡದ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುವನು. ಅಗುವನೇನು?—ಅಗಬೇಕು ಗೊತ್ತು. ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವವೂ ಪರಿಣಾಮವೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವೆಂದು ಈಗ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಅದಾಯದ ಮೂಲಗಳು — ಮುಖ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳು. — ಸರಕಾರದ ಅದಾಯ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಒಂದೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. (೧) ಸರಕಾರದ ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿ (ಉದಾ:— ಭೂಮಿಕಾಣಿ, ಕಾಡು, ನದಿ, ನಾಲೆ, ಗಣಿ, ಇತ್ಯಾದಿ); ರೈತಾಪಿ ಜನರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಜಮೀನುಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆ; ಕೊಂಡಿಟ್ಟಿರುವ ಆಸ್ತಿಪತ್ರಗಳು;

(೨) ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸರಕಾರದವರು ಕೈಕೊಂಡು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಕೆಲಸಗಳ ಆದಾಯ (ಉದಾ:-ರೈಲ್ವೆ, ದೀಪ, ನೀರು, ಅಂಚೆ, ಮುಂತಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಬರುವ ಆದಾಯ); (೩) ಅವರು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ವಿಶೇಷ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಜನರು ತೆರುವ ಹಣ (ಉದಾ:-ಸ್ವಾಮ್ಯ, ರೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಪರಮಾನ); (೪) ತೆರಿಗೆ ತೆರಾಣಿ, ಸುಂಕ ಮುಂತಾದ ಕರಗಳ ಆದಾಯ; (೫) ಸಾಮಂತರೂ ಇತರರೂ ತೆರುವ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆ; ಯುದ್ಧ-ಜಯಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಬರುವ ದಂಡಗಳು; ಆಪರಾಧಗಳ ಮೇಲೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಹೊರಿಸುವ ದಂಡಗಳು; (೬) ಹಣವನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರುವುದರಿಂದ ಕೈಗೆ ಬರುವ ಹಣ; (೭) ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಬಸ್ತಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಜನರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲಗಳು; (೮) ಧನಿಕರ ಮರಣಶಾಸನ ಅಥವಾ ದಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಖಜಾನೆಗೆ ಬರುವ ಹಣ, ಈ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಆದಾಯ ಕೈಗೆ ಬರುವುದು. ಎಂದರೆ, ಸ್ವಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಬರುವ ಹಣ; ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳಿಂದ ಎತ್ತುವ ಹಣ; ಸಾಲಗಳಿಂದ ತೆಗೆಯುವ ಹಣ; ಇತರ ಬಾಬುಗಳವು ಎಂದು ಪರಮಾನಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.*

ಸ್ವಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಬರುವ ಹಣ ಸ್ವಲ್ಪ; ಯಾವ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದರೂ ಸಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು (ಮುಂದೆ ವರ್ಣಿಸುವಂತೆ) ಧರ್ಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಬಹುತರವಾಗಿ ಆದಾಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ.

ತೆರಿಗೆಗಳು.—ಎಷ್ಟು ಮೊತ್ತವನ್ನು ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತಬಹುದು ಎಂಬಂಶದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದವಿರುತ್ತದೆ. ಜನರಿಗೆ ಸಂಪಾದನೆ ಎಷ್ಟಿದೆ? ಅವರ ವೆಚ್ಚಗಳ ಅಗತ್ಯ ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ ಅವರ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವ ಶಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು? ಯಾವ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯೂ ಅವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ

* ಅವುಗಳನ್ನು ಜನರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವಾಗುವುದೋ ಆ ವೆಚ್ಚ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಉಳಿಯುವ ಹಣವೇ ನಿವ್ವಳ ಪರಮಾನ. ಯಾವ ಆದಾಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಖರ್ಚಾಗುವುದೋ ಅಂಥದನ್ನು ಸರಕಾರಗಳವರು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಎಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರೋಧವೂ ಆಗುವವು? ಯಾವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಅನ್ಯಾಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ? —ಯಾವುದನ್ನು ಸೇರವಾಗಿ ಜನರಿಂದ ಎತ್ತಬೇಕು? ಯಾವುದನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಎತ್ತಬೇಕು? ಯಾವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮೊತ್ತದ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬಹುದು? ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ್ಯೂ ಜನರಿಗೆ ಬಹು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅನ್ಯಾಯವೂ ಕೇಡೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವಂತೆಯೂ, ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಸಮತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ರೂಢಿ. ಹೀಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸರಕಾರಗಳವರು ಪರಮಾನುಷ್ಠಾನ ರೂಪಿಸುವರು.

ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರದ ಹಂಚಿಕೆ.—ಅಲ್ಲದೆ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಾಣದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದರ ಮೊರೆ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೂ ದುರ್ಭಾರವಾಗಿ ಮೊತ್ತದ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಅತಿ ಕಡಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನರಿಗೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ದರದ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕುವುದು; ಅಥವಾ ಅತಿ ಕಡಮೆ ದರದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ ಆ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು. ಕಡಮೆ ಜನರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ದರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಗಳು ಸೇರವಾದ ಪರಮಾನುಷ್ಠಾನ ತೆರಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುವ ತೆರಿಗೆಗಳು. ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಂದ ಎತ್ತುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ತೆಗೆಯುವಂಥವು ಎಷ್ಟು ಬಹುದು. ಜನಗಳಿಂದ ಸೇರವಾಗಿ ಎತ್ತುವಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವಯಾರ್ಜಿತವೇ, ಇತರರಿಂದ ಬಂದದ್ದೇ, ಕುಟುಂಬೀಯ ಸಂಪಾದನೆಯೇ, ಅನಿವಾರಿತನ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬೀಯಲ್ಲದವನ ಪರಮಾನುಷ್ಠಾನ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಡವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಒಡಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಸುಲಯದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅನವರದ ಯೋಗ್ಯತೆಗೂ ಶಕ್ತಿಗೂ ತಕ್ಕಂತೆ ತೆರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ತೆರಿಗೆ ಬದ್ಧ ಜನರೇ ಸೇರವಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ಕೆಲವು; ಇತರರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬರುವುದು ಕೆಲವು. ಹೀಗೆ ಬಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿನ ತೆರಿಗೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ

(ಉತ್ತಮವಾದ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ) ಎಲ್ಲ ಒಗೆಯುವೂ ಇರುವುವು; ಒಂದರ ಕಷ್ಟಸಿಷ್ಟರ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರ ಅನುಕೂಲ ಮೃದು ಮಾಡುವುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯರಾದ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದರೂ ಒಟ್ಟು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲದೊರೆತರೆ ಸರಿ ಎಂಬ ಭಾವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಬಿಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಗಳ ಸೌಲಭ್ಯ.—ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಹಾಕಲಿ, ಜನರ ವರಮಾನದ ಮೇಲೆಯೇ ಹಾಕಲಿ, ಸಿಜವಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ತೆರುವವರು ಮನುಷ್ಯರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕೈಗಾರಿಕೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಜನರಿಂದ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಗಳೇ ಬಹಳ: ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ಸಂಪತ್ತಿನಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ತೆರಿಗೆ, ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಮರಣ ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಬಂದ ಹಣದ ಮೇಲೆ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆ, ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದ ತೆರಿಗೆ, ಇವೇ ವಿಶೇಷ. ಇವನ್ನು ಎತ್ತುವುದು ಸುಲಭ. ಯಾರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆ ಹಾಕಬೇಕು? ಯಾವ ರಿಯಾಯಿತಿ ತೋರಿಸಬೇಕು? ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು? ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿ-ವಿವೇಚನೆ ತೋರಬೇಕು? ಎಂಬುದು ಈ ಒಗೆಯ ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಭ. ಕುಳಿದ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕುವುದೂ ಸಾಧ್ಯ. ತೆರುವವನ ಆಸ್ತಿ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ, ಕಡಮೆಯಾದರೂ, ಆತನು ತನ್ನ ಕಿರುವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಿ ಅಗತ್ಯವಾದುವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನುಕೂಲ ಬದಗುವುದು.*

ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ಹೊರುವವರು ಯಾರು?—ತೆರಿಗೆಗಳು ಕಡೆಗೆ ಯಾರ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊರುವುವು (Incidence) ಎಂಬುದೂ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾದ್ದು. ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ಮುಂತಾದ ನೇರವಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು

* ಆದರೆ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬದಗುವ ಬಂಡವಾಳ ಕಡಮೆಯಾಗದಂತೆ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಂಸಾರವಿವಿಧ ರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಸಂಸಾದನೆಯ ಇಚ್ಛೆ ಕಡಮೆಯಾದೀತು, ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಹಣ ಕೂಡಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯೂ ರಕ್ತಿಯೂ ಎರಡೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವವು. ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಮಾಜ ಸಮತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ರೀತ್ಯಾ ಅಂಥ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಾತು ಬೇರೆ.

ದೇಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಕಾರದವರೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಲಾಭಗಳನ್ನೂ ತಾನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕುರಿತು.

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಯುಜಮಾನನ ತಲೆಯಮೇಲೆಯೇ ಬೀಳುವುವು ; ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಎತ್ತುವ ಕರಗಳು ಬಹುವಾಗಿ ಇತರರ ಮೇಲೆ—ಅವನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರ ಮೇಲೆ ಹೊರುವುವು. [ಉದಾ.—ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ, ಹೆಂಡದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ತೆರಿಗೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಡಮೆಯಾಗಬಹುದು, ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಸೇವನೆ ಕಡಮೆಯಾಗಬಹುದು ; ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಿ ಇಂಥವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಬೀಳುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಏಷಯದ ಬಳಹೊಕ್ಕು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರೂ ಸೇವಿಸುವವರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಹೊರಬಹುದು. ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಇವರು ಸೇವನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ತೆರಿಗೆಗೆ ವರಮಾನವಿಲ್ಲವಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದ ಸರಕಾರ ಜೋಲುಮುಖ ಹಾಕಬೇಕಾಗುವುದು. ಸೇವಿಸುವವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥ—ಸಾರಾಯಿ, ಅಲೂಮು, ಇತ್ಯಾದಿ—ಸಿಕ್ಕದಿರುವಾಗ ತೆರಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು.] ದಿನಚರಿಯ ಅವಶ್ಯಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಜನರು ತೆರುವರು. ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಭೋಗವೂ ಅದರ ಜಿಲ್ಲೆ ಏರಿಂದಂತೆ ಏರಿ ಇಳಿದಂತೆ ಇಳಿಯುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರ ಮೇಲೂ ಸೇವಿಸುವವರ ಮೇಲೂ ಹಂಚಿ ಬೀಳುವುದು.

ತೆರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲೆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅನೇಕರು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುತ್ತ ಅವರವರಲ್ಲೆಯೇ ಮಾರಾಟದ ಪೈಪೋಟಿ ಬಹಳವಿದ್ದರೆ, ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರೂ ಮಾರಾಟಗಾರರೂ ಹೊರುವಂತಾಗುವುದು. ದೊರೆವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರು ಸ್ವರ್ಭಾಸುವಾಗ ತೆರಿಗೆಯ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಹೊರಗಿನವರೇ ಹೊರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಮಾರಾಟದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವಿರುವಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ—ಪದಾರ್ಥದ ಬಳಕೆಯೇ ಕಡಮೆಯಾದ ಹೊರತು ಅಥವಾ ಬದಲು ಪದಾರ್ಥ ಸಿಕ್ಕುವವರೆಗೂ—ಉಪಯೋಗಿಸುವವರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊರಬೇಕಾಗುವುದು.

ಸಾಮಾನ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದ ತೆರಿಗೆಗಳು ಬಡವರ ಮೇಲೆ ಅವರ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿ ಬೀಳುವುದೆನ್ನಬಹುದು. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ

ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಅಲ್ಲಿನ ಹೊರೆ ಸಾಧಾರಣರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೀಳುವುದು.* ಆದರೆ ಅಂಥವರೂ ಸರಕಾರದ ಖಜಾನೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂದಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿದಾಗ ಈ ರೀತಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲು. ಅದು ತೆರಿಗೆಯಂತೆ ಕಾಣುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥದ ಬೆಲೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗದಿರುವವರೆಗೂ ಅವರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾವಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಸೇವನೆ ಯಾವಯಾವ ಜನ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ನೋಡಬೇಕು. ಬಟ್ಟೆನಲ್ಲ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ಆಸ್ತಿಗಳ ತೆರಿಗೆ, ಸಾಮಾನುಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲ, ಕರಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡುವಾಗ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕಾಣಿಸದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಗಣನೆಗೆ ಬರುವುವು ಎಂಬುದನ್ನೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು.

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಿರುವ ಕಡೆ ನೇರವಾಗಿ ಧನಿಕರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ತೆರಿಗೆಗಳು ಅನೇಕ. ಆ ಹಣ ಬಡವರ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಕೆಲವರು ಆಗಸನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ದೊಂಬನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೇಕೆ ಕೊಡಬೇಕು? ಇವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹಣದಿಂದ ಅಲಸರೂ ಅಯೋಗ್ಯರೂ ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೊಂದಬೇಕು?—ಅದೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ತೆತ್ತು? ಎಂದು ಕೇಳುವುದುಂಟು. ಧನಿಕರು ಸರಕಾರದ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರದಿಂದ ಬಡ್ತಿ ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು. ಜನರಿಗೆ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿ, ಆಸ್ತಿವಿಭಾಗ, ಒಪ್ಪಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಮರಣ ಶಾಸನಗಳ ಹಕ್ಕು, ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವವರು ಸರಕಾರದವರು. ತಂದೆಯೋ ತಾತನೋ ದೂರದ ಬಂಧುವೋ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ

* ಅವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದಿನಚರಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಕೇವಲ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾಗಿಯೇ (Luxuries) ಭಾಗ್ಯವಂತರು ಅಲಸತೆಗೆ ಬಳಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೋ ಅದರಿ, ಎಣಿಕೆ ಬೇರಿ.

ಬಂದುಕಡೆ ಸುಖವಾಗಿ ಕೂಗಿತು ತಿನ್ನು ವವರಿಗೂ ದುಂದುಮಾಡುವವರಿಗೂ, ದೇಶದ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿ, ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರ ಸೆತ್ತರಂತಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸಮಾಜ ವಾದಿಗಳ, ಮತ್ತು ಬಹುತರ ಈಗಿನ ಎಲ್ಲ ಧನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಮತ. ಅವರದ ಬತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಷ್ಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗೆ ಯುವಕಜನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಣವಿದ್ದವರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಸಾಲಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವಾಂತರ ಕಳೆದು ದೇಶ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಳಲುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಇತರರು ಓದಿನಂತೆ ಸಂಸದಾ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಮುರಿದು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಸಾಲಪತ್ರಗಳ ಬಡತನದಿಂದ ಇಂಥ ಜನ ಅಲಸರಾಗಲಿ ಅಭಿಕಾರ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ದುಷಿಯುವವರಿಂದಲೂ, ಮುಂದೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳಿಂದಲೂ ಇಂಥವರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ತೆರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ನ್ಯಾಯ? — ಎನ್ನುವರು. ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ; ಈ ವಿಷಯ ವರನಾನ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಧನಿಕರಿಗೇ ಹೋಗುವುದರಿಂದಲೂ ಆ ವರನಾನದ ಮೇಲೆ ಹಲವು ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೂಡ ವಾಗ್ಧಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಧನಿಕರ ಮೇಲೆ ಸೇರವಾಗಿ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಅತಿಯಾಗದು.

ಸರಕಾರಗಳ ಸಾಲ

ಸರಕಾರಕ್ಕೇ ಸಾಲ? — ಜನರ ಹಾಗೆಯೇ ಸರಕಾರಗಳೂ — ಕೈಗೆ ಬರುವ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಾಲದಾಗಿ, ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದು ಶಕ್ಯವಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಸಾಲವೆತ್ತುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವವು. ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಅಪ್ಪ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವ ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲದ ಏರ್ಪಾಡೂ ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಸುಸ್ಥವಸ್ಥೆಯೂ ಈಗಿನಂತಿಲ್ಲದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಾಲವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಸಮಯಕ್ಕೂ, ರಾಜರ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೂ ಬಹುವಾಗಿ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಧನಿಕರಿಂದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು; ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸಾಲವನ್ನು

ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ; ಮೇಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹಣವನ್ನು ಅಮೇಲೆ ಕೊಡುವೆವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ; ಅಥವಾ ಅರಮನೆಯ ಜವಾಹರಿ ಯನ್ನೂ ರಾಜನ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅಡುಪಟ್ಟು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅರಸನ ಸ್ವಂತ ಸಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೂ ಸಾಲವೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು ; ಸಾಹುಕಾರರು ಶೆಟ್ಟಿ ವರ್ತಕರು ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಸುಲುದು ದುಡ್ಡನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕಾರ್ಯರಂಗ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ ಆರಸರ ಆಯವ್ಯಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಏರ್ಪಾಡು ಉಂಟಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಸ್ವಾಧೀನತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿದುದರಿಂದ ಈ ಸಾಲದ ವ್ಯವಹಾರ ಬೇರೆ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಈಗ ಸಾಲವಿಲ್ಲದ ಸರಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ; ಸರಕಾರದ ಸಾಲಗಳು ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಮೊತ್ತ ಎಷ್ಟು? ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ? ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಿಕ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನಕರವಾದ ಭಾಗ ಯಾವುದು? ಅಲ್ಲದ್ದು ಯಾವುದು? ಸಾಲವನ್ನು ಶಾಂತಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಯುದ್ಧ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೇಗೆ ಎತ್ತುವರು? ಸಾಲಕ್ಕೆ ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ವೆಚ್ಚ ಎಷ್ಟು? ಅಸಲನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ತೀರಿಸಲು ಸರಕಾರ ದವರು ಯಾವ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು? ಸರಕಾರದ ಸಾಲ ಗಳಿಂದಲೂ ಅವನ್ನು ಹರಿಸುವ ಕ್ರಮದಿಂದಲೂ ನೀತಿಯಿಂದಲೂ ದೇಶದ ಉದ್ದೋಗ, ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಂವತ್ತಿನ ಹಂಚಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹಣ ಒದಗುವ ಸೌಲಭ್ಯ—ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗುವುದು? ಬಡ್ಡಿಯ ದರ, ಧಾರಣೆವಾಸಿ, ಎದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳುಂಟಾಗುವುವು? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದು.

ಅಗತ್ಯ.—ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಬಂದು ಹದದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯ ವಾದರೂ, ಅತ್ಯಗತ್ಯ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೇ ಸಾಧಾರಣ ವರಮಾನ ಯಾವೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಾಲದೆ ಹೋಗಬಹುದು. * ಸರಕಾರದ ಆಸ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದಲೂ ಬರುವ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆ ಬಂದು ವೆಚ್ಚವನ್ನು

* ಅಂತಹ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಲ ಮೊದಲಾಗುವುದು.

ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಗಾದರೂ ಹಣ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಮಳೆ ಬೆಳೆ ಸರಿಯಾಗದಿರುವುದು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ರಾಜಸೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಗಳಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಷ್ಟವೂ ತಡೆಯೂ ಬರುವುದು; ಎಣಿಕೆಗಿಂತಲೂ ತೆರಿಗೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು; ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಅತಿಯಾಗಿ ಇಳಿಯುವುದು ಅಥವಾ ಏರುವುದು; ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಇತರರ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದಲೂ, ನೊಂದಲ್ಪ ಪೇಟೆಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ, ಹೊರಗಿನವರ ಧನಸೀತಿ ರಾಜಸೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ನಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸುವುದು; ಕ್ಷಾಮ ಸೇಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಮಗಾರರ ಮುಷ್ಕರಗಳಿಂದಲೂ ಅಸಿರಿಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು; ಅಸಿರಿಕ್ಷಿತವಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ವೆಚ್ಚವುದು; ಯುದ್ಧ, ಕ್ರಾಂತಿ, ಉಂಟಾಗುವುದು; ಹೊಸದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಥವಾ ಅರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು; ಸ್ವದೇಶದವರ ಪ್ರೋಟೆಕ್ಷನ್ ತಕ್ಷಿ ತಗ್ಗಿದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರವಾಗಿ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನೂ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು; ಕೃಷಿಗಾರರಿಗೆ ಕೃಷಿವದ ಅವರಣವನ್ನು ಹಸನುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಅವರ ದೇಹತಕ್ಷಿ ಮನಶ್ಚಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕಾಗುವುದು; ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇಮಲಾಭಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಯಂತ್ರವೂ ಲಾಭಪೋರರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಜನರು ಪೇಚಾಟಕ್ಕೂ ತೊಂದರೆಗೂ ಈಡಾಗದಂತೆ ಜನರ ಬಾಳನ್ನು ಎತ್ತ ಬೇಕಾಗುವುದು—ಮುಂತಾದ ಎಷ್ಟೋ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚಗಳು ವೆಚ್ಚ ಬೇಕಾಗುವುದುಂಟು. ಅತಿ ಅಪಸರವಿದ್ದಾಗ ಹೊಸದಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಬರುವ ಹಣಕ್ಕೆ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅನರ್ಥವೂ ಸಮಸಾರವೂ ಆಗುವ ಹಾಗಿರಬಹುದು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಆಗಿನ ಉಪದ್ರವದ ಸಿವಾರಣೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ತಲೆನಾಸವರಿಗೂ ಉಪಕಾರವೂ ಶಾಂತಿ ಸುರಕ್ಷಣೆಗಳೂ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಅವರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನು ತೆರಿಗೆ; ಈಗಿನವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೆ ತೆರಿಗೆಗಳ ಎಲ್ಲ ಭಾರವನ್ನೂ ಹೊರಿಸಿ ಅವರ ರಕ್ಷವಸ್ತ್ರೇ ಹೀರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದೂ ಮಂತ್ರಿವರ್ಗದವರು ಯೋಚಿಸಬಹುದು.

ಆದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸರಕಾರಗಳವರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಸಾಲವೆತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ (೧) ವರಮಾನದ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ, (೨) ದೇಶ ಇತರರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೋಗಬೇಕಾದಾಗಲೂ ಅಥವಾ ಪರರ ದಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆದು ದೇಶದ ಬದುಕನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕಾದಾಗಲೂ, (೩) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇಮಸಾಧಕವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾದಾಗಲೂ ಸಾಲವೆತ್ತುವರು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಸಾಲಗಳಲ್ಲಿ (೧) ಮೊದಲನೆಯ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಸಾಲ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯದು; ತೆರಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಹಣ (ಖಜಾನೆಗೆ) ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ತೀರಿಹೋಗುವುದು. (೨) ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಸಮಯಕ್ಕೂ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿರಲೆಂದು ಚಿನ್ನದ ಸಿಂಧಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಿಂಧಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಅನುಕೂಲಗಳೂ ಸ್ಥಾನಿತೆಯೂ ತಿಳಿದು ಆ ಪದ್ಧತಿ ನಿಂತಿದೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಅಗತ್ಯವಾಗುವ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ತಕ್ಷಣ ಹಣ ಬದಗಬೇಕು. ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ತಡೆಯುವಹಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ನೋಟನ್ನು ಅಷ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡಾದರೂ ಸಮಯವನ್ನು ತೂಗಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆಹಾರ, ಬಟ್ಟೆಬರೆ, ಔಷಧಿ ಸೌಕರ್ಯ, ಮದ್ದುಗುಂಡು ಫಿರಂಗಿ ಮುಂತಾದ ಜೀವನಾಶಕ ಯಂತ್ರಗಳು, ಯಾಸವಾಹನ ಸಾಮಗ್ರಿ, ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚ—ಎಲ್ಲ ರಣಸಜ್ಜಾ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬದಗಬೇಕು; ಒಂದಕ್ಕೆ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಿರಬೇಕು. ಆಗ ತೆರಿಗೆಗಳು ಸಾಲವು. ಈಗಿನ ಯುದ್ಧಗಳ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸಿಂಧಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟರೆ ತಾನೇ ಸಾಕು? ಆದ್ದರಿಂದ ಕಡಮೆಯೆಂದರೆ ಸಾಲವೇ ಗತಿಯಾಗುವುದು. (೩) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಯಾಸವಾಹನ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಎತ್ತುವ ಸಾಲಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟು. ಅಂತಹ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಖಾಸಗಿ ಸಾಯುಕಾರರು ಕೈಕೊಂಡರೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ, ಸರಕಾರ ಕೈಕೊಂಡರೂ ಅದಿಲ್ಲ ದೊರೆಯುವುದು. ಎಲ್ಲಿನವರೆಗೆ ಖರ್ಚು ಕಳೆದು

ಅದಾಯ ಬರುವುದೋ ಅಷ್ಟು ಬಂದರಂತೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದರಮೇಲೆ ಬಡ್ತಿ, ಕೆಲಸದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ವೆಚ್ಚ, ಏರ್ಪಡಿಸೆಯ ಹಣ, ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೆ ವುನಃ ಜನರಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಬಿಡುತ್ತಾಗುವುದು. ಕಡಮೆಯಿಂದರೆ ಸಾಲ ತನ್ನ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ತಾನು ಗಳಿಸಿ ತರುವಂತಾಗಬೇಕು. ಅಥವಾ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದು ಕೆಲಸದ ನಷ್ಟ ಅಥವಾ ಕೊರತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಇನ್ನೊಂದರ ಅಂಶ ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟು ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಸರಕಾರದ ಧನಸ್ಥಿತಿ ಕೆಡದಂತಾದರೂ ಆಗಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಬೇಕಾದರೂ ಸಾಲವೆತ್ತಿ (ಯುದ್ಧಾದಿ ನಾಶ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕೇಡೆ?) ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉದ್ಯೋಗ ನಿರ್ವಾಹ, ಜನರ ಆರೋಗ್ಯ, ಸಾಧನೆ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಸಮಾಜ ಸೇವೆ, ವಿಸ್ತಾರದ ವಿಹಾರ ಕಲ್ಪನೆ, ರಸ್ತೆ ರೈಲು ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಿರ್ವಾಹ, ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು, ಮುಂತಾದ ಬಾಬುಗಳಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬುದು ಈಗ ಹಲವರ ಮತ.

ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ನಿರ್ವಾಹಗಳು.— ಬಡ್ತಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ; ಅಸಲು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಸರಕಾರದವರು ಸಾಲ ಎತ್ತಬಹುದು; ಅಥವಾ, ಎತ್ತಿದ ಹಣವನ್ನು ತೀರಿಸದೆಯೇ ಹೋಗಿ ಬಹುದು. ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಯಾವ ಬಗೆಯ ನಿರ್ವಾಹವೂ ಮಾಡದೆ ಎತ್ತುವ ಸಾಲ ಈ ಎರಡನೆಯ ಬಾತಿಗೆ ಸೇರಿದುದು. ಸರಕಾರದವರು ಆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಅಸಲು ಬೆಲೆ ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಜನರು ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಸಾಗಿಸುವರು, ಪಾರುವರು, ಅಷ್ಟೇ. ಅವು ಬಂದು ಬಗೆಯ ತೆರಿಗೆಗಳೇ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಬಡ್ತಿ ಅಸಲುಗಳ ನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಎತ್ತುವ ಸಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಹದಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಸಾಲಗಳ ಅಸಲನ್ನೂ ಬಡ್ತಿಯನ್ನೂ ತೀರಿಸಲು ಗೊತ್ತಾದ ರಾಶಾದಾಯ ವಿನಾಶ ಆಗುವುದು ಎಂದೋ; ಬಂದು ಸಿಫಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದೋ; ಗೊತ್ತಾದ ಬಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದೋ; ಸರಕಾರದ ಸಾಧಾರಣ ವರಮಾನದಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ಸಾಲದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನೀಗುವ

ರೆಂದೋ ಮಾತಿರುವುದುಂಟು. ಈ ಒಪ್ಪಂದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲದ ಗಡು ಮುಖ್ಯ. ಇಂತಹ ಕಾಲದ ಒಳಗಾಗಿ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ತೀರಿಸುವೆ ವೆಂದು ಹೇಳಿ ತೆಗೆದ ಸಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ (Terminable Annuities) ಉಪ ಜಾತಿಗಳಿರುವುವು. ಇಂತಹ ಸಾಲಗಳು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹರಿದರೂ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಜನರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರ ಬಹಳ.

ಸಾಲ — ತೆರಿಗೆ. — ಸಾಲ ಯಾವುದೇ ಆಗಲಿ ಸಾಲಕ್ಕೂ ತೆರಿಗೆಗೂ ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಉಂಟು. ಸಾಲದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಬಲಾತ್ಕಾರವಿಲ್ಲ. ಹಣಗಾರರು ಮಾತ್ರ, ಇಷ್ಟು ಬಂದರೆ ಸಾಲಕೊಡುವರು. ತೆರಿಗೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ತೆರಲೇಬೇಕಾದ್ದು ಅದು ; ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಅದನ್ನು ತೆತ್ತೇ ತೀರಬೇಕು. ಸಾಲಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಲಕ್ಷಣವುಂಟು : ಅದರಿಂದ ಜನತೆಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದು ; ಒಂದು ವರ್ಗದವರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದವರ ಕೈಗೆ ಸಾಗುವುದು. ಸಾಲವನ್ನು ಧನಿಕರ ಖುಷಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು ; ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿದ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಪುನಃ ಸಾಲವೆತ್ತುವರು. ಹೀಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ಎತ್ತಿದ ಹಣವನ್ನು ಈ ಧನಿಕರ ಕೈಗೆ ಸಾಗಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಆವರ ಸಾಲ ತೀರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲ, ಸಂಪಾದನೆಯೆಲ್ಲ ಧನಿಕರಿಗೆ ಆಡವು, ಈಡು, ಆಗುವುದು.

ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಿರುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲ ನಿಡುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದ ಈ ಸಾಲಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಆಗುವುವು.

(೧) ಸರಕಾರದ ಕೈಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚ ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದರೆ ಆಗ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಹಣ ಸರಕಾರದ ಕೈಗೆ ಬಂದು ಹಣದ ಪೇಟೆಗೆ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಣದ ಕ್ಷಾಮ ಉಂಟಾಗುವುದು. ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಪೇಟೆಯ ಕೈಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸರಕಾರ ಹಣವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬಟವಾಡೆ ಮಾಡಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ;

ಆಗ ನೌಕರರ, ವರ್ತಕರ, ಸ್ಪೆನ್ಸರ, ಸಾಲಕೊಟ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯಕಾರರ, ಮೇಸ್ತ್ರಿಗಳ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಆ ಹಣ ಹರಿದು ಅವರ (ಫಾಸಗಿ ಜನರ) ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲೆಕ್ಕಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೂ ತುಂಬುವುವು. ಜನರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆ ತೆರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರ ಲೆಕ್ಕಗಳು ಒಡವಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಣ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು.

ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿ — ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸ್ಥಾನ.— ಅಲ್ಪಾವಧಿಯ ಸಾಲಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಯ (Treasury Bill) ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಲ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಅದನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಉದ್ದೇಶ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಪೇಟಿಯವರಿಗೂ ಫಾಸಗಿ ಜನರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಸಣ್ಣ ವಾಯಿದೆ ಹಣದ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವೇ ಹಣವನ್ನು ನಿರ್ವಾಣ ಮಾಡಿ ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ ಅದು ಪೇಟಿಯ ಹಣಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯನ್ನೂ ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನೂ ಆಳುವ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನೂ ತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಈ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಾರುವುದುಂಟು, ಹರಿಸುವುದುಂಟು ಎಂದಮೇಲೆ ಧನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪಕತೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿನದಾಗ

* ಈಗ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇ ಸರಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಸಾಲದ ಅಡಳಿತವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು ಒಂದು ಹೇಳತು ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದವರೇ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಖಜಾನೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಕೆಲಸಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಪೇಟಿಗೆ ಬಹಳ ತೊಂದರೆಯುಂಟು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚವೆ ಅಗತ್ಯ ಬಹಳವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಿಗಿಲಲ್ಲಿಯೂ ಖಜಾನೆಯಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಹಣ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದು ಕಡಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹಣದ ಪೇಟಿಗೆ ಇದೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಮೂಲ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದ್ದು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ ಉತ್ತಮ ದರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಸಾಯಗಳಿಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಅವೇ ಅಗಲೇ ಸರಕಾರದವರೂ ತೆರಿಗೆ ನಿತ್ಯವಿದ್ದರೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಗೆಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲ ಬದಲಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಅನಕ್ಕೆ ಹಣದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಸರಕಾರಿ ವೆಚ್ಚ (ಆ ಮೂಲಕ ಜನರ ಕೈಗೆ ಬರುವ ಹಣ) ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ಹಣ ಕೈಗೆ ಬರುವಂತಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಣದ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರವಾದ ಏರಿಳಿತಗಳು ಉಂಟಾಗಲು ಬಹಳ ಅವಕಾಶವುಂಟು ಬಳಗಿನ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ವಟ್ಟದ ದರಗಳನ್ನೂ ಸುಮಿತದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಬಳಗ ಕಾಪಾಡಿದ ಹೊರತು ಹಣದ ಹೊರಗಿನ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ (ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನೂ) ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ—ಅದ್ಭುತ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಮಯವ ಸರಕಾರದ ಧನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪೇಟಿಗೆ ಯಾವ ಅಭಿಶಯವೂ ಅನ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಬಾರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗುವುದು.

ಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹಣ ಬಹಳ ಬೇಕಾಗಿ ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೆರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಆದಾಯ ಸಾಲದಾಗುವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾದರಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಲದ ಬಡ್ತಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೆರಬೇಕಾದ ರಾಗಲಿ, ವಿಶೇಷ ಸಮಯ ಬದಗಿದರಾಗಲಿ ಆ ಸಮಯವನ್ನು ದಾಟಲು ಈ ಬಗೆಯ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವರು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಣ್ಣ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕಾಗಿರುವ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ—ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ (Ways and Means Advances) ಕೈಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿ ಸರಕಾರದ ಕಿರುಪಾಯಿದೆಯ ಅಥವಾ ಬಿಡಿ ಸಾಲವಾಗುವುದು. ವೆಚ್ಚ ಕಡಮೆಯಾಗಿಯೂ, ವರಮಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಇರುವಾಗ ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಲ ಇಳಿದಿರುವುದು. ಎಂದರೆ, ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಕುಗ್ಗುವುದು. ಅತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ತೆಗೆಯುವ ಕೈಗಡ ಹೆಚ್ಚುವುದು.

ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಮಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೀಗೆ: ತೆರಿಗೆ ಕಂದಾಯ ಕವಳಿಗೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬಹುವಾಗಿ ಹಣ ಬಂದು ಸರಕಾರದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಪೇಟಿ ಬಡವಾಗುವುದು ಎಂದು ಅರಿತು ಈ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳ ಸಾಲವನ್ನು ಹರಿಸುವರು. ಬಂದು ಕಡೆ ಸಾಲ ಹರಿದ ಹಾಗಾಯಿತು; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅನನ್ನು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಪೇಟಿಯವರ ಕೈಗೆ ನಗದು ಹಣ ಬಂದಹಾಗಾಯಿತು. ಸರಕಾರ ಬಹಳ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ವರ್ತಕರ ಕೈಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಈ ಬಿಡಿ ಸಾಲದ ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವರು. ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಎಲ್ಲದಾಗ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಬದಗಿಸುವರು. ಅಲ್ಲಿ ಹಣ ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ತಾವು ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲ ಉಡುಗುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಹಳೆ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸರಕಾರದ ಕೈಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆನ್ನಿ: ಆಗ ಬ್ಯಾಂಕು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಧಾರಾಳವಾಗಿ

ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಸರಕಾರದ ಕಿರುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾದರೂ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಣ ವುಷ್ಟುಲವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕಂಡರೆ ಬ್ಯಾಂಕು ತನ್ನ ಕೈ ಜಿಗಿಪಿಡಿಯುವುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು.*

ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು (Treasury Bills) ಹೇಗೆ ಮಾರುವರು? ಏಕೆ? ಎಷ್ಟು ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ? ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಈ ಸಾಲವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವರು? ಎಂಬುದು ತೋಡಕಾದ ಸಂಗತಿ.—ಸರಕಾರದ ಹಣಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಯಾವ ವರಮಾನ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ? ಯಾವ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ? ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿನ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಬಡ್ಡಿಯ ದರದ ಲಕ್ಷಣವೇನು? ಏರುತ್ತಿದೆಯೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದೆಯೆ ಎಂದು ಧನಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಇಳಿದಿರುವಾಗ ಏದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ದರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಾಲವನ್ನು ಹರಿಸಿ ಕಡಮೆಯ ದರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಸಾಲದ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸುವರು; ಅತ್ತ, ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದ ಹಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಣ ಉಪಯೋಗ ಉಂಟುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಂದು ತೂಕಕ್ಕೆ ತಂದು ಹಾಗಾಯಿತು. ಈ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಂಡಳಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೊತ್ತಗಳಿಗೆ ಕಡಮೆಯಲ್ಲದೆ ಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವವರು ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ವರ್ತಕರು, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು. ಹಲವು ಪೇಟೆ — ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ — ಈ ದರದಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಮಾತೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟು ಮೊತ್ತದ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಾರಲಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವವರೇ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಆಗುವುದು ಬಡ್ಡಿಯ

* ಈ ರೀತಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವದ್ಧತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದುವ ಬಳಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕರುವಾಯಿದೆಯ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡಲು ಅನೇಕ ಪೇಟೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿರುತ್ತದೆ. ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಸರಕಾರದವರು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಅಲಸವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದೂ ಉಂಟು.

ದರಕ್ಕೆ ಸಾಲ ಕೊಡಬಲ್ಲರೂ ಅಂಧವರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು.* ಎಂದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಹಣಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಇಷ್ಟು ದರ ವಾದರೆ ತಾವು ಇಷ್ಟು ಹಣಕ್ಕೆ ಹುಂಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆಯಾದರೆ ತಮ್ಮಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಈ ಈ ದರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ಹಣ ಬದಗಿಸಬಲ್ಲೆವೆಂದೂ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಗೊತ್ತಾದ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಒಬ್ಬರ ದರ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಧನಾಧಿಕಾರಿ ಗಳಿಗೆ ದರಬಾಸ್ತು[†] ತಲಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರದವರು ತಮಗೆ ಯಾವ ದರ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಅನುಕೂಲವೋ ಆ ದರದ ಮೇರೆಗೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಪಂಚುತ್ತಾರೆ. ಈ ದರ ನಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ (Money at Call and Short Notice) ಎಂಬ ಬಾಬಸಲ್ಲರವ ದಿನದ-ವಾರದ-ಕಡಗಳಿಗೂ, ಉತ್ತಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಾಲದ ದರಕ್ಕೂ ಏಕಾರಿ ಲಾಭಕರವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ವಸ್ತೆಲ್ಲ ೨, ೬, ೯ ತಿಂಗಳ ವಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾಕಿ ಮಾರುವ ಈ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ, ಸಗಡಿಗೆ ಮುರಿಯುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ವರ್ತಕರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಏರ್ಪಾಡದಿಂದ ಕೊಂಡಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು. ಪೇಟೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಇವು ಒಂದುವೇಳೆ ಸಾಧಕವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಮೇಲಾಗಿ ಪೇಟೆಯ ಕಿರುವಾಯಿದೆಯ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಇವುಗಳಿಂದ ಒಂದು ಹದಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು.

(೨) ಸಿಡುಸಾಲಗಳು. — ಒಂದು ಕಡೆ ಪೆಚ್ಚದ ಪೂರ್ತಿ ಆದಾಯ ದೊರಕದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ (ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೂ ಜರ್ಮನಿ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ) ಯುದ್ಧದ ದಂಡಗಳನ್ನು ತೆರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನಾಣ್ಯಪದ್ಧತಿ ಸಿಯಮಗಳ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಗಳನ್ನು ಸಿವಾರಿಸಿ ಜೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪೆಚ್ಚಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, — ದೊಡ್ಡ

* ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಇಷ್ಟು ದರವೆಂದು ಹೇಳದೆ ಹುಂಡಿಗಳ ಬಡ್ಡಿಯ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡದೆ ಪೇಟೆಯವರು ಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟನ್ನೂ ಮಾರಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೇಟೆಯವರ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ದರ ತೇಲಿರುತ್ತದೆ (Tap Rate).

ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ನಿಡುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲಗಳ ನ್ನೆತ್ತುವರು.

ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ನಿಡು ಸಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತಿದರೆ ಇವರಿಗೂ ಇತರ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೂ ವಸ್ತುತಃ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಎಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮುಂಚೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ವರಮಾನದಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳ ವೆಚ್ಚಗಳು ಕಳೆಯುವುವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ. ಹಲವು ವೇಳೆ ವೆಚ್ಚವೆಲ್ಲ ನೀಗಿದಮೇಲೂ ಋಣ ವಿಮೋಚನೆಯ ಸಿಧಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟಮೇಲೂ ಲಾಭ ಉಳಿದು ಆ ಲಾಭ ದಿಂದ ಸರಕಾರದ ಸಾಧಾರಣ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಆದಾಯ ಬರುವುದುಂಟು ; ತದ್ವಿಪ ರೀತವಾಗಿ ಸಾಲದ ಹೊರೆಯೆಲ್ಲ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದೂ ಉಂಟು.

ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸಾಲಗಳ ಮೂಲಕ ಸರಕಾರದ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು. — ಯುದ್ಧ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ಸೇರವಾಗಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕವೋ, ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕವೋ ತೆಗೆದು ಬಹುದು. ಒಂದು ಕೋಟಿ ಪೌಂಡು ಸಾಲವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಅಥಾ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅವರು ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಸಗದು ಸೌಕರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಈ ಸಾಲ ದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡ ಬಹುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೆಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಹಣ ತೆಗೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಾಗ ಸರಕಾರದವರು ಆ ಮೊತ್ತದಷ್ಟು ಟ್ರೆಸರಿ ನೋಟನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಚಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮ ಒಂದೇ ; ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಕೊಡುವ ಸಾಲದ ಸರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆ ಹಣ ಸೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೆಲೆ ಧಾರಣೆ ಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲವನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರುಗಳಿಗೂ ವರ್ತಕರಿಗೂ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರದ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಂದ ಹಣ ಇತರರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕೈಗೆ ಅತಿಯಾದ ಹಣ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಜನರು ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಏನಾಗಿ ವರ್ತಕರು

ಇಂಥ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದುಂಟು. ಅಥವಾ ಮೊದಲೇ ತಾವು ಕೊಂಡು ಅವನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಕುಳಗಳಿಗೆ ಹಂಚುವುದೂ ಉಂಟು. ರೀತಿ ಯಾವುದೇ ಆಗಲಿ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕ ನೇರವಾಗಿಯೂ ಬಳಸಾಗಿಯೂ ಯುದ್ಧ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಸಾಲವೆತ್ತುವುದು.*

ಬಗೆಗಳು- ಆಕರ್ಷಣೆ ನಿರೋಧಗಳು. —ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜನರ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಣೆಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ನಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಹಣ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವರು. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಡದೆಂದು ನಿರೋಧಮಾಡುವರು:—

- (i) ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ಕೊಡುವೆನೆಂಬ ಆಶೆ ತೋರಿಸುವುದೊಂದು ದಾರಿ:—ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಷ್ಟದ ಆಯವ್ಯಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೆಡುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಇತರ ದೇಶಗಳವರು ಇದೇ ಬಗೆಯ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ದರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದರವನ್ನು ಈ ದೇಶದವರು ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬರುವುದು. ಅವರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಬೇರೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಹೂಡುವರು. ಬಡ್ಡಿಯ ದರವನ್ನು ಎರಿಸದಿದ್ದರೂ ಅಸಲು ಹಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯ ಬೆಲೆಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರುವರು. ಅಥವಾ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವಾಗ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಮೊಬಲಗಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡವರಿಗೆ ಇಂಥ ಇಂಥ ತೆರಿಗೆಯ ಬಾಧೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಧೈರ್ಯಕೊಟ್ಟು ರಿಯಾಯಿತಿ ತೋರಿಸುವರು.

* ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಹೆಚ್ಚು ದುಡ್ಡನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಯಾವ ಫಲಗಳುಂಟಾಗಿರುವ ಬೆಲೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಧಾರಣೆಮಾಡಿ ಏರಿ, ಮಿರ್ಚುಗಳೂ ಏರುತ್ತಿದ್ದವು; ಅವೆಲ್ಲ ಈಗಲೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

(ii) ಸಾಲಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯ ಜನರಿಂದ ತೆಗೆಯಬಹುದೋ ಅಷ್ಟೆಲ್ಲ ನೂಡುವಂತೆ ವಿಧವಿಧವಾದ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವರು. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನರ ಮನಸ್ಸೂ ಆ ಕಡೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ಕೆಲಸದ ಗುರಿ. (ಉದಾ.—ಯುದ್ಧದ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳು, ಸಿಡುವಾಯಿದೆಯ ಯುದ್ಧದ ಸಾಲ ಪತ್ರಗಳು, ಖಜಾನೆ ನೋಟು, ಹುಂಡಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ) ಇಂತಹ ತಾರೀಖಿನೋಳಗಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಹಣ ವಸೂಲಾಗ ಬೇಕು ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಲಿ ಸಾಲವೆತ್ತುವರು.

(iii) ಜನರ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ,—ಇಂತಹ ಸಾಲ ಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರದವರ ಕರ್ತವ್ಯ, ದೇಶಸೇವೆ, ಧರ್ಮ ಎಂದು ಸಭೆಗಳನ್ನು ಕೂಟಿಸಿ, ಪ್ರಕಟನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸ್ವದೇಶಿಯರ ವೀರಪರ್ತುಸಮನ್ವಯ ರ್ಥಾಗಮನವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿ, ಬಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿ ತೋರಿಸಿ, ಶತ್ರುಗಳ ಕ್ರೂರಮೃತವನ್ನೂ ಹಿಂಸಾಪ್ರಾಪ್ತಿ ದುರಾಸೆಗಳನ್ನೂ ದ್ವೇಷ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿ, ಅಗ್ಗೆ ಬೀಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಬದಗಿಸಿ ಯುದ್ಧದ ಜಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗದಿದ್ದರೆ, ದೇಶ ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ದಾಸ್ಯವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಎತ್ತಿಹೇಳಿ ಹಣ ವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು.

ನಿರೋಧ ಮಾರ್ಗದ ಗುರಿಯೂ ಇದೇ ಅದರೂ ಅದರ ಲೀಲೆ ಬೇರೆ. ಜನರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ಹಣವನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪ ಯೋಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ವಿಧಾನ. ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಿಕ ಯಂತ್ರವೆಲ್ಲ ಸರಕಾರದ ಆಳಿಕೆಗೂ ಸರ್ವಾಧಿ ಕಾರಕ್ಕೂ ಬಳಪಟ್ಟು ನಡೆಯುವುದು. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ನಿರೋಧ ವಾಗುವ ಸೂಚನೆ ತೋರಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ದ್ರೋಹದ ದಂಡನೆಯಾಗುವುದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಡುವರು. ಯಾರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವಿದೆಯೆಂದು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿದರೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಲವಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಬೀಳುವುದು. ಆಹಾರ

ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಅವರು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬೆಲೆ ಏರಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಇಂಥ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸ್ವಸ್ಥಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಒದಗಬೇಕು; ಈ ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ ಸುಖ ವಾಗಿರುವವರು ಇಷ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು, ಅವರಿಗೆ ಮಾರ ಕೂಡದು ಎಂಬ ಶಾಸನವಾಗುತ್ತದೆ. ತಮಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗುವ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಯಾಣ ಗಳು ಸಾಗವು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಬಗೆಯ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಜನರು ಹಣ ಹಾಕ ದಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾರುವವರು ಈ ಬೆಲೆಯ ಕಡಮೆಗೆ ಊರಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಮಾರಕೂಡದು; ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಈ ಬೆಲೆಗೇ ಮಾರಬೇಕು ಎಂದು ನಿಷ್ಕರ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವಾಗಿಯೂ ಸಾಲವಾಗಿಯೂ ಒದಗಿಸಿ ಸರಕಾರದ ಹಿಡಿತದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡಬಹುದಲ್ಲ! ಆಗ ಆ ಉದ್ಯೋಗಗಳೆಲ್ಲ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡುವರು; ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಾ ಪಾಯವಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ ದವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಧೇಶ ಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಆ ಹೊರದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅಂತಹ ಕೆಲಸ ದೋಷವೆಂದು ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ತಮ್ಮ ದೇಶ ದಿಂದ ಚೆನ್ನವಾಗಲಿ ಆಸ್ತಿಪತ್ರಗಳಾಗಲಿ ಯಾವುದೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗ ಕೂಡದೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧ ರಚಿಸಿ ಆ ದಾರಿಯನ್ನೂ ಮುಚ್ಚುವರು.

ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಗೆಯೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯ, ಮಾರುವೆಯ ಕಾರ್ಯ, ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಂಚಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ— ಎಲ್ಲವೂ ಸರಕಾರದ ಸಾಲ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮೊಟಕಾಗುವುದು.

ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ದೊಡ್ಡ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಆರಂಭ. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವವರಿಗೆ ಹಬ್ಬ. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳ

ರಾಜಾದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಸಾಲಕ್ಕೆ ಬಡ್ಡಿ ತೆರಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿ, ಬಂಡವಾಳ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ದೇಶ, ಪ್ರಾಣ ಎಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ — ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರು ತಾವು ದುಡಿದು ಸಾಲಪತ್ರಗಳ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಬಡ್ಡಿ ತೀರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುವುದು. ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಜನರಿಗೂ ಸರಕಾರಗಳಿಗೂ ಕಷ್ಟ — ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯವಸ್ಥೆ, ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆಗಳು.

ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವ ರೀತಿ. — ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವ ವಿಧಾನಗಳೆಂದೂ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತಾಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳುಂಟಾಗುವವು. ಹಳೆಯ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀಗಬಹುದು:—

(೧) ಹಿಂದಿನ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಹೊಸದಾಗಿ ಸಾಲವೆತ್ತಿ ಹಳೆಯ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಬದಲು ಹೊಸ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದು (Conversion).

(೨) ಸಾಲದ ಅಸಲನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಪತ್ರವನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡುವುದು (Paying off).

(೧) **Conversion.** — ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಲ ಹರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವೆವೆಂದು ಪ್ರಕಟನೆ ಮಾಡುವರಾದರೂ—ಅಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ—ಹೆಚ್ಚು ಅಂಶಕರವಾಗುವ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹೊಸ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೂಡಿದರೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಅನುಕೂಲವಾದ ದರ ಸಿಕ್ಕಲಾರದೆ ಹೋಗಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಹಳೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಜನರು ಆ ಬೆಲೆಯ ಹೊಸ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರಣದಿಂದ ಹೊರಗಿನ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ತೆರಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಹಳೆಯ ಸಾಲದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕನಮೆ ಬೆಲೆಯ ಹೊಸದನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಈ ಹೊಸ ಸಾಲದ ದರವೂ ಪೇಟೆಯ ದರದಂತೆಯೇ—ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ

ವಾಗುವಂತೆ ಈಗಿನವರ ಮೇಲೆ ಭಾರಬಿದ್ದು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳುವಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ರೀತಿ ಸಾಲವನ್ನು ಹರಿಸುವುದೇ ಮೇಲೆನ್ನುವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಇಂಥಾ ಸಾಲಗಳಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಈ ಯುದ್ಧದ ಬಂಡವಾಳಗಾರರಿಂದ ಬಂಡವಾಳದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೆತ್ತಿ (A Tax on Capital) ಆ ಸಾಲದ ಭಾರವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ನೋತ್ತದಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರದ ಸಂಬಿಕೆಯೂ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಉಳಿಯುವುವು. ಮುಂದೆ ಸಾಲವನ್ನು ಬೇರೆ ನಿಧಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಈಗಿನ ಕೀರ್ತಿ ಉಳಿಯಬೇಕು; ಈಗ ಸಾಲ ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಉಂಟಾದಾಗ ಪುನಃ ಸಾಲ ಹುಟ್ಟುವ ಹಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸಡುವೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯೇನಾದರೂ ಇಳಿದರೆ ಸಾಲದ ಹೊರೆ ಹೆಚ್ಚುವ ಸಂಭವ ಉಂಟು, ಎಂದರಿತು ಅದನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲೇ ತೊಡಗುವರು. ಇಂಥ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ತೀರಿಸುವೆವೆಂದು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಅನುಕೂಲವಾದಾಗ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರ ಮೂಲಕ, ಯಾರು ಯಾರು ತಮ್ಮ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರಲು ಇಷ್ಟಪಡುವರೋ ಅಂಥವರಿಂದ ಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಅಸಲನ್ನು ಕರಗಿಸುವುದಾದರೂ ಬೆಳ್ಳಿಯೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವರು.

ಪುಣ ವಿಮೋಚಕ ನಿಧಿ.— ಸಾಲದ ಇಳಿತಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ನಿಧಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದುಂಟು. ಅದು ಶಿಷ್ಟಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಹೌದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ವರಮಾನದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದಿಡುವರು. ಆದರೆ ಈ ನಿಧಿಯ ಹಣ ಬೇರೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಫಲ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲದಾಗುವುದು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಲ ತೀರುವುದಾದರೂ, ಅದು ಸಡೆಯುವವರಿಗೂ ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರವೇನೂ ಜನರಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ತೆರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವ ಜನರ ಕಷ್ಟವೂ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಹೆಚ್ಚುವುವು; ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಸರಕಾರದವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಾಲದ ವೆಚ್ಚ ಕುಂದುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ

ಅನೇಕ ಸರಕಾರಗಳವರಿಗೂ ಧನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೂ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಲ್ಲ. ತೆರಿಗೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತೆಗೆಯಲಿ, ಸಾಲದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಲಿ ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಹೊರೆ ಜನರ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಂಶ ಈವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ದೇಶದ ತೆರಾಣೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಫಲಾಫಲಗಳನ್ನು ಗುಣಿಸಬೇಕಾದರೂ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕಾಲ್ವಿನ್ ಕಮಿಟಿಯವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ:—

(೧) ತೆರಿಗೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವ ರೀತಿಯಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ (Employment) ಯಾವ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಉಂಟಾಗುವುವು?

(೨) ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ವಿಧಾನದಿಂದಲೂ ಯಾವುವು ಉಂಟಾಗುವುವು?

(೩) ಸಾಲದ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯುವುವು?

ಎಂದಾದರೂ ಆಲೋಚಿಸಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊರೆಯ ಅಳತೆ ಹೇಗೆ? — ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಬಂಡವಾಳದಿಂದ ಒಟ್ಟು ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಆ ಹಣವನ್ನು ತೆರಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಎತ್ತಿ ಸಾಲ ಹರಿಸುವುದೇ? ದೇಶದ ಸಂಪದತ್ವತ್ತಿಯ ಪರಿಮಾಣದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಮತೆರಿಗೆ (Flat Rate) ಹಾಕುವುದೇ? ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದೇ? ಸಾಲದ ಅಸಲನ್ನು ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಕರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ? ಅಥವಾ ಪೇಟಿಯ ಬಡ್ಡಿಯ ನಡಗೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಸಮಯವೂ ಅನುಕೂಲವೂ ಆದಂತೆಲ್ಲ ಕಡಮೆಯ ದರದ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಸಾಲವನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತಿರುಗಿಸುವುದೇ? ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸ ಬೇಕಾದಾಗ ಸಾಲದ ಇಳಿಮಾಸದ ನಿಧಿಯನ್ನು (Sinking Fund) ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದೇ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಟ್ಟರೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದಾಯವಾಗಿ ಬಂದ ಸರಕಾರದ ಹಣವನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ

ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು? ಅಥವಾ ಇಂಥ ಸಿಫಾಯಿ ಜೊತೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಸರಕಾರದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರಮಾನವನ್ನೂ ಹೊರೆ ಹಗುರವಾಗುವಂತೆ ಆದರ ಖರ್ಚನ್ನು ಅದೇ 'ಎಬ್ಬಿಸಿ' ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ? ಎಂಬ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಒಂದು ಆಯಾ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿ, ಜನರ ಮನಸ್ಸು, ಅವರ ಆಭ್ಯಾಸ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿರುವ ನಂಬಿಕೆ, ತಲೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಈಗಾಗಲೇ ತೆರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಲದ ಹೊರೆ ಹೇಗೆ ಜಿಗ್ಗಿದೆ? ಒಟ್ಟು ದೇಶದಮೇಲೆ ತೆರಾಣಿಯ ಭಾರ ಎಷ್ಟಿದೆ? ತಮ್ಮ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವ ಶಕ್ತಿ ಇನ್ನು ಎಷ್ಟು ಉಳಿದಿದೆ? ದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಂಸತ್ತು ಪರಮಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ತೆರಿಗೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಎಷ್ಟು? ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಪರಮಾನವೂ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹುಂಚಿರುವ ರೀತಿ ಯಾವುದು? ಯಾವಯಾವ ತೆರಿಗೆಗಳು ಯಾವ ವರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿವೆ? ಅವು ಹೇಗೆ ಹೊರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ಸಂಸತ್ತು ಪರಮಾನಗಳು ಹುಂಚಿರುವ ಮತ್ತು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ರೀತಿಗೂ ಯಾವ ಹೊಂದಿಕೆ ಇದೆ? ದೇಶದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ? ಅವಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಒಂಡವಾಳ ಹೆಚ್ಚೋ ಕಡಮೆಯೋ? ಸರಕಾರದ ವ್ಯಯದ ಉದ್ದೇಶವೇನು? ಅವುಗಳಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದೆಂಬ ನೀರೀಕ್ಷೆಯಿರುವುದು? ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಂತ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಧನಸಂಗ್ರಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟಿವೆ? ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರದವರಾಗಲಿ ಪ್ರಾಂತ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಂಡಲವಾಗಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ನೀತಿ (Policy) ಯಾವುದು? ಅದರಿಂದ ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರ ಇಳಿಯುವುದೇ—ಎರ.ವರೆಗೆ? ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಹೇಗಿವೆ? ಅವರ ಜೀವನದ ಮಟ್ಟವೂ ವೆಚ್ಚವೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯೇ? ಎಂಬ—ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಎಣಿಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ವಿವೇಶಿಯರು ಕೊಟ್ಟ ಸಾಲಗಳು. — ಸಾಲದ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚು, ಕಡಮೆಯೆಂದು ಎಣಿಸುವಾಗ ಸಾಲ ಏಳು (Unproductive) ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ

ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆಮೆ ಅಥವಾ ಸಫಲ (Productive) ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆಯೆ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಲೆಕ್ಕನಾಡಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಲ ಒಳದೇಶದವರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದೆ ಹೊರದೇಶಗಳವರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದೆ ಎಂಬುದೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿರುವ ನೈತತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಾದಮಾಡಿದಂತೆ ಪರದೇಶದ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ — ಕಷ್ಟವೆನ್ನದೆ, ಸುಖವೆನ್ನದೆ — ಅಸಲನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ತೆರಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ದೇಶದ ಕೀರ್ತಿ ಕೆಟ್ಟು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ತೊಡಕುಗಳು ಉಂಟಾಗುವುವು. ಏದೇಶಿ ಸಾಲದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು. ಅಸಲು ತೀರಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಬಡ್ಡಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಆ ಮೊತ್ತದ ಹಣ ವರಮಾನವಾಗಿ ಬಂಡವಾಳವಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಸಾಗುವುದು. ಅದರ ಯಾವ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವೂ ಇಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕೊಳ್ಳಾಟಕ್ಕಾಗಲಿ ಉದ್ಯೋಗ ಸಿರ್ವಾಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹಿಸುವುದು. ಒಳಗಿನವರಿಂದ ತೆಗೆದ ಸಾಲ ದೇಶದ ಒಳಗೇ ಇರುವುದು ; ಜನತೆಯ ಒಂದು ವರ್ಗದವರ ಹಣ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದವರ ಕೈಗೆ ಸರಿಯುವುದೇ ಹೊರತು ಒಟ್ಟು ದೇಶದ ಕೈತ್ತಪ್ಪಿ ಹೋಗದೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆರೆಯುವ ಸಂಭವವುಂಟು.

ಸಾಲಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಫಲಗಳು. — ಸಾಲಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದೆರಡನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಬಹುದು : ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕೆ ಯಾವ ಒಂದು ಸಮುದಾಯದಲ್ಲೋ ಆಗಲಿ ಮಿತಿಮೀರಿದೆ. ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರದ ಸಾಲಕ್ಕಾಗಿ ತರುಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವು ಬಡವಾಗುವುವು. ಸರಕಾರ ಕೊಡುವೆನೆನ್ನುವ ಬಡ್ಡಿಯ ದರವೂ ಪ್ರಯೋಜನದ ದರವೂ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಅವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಹೂಡಿರುವ ಬಂಡವಾಳ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದು. ಹಾಗೆ ಹೂಡದೆ ಇನ್ನೂ

ಜಿಷಯಾಗಿರುವ ಬಂಡವಾಳ ಮಾತ್ರ ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹರಿದುಬರುವುದು.* ಆಗ ಬಹುತರವಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಸಾಲಸತ್ಯಗಳಿಗೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪತ್ರಗಳಿಗೂ ಯಾರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಈ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಸೆ ಜನರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಉಂಟಾಗಿ ಅವರು ಆಗತ್ಯವಾದ ಸ್ವಂತ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಣ ಕೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಉತ್ತೇಜಿತರಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಸಾಲದ ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರದವರೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಾಗಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಬಾಸಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಬಂಡವಾಳ ಪ್ರಸಂಧವು ಸ್ಪರ್ಧೆ ಹೂಡಿದಂತಾಗುವುದು (ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಅಂಥ ಸ್ಪಷ್ಟೋಚಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ). ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಅಸೆ ತೋರಿಸಿ ಸರಕಾರದವರು ಸಾಲನೀಡಿದರೆ ಸರಕಾರದ ಸಂಜಿಕೆಯೇ ಮೇಲಾದರೂ ಬಸರು ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಸಾಲ ಕೊಡಲು ಸಕ್ರಾಂತಿ ಮುಂದೆ ಬರುವುದು ಸಹಜ. ಬಾಸಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹೂಡಿದರೆ ವಸರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈ ಸಾಲಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಆತುರಪಡುವರು. ಇದರ ಫಲ ಕಂಡುಬಂದೆಯೇ ಇದೆ. ಬಾಸಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಟ್ಟ — ಕಪ್ಪು, ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಯ ದರ ಬಾಸಗಿ ಜನರಿಗೆ ಕೆಡುಕಾಗುವಷ್ಟು ಮೇಲೆ ಏರುವುದು. ಅವಕ್ಕೆ ಸಪ್ಪು ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದು — ಸರಕಾರದ ಸಾಲದ ಮೊತ್ತ ಎಷ್ಟು? ಸಾಲದ ಉದ್ದೇಶವೇನು? ಅದರ ಏನೆಯೋಗ ಮೇಗೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು. ಈ ಸಾಲ ಬಂಡವಾಳಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಹಣ ಕೊಡುವುದಾದರೂ ಮೇಗೆ? (೧) ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಜನರು ತಿಂಟಿತಿರ್ಥ ಸೌಕರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಣವನ್ನು ಸಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಿಸಬಹುದು. ಆಗ ಅವರು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿ ಕುಗ್ಗಿ ಅವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಡಮೆಯಾಗಬೇಕು; ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ ಇಳಿಬೀಳು. ಅದರಿಂದ ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಸಪ್ಪು ಹರಡಿತ್ತು. ಅಥವಾ, (೨) ಈವರೆಗೆ ಅಂಥಕರವಲ್ಲವಾಗಿದ್ದ,

* ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ ಸರಕಾರದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಎಂದರೆ ಸರಕಾರದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು ಬಲಿಯುತ್ತದೆ

ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡಿದ್ದ ಹಣ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಸರಕಾರದ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದೀತು. ಅಥವಾ, (೩) ಕಡಮೆ ಬಡ್ತಿ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆಯಿಂದ ಈ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ತಿಯ ಆಸೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕೂಡಿಬರುವುದು — ಇದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ — ಎಂದರೆ, ಲಾಭವಿಲ್ಲದೆ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ತೆವಳಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕರೆಯಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ (Marginal Industries) ಕ್ಲಾಮ ಬಂದು ಅವುಗಳ ಪೋಷಣೆ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಆತಿಯಾಗಿ ಬಡ್ತಿ ವರಿಸಿ ಎತ್ತಿದ ಸಾಲದಿಂದ ಕಡೆಗೆ ಖಜಾನೆಗಾಗಲಿ ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಲಿ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ. ಜನರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವ ಶಕ್ತಿ ಕಡಮೆಯಾದಂತೆಲ್ಲಾ ತೆರಿಗೆಯ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ತಿ ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವ ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚ ಏರುತ್ತ ಹೋಗಿ ಇಬ್ಬಗೆಯ ನಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಲಗಳಿಂದ ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಕೃತ್ರಿಮವಾಗಿ ಏರುವುದು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೆಲ್ಲ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಸಾಲಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಜನರ ಕಷ್ಟಗಳು ಮೇರೆ ಮೀರುವುವು. ವರಮಾನ ಮತ್ತು ಹಣದ ಹಂಚಿಕೆಯ ಏಷಯವಾಗಿ ಅದರ ಕ್ಲೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಭೇತಾಳನಂತೆ ಬಿನ್ನುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಸರಕಾರಿ ಹಣಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಅದರ ವಿಚಾರ ಈಗಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಷ್ಟನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಅದರೂ ಅದರ ಸ್ಥಾನ ಇಲ್ಲಿ. ಸರಕಾರ ಹಣವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು — ಆಸ್ತಿಗಳಿಂದ, ತೆರಿಗೆಯಿಂದ, ಸಾಲಗಳಿಂದ, ರಾಸಾಯನಿಕ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಬಲ್ಲ ನೋಟು ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದ ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಕಡೆಯ ಬಾಬನ್ನು ಈಗ ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿದೆ.

ಕಾಗದ ನಾಣ್ಯಗಳ ತಯಾರಿಕೆ. — ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರನ್ನೂ ಬಂದು ಕಾಸು ಕೊಡರೆಂದು ಕೇಳದೆ ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗಿ ನೋಟನ್ನು ಅಚ್ಚುಮಾಡಿ ತನ್ನ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇತರ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಳಲಾರದ ಸರಕಾರ ಈ ಮೂಲಕವೇ ಕೆಲವು ಕಾಲ

ಬಾಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಇದೂ ಬಂದು ಬಗೆಯ ತೆರಿಗೆ. ಅದರ ಇದನ್ನು ತೆರಿಗೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪ್ರಜೆಗೆ ಕಷ್ಟ. ಅತಿಬಲವಾದ ಸರಕಾರವೂ ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲದು. ದಿವಾಳಿ ಗತಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಸರಕಾರಗಳೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಲ ಹುಟ್ಟಿದಿರುವ ಸರಕಾರಗಳೂ, ನೀತಿರಹಿತವಾದ ಸರಕಾರಗಳೂ, ಯುದ್ಧದ ವಿಪರೀತಗಳಲ್ಲಿ ತೊಳುುತ್ತಿರುವ ಸರಕಾರಗಳೂ ಈ ಮೂಲಕ ಒರ್ಚಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ತಯಾರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುವು.

ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಜನರು ಉತ್ಪತ್ತಿನಾಡ ಅನುಭವಿಸಲಿರುವ ಸಂಪತ್ತು ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ವೆಚ್ಚದ ಇದ್ದು, ಅದರ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು ಬದಲಾಗದೆ ಇರುವಾಗ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಮಾತ್ರ ಮೊದಲಿದ್ದು ದಕ್ಕಂತ ಎರಡರಷ್ಟು, ಹತ್ತರಷ್ಟು ವೆಚ್ಚದರೆ — ಅದರ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಓಡಿಯಾಡ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸೆರೆದರೆ, — ನಿಜವಾಗಿ ಲಾಭವೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಮೊದಲು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೇ ಈಗ ಎರಡರಷ್ಟು, ಹತ್ತರಷ್ಟು ಪಣ ತೆರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಹಣದ ಬೆಲೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಎರಡರಷ್ಟು, ಹತ್ತರಷ್ಟು ಇಳಿಯುತ್ತದೆ; ವಸ್ತು ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಳಿಯುವ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಸಾಕ್ಷಿ ಸೋಟ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚದಂತೆನೇ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ಬರುತ್ತದೆ? ಹಣದ ಬೆಲೆ ಆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಕುಗ್ಗಿ ಬೀಳುವುದು — ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸರಕಾರ ಮೊಸ ಮೊಸದಾಗಿ ನೋಟನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಇಳಿದು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಏರುವುದರಿಂದ ಆ ಮೊತ್ತದ ಮೊತ್ತ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಸರಕಾರ ಜನರಿಂದ ಎತ್ತಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಜನರು ತಮಗೆ ತಿಳಿದದೆಯೇ ಅಷ್ಟು ಮೊಸ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ತೆತ್ತಹಾಗಾಯಿತು. ಇದರ ಫಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಹರಡುವುದು. ಎತ್ತುವುದು ಸುಲಭ. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬೇಕು. ಯಾರು ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವರೋ ಅವರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಅವರ ಸಂಪತ್ತು ಪರಮಾಣಗಳ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಮೊಂದಿಕೊಂಡು ಈ ತೆರಿಗೆ ಬೀಳುವುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಸರಕಾರದ

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಪತ್ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಈ ರೀತಿ ಹಣವನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ದುಷ್ಟಲಗಳು.—ಮೊದಮೊದಲು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ಲಾಭವೇ. ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು (ಆ ವರೆಗೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧಾರಣೆ ವಾಸಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ) ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಬಹುಬೇಗ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಏರಿ ಹಣದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇಳಿಸುವುದು. ಕೂಡಲೆ ಧಾರಣೆಗಳು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಏರುವುವೋ ಆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಏನಾರಿ ಹೆಚ್ಚು ನೋಟನ್ನು ಅಷ್ಟು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ತನುಗೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಸಾಮಾನು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಧಾರಣೆ ಏರುವುದು. ಚಾಡ್ಯ ಹೀಗೇ ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು.

ಹಣದ ಬೆಲೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಇಳಿಯಿತೆಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ ಜನರಿಗೆ ನೋಟನ್ನು ಕಳೆದು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಒಡನೆ, ವಾಹನ, ಮನೆ ಮುಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆಗ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಕೈ ನಗದನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದರಿಂದ ಆ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಮತ್ತೂ ಇಳಿಯುವುದು. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಹಣಕ್ಕೆ ಬದಲು ಏದೇಶಿ ಹಣವನ್ನು ಕೊಂಡಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು; ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಬಳಗೇ ಇಟ್ಟು ನೋಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೇಟೆಗೆ ಕೊಡುವರು. ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪೇಟೆಯ ಬೆಲೆ; ನೋಟಿಗೆ ಬೇರೆ ಧಾರಣೆ—ಹೀಗೆ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪೇಟೆ ಧಾರಣೆ ಏರ್ಪಡುವುದು.

ಲಾಭ.—ಜನರು ಹಣರೂಪದಲ್ಲಿ ನೋಟನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ, ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವವರೆಗೂ ಸರಕಾರದವರು ಹೀಗೆ ಹಣವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಬಹುದು. ಆ ಮಿತಿ ಬಂದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಚಲಾವಣೆಯ ಹೂಟ ಸಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಸರಕಾರ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಬಯಸಿತೋ ಆ ಪ್ರಯೋಜನ ಸುತರಾಂ ಇಲ್ಲದಾಗುವುದು. ಇತರರಿಗೆ ಇಂತಹ ದೇಶಗಳವರೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಣವಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ; ಪದಾರ್ಥ, ಸೇವೆ—ಸೌಕರ್ಯ, ನಂಬಿಕೆ,

ಇವು ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗುವಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಾರಣ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರದವರು ಏನು ವೆಚ್ಚಮಾಡಲಿ ಹೇಗೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಲಿ ಅದನ್ನು ತೆರುವವರು ಕಡೆಗೆ ಜನರೇ; ಅದರ ದುಷ್ಟಲಗಳೆಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರುವುವು ಎಂಬ ಅರಿವು ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನುಕೂಲವುಂಟು: ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಇಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಈ ದೇಶದ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಹೊರಗಾಗಲಿ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟಿರು ವರೋ ಅಂಥವರ ಸಾಲ ಹರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಉಪಾಯ. ಸಾಲ ಪಿಂತಿರುಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಸರಕಾರಗಳವರು ಬಾಯಲ್ಲಿ ತಾವು ದಿವಾಳಿ ಎಂದು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಈ ರೀತಿ ಕಡೆಗೆ ಒಳದೇಶದ ಸಾಲಗಳನ್ನಾದರೂ ತೀರಿಸಿ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಅನೀತಿ, ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಹಣವನ್ನೂ ಸಾಲಸತ್ತ್ವಗಳ ಯಜಮಾನರಿಂದ ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವಾಗಾಯಿತು ಅಲ್ಲವೇ?

ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸರಕಾರಗಳವರು ತಮ್ಮ ಹಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಈ ಕೆಸರಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಲು ಆಸೆಪಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯರ ರಿಗೂ ಪೂರ್ತಿ ಸೊನ್ನೆಹಾಕದೆ ತಮ್ಮ ಹಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲಷ್ಟು ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ ವೆಂದೂ ಕಡಮೆ ಬೆಲೆಯ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಸಲನ್ನು ತೀರಿಸುವೆವೆಂದೂ ಮಾತು ಕೊಡುವರು. ಸಾಲದ ಅಸಲನ್ನೂ ಆ ಮೂಲಕ ಒಡ್ಡಿಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನೂ ಇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಲವನ್ನು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ತೀರಿಸುವೆವೆನ್ನು ವುದುಂಟು. ಅಥವಾ ಹಿಂದಿನ ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಈಗ ಇಷ್ಟೇ ಕಡಮೆ ಬೆಲೆಯೆಂದೂ ಹೊರಗಿನ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾರುವೆಯಾಗಿ ಈಗ ಇಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಶೇತಿ ಹಣದಂತೆ ಮಾರುವೆಯು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಬಹು ದೆಂದೂ ಲೆಕ್ಕಕಟ್ಟಿ, ಒಂದು ಹೊಸ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ತಂದು ಕಟ್ಟುವ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡುವರು. ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ ಅನರ ಸಾಲಗಳ ಅಸಲೂ ವೆಚ್ಚವೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿದು ಉಳಿತಾಯವಾದಂತಾಗುವುದು. ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟವನೇ ಕಡೆಗೆ ಹುಚ್ಚ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟು ಒಂದು ಸಮಾಜದ

ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಹದವೂ ಕಲ್ಯಾಣವೂ ಈ ಮೂಲಕ ಬರುವಂತಾಗುವುದರಿಂದ ಇದೂ ಸರಿಯಾದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯೇ ಆಗುವುದು.

ಇನ್ನೊಂದು ದಾರಿಯೂ ಸರಕಾರಗಳಿಗೆ ತೆರೆದಿರುವುದು : ಯುದ್ಧದ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಲಾಭಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಸೆಯಿಂದ ಸಾಲಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ, ಶಾಂತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ತೆರಿಗೆ ತೆರುವವರ ಹಣದಿಂದ ತಾನೇ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಆಸಲನ್ನೂ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬೇಕು? ದೇಶದ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಇವರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಿ ಇವರ ಧನಿಕತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸರಕಾರಗಳವರು ಜನರ ಕೈಯೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಮಗೆ ತೆರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು (A Levy on Capital). ಅಥವಾ ಸಾಲದ ಹೊರೆ ದುರ್ಭರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಬೇರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವರಮಾನ ಬಾರದಿರುವಾಗ ಸಾಲವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಉಂಟಾದ ಹೊರತು ಈ ನಡತೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಲಿಗಳಿಗೆ ಧನ ಒದಗುವ ಬಗೆ

ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಂಶ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಕ್ಕಾಗಲಿ ಸ್ಥಳ ಮಂಡಲಿಗಳಾಗಲಿ ಹಣ ಒದಗುವ ರೀತಿ, ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ. ಆದರೆ ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರಗಳಿಗಿರುವ ಒಡತನ ಎಂದರೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಕೊಟ್ಟ ಆಶನ ಮಾತ್ರ ಅಂಗ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರ ವೂರ್ತಿ ಅಧೀನ. ಅದು ಕೊಟ್ಟಷ್ಟನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮಾಡೆಂದುದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದು ಏಳಿಸಿದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ವಿಧಾಯಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಂತ ಭಾಗಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಯಾವ ಹಕ್ಕು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದೆಯೋ ಆ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಅಯ್ಯವ್ಯಯ ಪದ್ಧತಿ ನಡೆಯುವುವು. ಸಮ್ಮೇಳನ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ

(Federations) ಅಂಶ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮೂಲ ಮಂಡಲಗಳಿಗೆ (The Units of the Federation) ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರ ಇರುವುದುಂಟು. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಭಾಗ ಆದಾಯ, ಇಷ್ಟು ಬಗೆಯ ವೆಚ್ಚ ; ಅಂಶ ಸರಕಾರಗಳವರದು ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಟ್ಟಡಕ ದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಧರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಇಂಥ ವರಮಾನಗಳನ್ನು ಇವರು, ಇಂಥ ಇಂಥವನ್ನು ಅವರು ಪೀಗಿ ಪೀಗಿ ಎತ್ತತಕ್ಕದ್ದು, ಈ ಪ್ರಮಾಣ ದಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ, ಅಂಶ ಸರಕಾರಗಳವರಲ್ಲ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ಮೊತ್ತದಲ್ಲೆಯೂ, ಶಕ್ತಿಯೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹಣ ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಡಕ ದಲ್ಲಿ ಎಣಿಕೆಗೆ ಬರದ ಯಾವುದಾದರೂ ಮೊಸ ಬಾಬಿನಿಂದ ವರಮಾನ ಬರುವಂತಾದರೆ ಆ ವರಮಾನವನ್ನು ಸಮ್ಮೇಳನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ಅಂಶ ಸರಕಾರದವರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯವೂ ಎಸಗಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಇವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಲಿಯೊಂದು ರಚಿತವಾಗಿ ವ್ಯಾಜಿಗಳು ಪರಿಷುವ ಏರ್ಪಾಡಿರುವುದು.

ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸನದಂತೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾಗಿ ಕರವೆತ್ತವ ಬಾಬುಗಳಿರುವುವು. ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ದೇಳಿ ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರದವರು ಇವರಿಗೆ ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ಇಷ್ಟು ಸಹಾಯ ದ್ರವ್ಯ ವನ್ನು (Grant-in-Aid) ಕೊಡುತ್ತೀವೆಂದು ವಾಗ್್ದಾನಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬಹುದು. ದೇಶದ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಲಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಗೂ, ಸ್ವಾವಲಂಬನ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸುಸನ್ನತೆ, ಕಾರ್ಯೋ ತ್ಸಾಹ ಯಾವ ರೀತಿ ಇರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೂ ಶಾಸನಗಳನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವರಮಾನ ಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುವು. ಅವು ಸಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತಬೇಕಾಗಿರುವಾಗಲೂ ಮೇಲಿನ ಸರಕಾರದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಬಸ್ಕಿಕೆಗೆ ಬಹುಪಟ್ಟಿ ಸಡೆಯು ವುದು ರೂಢಿ. ಪ್ರಚಾರತತ್ವ ಊರಿ ಬಲಿತರುವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಲಿಗಳ ಶಕ್ತಿ ಅಪಾರವಾದುದು. ಸ್ಥಳದ ಸಮೃದ್ಧಿಹಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ

ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅವೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಗೌರವವನ್ನೂ ಆಧ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಮ್ಮೇಳನ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಯವ್ಯಯದ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಹಂಚಿಕೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮೂಲ (ಅಂಶ) ಸರಕಾರಗಳೇ ಆಗಲಿ, ಕೇಂದ್ರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳೇ ಆಗಲಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹೀಗೇ ಎತ್ತಬೇಕು, ಹೀಗೇ ತೀರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ನಿಯಮ ಏರ್ಪಡುವುದು.

ಪ್ರಕರಣ ೧೧

ಸರಕಾರದ ಕೈವಾಡ, ಕರನೀತಿ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಸಾರನೀತಿ

ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಭಾವ.—ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ಕೇವಲ ಸರಕಾರದ ಬಾಳುವೆಗೂ ಲೇವಾದೇವಿಗೂ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವು. ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ರೀತಿ ರಚನೆ, ಗುರಿಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಹೊರಡಿಸುವರು. ವ್ಯಾಪಾರ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗುವುದು, ಬಿಡುವುದು; ಜನರೂ, ಹಣವೂ, ಉದ್ಯೋಗಗಳೂ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಬರುವುದು, ಬಾರಬರುವುದು; ಮಾರುವೆ, ಬ್ಯಾಂಕು, ಸ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಾಂಶುಗಳ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು, ಇಲ್ಲದಾಗುವುದು — ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೀಗೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು, ಬೇರೊಂದು ವಿಧವಾಗಿ ನಡೆಯಕೂಡದು ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರರಥವನ್ನು ತಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ, ಅನುಕೂಲವೆಂದು ತೋರಿದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಅವರು ಅನುಸರಿಸುವ ಹಣನೀತಿ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ರೂಪೇ ಫಲಗಳೇ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ, ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನೂ, ರೀತಿ, ನೀತಿ, ಹಕ್ಕು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ತಾವೇ ಹೊರಡಿಸುವರು; ಉತ್ತೇಜನ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವರು, ತಡಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವರು; ದೇಶದೊಳಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವರು; ವಿದೇಶಗಳವರೊಡನೆ ಬೆರೆಯುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವರು; ಪ್ರತಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು; ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ವಿಧ ನಿಷೇಧಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದು ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಸಂಪತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸಂಚಾರ, ವಿನಿಮಯ,

ನಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಭೋಗ ಪವೇಚನೆ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಿಗೂ ಅವರ ರೀತಿ ನೀತಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವುವು.

ಆಯಾ ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಈ ಶಾಸನಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಸ್ವದೇಶಿಯರೂ ವಿದೇಶದವರೂ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಇಬ್ಬರ ಕ್ಷೇಮಲಾಭಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಲವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದೂ, ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಕಾಯುವುದೂ, ಇತರರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿತಾಗುವುದೂ ಇತರರ ಅಧಿಪತ್ಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳು ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಸಮಯಾಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೈಮುರಿಯದಿರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದೂ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗುವುದು. ಈ ಶಾಸನ ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದಲೂ ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಂದಲೂ ಹಣ ಮತ್ತು ಲೇವಾದೇವಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿ, ಅಡಚಣೆ, ಸೌಕರ್ಯ, ಸೌಲಭ್ಯ ಉಂಟಾಗುವುವು ಎಂಬುದು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಷಯ.

ದೇಶಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು. — ಈಗಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಣಿರಾಷ್ಟ್ರಗಳು; ಕೆಲವು ಸಾಲ ಹೊತ್ತವು. ಕೆಲವು ಯಂತ್ರ ವಿಧಾನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಹಳವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿವೆ; — ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ದೊಡ್ಡ ಮಂಡಲವನ್ನು ರಚಿಸಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಸಾಮಾನನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಲಾಭಪಡೆಯುತ್ತಿವೆ; ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕೇವಲ ವ್ಯವಸಾಯ, ಗಣಿಯ ಕೆಲಸ, ಕಾಡುಗಳ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹ ಮುಂತಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ಆಹಾರವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಕೆಲಸವೂ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಸ್ಪರ್ಧಾಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದ ಕೈ ಕಾಯುತ್ತ ಸ್ಪಾಘೇನತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇವೆ. ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಆರ್ಥಿಕ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೇ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ದುರ್ಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ಎರಡೂ ಉಂಟು. ಪ್ರಬಲರ ದಾಳಿ

ಯಿಂದ ದುರ್ಬಲರ ಸ್ವಾಧೀನತೆಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ಏರ್ಪಾಡೂ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಬೇಕಾಗುವುವು. ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಮಂಡಲವೂ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುವು; ರಾಜಕೀಯ ಶಾಸನಗಳಂತೆ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಶಾಸನಗಳು ಏರ್ಪಡುವುವು.

ಮೂಲ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು: (i) ಆಸ್ತಿ, (ii) ಒಪ್ಪಂದ, (iii) ಅಸ್ತಿಯ ವಿಭಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ — ಹಕ್ಕಿನ ಮೇಲೆ ಅಂಕಿ ಮಿತಿಗಳು (Limitations on Rights). — ಯಾರಿಗೆ ಹಣ ಒದಗಬೇಕಾಗಲಿ, ಯಾವ ಒಪ್ಪಂದಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾಗಲಿ, ಯಾವ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು ಉಚಿತವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಲಿ, ಕಡೆಗೆ ಯಾವ ಹಕ್ಕುಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಜನರ ಜೀವಿಕೆಗೆ ಸಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಲಿ ಆಯಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸರಕಾರವೇ ಅವಕ್ಕೆ ಕಾರಣ; ಮೂಲ. ಅವರು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಹಕ್ಕು.* ಅವರು ಬದಲಾಯಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಹಕ್ಕು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು. ಈಗಿನ ಬೇಸಸ ವದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇಂಥ ಹಕ್ಕಿನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುವು: ಸರಪೋರೆಯ ಅಥವಾ ಈಗಿನ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.† (೧) ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿ ಸಂಗ್ರಹ, ಮತ್ತು ಒಕ್ಕತನ (Private Property); (೨) (ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಳ್ಳತನ, ದರೋದೆ, ಘಾತಕತನ ಮುಂತಾದ ಅಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲದವರೆ) ಸ್ವಂತ ಶಾಫ್ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗಾಗಿ ಜನರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೂ, ಮೊರಗಿನವರೊಡನೆಯೂ ಆಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ, ಕೊಳ್ಳುವ ಕೊಡುವ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುವ ಒಪ್ಪಂದದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳೂ ಪತ್ರಗಳೂ

* ಇಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಹಕ್ಕಿನ ತತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸರಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ಆ ಸರಕಾರಗಳು ಉಳಿಸುವವರೆಗೂ ಜನರ ಹಕ್ಕಿಗೆಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಾಸನಗಳೇ ಬೇವಾಧಾರವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ.

† ಅವು ಇಂದಿನಂತೆಯೇ ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯ ಸುಪ್ಪತ್ತಿಸ್ತಿ ತನಾದೀತು. ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮಾಜ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಹಾಸಿತಬ್ಬಿದಂತೆ ಸರಕಾರಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ಇವುಗಳ ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯನ್ನು ತಡೆದಿಡುವರು.

ಜನಗಳೂ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಾಗಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು (Freedom of Contract); (೩) ಆಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಏನಿಯೋಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಮಗೆ ಇಷ್ಟ ಬಂದವರಿಗೆ ಅವನ್ನು ಕ್ರಯ, ಭೋಗ್ಯ, ಹಂಚಿಕೆ, ದಾನ, ಮರಣಶಾಸನ ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ, ಒಡೆತನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ (Right of Transfer, Bequest and Inheritance of Property); (೪) ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯಾಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು (Freedom of Competition) ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ರಕ್ಷಿಸುವುದು;—* ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಅನೇಕ ನಿಯಮ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂತತವಾಗಿ ಮೊಟಕುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾದರೂ ನಿರ್ಬಂಧಗಳ ಒಳ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ. ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಶಾಂತಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜಾ ರೋಗ್ಯಕ್ಕೋ, ಹಿತಕ್ಕೋ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೋ, ಭೂಮಿಕಾಣಿ ಮನೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ಜನರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹಣ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೊಡಬಹುದು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೊಡದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ವಿಶೇಷ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕೂಡ, ಭೂಮಿಯೊಳಗಣ ಲೋಹಾದಿಗಳಂತೆಯೇ ತಾವೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿದೇಶಿಯರ ಕೈನುಡುವುದಾದರೂ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಅಡ್ಡಿ ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಈ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಂಥ ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು; ಇಂಥ ಸಮಾಜದೋಷದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಯಾರೂ ಕೈಯಿಡಲೇ ಕೂಡದು ಎಂದು ನಿರೋಧಿಸುವರು. ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಹಣವೂ ಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಅವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಕೂಡದು ಎಂದು ವಿಧಿಸುವರು. ತಾವು ಗಳಿಸಿಟ್ಟ ಹಣವನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗೆ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಇತರರಿಗೆ

* ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ನಡೆಯುವವರೆಗೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲವೂ ಈ ರೀತಿ ನಡೆಯುವುವು. ಇವು ಮುಂದೆ ಈಗಿನ ಪ್ರಪಂಚದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೂರ್ಪಡುವುವು.

ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಈ ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೂ ತೆರಿಗೆಗಳಿಗೂ ಒಳಪಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸುವರು. ಇಂಥ ಇಂಥ ಕಂಪನಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು; ಸಾಹುಕಾರರು ಇಷ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಕೂಡದು; ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ ನಿಯಮ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವರು. ಆದರೂ ಈಗಿನ ಎಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಆಸ್ತಿ ಒಪ್ಪಂದ, ಆಸ್ತಿ ಹಂಚಿಕೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ರಕ್ಷಣೆ ದೊರೆತು, ಆ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಬಂಡವಾಳದ ಮೊತ್ತ, ವರಮಾನ, ಸಂಪತ್ತು, ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ, ಸ್ವದೇಶಿ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ, ಸರಕಾರಿ ಸಾಹುಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಒದಗಬಹುದಾದ ವರಮಾನ ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲ ನಿರ್ಧರವಾಗುವುವು.

ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳು. — ಹಣ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲರೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು; ಇಂತಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಕೂಡದು (ಉದಾ. — ಮಾದಕದ್ರವ್ಯಗಳು, ಸಿಡಿಮದ್ದು, ಯುದ್ಧೋಪಕರಣ, ವಿಷವಸ್ತು ನಿರ್ಮಾಣ, ದ್ರಾವಕಗಳು); ಇಂಥವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಯಾರಿಸಬೇಕು (ಉದಾ. — ಗೋಧಿ, ಅಕ್ಕಿ, ಸಕ್ಕರೆ, ಹತ್ತಿ, ಉಣ್ಣೆ, ರೇಷ್ಮೆಬಟ್ಟೆ, ಯಂತ್ರ); ಇಂಥ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟೇ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಇಂಥಾದ್ದನ್ನೇ ತಿನ್ನತಕ್ಕದ್ದು; ಇಂಥಾ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಈ ಈ ಹಡಗುಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಸಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು — ಎಂದು ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಕೆಲವು ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು; ಕೆಲವನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದು. ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಸಂಬಳ ಕೊಡಬೇಕು; ಹೀಗೆ ಅವರ ಜೀವವಿಮೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು; ಇಂಥ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು; ಕೆಲಸದ ಅವರಣವನ್ನು ಇಷ್ಟೇ ಶುಚಿಯಾಗಿ ಇಡಬೇಕು; ಯಾರನ್ನೇ ಆಗಲೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಕೂಡದು ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬಹುದು; ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹೀಗೆಲ್ಲಾ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು; ಇಂಥ ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಮಾತ್ರ ಜನರಿಂದ ಹಣ ತೆಗೆಯಬಹುದು; ಈ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅವರು ಒಳಪಡಬೇಕು; ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕವಿಟ್ಟು ಮೇಲ್ತುನಿಖೆ ನಡಸಬೇಕು; ಲಾಭಗಳನ್ನು ಹೀಗೇ ಹಂಚಬೇಕು; ಇಂಥ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ರಾಯಮಾನವನ್ನು ಸರಕಾರದವರಿಗೆ ತೆರಬೇಕು ಮುಂತಾಗಿ ಶಾಸನ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಥವಾ ಹಣ, ಜನ, ಕಾರ್ಯನಿವುಣತೆ ಮತ್ತು ಯಂತ್ರ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಹಾಯಗಳು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆಯೋ ಕೊರತೆಯಾಗುವಂತೆಯೋ ವರ್ತಿಸಬಹುದು; ತೆರಿಗೆ ಎತ್ತಬಹುದು; ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳ ಮೊತ್ತ, ಸ್ವರೂಪ, ರೀತಿ, ಗುರಿಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಿ ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪೀವನವನ್ನು ನಡಸಬಹುದು: ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಆರ್ಥಿಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಸಂಚಲನ—ಅದು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಒದಗುವ ಮೊತ್ತ, ರೀತಿ—ಜನ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಹಂಚಿಕೆ, ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಭಾಗ, ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿ, ಏಳೆ, ಬೀಳು ಮುಂತಾದುವು ನಿರ್ಧರವಾಗುವುವೆನ್ನಬಹುದು.

ಸರಕಾರದ ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತುವ ರೀತಿನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಆಗಿದೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳ ಉದ್ದೇಶ; ರಕ್ಷಣೆ—ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾದಿಗಳು; ರಕ್ಷಣೆ ವಾದಿಗಳು.—ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕಬೇಕಾದರೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಅಷ್ಟು ದುಡ್ಡನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು ಎಂದಿರಬಹುದು. ಪದಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದರೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ವಸೂಲಾಗುವುದು; ಎಲ್ಲ ಜನವರ್ಗಗಳಿಂದಲೂ ಅವರವರ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವರಮಾನವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆಯೂ ಆಗುವುದು (ಉದಾ.—ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿರುವಹಾಗೆ) ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶವಿರಬಹುದು;—ಅಥವಾ, ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವವರು ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆ ತೆರಬಲ್ಲರು ಎಂದೆಣಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೂ ವಿನೋದ ವಿಹಾರಗಳ ಮೇಲೂ ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತಬಹುದು; ಅಥವಾ, ಈ ಪದಾರ್ಥದ ಉಪಯೋಗ ಹೆಚ್ಚಲಿ,

ಇದರ ಉಪಯೋಗ ಕುಗ್ಗಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಎತ್ತಬಹುದು. ಅದರ ಕೆಲವು ಕರಗಳನ್ನು ಹಾಕುವ ಉದ್ದೇಶವೇ ವಿಶೇಷವಾದ್ದು: ಅವು ಬಹುವಾಗಿ ವಿದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು. ಕೆಲವು ಅಮದುಗಳನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಬೇಕು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು; ಕೆಲವು ರಫ್ತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನಕೊಡಬೇಕು ಅಥವಾ ತಡೆಹಾಕಬೇಕು; ಕೆಲವು ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಗೆ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ ಬೆಳೆಸಬೇಕು, ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವವನ್ನು ಪೋಷಿಸಬೇಕು; ಅದೇ ಬಗೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಅದೇ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ವಿದೇಶೀಯರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಕೇಡುಗಳಿಂದ ಇವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು: ಸ್ವದೇಶದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಹೊರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕು; ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಬೇಕು; ಅದು ಆತಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ತಡೆಯಬೇಕು — ಎಂದು ಉದ್ದೇಶ ಒಡುವುದುಂಟು. ಇಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ - ವ್ಯಾಪಾರ - ಬಂಡವಾಳ - ಕಾಮಗಾರ ಮಂಡಲ — ಇವನ್ನು ಇತರರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ ಅವುಗಳ ಧಾರಾಳವಾದ ಜಲಸಲನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆಯೂ, ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತೆಯೂ ತೆರಿಗೆ ಬೀಳುವುದು; ಶಾಸನಗಳು ವಿರೂಪವುವು. ಈ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ವೆಚ್ಚವಾಗಬಹುದಾಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಈ ಬಗೆಯ ರಕ್ಷಣ ಶಾಸನಗಳೂ ವಿಫಲವಾಗಬಹುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ; ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೇಡು ಹೆಚ್ಚು; ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಬಹಳ; ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಜನರಿಗೆ ಧಾರಣೆಮಾಡಿ ಹರಿ ಅವರ ಸಷ್ಟದಿಂದ ಬಂದ ಹಣ ಧನಿಕರಾದ ಉತ್ತತ್ತಿಕಾರರ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿ ಅವರು ಪುಷ್ಟರಾಗುವಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಕಡೆಗೆ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು, ಪೋಷಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಉದ್ದೇಶ ಪಟ್ಟದೆಯೋ ಅವು ಪೋಷಿತವಾಗುವ ಸಂಭವ ಕಡಮೆ; ಸರಕಾರವನ್ನು

* ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಕೇವಲ ವರಮಾನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಾಗಿ ವಿತ್ತದ ಸುಷ್ಕೇ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದಲೇ (Excise or Revenue Duties) ಈ ಬಗೆಯ ಫಲಗಳುಂಟಾಗುವುವು.

ನೆಚ್ಚಿ ಅವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಧಾರಾಳವಾದ ಪೈಪೋಟಿ ಇದ್ದರೆ ದಕ್ಷವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರದ, ಸ್ಪಸ್ತದಿಂದ ಉರ್ಜಿತವಾಗಲಾರದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಮುಂದುವರಿದು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆಮದಾಗಿ ಬಂದು, ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವರಿಗೆ ಅಗ್ಗುವಾಗುವವು; ಇಲ್ಲಿ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ವಿದೇಶಿಗಳೆನಲು ಈ ದೇಶದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವರು; ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರಿಗೆ ವೈಮನಸ್ಯಗಳನ್ನು ಉಂಟಾಗಿಸಿ ಜನದ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆ ತಂದುಹಾಕುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇಮ ಇದರಿಂದ ಸಾಧಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕವಾಗಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾದಿಗಳು (Free Traders) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರಕ್ಷಣ ವಾದಿಗಳು (Protectionists) ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಉಗ್ರ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಕೇಡುಗಳುಂಟಾಗಿ ಒಳದೇಶದ ಜೀವನ ಬಾಡು ಬಳಲುವುದು; ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಮಂಗಳ ಈ ಬಗೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಸಾಧಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕೇವಲ ಒಂದು ಒಣ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದು ಸ್ವನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲ; ಕಡೆಯ ಮಂಗಳವನ್ನು ಹಾರೈಸುತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲೆಯೇ ಆತ್ಮನಾಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೃತ್ಯುತನ; ಬಹು ಕಾಲದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಲಿತು ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗರಾಗಿರುವ ಹೊರಗಿನವರು ಒಳದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವರು; ಸಸಿಯಂತೆ ಈಗತಾನೇ ನಟ್ಟಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಸ ಬೇಕಾದರೆ ಹೊರಗಿನ ಪೀಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ವಿಷವಾತಗಳಿಂದಲೂ, ಕೊಡಲಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ನೀರೆರೆದು ಬಲಿಸಬೇಕು; ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿರುವವರಿಗೂ ಒಹಳ ದುರ್ಬಲರಾಗಿರುವವರಿಗೂ ಪೈಪೋಟಿ ಶಕ್ತಿ, ಜೊತೆ, ಒಂದೇ ಸಮವೆಂತಾದೀತು? ದೇಶದ ಒಳಗೇ ಹೊಸ

ಹೊಸ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಅವಶ್ಯಕತೆ; ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಅಥವಾ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಆಪತ್ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶವಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ವಿವಿಧವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕು; ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಒದುಕಿನ ಸುಖ ಮೇಲಾಗಲಿ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕೂಲಿ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಿರುವಾಗ ಕಡಮೆ ಸಂಬಳ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವೆಚ್ಚ — ಕೀಳಾದ ಜೀವನ ಮಟ್ಟ (Low Standard of Life) ಮುಂತಾದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಇತರ ದೇಶಗಳವರು ತಮ್ಮ ತಯಾರಿಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಗರಾಕಿ ಸಿಕ್ಕದಾದರೆ ಇಲ್ಲಿನವರ ಕೂಲಿ ಸಂಬಳದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಉನಬಾರದಂತೆ ತಡೆಯಬೇಕು; ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಳದೇಶಕ್ಕೆ ಜೇಕಾದ ಅಹಾರ ಮತ್ತು ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಾಗಿ ಪರಕೀಯರಿಗೆ — ಇವುಗಳ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ — ಅಧೀನವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಒಳಗೇ ಅತವವನ್ನು ಪ್ರೋಪಿಸಬೇಡವೆ? ಸಮ್ಮ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಸಾರ್ವ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಬೇಕು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ದರಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತೆರಬೇಕಾದರೂ ಅಗ್ಗನಾದ ವಿದೇಶಿ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಹೆಚ್ಚು ದರಗಳನ್ನು ತೆತ್ತಾದರೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮೇಲು ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪಕ್ಷಪಾತ. — ಕೇವಲ ತತ್ತ್ವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಾಟಿಕೆಗಳ ಮತಕ್ಕೇ ಪ್ರಪಂಚದವರೆಲ್ಲರೂ ತಿರುಗಬೇಕಾದುದು ಹಿತ; ಕ್ಷೇಮ. ಆದರೂ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳವರೂ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಧಾರಾಳವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಚಾರಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು ಯಾವೊಂದು ದೇಶಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ ಆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಫುಟ್ಟಿ ಬಯಸುವವರು ಕರಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸ

ಬೇಕೆಂದೂ ಅನೇಕರು ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಡೆ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಏಳೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರಗಿನವರ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದರೆ ಒಳಗೆ ಅವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೈಗೆ ಏರಿದ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ಒಳದೇಶದ ಬೆಲೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಸಂಪತ್ ಸ್ಥಿತಿ, ಸಾಲಗಾರಿಕೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕೇಡು ತಟ್ಟದಂತೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯನ್ನೂ ಏನಿಮೆಯವನ್ನೂ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮಂಡಲವನ್ನೂ ಬದುಕಿಸ ಹದವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇಶದವರಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾದ ಅಶೃಂಖಲ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆಯೆಂದು ತೋರುವುದೋ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುವರು; ಯಾರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯ ಮಾರ್ಗ ಲಾಭಕರವೋ ಅವರು ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವರು. ಯಂತ್ರ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿರುವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಜರ್ಮನಿ, ಅಮೇರಿಕ, ಜಪಾನ್ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರೂ ಪ್ರಬಲವಾದ ವಿದೇಶಿ ಸುಂಕಗಳ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಈಗಿನ ಬಲಿಷ್ಠ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಈಗ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ತಾವೂ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೋರುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ಆ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಕ್ಷಣೆ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಕರಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಬಹುದು. ಯಾವ ರೀತಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದೆಂಬುದು ಸರಕಾರದ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದು. ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೋ; ಅಥವಾ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದಾದರೊಂದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಹಾಯವನ್ನಿತ್ತರೆ ಅದು ಜೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗಲೋ; ಒಳಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಗಿನವರಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪೈಪೋಟಿಯ ನಷ್ಟವನ್ನೂ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಕೊರತೆಯನ್ನೂ ನಿವಾರಿಸಿ ಅವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೋ; ಇತರರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಸಮನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೋ; ಹೊರ

ದೇಶಗಳವರು ತಮ್ಮ ಸರಕಾರದವರಿತ್ತು ಅಸುಕೂಲವನ್ನೂ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಮತ್ತು ಮಾರುವೆಯ ಪರಿಣಿತಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ದೇಶ ದೊಳಕ್ಕೆ ಅನುತಪಾಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಎಲ್ಲ ಬೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಕಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೋ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವರು. ಅವು ಅನುದು ರಫ್ತುಗಳೆರಡರ ಮೇಲೂ ಬೀಳುವುವು.

(೧) ಸುಂಕಗಳು (Customs). — ಅನುದು ತೆರಿಗೆಗಳು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ವ್ಯವಸಾಯದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಣಿ ವರ್ಗದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ (ಉದಾ: ಗೋಧಿ, ಹತ್ತಿ, ದಸ, ಕುರಿ, ಮಾಂಸ, ಹಣ್ಣು, ಹಾಲು, ರೇಷ್ಮೆ ಮುಂತಾದುವು) ಬೀಳಬಹುದು; ಆಗ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವಂತೆ ಉತ್ಪೇಜನ ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ, ಯಂತ್ರಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳಬಹುದು (ಉದಾ: ಹತ್ತಿ ಸುತ, ಲಾಂಛಿ, ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಮಾನು, ಸಕ್ಕರೆ ಮುಂತಾದುವು).

(೨) ಸಾಗಿಸುವ ವೆಚ್ಚ (Transit Charges). — ರೈಲ್ವೆ, ಹಡಗು ಮುಂತಾದ ವಾಹನ ವೆಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಮಾಡುವಂತೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ರಫ್ತಿನ ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕಡೆಯುವುದು; ಬಳಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅನುದು ದರ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು; ರಫ್ತು ಅನುದುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆನಿಸಿದರೆ ಬರಗಳನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡುವ ಮುಂತಾಗಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ತೆರಾಣಿಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಕಡಮೆ ಮಾಡುವ ದುಂಟು, ಸುಂಕ ಎತ್ತುವುದುಂಟು.*

(೩) ಅಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು — ವಿರೋಧ ಕಾರ್ಯಗಳು — ಸಹಾಯ ಕಾರ್ಯಗಳು. — ಅಡಳಿತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ಷಣೆಗಳನ್ನು

* ಇವು ಇಷ್ಟೇ ಅನು ಬಂದು ಗೊತ್ತಾದ ವೆಚ್ಚವಲ್ಲ ಬೀಳಬಹುದು, ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಂದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ, ದರದಲ್ಲಿ, ಬೀಳಬಹುದು; ಅಥವಾ ಹೊರಗಿನವರ ಬೆಲೆಗೂ ಒಳಗಿನವರ ಅದೇ ಪದಾರ್ಥದ ಬೆಲೆಗೂ ನಷ್ಟ ಅಂತರವಿದೆಯೋ ಅ ಅಂತರವನು ಪೂರ್ತ ಬೀಳಬಹುದು (Specific, Ad Valorem and Differential Duties)

ಏರ್ಪಡಿಸಬಹುದು. ಪಶುಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಪೊಲೀಸು ಕಾಮಲು ಇವನ್ನು ಹೊರಗಿಂದ ಬರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ದೊರಕಿಸದಿರುವುದು ; ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಶಾಸನಗಳಿಗೆ ವಿದೇಶಿಯರೂ, ತಮಗೆ ಬೇಡವಾದವರೂ ಒಳಪಡದಂತೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವುದು ; ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಷೇಧಗಳನ್ನೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ; ಸರಕಾರಿ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಇಂಥವರೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಇಂಥವರಿಂದ ಸಾಮಾನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಕಾರ್ಯಭಾರ ಮಾಡುವುದು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯದವರು ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಿ ವಿದೇಶಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳದಂತೆಯೂ ಅವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಿರಾಕಿ ದೊರೆಯದಂತೆಯೂ ಮಾಡುವುದು — ಇವೇ ಮುಂತಾದುವು ರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಪ್ರತಿಷೇಧ ಕಾರ್ಯಗಳು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ನೇರವಾದ ಸಹಾಯ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವುದುಂಟು : ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೂ ಬೆಳೆದು ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಲಿ, ಅನುಕೂಲವಾದ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಹೊರಗಿನ ಗಿರಾಕಿಯೂ ತಮ್ಮ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಲಿ ಎಂದು ರಫ್ತಾಗುವ ತಮ್ಮ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಉದಾರವಾಗಿ ಹಣ ದಾನ (Subsidies-Subventions) ಕೊಡುವುದುಂಟು. ಅಂತಹ ಪದಾರ್ಥಗಳ ತಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಭೂಮಿಕಾಣಿ ವಸತಿ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಯಂತ್ರ ಸಹಾಯವನ್ನೂ (Scientific and Technical Aids) ಉಚಿತವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು. ರಫ್ತಾಗಲಿರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಗಿಸಲು ತಗಲುವ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನೂ ಕಡಮೆಮಾಡಿ ಕೊಡಬಹುದು. ಅವಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾದ ವಿಮೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬಹುದು. ಎಲ್ಲ ದರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಿಯಾಯಿತಿ ತೋರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಸೋಡಿಕೊಡಬಹುದು. ಅನುಕೂಲವಾದ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನಕೊಡಬಹುದು.* ಅಂತು ತಮ್ಮ

* ಉದಾ : ಹಡಗಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೂ, ಹಡಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಯಾನಾಬಿಗಳೂ ಎಳೆಗೆಗೆ ನುರುಪಂತೆ ಅವುಗಳ ಚಾಲಕರಿಗೆ ಹಣದ ನೆರವನ್ನೂ ರೇವುಗಳ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಸಾರ್ವಿಕತನಕ್ಕೆ ಬಹುಮಾನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಇಂಥ ಇಂಥ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ದೇಶದವರ ಸಾಮಾನು ಸಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಶಾಸನಮಾಡಬಹುದು.

ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಹೊರಗಿನ ಪೇಟೆಗಳಿಗೆ ರಫ್ತಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಮಾರಾಟವಾಗಲು ಯಾವ ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಥವಾ ಸರಕಾರಿ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದೋ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಉತ್ತೇಜನಕೊಡಬಹುದು.

ಸರಕಾರದ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು. — ಇಷ್ಟೂ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಆಮದು ರಫ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂಶಗಳು. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆತ್ತಿದ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವರಮಾನ ಬರುತ್ತದೆ; ಇವರು ಕೊಡುವ ಸಹಾಯಗಳಿಂದ ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಆಮದು ರಫ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನವೂ ತಡೆಯೂ ಉಂಟಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಂಕ ವನ್ನೂ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ತೆತ್ತು ಒಳಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವಪೂಜೆಯಿಂದ ಸ್ವದೇಶಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಕೇಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ಯಾಪಾರ ವೆಚ್ಚವಿಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದ ಕೈಗೆ ಹೊರಗಿನವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬರುತ್ತಾ ಇದೆ. ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಾರ ರಕ್ಷಣೆಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಪರದೇಶದವರು ತೆರುವ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಂಡವಾಳ ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಹವಾಗಿ ಬರಲು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೂ ಸರಕಾರದ ವಿಧಿಸಿದ ಧರ್ಮಗಳ ಯಾವ ರೀತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುವು ಎಂಬುದು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟದ್ದು.*

ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರವಾಹ. — ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳ ಏಕೆ ಹೋಗುವುದು? ಹೇಗೆ ಹೋಗುವುದು? ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇನು? ಕಳುಹಿಸುವ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಯಾವುವು? ಬಳಸುವ ದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಫಲಾಫಲಗಳು ಉಂಟಾಗುವುವು ಎಂಬುದನ್ನು

* ಹಣದ ಬೆಲೆಯ ವಿಕೃತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನನುಕೂಲಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಎನುಮಾಡುವರೆಂದು ಬಂದ ತಿಳಿಸಿ ಆಗಿದೆ.

ಹಿಂದೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸರಕಾರದವರು ವಿದೇಶಿ ಒಂಡವಾಳ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಬಡ್ಡಿ, ಶಾಫ, ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಒಡತನ, ಉದ್ಯೋಗ ಮುಂತಾದುವನ್ನೂ ಒಳಗಿನ ಆರ್ಥಿಕ ರೀತಿಸೀತಿಕಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ವ್ಯಾಪಕತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪರತಂತ್ರವಾಗಬೇಕಾದೀತು ಎಂದು ಊಹಿಸಿ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರಮಾಡುವುದುಂಟು.

ಒಂಡವಾಳದ ಅನುದು.— ದೇಶಕ್ಕೆ ಆಗತ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಶಾಸನ ಸೀತಿ, ಇವು ಪರಕೀಯರಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗದಂತೆಯೂ ವಿದೇಶೀಯರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿನವರಿಗೆ ಅಪ್ರೀತಿ ಬರುವಂತೆಯೂ ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಒಂಡವಾಳದಿಂದ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಡೆಸಲಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವರು; ಅವರು ಈಗಾಗಲೇ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು (ಉದಾ: ರೈಲ್ವೆ, ಗಣಿಕೆಲಸ) ಹಣಕೊಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವರೆಗೂ — ಮೊಂಡುತನದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಬದುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ — ವಿದೇಶೀಯರಾರೂ ಇಂತಹ ಕರೀದಿ, ಮಾರಾಟ, ಹರಾಜು ದರಖಾಸ್ತುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶದವರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ ನಿಲ್ಲಕೂಡದೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸುವವರೆಗೂ — ಈ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಪರಕೀಯರ ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿಗಳು ಇಲ್ಲದ್ದರೆ ಈ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಯಾದ ಹೊರತು ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇಡಕೂಡದೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸುವುದುಂಟು.

— ರಫ್ತು; ಇತರ ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳು.— ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಒಳದೇಶದ ಒಂಡವಾಳ ಇಲ್ಲಿನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವೇ ಆಗಲಿ ಮೊರಕ್ಕೆ ಸಾಗಕೂಡದೆಂದು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ನಿರೋಧಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆ ಸಾಗಿಸುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೇಡು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಸರಕಾರದವರು ತಿಳಿಯಹೇಳುವರು; ಅದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೇಗೆ ಬಡವಾಗುವುವು, ನಿಂತೇಹೋಗಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವರು; ಶತ್ರುವಿಗೂ, ಪರಕೀಯನಿಗೂ ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹುಚ್ಚುಕೊಟ್ಟರೆ ಆಮೇಲೆ ಗತಿಯೇನು

ಎಂದು ಜನರ ಸ್ಪಂದೇಶಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಅಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಕಿರಣಿಸಿ ಆ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಡೆಯನ್ನು ತರುವರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧನಿಕರಾದ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರಿಗೆ ಹಿತಬೋಧವಾಡಿ ನೋಡುವುದು, ಹೆದರಿಸುವುದು, ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಬಳಗೇ ಇಟ್ಟರೆ ಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅನುಕೂಲವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತೀವೆಂದು ವಾಗ್ಧಾನಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವರು. ಅಥವಾ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಬಂಡವಾಳ ಬದಗಿಸುವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿ, ಪತ್ರಗಳ ಮಾರುವ ಸಂಸ್ಥೆ (Stock-Exchanges) ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಕೈಯಿಟ್ಟು ಪತ್ರಗಳೂ ಹಣವೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ಸಾಗದಿರುವಂತೆ ಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವರು. ಅಥವಾ, ಹೊರಗಿನ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಈ ದೇಶಗಳವರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಪೋಷಿತಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ನೆರವಾಗಲಿ, ಅಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೂ ವ್ಯಾಪಕತೆಯೂ ಬೀಯಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಮೀಗಿ ಹುಡುಬೇಕು, ಇಂಥವರು ಮಾತ್ರವೇ ಬದಗಿಸಬಹುದು, ಫೇರವ್ಯೂ ಸಾಲಪತ್ರವನ್ನೂ ಇಂಥವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಹುದು (Transfer), ಕಂಪನಿಯ ಚಾಲಕ ಮಂಡಲಿಯವರೆಲ್ಲರೂ ದೇಶೀಯರೇ ಆಗಬೇಕು, ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಕಚೇರಿಯೂ ಆಡಳಿತ ಸ್ಥಾನವೂ ಬಳಗೇ ಇರಬೇಕು, ಅಲ್ಲಿನ ಬೋಡ್ಡು ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಭಾಗವಾಹರೂ ಬಳವೇಶದವರೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಧಿಸುವುದುಂಟು. ಅಥವಾ ಸರಕಾರದವರೇ ದೊಡ್ಡ ಏದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಷೇರುಗಳನ್ನು ತೊಂಡು ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತ ದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾತು ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೊರಗಿನವರು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಸಾಧ್ಯರಾಗದಿದ್ದರೆ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಈ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಸರಕಾರದ ಆಯ-ವ್ಯಯ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದು ಕಡೆಯೂ, ದೇಶದ ಬಂಡವಾಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಂದು ಕಡೆಯೂ ಏರುಪೇರಾಗುವುವು.

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾಯ ಉತ್ತೇಜನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಮಾರ್ಗ ಬಂದಿದೆ: ಒಳಗಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಲೆಂದೂ ಬೆಳೆಯಲೆಂದೂ ಹಣವಿರುವ ಪರಕೀಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸೌಕರ್ಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿ ಜೈಸಿಲ್, ಆರ್ಜೆಂಟೈನ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ಕ್ಯಾನಡ ದೇಶಗಳು ಮಾಡುವಂತೆ ಅವರು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಅವರು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೈಪಾಕದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೂ ಗಿರಾಕಿಯಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡುವರೆಂಬ ಎಣಿಕೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಉದ್ಯೋಗ ಸಾಹಸಿಗಳ ಗಮನ.—ಹೊರಗಿನ ಉದ್ಯೋಗ ಸಾಹಸಿಗಳು ಬಂದು ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸಬಹುದು. ಯಾವುದಾದರೂ ಸುಂಕ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಾರಾಟವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗ ದಿರುವಾಗ ಒಳಗೇ ಇಂಥ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಅನುಕೂಲವೆಂದು ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲು ಅವರು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಡೆಸುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸ ಬಹುದು. ಆ ಮೂಲಕ ಹೊರಗಿನವರ ಬಂಡವಾಳವೂ ಸಾಹಸವೂ ಒಳಗೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ.

ಬಂಡವಾಳದ ರಫ್ತೆಂದರೆ ಹೇಗೆ?—ಈ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿದೇಶಿ ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಾಟಿಸಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಆಭಿವತ್ಯ ಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿನ ಬಂಡವಾಳವೂ ಯಜಮಾನಿಕೆ ಆಡಳಿತಗಳೂ ಹೊರದೇಶ ಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು ಎಂದು ಒಳಸರಕಾರದವರ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೆ ದೇಶದಿಂದ ಬಂಡವಾಳ ರಫ್ತಾಗು ವಂತೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಉತ್ತೇಜನಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.* ಬಂಡ ವಾಳದ ರಫ್ತೆಂದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸ್ತಿಪತ್ರಗಳ

* ಇದು ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಗಳ ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಭ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಗುಟ್ಟಾಗಿಯೂ ಒಪ್ಪಂದಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಬಂದು ಸಾಧನ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಯಂತ್ರಗಳೂ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ರಫ್ತಾಗುವುವು. ಹೊರದೇಶಗಳವರು ಸಾಲ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡುಹೊರತು ಸಾಲ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆಯಾ ಸರಕಾರದವರು ಷರತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು ; ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಆ ದೇಶದ ಕಂಪನಿಗಳ ಷೇರು ಮತ್ತು ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಲ ಬದಗಿಸುವರು.

ಕೆಲಸಗಾರರ ಚಲನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ, ನಿರೋಧ. — ಸರಕಾರದವರು ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ವಿದೇಶಿ ಕೆಲಸಗಾರರು ಬರುವುದನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ತಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬಹುದು. ಆ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಅಸಕಾರಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಜನರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಿಂತ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿನವರು ಬೇರೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲಸುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಜನರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. ಅವರ ಅಸ್ತಿ, ಕ್ಷೇಮ, ಆರೋಗ್ಯ, ಹಕ್ಕುಗಳ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೋಗಿ ನೆಲಸಿದ ಸರಕಾರಗಳೊಡನೆ ಬಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಾದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ ಒಂದು : ಸಾಹಸಿಗಳಾಗಿ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲಸುವವರಲ್ಲಿ ದೃಢಕಾರ್ಯದಾರಿರುವವರೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾಗಿರುವವರೂ ಸಂಪಾದನೆಯ ವರುಷಿಸುವವರೂ ಮಾತ್ರವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗುವರು. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಲು ಅವರಿಗೆ ರಸ್ತೆ ದೇಶದ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳೂ ಅಕರ್ಷಣೆಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಹೋಗಿ ನೆಲಸುವಂತಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಬಗೆ. ಆದರೆ ಒಂದುತರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವವರೆಗೂ ಪರಮಾವಧಿ ವರಮಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿರುವವರೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ. ನೆಲಸಿದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ಥಿರವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಭಕ್ತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುತರಾಂ

ಬೆರೆಯದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿನ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ತವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದೇ ವಾಡಿಕೆ. ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ಒಹುತರ ತವರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಪವಾದ ದಿನಚರಿಯ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೂ ಆಹಾರಕ್ಕೂ ಸಣ್ಣ ಸೇವೆಗಳಿಗೂ ತಾವು ನೆಲಸಿರುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವರೇ ಹೊರತು ವಿಶೇಷ ಬಯಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಂಡೇ ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ವಿದೇಶ ಪ್ರವಾಸದಿಂದ ಅವರ ತಾಯಿನಾಡಿಗೆ ಲಾಭ ಹೆಚ್ಚು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಹೋದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ವಸತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ತಮ್ಮ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚ, ಆಸ್ತಿ-ಸಂಗ್ರಹ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಮಾಡುವಂತಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೆಚ್ಚು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಕಾರದ ಇಷ್ಟ, ಗುರಿ, ವ್ಯವಹಾರ ನೀತಿಗಳು ಉದ್ಯೋಗ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ವೆಚ್ಚ ಬೀಳುಗಳನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವುವೆನ್ನ ಬಹುದು.

ವ್ಯಾಪಾರ ನೀತಿಯ ಚರಿತ್ರೆ. — ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತರ ಕಡೆಯ ಭಾಗದವರೆಗೂ ಪ್ರಬಲರಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಸ್ಪಷ್ಟ, ಅಮೇರಿಕ, ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೇರಿಕ, ಆಫ್ರಿಕ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕಾಗಿಯೂ ವಸತಿ ಕಲ್ಪಿಸಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲೇ ನೆಲಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ಅಲ್ಲಿ ಲಾಭಕರವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು, ಹೋಗಿ, ಕ್ರಮವಾಗಿ — ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ — ವ್ಯಾಪಕರಾದರು. ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಮೊದಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಸರಕಾರಗಳವರ ಉತ್ತೇಜನ ಧನ ಸಹಾಯಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಹೊರಟರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ವಸತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲು ವಸತಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ತಾಯಿನಾಡಿನ ಸರಕಾರದವರಿಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಬಂದುವು. ಅವರು ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ತಾಯಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ

ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು; ತಾಯಿನಾಡಿನ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮಾನನ್ನು ಸಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯ ಕುಶಲಗಳನ್ನೇ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲಿನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ವ್ಯವಹರಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಸೇರವಾಗಿ ಪರದೇಶಿಯರೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಕೂಡದು; ಸ್ವದೇಶದ ಯಂತ್ರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ತಯಾರಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಕೂಡದು — ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಸತಿಗಳವರು ಪುಷ್ಟರಾಗಿ ಅಸ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಂತು ಸ್ವತಂತ್ರಾಭಿಮಾನಿಯಿಂದ ತಾಯಿನಾಡಿನ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಧೇಯರಾದುದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಅನುಧೇಯತೆಯನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾಧೀನರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾದರು. ಹಿಂದಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೊನೆಗೊಂಡು ಈಗ ಸ್ವಾಧೀನ ಮೂಲಕವೂ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೂಲಕವೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸ್ವಾಪ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಸುರು ಬಡಂಬಡಿಕೆ ಉಂಟುವಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

— ದಣಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು. — ಮೊದಮೊದಲು ಈ ವಸತಿಗಳವರಿಂದ ತಯಾರಿಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಖಾಸಗಿ ವರ್ತಕರಿಗೂ ಒಮ್ಮವಾದ ಸಂಪತ್ತು ದೊರಕಿತು. ಅಖಂಡವಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದುವು. ಸುಮಾರು ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯಲು ಆರಂಭವಾದ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಕಂಪನಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಣದ ನೆರವಿತ್ತುವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರದ ಗಣಿಗಳು; ಟೀ, ರಬ್ಬರ್, ತೋಟಗಳು; ಗೋಧಿಯ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿಯ ಮಂಡಲಗಳು; ಬಣ್ಣ, ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೆಲ್ಲ ತಾಯಿನಾಡಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಉತ್ಪರ್ಷೆಗೂ ದೊರೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ರೀತಿ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡ ಪರಿವರ್ತನೆ ಉಂಟಾಗಿ ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೂಲಕ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ಸೂರರಷ್ಟು ಸಾಮರಸ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಪೇಟೆ ಗಿರಾಕಿಗಳನ್ನು

ಒದಗಿಸುವ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಸತಿಗಳ ವಿಸ್ತಾರ ಸಾಲದಾಗಿ ದೇಶದೇಶಗಳವರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪೈಪೋಟಿಯೂ ಮಾತ್ಸರ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆಂಗಾವಲಿಗೆ ರಾಜ್ಯಶಕ್ತಿಯೂ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರದ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನೀತಿಯೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹೂಡಿ ಒಟ್ಟು ಲೋಕದ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ತೊಡಕುಗಳೂ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಫ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಗಿನವರು ತನಗೆ ತೆರಬೇಕಾಗುವ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಆಹಾರಸಾಮಗ್ರಿ ಅಥವಾ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಚೆನ್ನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಆರಂಭಮಾಡಿ ತನ್ನ ಧನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ದಣಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಪರಿಣಾಮಗಳು. — ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸಾಧನದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.* ಇದರಿಂದ ಹಣಗಳ ಓಡಾಟದ ರೀತಿ, ರೂಪ, ಗುರಿ, ದಾರಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದವು. ಹೊರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ, ರೇವು, ಬಂದರು ಕೆಲಸ, ನಾಲೆ, ಕಟ್ಟೆ ಕೆಲಸ ಮುಂತಾದವು ಸಡೆಯಬೇಕಾದಾಗ ಅಥವಾ ಹೊಸ ನೆಲ ಜಲ ಮಾರ್ಗಗಳು (ಉದಾ: ಸುಯೆಸ್ ನಾಲೆ, ಪನಾಮಾ ನಾಲೆ) ಹೊಸದಾಗಿ ತೆರೆಯಲ್ಪಡುವಾಗ ಅವಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ನಾವು ತಾವೆಂದು ಮುಂದೆ ಒಂದು ಹೂಡಿ ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಮಂಡಲಗಳನ್ನೂ (Spheres of Influence), ಅಧಿಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಡೆಗೆ ಅನೇಕವೇಳೆ ಇವರಿವರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಹೆಚ್ಚು ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಕಡಮೆಯೆಂದು ತೋರಿದ ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಂಥ ಇಂಥವರೇ ಇಂಥ ಇಂಥ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದವರಿಗೂ ಖಾಸಗಿ ಕಂಪನಿ

* ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ದ್ವೇಷ, ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಗಳ ಬಿತ್ತವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು. ಈ ವಿಷವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಇದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮುಯ್ಯೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಜನಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ರಕ್ತಸಕವಳವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುವು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಗಳವರಿಗೂ ನೆರವು ಕೊಡಬೇಕು, ಸಾಲ ಕೊಡಬೇಕು, ಅವರಿಗೆ ಹೊರತು ಇತರರಿಗೆ ಆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ; ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಏಕಾಏಕಿ ಬಲಪ್ರಕಾಶಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಅಥವಾ ಆ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಯಿಸಿದ ಹೊರತು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಆ ಹಕ್ಕು ದೊರೆಯಲಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿ; ಚೀನಾ, ಈಜಿಪ್ಟ್, ಆರ್ಜೆಂಟೈನಾ, ಇಂಡಿಯ, ಪ್ರೆಸಿಲ, ಪೂರ್ವ ಇಂಡಿಯಾ ದ್ವೀಪಗಳು, ಪಶ್ಚಿಮ ಇಂಡಿಯಾ ದ್ವೀಪಗಳು ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡರು. ಯಾನ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ವರ್ತಮಾನ ಸಂಚಾರದ ಸೌಲಭ್ಯವೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಬಂಡವಾಳದ ಚಲನೆ ಚುರುಕಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಸಾಲ ಬಂಡವಾಳಗಳನ್ನು ಬದಗಿಸಲು ಅನುವಾದುವು. ಸ್ವಾಕ್-ಎಕ್ಸ್‌ಫೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಆಸ್ತಿಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಾಗಿಸುತ್ತ ಹಂಚುತ್ತ ಬಂದವು. ಇವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲ ಧನಿಕರ ಬಂಡವಾಳ, ಸರಕಾರಗಳ ರಾಜಕೀಯಶಕ್ತಿ ಸ್ಪಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳು ನಿಂತು ಬಂದಕ್ಕೊಂದು ಒತ್ತಾಸೆಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಪಂಚದ ಅಧಿಕ ಅಪರೂಪವನ್ನೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಿದುವು. ಹಿಂದಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಹುಶಃ ಹೊಸ ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಾಶದ ಮೊಳೆಯನ್ನೂ ನಟ್ಟುಕೊಂಡುವು.

ದುಗುಣಿ ತೆರಿಗೆ — ಅಮೇರಿಕಾದ ಪದ್ಧತಿ — ಎರಡನೆಯದು. — ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶದ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಹೊರದೇಶಗಳವರಿಗೂ ಸರಕಾರಗಳವರಿಗೂ ಸಾಲಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಲಾಭವನ್ನೂ ಸಂದಾಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ದೇಶದೇಶಗಳವರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ಎತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ತಾಪ ಬರುವುದುಂಟು. ಅಂತಹ ಮನಸ್ತಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇತರರು ಒಹವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು, ಆ ಸಂಪಾದನೆ ಯಜಮಾನನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಎತ್ತುವ ಅಧಿಕಾರ ಯಾರದು? ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ರಾಜ್ಯದವರದೆ

ವರಮಾನ? ಯಜಮಾನನು ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ರಾಜ್ಯದವರದೆಂಬುದು ಚರ್ಚೆಗೆ ಬೀಳುವುದು. ಆದರೆ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಬಂದೇ ವರಮಾನ, ಆಸ್ತಿ ಅಥವಾ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಸರಕಾರಗಳವರು ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತುವುದು ಅನ್ಯಾಯ; ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತುವ ಹಕ್ಕು ಯಾರಿಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ತಾಪ ಬೀಳುವುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಕಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಂಘದ (League of Nations) ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂಡವಾಳಸ್ಥರೂ ಅನಾರ ಕಾರ್ಯರಂಗವೂ ಒಂದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತೊಂದರೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರೊಂದು ಕಡೆ ಅನಾರ ಕಾರ್ಯಾಲಯವೂ ಮುಖ್ಯ ಕಚೇರಿಯೂ ಒಂದು ಕಡೆಯೂ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಶಾಖದ ವಿಭಾಗ ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಯೂ ಅದಾಗ ಮಾತ್ರ ತೊಡಕು ಬರುವುದು. ಈ ತೆರಿಗೆಗಳು ಆಸ್ತಿಗಳ ಮೇಲೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲೂ ಬೀಳಬಹುದು; ಅಥವಾ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ಮೇಲ್ತೆರಿಗೆ (Super-Tax), ಆಸ್ತಿ ತೆರಿಗೆ, ಮುಂತಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೀಳಬಹುದು. ಇವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವುದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವಾಡಿಕೆ. ಅಮೇರಿಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಧನಿಕರು ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ತೆರಿಜೀಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತೆರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಸಂದಂತೆ ಎಣಿಸಿ ಅಷ್ಟು ಮೊತ್ತವನ್ನು ಆ ಧನಿಕನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವುನ? ತೆರಿತಕ್ಕದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಟ್ಟಿನ ತೆರಿಗೆಯ ವರಮಾನ ಅಮೇರಿಕಾಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು. ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಜಮಾನನು ಬೇರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲುಮಾಡದಿರುವುದು ಎರಡನೆಯ ರೀತಿ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪದ್ಧತಿ. — ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ವರಮಾನದ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ದೇಶಕ್ಕಷ್ಟು, ಯಜಮಾನರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೇಶಕ್ಕಷ್ಟು ಎಂದು ತೆರಿಗೆಯ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಪಾಲುವಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ,

ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಈ ದೇಶದವರೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಬಗೆಯವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರೂ ತೆರಿಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ನಿರ್ಣಯವಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಆ ಬಾಬುಗಳ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯತ್ತಬಹುದು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಮೇಲೆ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಅವು ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೆಯೋ ಆ ಸರಕಾರಗಳವರೇ ಎತ್ತಬೇಕು ಎಂದು ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಗಿಂತಿತ್ತವಾಗ ಯಜಮಾನನು ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವನೋ ಆ ದೇಶದ ಸರಕಾರದವರು ಮಾತ್ರ ಎತ್ತಬೇಕು ಎಂದು ಬಹುಬಡ್ಡಿಗೆ ಬರುವನು ಲೇಸೆಂದು ಪಂಡಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂಚನೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಸರಕಾರದ ವರಮಾನ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಪೇಡುವಾಗ ಬಹುದು.

ರಾಜಕೀಯ ಅಧೀನತೆಯ ಅರ್ಥಿಕ ಪರಿಣಾಮಗಳು.—ರಾಜಕೀಯ ಅಧೀನತೆ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ಒಡತನಗಳಿಂದ ಸರಕಾರಗಳ ಹಣ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ರಕ್ಷಿತ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಅಧೀನ ಸರಕಾರಗಳೂ ಇರುವ ಕಡೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಧೀನತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅರ್ಥಿಕ ಅಧೀನತೆ ಬರುವುದು. ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅರ್ಥಿಕ ಮುಂತಾದ ರೂಪ ರಚನೆ, ಸಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿ, ಮಾರುವ ಪದ್ಧತಿ, ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಶಾಸನಗಳು—ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಬಹಳ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ ಚಾಲನೆಗೂ ಬಳಗಾಗಿರುವವು. ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವೆಂಬ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಬಗೆಯ ಪೊಗದಿಯನ್ನು ಎತ್ತುವಂತೆ ಪರೋಕ್ಷವಾದ ಈ ಪುಗುಬಗು ಸ್ಪಷ್ಟವರು. ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಇಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಗೊಳಿಸು ; ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಇಷ್ಟು ಜನ ನೌಕರರನ್ನೂ ಹುದ್ದೆದಾರರನ್ನೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅವರ ಸಂಬಳ, ಪರಿವಾರದ ನೆಚ್ಚು, ನಿರ್ದಾಂತ ವೇತನ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ತೆರಬೇಕು ; ಅವರ ಸಂಬಳಸಾಲಿಗೆ ಈ ಅಂತಸ್ಸು ನಲ್ಲಿಯೇ ಏರ್ಪಡಬೇಕು, ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಹಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು ; ಅಧೀನ ಸರಕಾರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಬಡೆಯರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡ

ಸಿರುವ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಲಿಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಹೊರಬೇಕು; ಇಷ್ಟು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಅದರ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ತೆರಬೇಕು; ಈ ಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಮಾರಬೇಕು, ಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಸಾಲಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹೀಗೆಯೇ ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ತೆಗೆಯಬೇಕು; ಸಾಲ ವನ್ನೊದಗಿಸುವ ತಮ್ಮ ಸಾಯಕಾರರಿಗೆ ಇವೇ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನೂ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು; ಇಂತಹ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯನ ಅಥವಾ ಪರಮಾಸದ ಮೇಲೆಯೇ ಎತ್ತಬೇಕು, ಸೋಡಿ ಕೊಡಬೇಕು, ಅಥವಾ ಎತ್ತಲೇ ಕೂಡದು; ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು; ನಾಣ್ಯಸಿಂಧಿಗಳ ಗಾತ್ರ ರಚನೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗಳನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು; ಹಣದ ಸಂಚಾಲನೆಯನ್ನೂ ವಿವಿಧೋಗ ವನ್ನೂ ಒಡೆಯ ಸರಕಾರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕು; ಇವರನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹದ್ದಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆಳುವುದಕ್ಕೂ, ಕಡೆಗೆ ಇವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಗದಂತೆ ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಮಾಡಿರುವ, ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲ ವೆಚ್ಚ ಗಳನ್ನೂ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಇವರೇ ಹೊರಬೇಕು; ಇಂಥ ಇಂಥ ಸುಂಕ ಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ತಡೆ ತರಬಾರದು; ಇವರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯದ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಇತರ ದೇಶಗಳವರಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಕೂಡದು; ಇತರರಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದಾದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕು; ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಧಿಸುವುದುಂಟು. ಇದರಿಂದ ಅಧೀನ ಸರಕಾರಗಳ ಸಂಪತ್ ಸ್ಥಿತಿ ಎರಡು ಕಾಲಲ್ಲಿಯೂ ಕುಂಟುವಂತಾಗುವುದು. ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳೂ ಒಡೆಯ ಸರಕಾರದ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳೂ ಈ ರೀತಿ ಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುವು.

ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಒಂದು ಒಗೆಯ ತೆರಿಗೆಯ ಹೊರೆಯೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಇರುವ ಕಡೆ ಈ ರಾಜಕೀಯ ಭಾರ ವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಒಟ್ಟು ದೇಶದ ತೆರಾಣಿಯ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಮಾಡ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಒಳಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರಬೇಕಾದ್ದೆಷ್ಟು?

ಹೊರಗಿನ ತೆರಾಣಿ ಎಷ್ಟು? ಸಾಮಾನ್ಯನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಸುಂಕಗಳೆಷ್ಟು? ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹೊತ್ತಿರುವುವೆಷ್ಟು? ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಇತರರಿಗೂ ನೇರವಾಗಿ ತೆರುವ ಅಥವಾ ಸಾಲ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೆರುವ ತೆರಾಣಿ ಎಷ್ಟು? ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳವರಿಗೆ ತೆರುತ್ತಿರುವುದೆಷ್ಟು? ಎಂದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲದ ರಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಒಟ್ಟು ತೆರಾಣಿಯ ಭಾರವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯ. ಆಗಲೂ ಈ ದೇಶದ ಸಂಸತ್ತು, ಅಸ್ತಿ, ವಾರ್ಷಿಕ ವರಮಾನ, ಸಾಲಸ್ಥಿತಿ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಈ ಭಾರಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರವೇ ದೇಶದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವಿದೆಯೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಯಾವ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚಣೆಗಳಿವೆ? ಧನಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲಾಫಲಗಳು ಯಾವುವು? ಎಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬಹುದು.

ಮಾರುವೆಯ ನೀತಿ.— ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಹಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಸರಕಾರದವರೇ ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೂ ಸರಕಾರದ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುವುವು. ಅವರ ಅಸ್ತಿ, ನಿಧಿ, ಹಣಗಳ ಬೆಲೆ ಏರುಪೇರಾಗುವುದುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡುವ ಹಣ ಒಂದಾಗಿ, ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬದಗುವ ಹಣ ಬೇರೊಂದಾಗಿ ಇವೆರಡರ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾನಾಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹೊಂದಿಕೆ ಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಇಂತಹ ರಾಜ್ಯದ ಕೈಗೆ ಮಾರಿದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಾರುವೆ ಅವ್ಯವಸ್ಥವಾದರೆ ಆಗಲೂ ಸರಕಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಬ್ಯಾಂಕು ಇವುಗಳ ಧನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಗಳಾಗುವುವು.

ರಾಜಕೀಯ ದಂಡಗಳು (Indemnities and Reparations).— ಇನ್ನೊಂದು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಗತಿ ದೇಶ ವದೇಶಗಳ ಧನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟುಮಾಡುವುದು. ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತವರಿಂದ ದಂಡಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹಾರದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದು ಸಷ್ಟಿ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ

ಪದ್ಧತಿಯೊಂದಿದೆ. ಗೆಲುವಿನ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇಡುಬುದ್ಧಿ ಹುರಿದುಂಬಿ ಸೋತವರಿಗೆ ಪರಾಭವ ಸಾಲದೆಂದು, ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನೂ ವಸತಿಗಳನ್ನೂ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಲದೆಂದು, ಗೆದ್ದವರಿಗೂ ಅವರ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿಯವರಿಗೂ ಆಗಿರುವ ಜನ ಸಷ್ಟವನ್ನೂ ವಸ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಸಷ್ಟವನ್ನೂ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು—(ಮೊನ್ನೆಯ ಘೋರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾದವರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದಂತೆ)— ಹಣದ ಭಾರಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಬಹುದು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳಾದಮೇಲೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಇದರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು.

ರೀತಿ — ಫಲಗಳು. — ಈ ಹಣದ ಭಾರವನ್ನು ಅವರು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ: ವರುಷಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೆಂಬಂತೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಅಥವಾ ಸಾಮಾನನ್ನು ರಫ್ತುಮಾಡಬೇಕು, ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಆದಾಯ ತರುವ ವರಮಾನದ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು; ರಾಜ್ಯಭಾಗವನ್ನೂ ಅಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಒತ್ತಿ ಇಡಬೇಕು; ಅಥವಾ ಗೆದ್ದವರೇ ದಂಡದ್ರವ್ಯವನ್ನೂ ವಸೂಲು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕು; ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಜನರಿಂದ ದುರ್ಭರವಾದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಏತ್ತಿ ದೊರೆತ ಹಣವನ್ನು ತಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳವರಿಂದ ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ತೀರಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ತೆರುವವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮಗಳು ಹೇಗಾಗುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು:—

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವರಿಗೆ ಅಸ್ತಿ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಉದ್ಯೋಗ, ಸಂಪತ್ತು ಎಷ್ಟು ಸಷ್ಟವಾಗಿರುವುದೋ ಸೋತವರಿಗೂ ಕಡಮೆಯೆಂದರೆ ಅಷ್ಟಾದರೂ ಸಷ್ಟವಾಗಿ ಅವರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾಮವೂ ದುರ್ಭಿಕ್ಷು ವೂ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಯುದ್ಧದ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಹೂಡಿದ್ದ ಯಂತ್ರ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಗಳು ಶಾಂತಿಕಾಲದ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ತಿರುಗಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಹಿಡಿಯು

ವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ತಾವೇ ಮಾಡಿರುವ ಸಾಲದ ಘೋರ ತಮ್ಮನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ತುಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸೈನ್ಯ ಖಂಡಗಳನ್ನು ಬಡೆದು ಸೈನಿಕರಾಗಿದ್ದವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ತೊಡಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಚಾರಭಾಗವೆಲ್ಲ ಬಹುವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಉಳಿದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವುದು. ಅಂಗವಿಹೀನರಾಗಿರುವವರಿಗೂ ಮಡಿದವರ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೂ ವೇತನಗಳನ್ನೂ ಮಾಸಾಶನಗಳನ್ನೂ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಿರುವಾಗ ಜನರ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವ ಶಕ್ತಿ ಬಹುವಾಗಿ ಕ್ಷೀಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದಕ್ಷವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಯುದ್ಧಶ್ರಮ ಆರದಿರುವ ಇಂತಹ ದುರ್ಬಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿದು ದೊಲವನ್ನೂ ತೆತ್ತರೂ ದಂಡಗಳ ಕಂತನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಾಗದೆ ಇರಬಹುದು. ಚಿನ್ನವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ತಂದುಕೊಡುವರು? ಇದ್ದುದೆಲ್ಲಾ ಈವರೆಗೇ ಕರಗಿಹೋಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು;—ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿ ಮಾರಿದ ಹೊರತು, ಅಮದಿಗಿಂತ ಬಹುವಾಗಿ ರಫ್ತನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಹೊರತು ಹೊಸ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಗಳವರು ತಮ್ಮ ಕೈಕೋಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನ ಕದಲದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ತಮ್ಮ ದೇಶದಿಂದ ಚಿನ್ನದ ರಫ್ತನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವರು. ಆಗ ಆ ವಿದೇಶಗಳವರ ಕೃಪೆ ಬೇಡಿ ಸಾಲವೆತ್ತಬೇಕಾಗುವುದು; ಅಥವಾ ಅವರ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ದಂಡದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

ನಮ್ಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸೋಣವೆಂದರೆ, ಇವರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೋಗಲು ಶಕ್ಯವಾಗದಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಅಮದು ಸುಂಕದ ಪಾಳೆಗಳನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದುಂಟು. ಇವರಿಂದ ತಯಾರಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೈಗಾರಿಕೆ ನಾಶವಾಗ

ದಂತೆ ತಡೆಯುವ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಾಲಗಾರರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪೇಟೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡುವುವು. ಹಿಂದೆ ಇವರ ಶತದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾವಲು, ವಸತಿ, ರಾಜ್ಯಭಾಗ, ಪೇಟೆ, ಗಿರಾಕಿ ಇವೆಲ್ಲ ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಸೇರಿಯೋ ಇತರ ವಿಧವಾಗಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿಯೋ — ಅಂತು ಇವರ ಕೈತಪ್ಪಿಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಮೂಲಕವೂ ಸಹಾಯ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆಗದು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವ ದೇಶವೇ ಆಗಲಿ ಅನಂತ ಕಾಲವೂ ರಫ್ತನ್ನೇ ಅತಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಈಗಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂಥಾದ್ದಲ್ಲ.

ಉಳಿದಿರುವ ಮಾರ್ಗವೊಂದೇ. ತಮ್ಮನ್ನು ಗೆದ್ದಿರುವ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಧನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರಿಂದ ಸಾಲ ಪಡೆದು ಈ ದಂಡಗಳನ್ನು ಹರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ, ಯಾರಿಗೆ ಸಾಲ ತೀರಿಸಬೇಕೋ ಅವರಿಂದಲೇ ಅವರಂಥವರಿಂದಲೇ ಫುನು ಸಾಲ ತೆಗೆದು ಹಿಂದಿನ ಸಾಲ ತೀರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಯಾವ ರೋಗವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಬೇಕಾಯಿತೋ, ಆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಔಷಧಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ರೋಗ ಹೆಚ್ಚುವ ಸಂಭವವೇ ಒಹಳ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ಅದರ ಬಡ್ಡಿಗಾಗಿಯೂ ಅಸಲಿಗಾಗಿಯೂ ತೆರಾಣೆ ಒದಗುವಂತೆ ಫುನು ರಫ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಚಿನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು; ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಭಾರವಾದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಪರಿಣಾಮ: ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ದಂಡವನ್ನು ತೆರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ನೀವು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವುದು. ಆಗ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಈ ವರ್ಷ ಕೊಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದು ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ರಿಯಾಯಿತಿ ಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಸಾಲಗಳನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡಿದ ಹೊರತು ತೆರಾಣೆ ಸಂದಾಯಗಳೂ ಆರ್ಥಿಕಜೀವನವೂ (Economic Life) ಸಡೆಯವಾಗುವುವು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿಶ್ಚಯ, ಅಸಮಾಧಾನ, ಒಳಗೇ ಉರಿಯುವ ಸೇಡು ಬುದ್ಧಿ, ಕ್ರೋಧ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಸ್ತಿಮಿತ. ಇಂಥವುಗಳ

ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಆಳಿಯುವುದು ಅಶಕ್ಯ. ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಾಂತಿ ಕಾರಣಗಳು. ಈಗಿನ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವರಿಗೂ ಸೋತವರಿಗೂ ಒಂದೇ ಫಲ.

*

*

*

ಈಚಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಈವರೆಗೆ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಇರುವ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೇಳಿದುದು. ಹಿಂದೆ, ಒಂದು ಕಡೆ ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಆಗು ಹೋಗುಗಳೂ ಒತ್ತಿರನಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಈ ಬಗೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗುವುದು ಎಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಆಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬದಬೇಕೆಂದು ಸೂಚನೆಕೊಟ್ಟಿತ್ತು.

ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿ, ಸಾಹಸ, ಬಂಡವಾಳ ಪದ್ಧತಿ ; ಉದ್ಯೋಗದ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ; ಒಪ್ಪಂದದ, ಆಸ್ತಿ ಹಂಚಿಕೆಯ, ಪೈಪೋಟಿಯ ಮತ್ತು ಚಲನವಲನಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ — ಮುಂತಾದುವು ಇರುವವರೆಗೂ ಈಗಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುವು. ಜೊತೆಗೆ ಅರ್ಥಸಾಧನೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದವರು ನೇರವಾಗಿ ಜನದ ಕೈತಡೆಯದೆ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅವರಣವನ್ನೂ ಅವಕಾಶವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಇವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಷಯ ಸಿತು. ಒಲಿಷ್ಠರಿಗೂ ಸಿರಿವಂತರಿಗೂ ಮಾತ್ರ ಆದರಿದ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂಬ ತಿಳಿವು ಈ ನಡುವೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಅಗತ್ಯ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ರೀತಿಸೀತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದ ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಹದಕ್ಕೆ ತರುವ ಉದ್ಯಮ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತದ ರಚನೆ, ಗುರಿ, ಜನದ ಒಲೆತ, ಸತ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪ್ರತಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮಾರುವೆ, ಹಂಚಿಕೆ, ರಾಜ್ಯದ ಆಯವ್ಯಯ ನೀತಿ, ಹಣ ಸಂಚಾರ, ಜನಸಂಖ್ಯೆದ ಸಾಧನೆ, ವ್ಯವಹಾರ ಧರ್ಮ ಇವು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಮುಂದು ಮುಂದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಸರಕಾರದ ಉದಾಸೀನ ಅಥವಾ ತಟಸ್ಥಭಾವ ದಿಂದ ಅನ್ಯಾಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಪರಿವೇಶವು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ

ಪರಿವರ್ತನ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. ತಾಟಸ್ಥ್ಯದಿಂದ ದುರ್ಬಲರಿಗೂ ಬಡವರಿಗೂ ಕಷ್ಟ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಸರಕಾರದವರು ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಹಾಕಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪಂಚದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇರುವುದನ್ನು ಇರುವಂತೆ ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸೋಣ, ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸೋಣ ಎಂಬುದೊಂದು ಪಂಥ. ಇದು ಸಾಲದು ; ಇಷ್ಟೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಅಧಿಕಾರಿಗಳ, ಬಲಿಷ್ಠರ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಈ ರೀತಿ ಬದಲಾಗದು ; ಈ ತೇವೆಯಿಂದ ಜನತೆಯ ಬದುಕು ಎಂದಿಗೂ ಹಸನಾಗದು ; ವಿಪ್ಲವರೂಪವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯೇ ಆಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಪಂಥ. — ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳು ಏರ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಈ ಎರಡನೆಯ ಪಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಬಗೆ ಉಂಟು : ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬ ವಾದದವರೊಬ್ಬರು ; ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿಯೇ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರು ಒಬ್ಬರು ; — ಹೀಗೆ ತೊನೆಯುತ್ತಿದೆ ತಕ್ಕಡಿ.

ಮುಂದೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ರಾಜ್ಯಾಂಗರಚನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬರುವುವೋ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಖಂಡಿತ : ಈಗ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆದುಬಂದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಲಿ, ಸಾಹಸವಾಗಲಿ ನಡೆಯಲಾರದು. ಹೇಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಬೇಕು ? ಎಷ್ಟನ್ನು ? ಎಲ್ಲಿ, ಹೇಗೆ ಮಾರಬೇಕು ? ಯಾವ ಬೆಲೆ ಹಾಕಬೇಕು ? ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಂಚಿಕೆ ಹೇಗೆ ಆಗಬೇಕು ? ಹೇಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉದ್ಯೋಗ ಏರ್ಪಡಬೇಕು ? ಲಾಭ ವಿಭಾಗವಾಗಬೇಕು ? ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆ ತೊಲಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೀಳಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲದ್ದೆಂಬ ಒಂದು ಅನ್ವವಸತಿ ಸೌಕರ್ಯ ಬದಗಬೇಕು ? ಬೆಲೆಗಳು, ಕೂಲಿ ಸಂಬಳ, ಬಡ್ಡಿ, ಗುತ್ತಿಗೆ ಇವು ಯಾವ ಹೊಸ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಏರ್ಪಡಬೇಕು ? ಒಳ ಹೊರ ಆಸ್ತಿ ಋಣ ಯಾವ ಹದ್ದಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು ? ಎಂಬಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ

ಬಂಡವಾಳ ಪದ್ಧತಿ ಉಳಿಯುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತೀವ್ರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿಯೇ ತೀರುವುವು.

ಆ ಪದ್ಧತಿಗೆ ವಿರೋಧ ಬರಲು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳು ಎದ್ದುವು: ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅತಿಧನಿಕತೆ, ಲಾಭ, ಸುಖ, ಉತ್ಪರ್ಜೆ, ಭೋಗ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಮೈಯ ಅವಕಾಶ; ಹಲವರಿಗೆ — ಬಹುಶಃ ಉಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲ — ನಿರ್ಬಲತೆ, ದಾಸ್ಯ, ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ನಿರಾಶೆ, ಅನ್ಯಾಯ. ಸ್ವಂತ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಇತರರ ಹಿತಕ್ಕೆ — ಕಡೆಗೆ ಸ್ವದೇಶದ ಕೇಡಿಗೆ ಕೂಡ — ಹಿಂತೆಗೆಯದ ದುಸ್ಸಾಹಸ; ಲಾಭವೊಂದರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದು, ಬೆಲೆ ವರಿಸುವುದು; ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾರಾಟಗಳ ಸರ್ವಮಾನ್ಯ ಪಡೆದು ಮದಿಸುವುದು, ಜನ ಜನಾಂಗಗಳ ಸುಭಿಕ್ಷ ವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಜೂಜಿನ ಪಣವಾಗಿಸುವುದು; ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಯಕಾರಿಕೆ ಸಾಲ ಗಾರಿಕೆ ಹರಡುವುದು; ಉದ್ಯೋಗ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಕುಗ್ಗಿಸುವುದು; ಅನುಪಯುಕ್ತವಾದ ಭೋಗವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಗಮನ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ದಿನದಿನದ ಬದುಕಿಗೆ ಬರುವ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಡ್ಡೆ ತೋರುವುದು; ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಮತೆ ಉಂಟು ಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ಅತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಎಳೆಯುವುದು — ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಾಮಾಜಿಕ ವೃತ್ತಿ ಬೆಳೆದುದೇ ಆ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಮಾರಕವಾಯಿತು. ಅದೂ ಎಂತಹ ದುಃಸ್ಥಿತಿ? ಕೇವಲ ನಿರಿವಂತರ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಒಂದು ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಅವಕಾಶ, ಅನುಕೂಲ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಲೋಲುಪ್ತಿ; ಬಡವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರ ದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಕೊರತೆ. ಅಲಸರಾದವರಿಗೆ, ದುರ್ವ್ಯಯಮಾಡಿ ಇತರರನ್ನು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಮೆಟ್ಟುವ, ಆಳುವ ಮೈಭವ; ದುಡಿಯುವವರಿಗೆ ಕೀಳನ, ಅನಾರೋಗ್ಯ, ಹಿಂಸೆ, ಹಸಿವು. ದೇಶವಿದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳದ ಚಲನವಲನಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದ ಅಸಿಶ್ಚಯ, ಅಸ್ತಿಮಿತ; ಕಳವಳ, ದುಂದು, ಪೋಲು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಮತೆ. ಹೀಗಾದುದ ರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರಗಳವರೂ ತಮಗೆ ಧೈರ್ಯವಿರುವಮಟ್ಟಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ ತರಬೇಕೆಂದೂ

ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜನದ ಬದುಕನ್ನು ತಿದ್ದಿ ನಡಸಬೇಕೆಂದೂ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಆಯಾ ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆ, ಜನಗುಣ, ಸಂಸ್ಕರದಾಯ, ರಾಜಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಗುರಿ, ಜನಕ್ಕಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಇವುಗಳ ನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬೇಕೆನ್ನಲಿ ಬೇಡವೆನ್ನಲಿ ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಶಾಂತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ, —ರಕ್ತಪಾತನಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಸರಿಯೆ, —ರಾಜಕೀಯ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಯಾವ ಪಕ್ಷ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶದವರು ಈ ಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಜನದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸ ಪಾಕವನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆಂಬುದೂ ಹೇಗೆ ತರುತ್ತಾರೆಂಬುದೂ ಆಯಾ ದೇಶದ ಜನನಾಯಕರಿಗೂ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೂ ಹೊಂದುವುವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿ ಅಸರ ಚರಿತ್ರೆಯಂತೆಯೇ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡುತ್ತ ಬೆಳೆದೀತೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿದೆ. ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿರಕ್ಷಣೆಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಬಡೆಯದೆ ಒಳರಚನೆಯ ಸಿರ್ಬಂಧಗಳಿಂದ ಸಮತಾನ ಏರ್ಪಡುವಂತೆ ಅಮೇರಿಕಾದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅತಿ ಶ್ರೀಮಂತರು ಸ್ವೀಚ್ಛೆಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ಹಣಶಕ್ತಿ ಕೈವಾಡಗಳಿಂದ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹದ ಕೆಡದಂತೆ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರ ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ನಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ, ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಫಾಸಿಸಂ ಮುಂತಾದುವು ಮಧ್ಯಮ ತರಗತಿಯವರ, ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರ, ಪಟ್ಟಣದ ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳ, ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ, ಶ್ರೀಯಸ್ಸನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯರೀತಿಯೂ ಸರಕಾರದ ಯೋಚನೆಗೂ ಶಾಸನಕ್ಕೂ ಪರಮೋನ್ನತಿಗೂ ತಗ್ಗಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಸಂಪದ್ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇವರೂ ತುರ್ಕಿ ಆಸ್ಪಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಒಂದು ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಶಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಬಂದುದರಿಂದ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಆಹುತಿಕೊಟ್ಟು ಜನನಾಯಕರಿಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ದಾನಮಾಡಿ, ಒಳತರು

ಳನ್ನು ಬಲಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವೊಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಸ್ವಾಧೀನ ಜನಾಂಗವಾಗಿ ನಿಂತರೆ ಸಾಕೆಂದು ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಒದುಕು ಕೆಡದಂತೆ ಆ ರೀತಿ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇವರು ಇದ್ದಾರೆ. ರಷ್ಯಾದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಮ್ಯುನಿಸಂ ಎಂಬ ತತ್ವದ ಮೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಏಕಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ರೀತಿಯ ಬದುಕೆಲ್ಲ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ. ತಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರಭಾವ ಅಳಿಸಿ ಹೋಗಿ; ಎಲ್ಲ ಉತ್ಪತ್ತಿಕರಣಗಳೂ ಬಟ್ಟು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವು ಎಂಬ ಶಾಸನವಾಗಿ; ಹಣ, ಲಾಭ, ಬಡ್ಡಿಯ ಗಳಿಕೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಏಳಿಗೆ ಇವಕ್ಕಿಂತ ಸಮಾಜ ಸೇವೆ, ಸಕಲಜನ ಕಲ್ಯಾಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವುಗಳ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾರ್ಯಮಾಡಬೇಕು, ಉದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ನಿರ್ಧಾರ ಏರ್ಪಟ್ಟು; ಎಲ್ಲರ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಏಳಿಗೆಗೂ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರತಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯ ದಿದ್ದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಆಗಲಿ ಸ್ವಾಸಮಾನ ಆಹಾರಗಳಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಧಿಯಾಗಿ; ದೇಶದ ಬಡತನ, ಕೊಳಕು, ಅಜ್ಞಾನ, ಆಮುತೆಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರ ಏದ್ಯೆ, ಆರೋಗ್ಯ, ಅಸ್ತಿತ್ವ, ನೃತ್ಯ ಸೌಕರ್ಯ, ಆಶೋ ಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೂ ಸರಕಾರವೇ ಹೊಣೆಯೆಂಬ ಭಾರ ಹೊತ್ತು; ಈ ಮುಂದಿನ ಐದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆ ಮುಂದಿನ ಹತ್ತು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು, ಜನಾರೋಗ್ಯ ಪಿತಕಾರ್ಯಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ಬಲಿಯ ಬೇಕು, ಕಲೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಉದ್ಯೋಗ ಸ್ವಾಯತ್ಸಹಸಾರ ಹೀಗೆಯೇ ವೋಷಿತ ವಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಕಾರ್ಯನಕ್ಷೆ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಒಂದು ಹೊಸ ನಾಗರಿಕತೆ ಯನ್ನೇ, ಒದುಕಿನ ಒಂದು ಹೊಸ ರೀತಿಯನ್ನೇ (Technique) ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈ ಸುಮಾರು ೧೫ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಇವುಗಳೆಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಹಣದ ಸಂಚಾರವಿದೆ; ಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಅಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಇನ್ನೂ ಸಾಧನ. ಆದರೆ ಸಾಧನ ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಪುರುಷಾರ್ಥವಾಗಕೂಡದು — ಎಂಬುದು ಜನ ಮನವನ್ನು ಹೊಸ ರೀತಿಗೆ ತಿದ್ದುತ್ತಿದೆ. ಹಣ ಚಾಲನೆಯ ವಕ್ರತೆಗಳಿಂದ ಜನದ ವಸ್ತು-ಕ್ಷೇಮ ಕೆಡದಂತೆ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ, ಕಿರುವಾಯಿದೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಪೇಟೆಗೆ, ಏದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ,

ಸರಕಾರಕ್ಕೆ, ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಯಾವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಣವೊದಗ ಬೇಕೆಂಬ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಫಲವಾಗ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಹಾರದ ಅಚ್ಚು ಬದಲಾಗಿ, ಕಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬದುಕಿನ ರೀತಿಯೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದು. ವರಮಾನ, ವೆಚ್ಚ, ಕೂಲಿ ಸಂಬಳ, ಜನದ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಏಳಿಗೆ, ಬದುಕಿನ ಆವರಣ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಗುರಿ, ಸಾಧನಾರೀತಿ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಪಡುವುವು. ಯಾವ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ, ಎಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆ ತೀವ್ರತೆಗಳಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ, ಶಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ, ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ತಕ್ಷಣದ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ, ಅನ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆಗುವುವು ಎಂಬುದು ಆಯಾ ದೇಶದ ಆದ್ಯಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಯಲಿರುವುದು. ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಪದ್ಧತಿಯೇ ಸುಧಾರಿತವಾಗಿ ಸಮಾಜ ಹಿತಸಾಧನೆಗೆ ಒದಗಿ ನಿಂತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉಳಿಯುವುದೋ ಸಮಾಜ ಸಮತಾತತ್ವ ವಿಚ್ಛಂಭಿಸಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಹೊಸ ಸಾಮರಸ್ಯವೇ ಎರ್ಪಡುವುದೋ ಎಂಬುದು ನಾಳೆಯ ತಂತ್ರ.

ಪ್ರಕರಣ ೧೨

ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣ ಮತ್ತು ಹಣದ ಪೇಟೆ

ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿದೆ? ಇಲ್ಲಿನ ಧನಮಂಡಲದ ಒಲಾಬಲಗಳೇನು? ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹೊಂದಿಕೆ ಅಥವಾ ಮೈಷನ್ಯೂ ಇದೆ? ಇದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ? ಎಂಬುದು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಷಯ.

ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.— ಇಲ್ಲಿನ ಸರಕಾರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ; ಅದರ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ. ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಭುತ್ವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು ವರ್ತಮಾನವೆಂದು. ಇಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥಮಂಡಲ ಒಂದಲ್ಲ ಇನ್ನೊಂದು ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು.

ಈಗ ಸುಮಾರು ೧೦೦-೧೫೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಜನಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಹಣದ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಬಿದ್ದು ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟು, ರೂಢಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸಡಿಲವಾಗಿವೆ. ಗ್ರಾಮಜೀವನ ಸದ್ಗತಿ, ಚಾತಿ ಮರ್ಯಾದೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರ, ಬದುಕಿನ ಆಸೆ ಆಶಯ ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮಾಮೂಲಿನಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಒಪ್ಪಂದಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಬೆಲೆಗಳು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಜಲಸಮಸಗಳೂ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ

ತಿರುಗುತ್ತಿದೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕೂಲಿ ಸಂಬಳಗಳೂ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳೂ ಅವುಗಳ ಸರಬರಾಯಿ (Supply) ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗಿರುವ ಗಿರಾಕಿಯ (Demand) ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಕಾರ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿದೇಶೀಯರ ಸಂಪರ್ಕವೂ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ಬಲಿತು ದಿನ ದಿನದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶ ವಿಶಾಲ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೇಲುಜೀಳುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ, ಹಿಂದೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಏಕಾಂತವನ್ನೂ ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಎಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊರಗಿನದೂ ಹೊರಗಿನದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನದೂ ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಲಿ ಬೇಡವಾಗಲಿ ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ಇತರ ಬಗೆಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಂತೆಯೇ ನುಗ್ಗಿ ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ನಮ್ಮ ರೇವು ಬಂದರುಗಳನ್ನೂ ಗಡಿನಾಡಿನ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನೂ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಹೊರತು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಉಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮುಚ್ಚುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಯೋಜನಕರವೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಹಲವರ ಮತ. ಹಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಮದು ರಫ್ತುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಅದರ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳೂ ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಹಣಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವುವು. ವಿದೇಶೀಯರ ಪೈಪೋಟಿ ಇಲ್ಲಿನ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಾಂತರಗೊಳಿಸಿಯೇ ತೀರುವುವು. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಪರ್ಕ, ಅವರು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದಿರುವ ಹಣದ ಪ್ರಭಾವ; ಈಗಿನ ಶುತ್ತುತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಯಾವೊಂದು ದೇಶ ಎಷ್ಟೇ ಉದಾಸೀನವಾಗಿರಲಿ ಕಡೆಯ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಈಗಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ ಹಿಂದಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು. ಇದು ಪೈಪೋಟಿಯ, ಹುರುಡಿನ ಬೇವಿನ. ಇತರರಿಗೆ ಮೇಲಾಗಲಿದ್ದರೆ ಅವರ ಸಮಕ್ಷಾದರೂ ನಾವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಅವರ ಬಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ, — ಬೇಕಾದಾಗ ಅದನ್ನು ತಡೆಯುವ, — ಅವರ ಪ್ರಭಾವ ಮೆಟ್ಟುವ, ತಿದ್ದುವ — ಬಲವನ್ನು

ಸಂಸಾದಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊರತು ನಮಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ರಾಜೀಯಂತೆ ಹಣವಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಹಣಪದ್ಧತಿ ಪೇಟೆ? ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ.

ಈವರೆಗಿನ ಹಣಪದ್ಧತಿ.— ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಹಣಪದ್ಧತಿ ಈ ವರೆಗೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು: ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಒಡತನ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರ ಮಂಡಲಿಯವರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಸರಕಾರದವರು ತಮ್ಮ ಹಣದ ಇಲಾಖೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಣ್ಯ ನೋಟನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುತ್ತ. ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಅದರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೂ ಗತಿಯನ್ನೂ ತಿದ್ದುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಇಂಡಿಯಾ ಸಚಿವರ — (ಅವರ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾರ್ವಮಂಟಿನ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಣದ ಪೇಟೆಯ) — ಕೈವಾಡ ಇವರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ಗುಲೆಯಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸಿಧಿಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸರಕಾರದವರ (ಸುಮಾರು ೧೯ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು) ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟುಗಳ ಬಲದಿಂದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದ್ದು ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು. ಹೀಗೆ, ದೇಶದ ಹಣದ ಸಿಧಿ ಸರಕಾರದವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ; — ಅದರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ; ಬ್ಯಾಂಕು ಹಣದ ಸಿಧಿ ಇಲ್ಲಿ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಭಾಗ ವಿದೇಶಿ ಮಾರುವ-ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ; ಮಾರುವ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಕೈವಾಡವೇ ಕೈವಾಡ; ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಾರುವ-ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳವರದು. ಹೀಗೆ ಹಣದ ಒಳ ಬೆಲೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಹೊರ ಬೆಲೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಆಳಿ ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ವರ್ತಮಾನವಿಲ್ಲ. ಈ ಪೇಟೆಯ ಸಂಬಂಧ ವಿಲ್ಲದೆ ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಲೇವಾದೇವಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಮತಮಗೆ ಅನುಕೂಲ ತೋರಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಈ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಹಣದ ಪೇಟೆಯಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಹೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೂ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೆ

ಯಾಗಲಿ ಸಮರಸವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದೆ, ರೀತಿನೀತಿ, ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇಲ್ಲಿನ ಹಣಪದ್ಧತಿಗೆ ಮಾರುವೆ ಪದ್ಧತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು: ಒಳ ಸಂಚಾರದ ಹಣವೊಂದು; ಹೊರವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಬೇರೊಂದು. ಎರಡಕ್ಕೂ ಗೊತ್ತಾದ ಬೆಲೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇನೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸರಕಾರದವರು ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಆ ಎಣಿಕೆಯಂತೆಯೇ ವಿದೇಶಿ ತೆರಾಣಿ ಮಾಡುವುದು; ಸರಕಾರ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಶತಮಾನದ ೩೬ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಣ ಕೆಲವು ಸಲ ಚಿನ್ನದ ಸವರನ್ನು, ಕೆಲವು ಸಲ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ತೂಕದ ಚಿನ್ನದ ಗಟ್ಟಿ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪೌಂಡು — ಈ ರೀತಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ದೇಶದ ಒಳವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿ ಪ್ರಧಾನ ನಾಣ್ಯ; ಹೊರವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅದು ಸುತರಾಂ ಸಲ್ಲದು. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಬೆನ್ನಿಗೆ (೨೨ ತೊಲ) ೪೮ ಪೆನ್ನುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಲೆ ಏರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಈಗಿನಂತೆ ರೂಪಾಯನ್ನು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಣವಾಗಿರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಹದಿನಾರಾಣೆ ಬೆಲೆಯ ಲೋಹಾಂಶ ಅದರಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಗಡಿನ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿದ ನೋಟಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ನಾಣ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಳೆಯುವ (ಸುಮಾರು ೧೮೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಷ್ಟು) ನೋಟು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದು. ಈ ನೋಟಿನ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ನೋಟಿನ ನಿಧಿ (Paper Currency Reserve) ಸ್ವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿಯ ನಿಧಿ (Gold Standard Reserve) ಎಂಬ ಎರಡು ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯನ್ನು ೧೮ ಪೆನ್ನುಗಳಂತೆ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆಗೆ ಹೊಂದಿಸಿದ್ದಾಗ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಏರಿದಂತೆ ಇಳಿದಂತೆ ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಹಣದ ಬೆಲೆಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿ ನಮ್ಮ ಮಾರುವೆ ದರ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿನ್ನದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಇತರ ದೇಶಗಳ ಹಣಗಳ ಮಾರುವೆಯೂ ನೇರವಾಗಿ ಸ್ವಾಪಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೩೧ನೆಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹಣಪದ್ಧತಿ ಚಿನ್ನದ

ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಚಾರಿಕೊಂಡಾಗ ರೂಪಾಯಿನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪೌಂಡಿನ ಅದೃಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಗುಲಹಾಕಿದರು. ಈಗ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆ ಹೊರಗೆ ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲಿ; ಇತರ ದೇಶಗಳವರಿಗೂ ನಮಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಋಣ ಸಂಬಂಧಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯೇ ಇರಲಿ; ಅವರ ಹಣ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪೌಂಡು ಏರಿರಲಿ, ಇಳಿದಿರಲಿ, ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾಲಗಳೆಲ್ಲ ಪೌಂಡಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿನ ಹಣಕ್ಕೂ ಚಿನ್ನಕ್ಕೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರವಾದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಏದೇಶಗಳಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನೂ ಪೌಂಡಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ತರಿಸಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಪೌಂಡಿನ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ದೇಶದ ಮಾರುವೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಲಾಭವುಂಟು; ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಷ್ಟ. ಈ ದರದಂತೆ ಒಂದು ಪೌಂಡಿಗೆ ರೂ. ೧೩-೫-೪ (೧೨ ೫ - ರೂ. ೧,೦೦೦) ಎಂದು ಲೆಕ್ಕ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆ ೧೮ಕ್ಕೆ ಪೆನ್ನಿಗಳಾದರೆ ಆದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲೆ ಅದು ಏರದಂತೆ ತಡೆಯಲು ಸರಕಾರದವರು ಪೌಂಡು ಕೊಳ್ಳುವರು; ೧೭ಕ್ಕೆ ಪೆನ್ನಿಗಳಾದರೆ ಆದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯದಂತೆ ಪೌಂಡನ್ನು ಮಾರುವರು. — ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿ ರೂಪಾಯಿನ ಎರೇಶಿ ಬೆಲೆ ೧೮ ಪೆನ್ನಿಗಳ ಅಚ್ಚೆ ಈಚೆ ೧೫ ಪೆನ್ನಿಯ ಮಿತಿಗೆ ಮಾರದಂತೆ ಒಂದು ಗೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.*

ಎರಡು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳು. — ಇಂಡಿಯಾದೇಶದ ಮಾರುವೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಗಳಿವೆ: (೧) ಈ ದೇಶದ ಮೇಲಾಡಳಿತ ಶಾಖೆಯೊಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚಕ್ರಾಭಿಷಕ್ತರುಳ್ಳಿರುವ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲಾಡಳಿತ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದವರೇ ಮುಸುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಇಂಡಿಯಾ ಶಾಖೆಯ ವೆಚ್ಚವೆಲ್ಲ ಈ ದೇಶದ ಮೇಲೆಯೇ ಮೂರುತ್ತಿತ್ತು. ಬೊರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಸಿಪ್ಪತ್ತು ರಾಗಿ ತವರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲಸಿರುವ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿಶ್ರಾಂತಿವೇತನ; ಅಲ್ಲಿನವರೂ ಇತರರೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಾಲಗಳ ಬಡ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ, ಮನೆನಾತೆಯ ವೆಚ್ಚಗಳು (Home Charges) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ

* ೧೫ ಸೆಂಟರಿ ಅನಂತರದ ಚಿನ್ನ ಮೊರೆಕ್ಕೆ ಸಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಒಟ್ಟು ಬಿರ್ಚು ಬೀಳುವುದು.

ಸುಮಾರು ೫೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಈ ದೇಶ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಅವೆಲ್ಲ ಸರಕಾರದವರು ತೆರಬೇಕಾದ ಹಣಗಳು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ರೂಪಾಯಿನ ಮಾರುವೆ ದರ ಇಳಿದರೆ ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರ ಹೆಚ್ಚು ರೂಪಾಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗುವುದು; ಏರಿದರೆ ಈ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತೆರಾಣೆ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವರಮಾನ ರೂಪಾಯಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದು; ವಿದೇಶಿ ತೆರಮಾನ ಪಾಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು; ಆದ್ದರಿಂದ. (೨) ನಮ್ಮ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೂ ಅಮೆರಿಕಾಂತ ರಫ್ತು ಹೆಚ್ಚು. ಎಂದರೆ ಇತರರು ಸಿನ್ನೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ತೆರಬೇಕಾದ ಹಣ ಹೆಚ್ಚು. ಆ ಮೊತ್ತದ ಬಹು ಭಾಗ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ರೂಢಿ. ವ್ಯಾಪಾರ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ರೀತಿಯೂ ಪ್ರತಿಕೂಲ ವಾದಾಗ ಒಂದು ರೀತಿಯೂ ದೇಶದ ಹಣದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಸರಕಾರ ದವರು ಮಾರುವೆ ದರವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ದೇಶದ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ವನ್ನೂ ಸಿಧಿಯನ್ನೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತ ಸಾಲ ತೀರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಿನ್ನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊರುವ ತೆರಾಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಸಿಧಿಗಳಿಂದ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬೇಕಾದಾಗ ಚಲಾವಣೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಬೇಡವಾದಾಗ ಕಡಮೆ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ ತಾವೇ ನೇರವಾಗಿಯೂ, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾರುವೆಯನ್ನು ಒಂದು ಹದ ದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡಲು ಸರಕಾರ ಇಲ್ಲಿನ ಹಣಯಂತ್ರದ ಕೀಲುಗಳನ್ನು ಸಂತತವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿಸಿಮಯ ಪ್ರಮಿತಿಯ (Exchange Standard) ಕಾರ್ಯ ರೀತಿ ಬಹಳ ತೊಡಕು; ಕೃತಕ. ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತಪ್ಪಿದರೆ, ಬುದ್ಧಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಂದವಾದರೆ, ಪಕ್ಷಪಾತ ಈಕಡೆ ಆಕಡೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊರಳಿದರೆ, ಕೋಟ್ಯಂತರ ರೂಪಾಯಿ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಯೋಗ್ಯರಾದ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ, ದಕ್ಷ ರಾದ, ಕೇವಲ ರಾಷ್ಟ್ರಹಿತ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಪರಮಾವಧಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ

ಸಾಧಾರಣರು ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇಲ್ಲಿನ ಸರಕಾರ ವಿದೇಶಿ; ಧನಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಕರುಣೆ ಬಾಧೆ ಪೀಡಿಸುವುದೂ ಪೀಡಿಸುವುದೆಂಬ ಜನರ ಸಂದೇಹವಿರುವುದೂ ಸಹಜ; ಹಿಂದೆ ಹಲವು ವೇಳೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹಣದ ಪೇಟೆಯ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪೇಟೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಲಿಯಾಗಿರುವ ನೆನಪು ಅಳಿಸದು; ಜನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬೇಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಬೇಕೆಂದೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂಬ ಆಪಾದನೆ ಬರಲು ಬಹಳ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಸಮಾಧಾನಗಳೂ ಬರುತ್ತವು.

ಪೀಳಿಗೆ ಧನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರೂಪಾಯಿನ ಮಾರುವೆಯ ಕಡೆಯೇ ಅತಿ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ೧೬ ಪೆನ್ನಿ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ೨೪ ಪೆನ್ನಿ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ೧೮ ಪೆನ್ನಿ ಯಂತೆ ದರ ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಸರಕಾರ ಅಸಹಿಸಾರ್ಥವಾಯಿತು. ಒಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆವಾಸಿ ಹೇಗಿರಲಿ, ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬರಲಿ ಆ ಕಡೆ ಗಮನಹರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ; ಬಟ್ಟೆ ನಲ್ಲಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದ ಮಾರುವೆ ದರದಿಂದ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಕಟುವಮರ್ಶೆಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜಕೀಯ ಕೈಪಾಡಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತೊಳಲಿದಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಪಶ್ಯುತೆ ಇಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟು ಬೇರೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು. — ಸಿನ್ಹೆ ಮೊನ್ಸಿಯವರಿಗೂ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಕಲಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು. ಇದೊಂದು ಬಾಸಗಿ ಷೇರುದಾರರ ಬ್ಯಾಂಕು. ಇತರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೊಡನೆ ಒಳವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಸರಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಲೇವಾದೇವಿಯೂ ಇದರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಸರಕಾರದ ಕೈಶಿಲ್ಕನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಸರಕಾರ ಇವರ ಕೈಗೆ ಕೆಲವು ತಡೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿ ಕೆಲವು ಚವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿದ್ದರು. ಸರಕಾರದ ಧನ ನೀತಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರತಿರೋಧವೂ ಬಾರದಿರುವಂತೆಯೂ ಇಷ್ಟ ಒಂದಂತೆ ಸರಕಾರದ ಅಥವಾ

ಸ್ವಂತ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸಷ್ಟಪಡದಂತೆಯೂ ಇರಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ತಡೆಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದರು; ಈ ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಮಾಡಬಹುದು; ಇಂಥವುಗಳನ್ನು — ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ದುಸ್ಸಾಹಸದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು — ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ವಿಧಿಸಿದ್ದರು. ವಿದೇಶಿ ಮಾರುವೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಶಾಯಿಯನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಪ್ಪಣೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೇತೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಇಬ್ಬರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರನ್ನು ಸರಕಾರದವರೇ ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿ. — ಸರಕಾರದ ಖಜಾನೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಈ ಬ್ಯಾಂಕು ಉಚಿತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು; ಅವರಿಗೆ ಸಾಲ ಒದಗಿಸುವುದು; ಸಾಲ ಹರಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು; ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿನ ರೂಪಾಯಿ ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು; ದೇಶದ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ನಗದು ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು; ವ್ಯಾಪಾರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಚೆಕ್ಕ್ ನಿಕಾಲೆ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಅವರ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಲ ಹರಿಸಲು ನೆರವಾಗುವುದು; ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬೇಕಾದಾಗ ಖಜಾನೆ ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರಲ್ಲಿ ಆಡವಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ನೋಟನ್ನು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಂತೆ ನೋಟನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಹಕ್ಕಾಗಲಿ, ನಾಣ್ಯ ನಿಧಿಗಳ ಆಡಳಿತವಾಗಲಿ, ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವಾಗಲಿ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಇಂಡಿಯಾ ಸಚಿವರ ಶಿಲ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂಕಿಯಾಗಲಿ — ಈ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರವೆಲ್ಲ ಮಾರುವೆ-ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರದು; ಒಳವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾಲದ ಮೇಲೆ ಬಹುತರ ಮುಲಾಸಿನಿ, ಗುಜರಾತಿ ಸರಾಫರದು; ಮತ್ತು ಚೆಟ್ಟಿ,

* ದೇಶಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರೂ ಆ ನೋತ್ ಅತ್ಯಲ್ಪ; ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅವು ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಜಯಶೀಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಗರ್ತರದು ; ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯವಸಾಯಗಳ ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಗೂ ಇದರ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ; ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೂ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಲೂ ಅವಕಾಶ ಕಡಮೆ. ವಿದೇಶಿ ಹುಂಡಿಯ ಒಡಾಟವೆಲ್ಲ ಮಾರುವೆ-ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ದುರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ, 'ಜಲಾ ಮಾರ್ಕಟಾ' ಎಂಬ ವಿದೇಶಿ ಹುಂಡಿ ಪೇಟೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶವಾಗಲಿಲ್ಲ ; ಏರಡನೆಯ ವಟ್ಟದ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ನಡೆಯದು. ಆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಪೌಂಡು ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ತಮಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ವಟ್ಟದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಲಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುವು ; ಆಮದು ಹುಂಡಿ ಲೆಕ್ಕ ಕೂಡ ಪೌಂಡಿನಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವುಗಳ ಒಡಾಟ ತಾನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ? ಅದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಕರಿಗೂ ದಲ್ಲಾಳರಿಗೂ ಹಣ ಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಾಮಿಸುರಿ ನೋಟನ್ನೂ ಕೈಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಸರಕಾರದ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅಡವಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಸಾಲ ತೆಗೆಯುವುದೇ ವಾಡಿಕೆ. ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟ್ ಎಂದರೆ (ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ) ಕಿರುನಾಯಿದೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಕೇಳುವ ವಟ್ಟದ ದರ ; ಇಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟ್ ಎಂದರೆ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರಾಮಿಸುರಿ ನೋಟಿನಂಥ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅಡವಿಟ್ಟು ಹಣ ಕೇಳಿದರೆ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವಟ್ಟದ ದರ. ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟಿನ ಪ್ರಭಾವ ಒಳಗೆ ಹೆಚ್ಚು. ಇಲ್ಲಿನ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟಿನಿಂದ ಪೇಟೆಯನ್ನಾಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೇಟೆಯ ವಟ್ಟದ ಧಾರಣೆಗೂ ಇವರ ವಟ್ಟದ ದರಕ್ಕೂ ಹಲವು ಪೇಳಿ ಯಾವ ಹೊಂದಿಕೆಯೂ ಇರದು. ಇಂಡಿಯಾದ ಹೊರಗಡೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಡಿಸ್ಕಾಂಟ್ ತೆಗೆಯು ಕೊಡದು, ಸಾಲಪತ್ರಕ್ಕೂಡದು ಎಂಬ ಸಿರ್ಫಾಂಧವಿರಲಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ತಂದು ಆಮೂಲಕವೂ ದೇಶದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮೇಲಿನ ಈ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ವಿಲಾಯತಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಬ್ಯಾಂಕೊಂದು ಇಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗಿರ ಬೇಕು. ಅವುಗಳಿಗಿರುವ ತಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆದ್ದವು ;

ಅವುಗಳ ದೊಡ್ಡ ಹಕ್ಕು ಅಧಿಕಾರ ಯಾವುವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವನ್ನೇನೋ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಮಾಡಿತು: ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ೧೭೦ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಾಲದ 'ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್' ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರಲು ಸರವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಕೂಡ ಒಂದು ಕೆಡುಕು ಬಂದಿತೆನ್ನಬಹುದು. ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ, ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತ ಹತ್ತಿಂಟು ಕೋಟಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಅವರ ಟಿಕೆಟು ಹಣವನ್ನೆಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಪೈಪೋಟಿ ದೇಶದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕೂಡುಬಂಡ ವಾಳದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಇಲ್ಲಿನ ಪೇಟೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸ ಬಹುದು:— ಹಣಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯುವದೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯ ವಿರಲಿಲ್ಲ; ಸರಕಾರದ ಹಣ ಕಾರ್ಯದ ರೀತಿ ವೈಧಾನಗಳು ತೊಡಕು; ಸರಕಾರ ವಿದೇಶಿ; ಜನಗಳ ವಿಶ್ವಾಸ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗುವಂತೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಯದು; ಅವರ ಇಷ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಸಡ್ಡೆ; ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸಪ್ಪವಾಗುವಂತಾದರೆ ಈ ದೇಶದ ಅನುಕೂಲ ಶರಣಾಗುವುದೇ ವಾಡಿಕೆ; ನಮ್ಮ ಹಣದ ಸಿಧಿಗಳು ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿರಬೇಕು? ಎಲ್ಲಿರಬೇಕು? ಅವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು? ಎಂಬ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನರೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ, ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಪ್ರಭು ಮಂಡಲಕ್ಕೂ ತೀವ್ರ ವಾದ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು. ಈ ದೇಶದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಹಣವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಸ್ವರ್ಣಪ್ರಮಿತಿ ಸಿದ್ಧಿಯ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲೇಕೆ ಇಡಬೇಕು? ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪೇಟೆ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡ

* ಮೊದಲನೆಯವರ ನಮಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಿನ್ನೆ ವರಮಾನದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೊಂಡು ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಇಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಹಣಪದ್ಧತಿ ವಿಸಮಯ ಪ್ರಮಿತಿಯದು. ಚಿನ್ನವನ್ನು ನಾಣ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿಲ್ಲ; ಬಳಸುವುದು ವ್ಯರ್ಥ; ಒಳಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮಾಡಲು ಬೆಳ್ಳಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ; ವಿದೇಶಿ ಸಾಲವನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಚಿನ್ನದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತೀರಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳ. ಲಂಡನ್ ಪಟ್ಟಣ

ಬೇಕು? ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗಬಲ್ಲದಾಗಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಡಮೆ ದರಕ್ಕೇಕೆ ಸಾಲ ಹಾಕಬೇಕು? ಈ ದೇಶದ ಮರ್ಯಾದೆಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೂ ಹಣಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಏಕೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಾರದು? ಒಳಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವ ನೋಟಿನ ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿರುವ ನೋಟಿನ ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಏಕೆಡಬೇಕು? ಮಾರುವೆ ದರವನ್ನು ಪೌಂಡಿಗೆ ಒಂದು ಸಲವೂ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಲವೂ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ತಗುಲಿಹಾಕಿ ಇಲ್ಲಿನ ಹಣಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಹದಗೆಡಿಸಬೇಕು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ನ್ಯಾಯಾನ್ವಯವಾದ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳು ಲಾಗಾಯ್ತೆಂದ ಬಂದಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸುಸ್ಥವಸ್ತು ಮತ್ತು ವೈಲಭಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಕೊರತೆ; ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರ ಲಾಭಕ್ಕೂ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಹಾನಿಕರ; ಒಳಗೆ ಕಿರುಪಾಯಿದೆ ನಿಡುವಾಯಿದೆ ಸಾಲಗಳ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಗಳು ಒಂದು ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವು; ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪೇಟೆಗೂ ದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗವಾದ ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಹಾಯ ಸಂಬಂಧಗಳೂ ಇಲ್ಲ — ಈ ಮುಂತಾದ ಕೊರತೆಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಅವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲು ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಪ್ರಪಂಚದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯರಾಷ್ಟ್ರ : ಯಾವ ದೇಶದವರಿಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಬೆಂಬಲ ವನಡ ಬೇಕಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ, ಆಗ್ಲೆ. ಪೌಂಡ್ ಸತ್ಯಗಳಿಗೆ ಲೋಕಪ್ರಸಾರವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ; ವ್ಯಾಪಕತೆಯಿದೆ. ಚಿನ್ನವನ್ನು ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಇಡಬಹುದು : ಆದರೆ ಚಿನ್ನ ತೆರವು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಅದನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಬಹುಕಾಲ ಹಿಳಂಬವಾಗುವುದು; ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚು; ಸ್ಪಷ್ಟವುಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಿರುಪಾಯಿದೆ ಬಡ್ಡಿಯ ಪೇಟೆ ಸುರಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲೆ ಯಾವ ವರಮಾನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಷ್ಟು ನಿಧಿಯ ಚಿನ್ನ ಬಂಡೆಯಾಗಿ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಯಾವಾಗ ಬೇಕೆಂದರಾಗ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಮುರಿಸಲಾಗುವ ಸ್ಟರ್ಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಸ್ಟರ್ಲಿಂಗ್ ಸೆಕ್ಯೂರಿಟೀಸ್ (Sterling & Gold Securities) ಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವುದು ಮುಂತಾದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಣಪ್ರಮಿತಿ ನಿಧಿಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದವರು ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು

ಕೆಲಸ — ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು — ಹಣಪದ್ಧತಿ. — ಇದು ೫ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳದ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಖಾಸಗಿ ಬ್ಯಾಂಕು. ಇದರ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಈವರೆಗೂ ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಿದ್ದ ಸುಮಾರು ೨೨೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈವರೆಗೂ ಸರ್ಕಾರದವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಣದ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಬ್ಯಾಂಕೇ ಮಾಡುವುದು ; ಹಣಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ನೋಟು ಈ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಹೆಸರಿನವು. ನೋಟನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಇದಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿದೆ. ೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಬಂಡವಾಳದಿಂದ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸನಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರದ ಪ್ರಾಂತ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಲ್ಲ ಇದರ ಕುಳಗಳು. ಅವರ ಕೈಸಗದು ಮತ್ತು ಚಾಲ್ತಿ ದೇಣಿಗೆಗಳ ಬಟ್ಟು ಶೇಕಡ ೭ರಷ್ಟು (೫%+೨%) ಹಣವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರ ಸಗದು ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಮತ್ತು ಅವರ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಆಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪಡೆದಿದೆ. ಅವರಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪೇಟೆಗೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಬ್ಯಾಂಕಾಗಿ ನಿಂತು ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲದ ನೆರವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಒಳಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗದಂತೆ ನಿಯಮ ಪ್ರಕಾರ ಅದರ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ನಾಣ್ಯದ ಚಲಾವಣೆಯ ಬೆಂಗಾವಲಾದ (ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ) ಲೋಹನಿಧಿಯನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ರೂಪಾಯಿನ ಮಾರುವೆಯ ದರ ಬಹುವಾಗಿ ಏರದಂತೆ ತಗ್ಗದಂತೆ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾದಾಗ ಪೌಂಡು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರಿ, ಬೇಕಾದಾಗ ಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಸ್ತಿಮಿತದಲ್ಲಿಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತಿದೆ. ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮಾಡದು ; ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ದಿಪಾಸಿಟ್ಟುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿ ಕೊಡದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸದು. ಅವುಗಳ

ಮೂಲಕವೇ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು. ಅವರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಪೇಟೆಗೆ ಹಣವೊದಗಿಸುವುದು. ಅಗತ್ಯಬಿದ್ದಾಗ—ಉತ್ಕಟ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ—ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಹಣಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರಿ, ಅಥವಾ ಪೇಟೆಯವರಿಂದ ಕಿರು ಸಿಡುವಾಯಿದೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿ, ಹಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು; ಕಡಮೆಮಾಡುವುದು. ಮಾರುವೆಯ ದರವೂ ಪೇಟೆಯ ಧಾರಣೆವಾಸಿಯೂ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳೂ ಸಮವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆಯೂ ಒಳಹೊರಗಿನವರ ಯಾರ ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನ ಸಾಧನೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಹದ ಕಟ್ಟು ಸಂಪದ್ಯಂತ್ರ ಅನ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗದಂತೆಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸರಕಾರದ ಎಲ್ಲ ವರಮಾನವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ತೆತ್ತು, ಅದರ ಕಿರುಸಾಲ ಸಿಡುಸಾಲಗಳ ಏರ್ಪಾಡನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು. ಸರಕಾರದವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನೂ ತನ್ನ ಕುಳ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಪಾಂಡನ್ನೂ ಏದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಲಸ ಸುಲಭವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಒಂದು ಶಾಖೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟಿನ ಮೂಲಕವೂ ನೇರವಾದ ಪೇಟೆಯ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲಕವೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಹಣಮಂಡಲವನ್ನು ಆಳಲು ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು.

ಈವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ನೋಟ್ ಪದ್ಧತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿಯಂತಿತ್ತು; ಎಂದರೆ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಎಷ್ಟು ನೋಟು ಬರುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಭಾಗಕ್ಕೆ (ವರಮಾನಾಧಿಯೆಂದರೆ ೧೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ವರೆಗೆ) ಯಾವ ಲೋಹಕ್ಕೋಶವನ್ನೂ ಇಡದೆ ಸರಕಾರದ ಹಣಪತ್ರಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟು, ಆಮಿತಿಗೆ ಮೀರಿದ ನೋಟಿಗೆ ರೂಪಾಯಿಗೆ ರೂಪಾಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನ ಕಾಸಲಾಗಿ ಇಡಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಯಮವಿತ್ತು. ಈಗ ಅಮೇರಿಕಾ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಶೇಕಡನಿಧಿಯ ಪದ್ಧತಿ ಏರ್ಪಟ್ಟು ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ನೋಟಿನ ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿ ಅದರ ಶೇಕಡ ಉಂಟಾದಷ್ಟನ್ನು

(೨ ಭಾಗ) — ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಂಟಾಗಿರುವ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯ ಚಿನ್ನದ ವಿರತಕ್ಕದ್ದು — ಲೋಹಕೋಶವಾಗಿಡತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಉಳಿದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನಿಯತವಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬಡ್ಡಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶೇಖರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಶಾಸನ. ಈ ಶೇಕಡ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ಲೋಹಕೋಶವಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಕ್ರಮದಂತೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಶಾಸನವಾಗಿದೆ.

— ಮಾರುವೆ. — ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ರೂಪಾಯಿ - ಪೌಂಡು ಮಾರುವೆಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನೂ ಬ್ಯಾಂಕೇ ಕಾಪಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪೌಂಡಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಹೂರವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಮಾರುವೆಯ ದರ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ರೂಪಾಯಿಗೆ ೧೮ ಪೆನ್ನಿ ಎಂದು ವಿಧಾಯಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಆದರದ ಆಚೆ ಈಚೆ ೨ ಪೆನ್ನಿ ದಾಟದಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ನಿಧಿಗಳ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪೌಂಡನ್ನು ಮಾರುತ್ತ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಈ ದರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

— ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು. — ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷ ಅಂಶಗಳು ಎರಡು : ಮುಂದೆ ೧೫ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ನೆರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದು ಈವರೆಗೂ ತೆರೆದಿರುವ ಶಾಖೆಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದೊಂದು. ಈ ದೇಶದ ಜನ ಶೇಕಡ ೭೦ಕ್ಕೆ ಮೀರಿ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ಜೀವನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಸಾಯದ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತರಲು ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಎರಡನೆಯದು. ಹೆಚ್ಚು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವು ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಕೈಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಈವರೆಗೂ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈವರೆಗೂ ಸರಕಾರದ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಅನುಭವಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಬೇರೂರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವವರೆಗೂ ಅದರ ಹಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವು ಕೊಡುವುದು

ಅಗತ್ಯವೇ ಆಗುವುದು. ಸಹಕಾರದ ಪ್ರಾಂತಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕುಳ ವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ವ್ಯವಸಾಯ ಪೇಟೆಯ ಆಧಾರಪತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ೯ ತಿಂಗಳ ವಾಯಿದೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಹಣವೊದಗಿಸಬಹುದೆನ್ನುವ ಏರ್ಪಾಡು ಬಹು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವುದು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ವಾಯಿದೆಗೆ ಮೀರಿದ ಅವಧಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಕಾರ್ಯ ಇದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದಾದರೂ ಅಮೇರಿಕಾ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾ, ಆರ್ಜೆಂಟೈನ, ಹಂಗರಿ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿನಂತೆ ಈ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗದೆ ಇರದು. ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಧನಸಹಾಯಗಳನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಬದಗಿಸಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವಗದಿ ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ನೆರವೀಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ರಾಜಶಾಸನವೂ ಶುಭಕಾರಿಯಾಗಬಲ್ಲದು.

ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.—ಬಹುಕಾಲದ ಬಯಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಏರ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ದೇಶದ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೆಚ್ಚು ಏಚಕ್ಕೆ ಳೆಯಿಂದ ನಡೆದಾವು. ಬ್ಯಾಂಕು ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ —ಆ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೂ—ಈ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಶಾಖೆ, ನೋಟಿಸ ಶಾಖೆ ಎಂಬ ಭಾಗಗಳಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ, ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ಹೀಗೆ ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಷೇರುದಾರರ ಬ್ಯಾಂಕಾದರೂ ದೇಶದ ಸಕಲ ವರ್ಗಗಳವರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ವಾಗಿರಲು ಸರಕಾರದವರು ಅನೇಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವೇ ಬಂಡವಾಳಗಾರರ ಕೈಗೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಸಿಕ್ಕಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯ ಕೆಡದಂತೆ, ಯಾರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮಿತಿಗೆ ಮೀರಿ ಷೇರುಗಳಿರಕೂಡದೆಂದೂ ಈ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಬಂಡವಾಳದ ಭಾಗ ಈ ಈ ಮಿತಿಗೆ ಮೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲನೆಂದೂ ಜನರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಷೇರಿರಲಿ ೧೦ ಪೋಟುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಇಲ್ಲನೆಂದೂ ವಿಧಿಸಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹಂಚಿ ಹರಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಷೇರುದಾರರದು ಇಷ್ಟು ಭಾಗ, ಸರಕಾರದ್ದಿಷ್ಟು ಭಾಗ ಎಂದು ಗೊತ್ತಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕಕ್ಷಿಗಳ ಕೈಪಾಡಕ್ಕೂ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಇದರ ಕೆಲಸ ಕೆಡದಂತೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಚಾಲಕ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ (Directorate) ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರೂ ಸರಕಾರದ ನೌಕರರೂ ಇರಕೂಡದೆಂದು ವಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನ್ಯೂನತೆಗಳು.—ಇಂಥ ಬ್ಯಾಂಕು ಸಾಧಿಸಲಾಗದ ಕೆಲಸವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ, ಲಘು ಚಳಕದಿಂದ, ದೂರದರ್ಶನದಿಂದ, ಸಮಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ, ಯಾವ ಒಳಹೊರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಬಾಗದ ನ್ನಾಭೀನತೆಯಿಂದ ದೇಶಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೋ ಅಷ್ಟೂ ಅಷ್ಟು ದೇಶದ ಮಂಗಳವನ್ನು ಗಳಿಸಬಹುದಾಗುವುದು. ತನ್ನ ರಚನೆ, ಅಧಿಕಾರವರ್ಗ, ಮಾರುವೆಯ ದರ ಮತ್ತು ನಾಣ್ಯಪದ್ಧತಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅದು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ನೀತಿ, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ವರ್ತನೆ, ಅದರ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಇಶ್ಯೂ ಇಲಾಖೆಗಳೆರಡರ ಅಗತ್ಯ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಟೀಕೆಮಾಡಿ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆ: ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಏರ್ವಾಡು ಈ ದೇಶದ ಜನನಾಯಕರ ಮತ್ತು ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳವರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಣದ ಪೇಟೆಗೂ ಹಣ ನೀತಿಗೂ ಅಧೀನವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಹಣಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆಯುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಜನರೂ ನಾಯಕರೂ ಎಷ್ಟು ಪ್ರತಿಭೆಹಿಡಿದರೂ ರೂಪಾಯನ್ನು ಪಾಂಡಿನ ಅದೃಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗಂಟುಹಾಕಿರುವುದೂ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಗೌರವವನ್ನು ಹಣಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ ಮಾಡಿ ತಗ್ಗಿಗೆ ಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಅಗ್ಗಕ್ಕೆ ಮಾರುತ್ತಿರುವುದೂ, ಗೌರವ-ಜನರಲ್ಲಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ—ಎಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ—ಇಲ್ಲಿನ ಹಣಪದ್ಧತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಮಾರುವೆದರವನ್ನಾಗಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ

ಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ ದೊಡ್ಡ ಕೊರತೆಗಳು. ಪ್ರತಿ ದೇಶದ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೂ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿವೆಯಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ದೇಶಗಳ ಸರಕಾರಗಳು ಪ್ರಜಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು; ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವಾದಿಯಾದುವು; ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುವು.

ಚಾಲಕ ಮಂಡಲ. — ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಚಾಲಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೩ ಜನ ಇರುವರು: ಒಬ್ಬರು ಮ್ಯಾನೇಜಿಂಗ್ ಗೌರ್ದರು; ಇಬ್ಬರು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಮ್ಯಾನೇಜಿಂಗ್ ಗೌರ್ದರುಗಳೆಂಬ ಆವರ ಸಹಾಯಕರು; ೮ ಜನ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಪ್ರಾಂತ ಶಾಖೆಗಳವರು ಚುನಾಯಿಸಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಕಳುಹಿಸುವರು; ೪ ಜನ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳನ್ನು ಗೌರ್ದರ್-ಜನರಲ್ಲರು ನಿಯಮಿಸುವರು; ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಒಬ್ಬರು — ಬಹುತರ ಧನಾಧಿಕಾರಿ — ಚಾಲಕ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ನೊದಲು ಬಾರಿ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದವರೂ ಸರಕಾರದವರೇ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೇಲೆ ಅತಿಯಾಗುವುದು ಎಂಬ ಭೀತಿ ಸಹಜವೇ. ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಗೌರ್ದರುಗಳಾಗಲಿ ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಲಿ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭಾಗವಹಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಅಭಿಮತಕೊಡುವ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಮಾಧಾನ ತರುವಂಥದಲ್ಲ. ಪ್ರಬಲರಾದ ಆವರ ಮಾತಿನ ಬೆಲೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ರೀತಿ ನೀತಿ ತೂಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಯಾವ ಕಟ್ಟು ಅಂಕೆ ಆತಂಕಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಶಾಖೆಗಳ ಮೂಲಕ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ದಲ್ಲಾಳಿಯಾಗಿ (Agent) ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಪ್ರವೋಟಿ ತಟ್ಟಿ ದೇಶದ ಇತರ ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಾಸಿಪಡುವ ಅವಕಾಶವೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ. ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರ ಕೈನಿಧಿಯಲ್ಲ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಬಂದ ಹೊರತು ಆವರ ಮೇಲಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಿಗಿಯಾಗದೆ ಇರುವುದೂ ಸಾಧ್ಯ. ಒಳದೇಶದ ಹಣ ಪೇಟೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯವಸಾಯದ ಪೇಟೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ಧಾತುವಿಗೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯ ದೊಡ್ಡ

ದಾಗಿರುವಾಗ ಒಳವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಲ್ಲ ವಿಪುಲವಾಗಿ (ಸುಮಾರು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕೈ) ಹಣ ಒದಗಿಸಿ ಲೇವಾದೇವಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸರಾಫರ ಮಂಡಲ ನೇರವಾಗಿ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕುಳವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಲ್ಲ. ಇದೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೊರತೆಯೇ. ಆದರೆ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕೂ ಇಂಪೀರಿಯಲಾ ಬ್ಯಾಂಕಿನಂತಹ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕೂ ಕೈಸೇರಿಸಿ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವಂತಾದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟು. ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದ ಹೊರತು ಅದರ ಕಷ್ಟಗಳೇನು, ಸುಖವೇನು? ಕೊರತೆಯೇನು, ಅನುಕೂಲಗಳೇನು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಹಕಾರಕೊಡುವುದೂ ಹಿತಕರವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವುದೂ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಸಲಹೆಕೊಡುವುದೂ ಮೇಲೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ವಿದೇಶಿ ಮಾರುವೆಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು

(The Foreign Exchange Banks)

ಈ ದೇಶದ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸುಮಾರು 'ಸರ್ವಮಾನ್ಯ'ವನ್ನು ಈವರೆಗೂ ಪಡೆದಿದ್ದವರು ವಿನಿಮಯದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ೧೮* ವಿದೇಶಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮಾರುವೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ಯಾವ ವಿಧಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇವರೊಡನೆ ನಿಂತು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿಯುವ ಸತ್ತ್ವ ನಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಪೀರಿಯಲಾ ಬ್ಯಾಂಕು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಈವರೆಗೂ ಮಾಡಕೂಡದಾಗಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ (೧೯೨೮-೨೯) ಸುಮಾರು ೬೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೊತ್ತದವರೆಗೂ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ

* ೧೮ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೇವಲ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು ; ೫ ಕಂಪನಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಹುವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಚಾಲನೆಗಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ವೆನ್ನಬಹುದು ; ಉಳಿದವು ಇತರ ದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಈ ದೇಶದೊಡನೆಯೂ ಲೇವಾದೇವಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳೂ ವಿದೇಶಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ; ಶಾಖೆಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವುವು.*

ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಲೇವಾದೇವಿಯೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ರೇವಿಸಿಂದ ವಿದೇಶಗಳ ರೇವುಗಳಿಗೆ ಸಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದು; ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು; ಮತ್ತು ಒಳದೇಶದ ಪೇಟೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ರೇವುಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೂ, ರೇವುಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ಒಳದೇಶದ ಪೇಟೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೂ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರ. ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಇತರ ಬಗೆಯ ಸಾಧಾರಣ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಂದರೆ ಚಾಲ್ತಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಮತ್ತು ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ವ್ಯಾಪಾರ, ಫಿಕ್ಸ್ಡ್ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುವು. ವಿದೇಶಿ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುವು; ಮಾಡುವುವು; ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾನುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಇತರ ಬಗೆಯ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಪತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಾಲ ಕೊಡುವುವು; ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಆಮದಾಗುವ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಣ ಒದಗಿಸುವುವು. ಇವರ ಹಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಎಷ್ಟು ಭಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೂಡಿರುವುದು, ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಎಂಬ ಲೆಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯಾವ ಸರಕಾರದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸೇರವು ಬೇಕಾಗುವ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಆಮದು ರಫ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಸ್ ಇಟ್ಟಿರುವರು.

ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಇವರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಡ್ತಿಗೆ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಹಣ ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಸ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಇವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಓಡಿಯಾಡುವ ಹಣದ ಮೊತ್ತ ಒಹವಾಗಿರುವುದು. ಸುಮಾರು ೧೮ ಕೋಟಿ ಪೌಂಡಿನಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಆಪದ್ಧ ಸಗಲಳುವರು ಇವರು ;

* ೮ ರ ಮುಖ್ಯ ಕಚೇರಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ; ೩ ಜಪಾನಿನವು, ೨ ಹಾಲೆಂಡಿನವು ; ಉತ್ತರ ಅಮೇರಿಕಾದವು ೨ ; ಫ್ರಾನ್ಸಿನದೂ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ಲಿನದೂ ಒಂದೊಂದು ; ಹುಂಗ್ ಕಾಂಗಿನದ. ೧ ; ಒಟ್ಟು ೧೮.

ನಮ್ಮ ದೇಶದವರಿಟ್ಟ ಡಿಸಾಸಿಟ್ ಮೊತ್ತ ೬೦-೬೨ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ; ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂಚಾಲನೆ ಎಲ್ಲ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ ; ಯಾವಾಗ ಬೇಕೆಂದರೆ ಆಗ ಹೊರಗಿನ ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದರದ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಣದ ಸಾಲ ತೆಗೆದು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ದೊರಕುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದಂತಹ ಪೇಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಲಹಾಕಿ ಲಾಭಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶ ಇವರಿಗೆ ಉಂಟು.

ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಇವರು ಕೊಂಡು ಮಾರಲು ಸಿದ್ಧರಿರುವುದರಿಂದ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸಲು ಶಕ್ತರಾಗಿರುವರು. ಇವರಮೇಲೆ ದೇಶದ ಯಾವ ಪ್ರಧಾನ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧಿಕಾರವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಲಾಭ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಈ ಪೇಟೆಯ ಹದವನ್ನೂ ಹಣ ಕಾರ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಕಡಿಸಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ತಂದು ಹೂಡುತ್ತ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಣವನ್ನೂ ಹುಂಡಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಸಾಗಿಸುತ್ತ ಯಾವ ಅಂಕೆಗೂ ಬಾಗದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ತಮಗೆ ಲಾಭವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಒಳವ್ಯಾಪಾರ ಮಂಡಲದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪಿತಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ತೋರಿಸದೆ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೈಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವೆಂಬ ಭರವಸೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈವರೆಗೂ ಇದ್ದ ತಡೆ ಮುರಿದುಬಿದ್ದು ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಇತರರೂ ವಿದೇಶಿ ಮಾರುವೆಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ನೆರೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ ಆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣ್ಯವಾದ ಭಾಗ ಇಲ್ಲಿನವರ ಕೈಗೂ ಬಂದೀತೆಂಬ, ಇಲ್ಲಿನ ಮಾರುವೆ ಪೇಟೆ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದೀತೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದು.

ನಾಡಿನ ಕೂಡುಬಂಡವಾಳದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು

(The Indian Joint-Stock Banks)

ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಡಿಯನ್ ಕಂಪನೀಸ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಕೆಲಸಮಾಡುವುವು. ಇವು ಇಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು

ಮಾಡಬಹುದು, ಇಂಥವನ್ನು ಕೂಡದು ಎಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವೇನೂ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇವೂ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವು; ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಮುಂಗಡಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವವು; ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳುವವು; ಬಂದರುಗಳಿಗೆ ದವಸ ಪದಾರ್ಥ ಸಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಅನುದಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಹಂಚಿ ಬರುವುದಕ್ಕೂ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವವು; ಈ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರ ವ್ಯವಹಾರವೆಲ್ಲ ಸುಮಾರು ದೊಡ್ಡ ಜನಾನುದಾರರು, ತೋಟಗಳ ಯಜಮಾನರು (Planters) ಮತ್ತು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗಿರಾಕಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಗಿರವಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲ ಇತರ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಮುಂತಾದವರೊಡನೆಯೇ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಹಿಂದೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಒಡೆದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು. — ಇಲ್ಲಿ ಮಿತ ಹಣಣೆ ಗಾರಿಕೆಯ ಬಂಡವಾಳದ ಪದ್ಧತಿ ೧೮೬೦ರಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ನಾನಾಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವು ಎಷ್ಟು ಹರಡಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ, ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಯುತವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಅಷ್ಟು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಹಣ ಜನರ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅರಂಭವಾದ ಕಂಪನಿಗಳು ಬಹುವಾಗಿ ನಷ್ಟವೊಂದಿ, ವಿವಾಳಿಯಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಹೋಯಿತು. ಚಾಲಕರ ಅಯೋಗ್ಯತೆ, ಅಪ್ರಮಾಣಿಕತೆ, ಕಾರ್ಯದ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದಿರುವುದು; ಚಾಲಕರ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದು ತಡೆಯಲು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು; ಕಂಪನಿಯ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಂತ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಹೂಡುವುದು; ದುಂದುವೆಚ್ಚ; ಪೇಟೆ, ಗಿರಾಕಿ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು; ಕೇವಲ ದುಸ್ವಾಸನ (ಸಬ್ಬಾ) ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ ಹೂಡುವುದು; ಚಾಲಕ ಮಂಡಲಿಯವರಿಗೂ, ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕುಳ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೂ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಂಪನಿ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ಕೊಡುವುದು; ಕಾರ್ಯವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮುಂಗಡ ಕೊಡುವುದು; ಜನರು ಕಿರುಗಾಲಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಟ್ಟ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಹಣವನ್ನು ಸಿಡುಸಾಲಗಳಾಗಿ ಕೊಡುವುದು; ಕೈಗೆ ಬಂದಿರುವ ನಗದು ಬಂಡವಾಳ ಕಂಪನಿ ಹಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟು ಬಂಡವಾಳಕ್ಕಿಂತ ಬಹು ಕಡಮೆಯಾಗಿರು

ವುದು; ಇರುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಆಸ್ತಿಯಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು; ಸಾಕಷ್ಟು ಆಪದ್ಧನ ಸಂಗ್ರಹಿಸದೆ ಇರುವುದು; ತಕ್ಷಣ ನಗದಾಗಬಲ್ಲ ಲೇವಾದೇವಿ ಪತ್ರ, ವ್ಯಾಪಾರ ಪತ್ರ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವುದು; ಷೇರುದಾರರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿಸುವ ಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಶಕ್ಯವಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ದರದ ಲಾಭ (ಡಿವಿಡೆಂಡ್) ಹಂಚುವುದು; ವಿದೇಶಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಉದಾಸೀನ, ಅಸಹಕಾರ; ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದಾಗಲಿ ಸರಕಾರದಿಂದಾಗಲಿ ಯಾವ ಸಹಾಯವೂ ದೊರೆಯದಿರುವುದು; ಇತರ ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪೈಪೋಟಿ, ಜನರಿಗೆ ಇಂಥ ಕಂಪನಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ಚ್ಛಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈಗ ಸುಮಾರು ೭೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ನೂರಾರು ಕಂಪನಿಗಳು ಬಡೆದು ಜನಗಳ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದ್ದರೂ ಈಗ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾದರೂ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿವೆಯೆನ್ನಬೇಕು.

ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಒಳವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು.* ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಈವರೆಗೂ ಇವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಲದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಬದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇವರೂ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ನಗದು ಶಿಲ್ಕಿನ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕೈಗಾಸಲಾಗಿ ವುದುವಟ್ಟಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಶೇಕಡ ೭ ಭಾಗವನ್ನು ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವರ ಒಟ್ಟು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಮೊತ್ತಕ್ಕೂ ಕೈಪೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಗದು ಶಿಲ್ಕಿನ ಮೊತ್ತಕ್ಕೂ ಯಾವ ಹೊಂದಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಎರಡು ಹಣದ ಪೇಟೆಗಳು.— ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಹಣದ ಪೇಟೆಗಳಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು: ನಾಡಿನ ಸರಾಫರು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವ ಪೇಟೆಯೊಂದು; ಪಾರ್ಶ್ವಾತ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಪ್ರಸಂಚವೊಂದು. ಅವಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿ ಚಲಾವಣೆ, ಪಟ್ಟದ ವ್ಯಾಪಾರ, ಹೊಣೆ

* ಒಳ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೊತ್ತ ಸುಮಾರು ೩,೫೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ.

ಒಪ್ಪಿಕೆಯ ದಲ್ಲಾಳಿ, ಎರಡನೆಯ ವಟ್ಟದ ಸೌಕರ್ಯ ಮುಂತಾದುವಿಲ್ಲದ ಕಡೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಡೆಮೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೆ ಅಸ್ತ ಸಂಪರ್ಕ ಏಲ್ಲ. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಪೇಟೆ ಈವರೆಗೂ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಎರಡಕ್ಕೂ ಅಧೀನವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ಪೇಟೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಶಾಖೆಗಳೂ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಡ್ಡಿಯ ದರದಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟೇ ಉಂದ ಉರವರೆಗೆ ಏರಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದು ದುಂಬು. ಪೆಟಿಯ ದರ ೧೨ಕ್ಕೆ ಏರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಎಂದರೆ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪರ್ಣಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸ ಬೇಕಾದಾಗ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು ಬಹಳವಾಗಿ ಏರದಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟು ಏರದಿದ್ದರೆ ಸರಕಾರದವರು ಈ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕ ಪ್ರಪಂಚದವರಿಗೆ ಬಹಳ ತೊಂದರೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ಥಿತಿ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು: ಅದು ಒಂದು ಕಡೆ ಸರಕಾರದ ಬ್ಯಾಂಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ, ಹಣದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು, ಮಾರುವೆ ದರವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ನಡೆಸುವುದು, ತಾನೇ ಮಾರುವೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮಾರುವೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಈ ಬ್ಯಾಂಕು ಮಾಡಿಕೊಡದೆನ್ನು ವುದು, ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿರಲು ಈ ಬ್ಯಾಂಕು ಒಳ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ ಮೊದಲೇ ದುರ್ಬಲವಾದ ದೇಶ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿನಾಡಿ ಅವುಗಳ ಏಳಿಗೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ತಡೆಯಾಗಲು ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ನಾಣ್ಯದ ಚಲಾವಣೆಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ನಗದು ನಿಧಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ರೀತಿ ಒಳವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಿದ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬೇಕಾದರೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟನ್ನು ಏರಿಸದೆ

ಸಮಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಹಣದ ಪೇಟೆಗೂ ಈವರೆಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತಿತ್ತು: ಸರಕಾರದವರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಪೇಟೆಯ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಿದ್ದೊಂದು; ಅಲ್ಲದೆ ತನುಗೆ ಬೇಕು ಬೇಕಾದಾಗ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೊಂದು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದುವರೆಗಾಗಲೇ ಜನರು ಕೊಂಡಿರುವ ಸರಕಾರದ ನಿಸು ಸಾಲಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಇಷ್ಟು ಹೇಳಬಹುದು: ಸರಕಾರದ ಸಾಲಪತ್ರಗಳ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿಯ ದರವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಾಗ ಖಾಸಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಸಾಲಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೊರತು ಸಾಲ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸಾದನೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಸರಕಾರ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಬಹಳ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಣವೊದಗುವ ಅವಕಾಶ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾದಂತಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಸೇರಿ ಬಡ್ಡಿಯ ದರಗಳನ್ನೇರಿಸಿ ಒಳವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಕುಂದನ್ನು ತಂದುನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

ಸ್ವದೇಶಿ ಲೇನಾದೇವಿ ಪದ್ಧತಿ

ಸರಾಫರು, ಇತ್ಯಾದಿ.—ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸರಾಫರು ಮತ್ತು ಮುಲ್ತಾನಿ ಸೇಟುಗಳಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ವರ್ತಕರಿಗೂ ಹಣಸಹಾಯ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಸಾಹುಕಾರರಿಗೂ ಇವರಿಗೂ ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ; ಸಾಹುಕಾರರು ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವರು. ಸರಾಫರು ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಂತೆ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಹೊರಗಡೆಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕುಳಕ್ಕೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವರು. ಡಿವಾಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು; ಅಥವಾ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಬರಸಿಕೊಂಡು ಸಾಲ ಕೊಡುವರು; ಅವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕುದುವಿಟ್ಟು ಹಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು; ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ಲೇಣಿದೇಣಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅಂಗಡಿಗಳ ಒಡೆತನ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಕಂಪನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೋ ಇರುವುದು.

ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸರಾಫರು ಒಳದೇಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರರಾಗೂ ವರ್ತಕರಿಗೂ, ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ಬ್ಯಾಂಕು ಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವ ಕೊಂಡಿಯಂತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ದಲ್ಲಾಳರೂ ಹೌದು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರೂ ಅಂಗಡಿಗಳವರೂ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಸಾಲಕೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದೂ ಕ್ಷೇಮವೆಂದೂ ಕಂಡರೆ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬ ಹುಂಡಿಯ ದಲ್ಲಾಳನ ಮೂಲಕ ಸಾಲ ಕೊಡುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವರು. ಹುಂಡಿಯ ವಾಯಿದೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳು. ಇದರಮೇಲೆ ಒಡ್ಡಿಯೂ ಸುಮಾರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ದಲ್ಲಾಳಿ ಬೇರೆ ತೆರಬೇಕು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೋರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದುವು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಸ್ವಂತ ಹಣ ಸಾಲದಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದ ಕಡೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಸ್ವಂತ ಹಣವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೊದಲು ಅವರು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದ ಸಾಲತೆಗೆಯರು. ಸರಾಫರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರವುಂಟು. ಒಬ್ಬರ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹತ್ತಾರು ಕಡೆ ಶಾಖೆಗಳಿರುವವು. ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಡೆಮೆ ಯಾದ್ದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಸ್ವಾಂತ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಸರಾಫರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೆಚ್ಚೆ ಮಾಡಿ ಸಣ್ಣ ಸರಾಫರ ಕೈಹುಂಡಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಂಡಮೇಲೆ, ಇನ್ನೂ ಹಣ ಬೇಕಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕುದುವಿಟ್ಟು ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಂದ ಸಾಲ ತರುವರು. ಈ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸರಾಫರು ತಂದು, ತಮ್ಮ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕು ಸಂಬ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪುವುದು. ಎಷ್ಟು ಮೊತ್ತದವರೆಗೆ ಸರಾಫರಿಗೆ ಇಂತಹ ಸಾಲ ಕೊಡುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಆಯಾ ಕುಳದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು. ಆಗಲೂ ಯಾರ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಸರಾಫರು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು, ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ವರೂಪ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು

ತಿರುಳ್ಳಿಲ್ಲದ 'ಆಸಾಮಿ'ಯ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಸರಾಫನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ತರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆ ಸರಾಫನಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವ ಕೈ ಬಿಗಿಹಿಡಿಯುವುದು.

ಕೈಹುಂಡಿ-ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿ.— ಈ ಹುಂಡಿಗಳು ಎರಡು ಬಗೆ: ಒಂದು ಕೈಹುಂಡಿ, ಇನ್ನೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಹುಂಡಿಗಳ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಯಾವ ದವಸವೂ ಆಸ್ತಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಗಿರವಿ ಯಾಗಿರುವುದೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅಂಥ ಆಧಾರವಿದ್ದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ಹಣ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಬರುವುದೆಂಬ ನೆಚ್ಚಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೊಣೆ ಹೊರುವ ಸರಾಫನ ರುಜುವೇ ಇವರಿಗೂ ಮುಖ್ಯಾಧಾರ. ಆದರೂ ಅದರ ಅಡಿಯ ನಂಬಿಕೆ ವಿಶೇಷ. ಕೈಹುಂಡಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕುಳದ ನಂಬಿಕೆಯೇ ನಂಬಿಕೆ.

ಈ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರೇಟನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು. ಆದರೂ — ಸಗಟು ಧಾರಣೆವಾಸಿಗೂ ಚಿಲ್ಲರೆ ಧಾರಣೆಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧದಂತೆ — ಅದು ಏರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇದು ಏರುವುದು, ಅದು ಇಳಿದಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ಇದು ಇಳಿದೀತು. ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಾರವಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಂಡಿಯ ದರ ಮೊದಲೇ ಬ್ಯಾಂಕು ರೇಟಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ; ಕಡಮೆಯಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿರುವುದು. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕೈಗೆ ಸಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಹುಂಡಿಯ ಮೊತ್ತ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ಯೆಂದು ಅರಿತು ತಮ್ಮ ಹಣ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ಬ್ಯಾಂಕು ಹುಂಡಿಯ ದರವನ್ನು ಇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಹುಂಡಿ ಬರುತ್ತಿದೆಯೆಂದೂ ತನ್ನ ಕೈಹಣವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ತಿಳಿದಾಗ ಹುಂಡಿಯ ದರ ಏರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹುಂಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೂಡ ಹೇಳಬಹುದು ; ಅಥವಾ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಡ್ಡಿ ಕೇಳಿ ಸರಾಫನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹುಂಡಿ ತಾರದಿರುವಂತೆಯೂ ಹಳೆಯ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಹೊಸ ವಾಯಿದೆಗೆ ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವರು ಹಣಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆಯೂ ಮಾಡುವರು. ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಇವರೊಡನೆ ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ

ಕುಳ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕೊಂಡಿಟ್ಟಿರುವ ಇವರ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿರುವರು.

ಸರಾಫರಲ್ಲದೆ ನಾಟುಕೋಟಿ ಶೆಟ್ಟರು, ಮಾರವಾಡಿಗಳು, ಹಳ್ಳಿಯ ಮಹಾಜನರು, ಸಾಹುಕಾರರು, ಮಂಡಿ ವರ್ತಕರು ಎಲ್ಲರೂ ಸಣ್ಣ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಣ ಸಾಲ ಒದಗಿಸುವರು. ಇವರ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಶೇಕಡ ೨೦-೩೦ರ ವರೆಗೂ ಇರುವುದುಂಟು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ದೃಷ್ಟಾಂತರಾಗಿರುವರು. ಸಾಲಗಾರರ ಆಸ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಅಸಲಿಗೆ ಯಾವ ಅಪೋಹವೂ ಬಾರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಣ ಒದಗುತ್ತಿರುವ ಬಗೆ

ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆ ಇಲ್ಲ. — ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಹಣ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು: (೧) ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಿವೇಶನ, ಕಟ್ಟಡ, ಯಂತ್ರಸಾಮಗ್ರಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತರುವ ಗಟ್ಟಿ ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕು; ಇರುವುದನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕಾದರೂ ಹಳೆಯದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಹೊಸದನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೂ ಈ ಬಗೆಯ ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕು. ಇದು ಖಾಯಂ ಬಂಡವಾಳ.* (೨) ಚಾಲ್ತಿ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಕೈಸಗದು, ಮೂಲವಸ್ತು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಪದಾರ್ಥಗಳ ರೂಪಾಂತರ ಮಾಡುವುದು, ಸ್ಟೋರ್ಸ್ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೂಲಿ ಸಂಬಳ; ತಯಾರಿಸಿದ ಸಾಮಾನನ್ನು ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಮಾರುವುದು; ಕೊಂಡ ಸಾಮಾನಿಗೆ ಹಣ ತೆರವುವುದು; ಇತರ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೆಲಸ, ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೆ ಚಾಲ್ತಿ ಹಣ ಬೇಕು. ಇದೆಷ್ಟು ಅದೆಷ್ಟು ಬೇಕೆಂಬುದು ಆಯಾ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ

* ಕೈಗಾರಿಕೆ ನಿಂಥದು ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಈ ಖಾಯಂ ಬಂಡವಾಳ ನೋಡಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕೋ ಕಡಮೆ ಬೇಕೋ ಎಂಬುದು ನಿರ್ಧರವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಕೆಲಸಗಳು, ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿ, ಹಡಗಿನ ಕಂಪನಿ, ನಾಲೆ, ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡಿಸುವ ಕಂಪನಿ ಇಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಜ್ಜಾದ ಹೊರತು ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿ ನಿದಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಲು ಅವಕಾಶವಿರುವುದರಿಂದ ನೋಡಲೇ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹೂಡಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬೀಳುವುದು. ಗುಡಿಸಿಲ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ (Cottage Industries) ಚಾಲ್ತಿ ಬಂಡವಾಳ ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕಾಗುವುದು. ಯಂತ್ರ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿ ಬಂಡವಾಳ ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕಾಗುವುದು. ಕೆಲವು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದನೆ ಬೇಗ ಬರುವುದು; ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ (ಉದಾ: ಕಾಫೀ, ಟೀ ತೋಟ) ಸಂಪಾದನೆ ಕೈಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದು. ಆ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿರಬೇಕು. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾದರೆ ಅವುಗಳ ಆಸ್ತಿಪತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೂ ಡಿಬಿಂಚರುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೂ ಧನಿಕರಿಂದಲೂ ಇತರ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಬಂಡವಾಳವೂ ಸಾಲವೂ ಸಿಕ್ಕುವುವಾದರೂ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇಶಿ ಆದ ಹೊಸ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಸಾಲದ ಪೇಟೆಯೂ ಏರ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪೇಟೆಯೂ ಬ್ಯಾಂಕ್ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಅಸನುಕೂಲಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಇಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೆರೆಯುವ ಇಶ್ಯೂ ಅಂಗಡಿಗಳೂ ಅಂಡರ್ ರೈಟಿಂಗ್ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರೂ, ಸ್ಟಾಕ್ ದಲಾಳರೂ, ಕಂಪನಿ ಪ್ರಮೋಟರುಗಳೂ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನೊದನೊದಲು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕೆಲವು (ಕೈಗಾರಿಕೆಯ) ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ನಿಡುಸಾಲಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಪೂರ್ತಿ ಕೈಕಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡುವು. ನಿಡುಸಾಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರಿಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಹೆದರಿಕೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅನುಭವವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಅಂಡರ್ ರೈಟಿಂಗ್ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಷೇರು ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಮುಂಗಡ ಕೊಡಲು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡುವರು. ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ನಿಡುಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಈವರೆಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು. ಚರಸ್ವತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕಿರುವಾಯಿದೆ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದರೂ ನಿರ್ಬಂಧ ಒಹಳ. ನೊದಲೇ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕೆ ದಾಷ್ಟಿಕವಿಲ್ಲ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಈ ಜರ್ಯೆಯಿಂದ ಬಂಡವಾಳದ ಪುಕ್ಕಲುತನ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವುದು.

ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಸಾಲದ ಪೂರ್ತಿಗೂ ಚರಸ್ತತ್ವ, ಆಸ್ತಿ ಕುದುವಾಗ ಬೇಕೆಂದು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವುವು. ಮೊದಮೊದಲು ಚಾಲಕರು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡದ್ದರಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಒಡೆದುಬಿದ್ದವು. ಅವಕ್ಕೆ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ ಜನರೂ ನಷ್ಟಪಟ್ಟಿದ್ದರಾದಕಾರಣ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಭಯ. ಕಷ್ಟಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕೂಡ—ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮ್ಯಾಂಚೆಸ್ಟರ್ ಹತ್ತಿಯ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕ್ಕೊಟ್ಟಂತೆ—ಕಂಪನಿಗಳ ಕೈಹಿಡಿದು ಸಮಯವನ್ನು ದಾಟಿಸುವುದೂ ಕಾಪಾಡುವುದೂ ಉಂಟು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಹಲವು ವೇಳೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಗಿಟ್ಟಲು ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಕಿರುನಾಯಿದೆ ಹಣಗಳಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯವರಿಗೆ ಚಾಲ್ತಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ವಾಯಿದೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವುದುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವವರೆಗೂ ಈ ವಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಹಾಕಿ ಸಾಲವನ್ನು ನಡಸುವರು. ಆದರೂ ಕಂಪನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ದಿನ ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೋ ಯಾವಾಗ ಈ ಸಹಾಯ ಸಿಂತುಹೋಗುತ್ತದೆಯೋ ಎಂಬ ಭಯವೂ ಅನಿಶ್ಚಯವೂ ಇರುವುವು. ಹತ್ತಿಯಂಥ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೊಳಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗ ಖಾಸಗಿ ಜನರ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒದಗುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಒಡ್ಡಿದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಂಪನಿ ಹೊಣೆಯೇ? ಅದು ಹೊರಗಡೆ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ಉಂಟಾದುದೇ? ಈ ಕಷ್ಟ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಸುಳಿದು ಹೋಗುವುದೇ? ಅಥವಾ ಬಹುಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವುದೇ ಎಂದು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸದೆ ಡಿಸಾಸಿಟ್ಟುದಾರರು ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಹಣದ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಕಡಮೆ. ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೂ ಇತರ ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ದೇಶಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳವರಿಗೆ ನೆರವು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಾಗಿ, ಜಾಗೃತೆಯಾಗಿ, ವಿದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳವರಿಗೂ ವಿದೇಶಿ ಚಾಲಕರಿರುವ ಕಂಪನಿ

ಗಲಿಗೂ ಸಹಾಯಮಾಡುವರೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗೂ ಬುಡವಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಸಾಲ ಎಲ್ಲಿಂದಲೇ ಬರಲಿ, ಮುಂಗಡವನ್ನು ಯಾರಿಂದಲೇ ತೆಗೆಯಲಿ, ತೆರಬೇಕಾಗಿರುವ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು. ಡಿಬಿಂಚರ್ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿಡುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದಂತೂ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಜನರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಹೂಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿವಳಿಕೆಕೊಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬೇಕು. ಬ್ಯಾಂಕು ಕುಳಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಹಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊರೆಯಬಹುದಾದರೂ ಅದೂ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗದು. ಎಷ್ಟೋ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿರುವುದೇ ಅಪರೂಪ.* ವ್ರಾಂತ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಕ್-ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜುಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಬಳದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಮೆಂಬರುಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಸಂಬಂಧವೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವು. ಇರುವ ಜನರು ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಕ್ಯಾಪ್ ಸರ್ವಿಫಿಕೇಟ್, ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಪತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡೊ ಹಣವನ್ನು ಭದ್ರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹಣದ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಷೇರು ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಡಿಬಿಂಚರುಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೂಡುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಸುಂಕದ ನೀತಿಗೆ ಹೆದರಿಯೊ ಉತ್ತಮ ತರಗತಿಯ ಡಿಬಿಂಚರ್ ಪತ್ರ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೊ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳೆಲ್ಲ ಸರಕಾರದ ಸಾಲ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಗಳ ಡಿಬಿಂಚರುಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಧನಿಕ ವರ್ತಕ ಮಂಡಲಿಯೊ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ರಾಜರೊ ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಉಂಟು. ಆಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದಾಗುವುದು. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕಂಪನಿಗಳ ಡಿಬಿಂಚರುಗಳಾದರೂ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದರೆ ಸ್ವಾಕ್-ಎಕ್ಸ್‌ಛೇಂಜಿನಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟು ಜನರ ಬಳಕೆಗೆ ತರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಡಿಬಿಂಚರುಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ನಷ್ಟ ಬಹಳ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವ ನಾಡಿನ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರೈವೋಟಿಯಿಂದ

* ೨,೪೦೦ ಪಟ್ಟಣಗಳಿರುವ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ೪೦೦ರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿವೆ.

ಕೇಡಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸರಕಾರದ ಸಹಾಯ ದೊರಕದೆ ಹೋಗುವುದು ಸಂಭವ. ಹೀಗೂ ಈ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳ ಒದಗಲು ತಡೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಂಪನಿಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ಯಾವ ಕೇಡು ತಟ್ಟಿದರೂ ಈ ದೇಶದವರಿಗೆ ಯಾವ ಪರಿಹಾರವೂ ಇಲ್ಲವಾದೀತೆಂಬ ಭಯವಿದೆ.

ಚಾಲಕ ದಲ್ಲಾಳರು.—ಈ ದೇಶದ ಬಂಡವಾಳ ಪೇಟೆಗೇ ವಿಶೇಷವಾದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಮ್ಯಾನೇಜಿಂಗ್ ಪಜೆನ್ನಿ ಪದ್ಧತಿ ಎಂಬುದು. ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಜನರು ಮಾಡುವ ಪ್ರೊಪೋಷನ್, ಅಂಡರ್‌ರೈಟಿಂಗ್, ಇಶ್ಯೂ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಚಾಲಕ ದಲ್ಲಾಳರು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಮಾಡುವರು. ಕಂಪನಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ತಾವೂ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮೂಲಕವೂ ಒದಗಿಸುವರು; ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥ ಕೊಳ್ಳುವರು; ತಯಾರಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾರುವರು; ಪೇಟೆಯನ್ನೂ ಗಿರಾಕಿಯನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಕೊಡುವರು; ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದ ಕಂಪನಿಗೆ ಮುಂಗಡವೂ ಸಾಲವೂ ದೊರೆಯಬೇಕಾದಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರಿರುವ ಈ ದಲ್ಲಾಳರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೂ ರುಜುವೂ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗುವುವು.*

ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಲಾಭಕರವೂ ಅಲ್ಲಿನವರೆಗೂ ಇವರ ಸಹಾಯ ಹೆಚ್ಚು. ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಆಗಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೂ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಣವನ್ನೊದಗಿಸು

---

* ಇವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೊದಲು ಮುಂಗಡಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಡೆಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಡಿಬೆಂಚರುಗಳನ್ನು ಷೇರುದಾರರ ಕೈಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು; ಹತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡು ಷೇರುದಾರರ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿ ಚಾಲಕ ಮಂಡಲಿಯವರ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದುಂಟು. ಈ ದಲ್ಲಾಳರು ವಂಶಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯವರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಇತರರಿಗಾಗಿಯೂ ಕಂಪನಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಷೇರುದಾರರಿಗೆ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಪನಿಗಾಗಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೂ ಕಂಪನಿ ಮಾರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೂ ದೊಡ್ಡ ದಲ್ಲಾಳ ಹಾಕಿ ಕೈತುಂಬ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಅನೇಕ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ನಿಜವೆಂದರೆ ಒಂದು ಕಂಪನಿಯ ಷೇರು ಸ್ವಾಧೀನಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಎರಡರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ತೊಡಕುಮಾಡುವುದುಂಟು. ಇವರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಹದಿನೆಲ್ಲಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಈಗ ಒಂದು ಕಾನೂನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಕಂಪನಿಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಖಾಸಗಿಯಾಗಿಯೂ ಸರಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಈಗಿರುವ ಕಂಪನಿ ಕಾನೂನಿನ ಅನುಸೂಲಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಸರಕಾರದವರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ನೆರವಿಗೆ ನಿಂತ ಹೊರತು ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ದೊರೆಯದಾಗುವುದು.

ಬಂಡವಾಳದ ಮೊತ್ತ.— ಸುಮಾರು ೬,೦೦೦ ಕೋಟಿಬಂಡವಾಳದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಮೆ ೩೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಬಂಡವಾಳವಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಭಾಗವಾದರೂ ಮಹಾಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಸುಮಾರು ೭೫ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಷ್ಟು ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಟಾಕ್ ಕಂಪನಿಗಳ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಡಿಬೆಂಚರುಗಳ ಮತ್ತು ಖಾಯಂ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಸ್‌ಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಯೆಂದರೆ ೩೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಹಣವಿದೆ. ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿರುವ ಸರಕಾರದ ಪುಡಿಸಾಲಗಳ ಮೊತ್ತ ಸುಮಾರು ೩೫೦ ಕೋಟಿ; ಮ್ಯೂನಿಸಿಪಲ್ ಮತ್ತು ಪೋರ್ಟ್ ಟ್ರಸ್ಟ್‌ ಸಾಲಗಳು ೭೦ ಕೋಟಿ; ಖಾಸಗಿ ಜನರು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಮೊಬಲಗು ಪೋಸ್ಟಾಫೀಸುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಯಾಪ್ ಸರ್ವಿಫಿಕೇಟ್ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ೩೦೦ ಕೋಟಿ, ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೧,೦೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಅಥವಾ ಸರಕಾರದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕನಾಡದಿದ್ದರೆ ೭೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಬಂಡವಾಳ—ವಿದೇಶಿಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೂಡಿರುವಷ್ಟು ಮೊತ್ತದ ಹಣ—ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಕಡೆಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೩೫-೪೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಬಡ್ಡಿಯಾದರೂ ಉಳಿದೀತು.

ಇನ್ನೆರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟಿಗೆ ಹಣ ಸರಿಯಬಲ್ಲದು; (೧) ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡದೆ ಬಂದುಕಡೆ ಅಲಸವಾಗಿರುವ ಹಣ; (೨) ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳ ಪೇಟೆಗಳಿಂದ ತೆಗೆಯಬಹುದಾದ ಎರವಲು.

(೧) ಒಡನೆ, ವಸ್ತು, ಪಾತ್ರೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆ ಬಂದು ಬ್ಯಾಂಕ್ ವ್ಯವಹಾರ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬುವಂತಾದರೆ ಅದೇಲ್ಲ ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಗೆ ಬರಬಹುದು. ಈ ೩೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಬಳಕೆಗಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮ್ಮಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆ ಸುಮಾರು ೫೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ.* ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಬದಗದೆ ಜನರ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಯಾಗಿರುವ ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೊತ್ತ ಸುಮಾರು ೨೦೦-೩೦೦ ಕೋಟಿ.† ಆ ಮೊತ್ತವಾದರೂ ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಗೆ ಬಂದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಕಾರವಾದೀತು. ಕಡಮೆಯೆಂದರೆ ಈಗ ವಿದೇಶೀಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಡಿನವರ ಕೈಗೇ ಬರಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು.

(೨) ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. — ವಿದೇಶಿ ಹಣದ ಪೇಟೆಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನೊದಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ತೋರಿದರೆ ಆ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರಿಗೆ ಹಲವು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು : ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಬಹುದು :—

೧. ಈ ದೇಶದ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ — ರೈಲ್ವೆ ವಿಸ್ತರಣಕ್ಕೂ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳವರಿಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಲಿ, ಬಂದರು ಸಿಮಾಣ, ಉದ್ಯೋಗ ಕಲ್ಪನೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಈಗ ಸರಕಾರದವರು ಎತ್ತುತ್ತಿರುವ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೇ, ಸಮಾಜದ ಉಪಯೋಗ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೇ ಆಗಿದೆ. ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಬಾಸಗಿ ಜನರು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರಾದರೂ ಇದೇ ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಗೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

* ೧೯೨೯ಕ್ಕೆ ಒಂದಿನ ಬೆಲೆಯಂತೆ.

† ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಕೂಡಿಸಿರುವ ಸೇನಿಂಗ್ಸ್ ಹಣ, ವಿದೇಶೀಯರು ಹೂಡಿರುವ ಸುಮಾರು ೭೦೦-೧,೦೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಬಂಡವಾಳ, ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ನಿಕ್ಷೇಪ, ಸಣ್ಣ ಲೇವಾದೇವಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಿಯಾಡುವ ಹಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಲ್ಲ.

೨. ಈಗಿನಂತೆ ಫಿಕ್ಸೆಡ್ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ನಿಡುಸಾಲ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅವುಗಳ ಡಿಬೆಂಚರ್ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಹಣವೊದಗಿಸುವುದು ಮೇಲಾದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಡಿಬೆಂಚರ್‌ನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕು.

೩. ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಜಮೀನು ಅಡಮಾನದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಡಿಬೆಂಚರ್‌ನ್ನು ಕೊಂಡು ಹಂಚಲು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕು.

೪. ಈಗ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಪಾದನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉದ್ಯೋಗ ಕಲ್ಪಿಸಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಅವರೇ ಮುಂದೆ ಬರುವಂತಾಗಬೇಕೇ ಹೊರತು ಯಾವ ಬ್ಯಾಂಕೇ ಆಗಲಿ ಜನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಾರದು. ಯಾವ ಬಲಾತ್ಕಾರಗಳೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗವು. ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗಿರುವಷ್ಟು ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಸ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಬೆಳೆಸಬೇಕು ; ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ವಿವಿಧವಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಬೇಕು ; ಹಳೆಯವಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯವಿತ್ತು ಹೊಸ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕು ; ನಿರ್ಜೀವವಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿ, ಶಕ್ತಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ದಕ್ಷತೆ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ; ಕೆಲಸ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ಅವರಣ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಜರ್ಮನಿ ಜಪಾನ್ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ನೆರವು ಕೊಡುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೆರವು ಕೊಡುವಂತಾಗಬೇಕು ; ಹೊಸ ಕಂಪನಿಗಳು ಎಳೆಯವಾಗಿ ಹೊರಗಿನ ಒಲಿಷ್ಟರ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲಾರದಿರುವಾಗ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ರಕ್ಷಣೆ ಪೋಷಣೆಗಳನ್ನೂ ಸರಕಾರ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು ; ಹೊಸ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಪರೀಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಯಂತ್ರಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನೂ

ಮಾಡುವ ಸಾಹಸಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನಕೊಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಬೆನ್ನಹಿಂದೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ನಾಡಿನ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿ ಜನರ ಉದ್ಯೋಗ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಕಾರ್ಯಸಾಹಸವೂ ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ, ಸರಕಾರ ಕೇವಲ ಈ ನಾಡಿನದಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡು, ಇಲ್ಲಿನವರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆಗೆ ಮೊದಲು ಗಮನ ಕೊಡುವಂತಾದ ಹೊರತು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲ.

ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೂ ಪುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಬಂಡವಾಳ

ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. — ಇಲ್ಲಿನ ಮೂರು ಸಾಲು ಜನರಿಗೆ ವ್ಯವಸಾಯ ಬದುಕಾಗಿದೆ. ವ್ಯವಸಾಯದ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಬಹಳವೆಂದರೆ ೧,೨೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ. ಇತರ ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಒಂದು ಕಡಮೆ. ರೈತನ ಬಡತನವೂ, ಅಬ್ಲಾನವೂ, ಸಾಲ ಗಾರಿಕೆಯೂ, ಅಲ್ಪ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹುಚ್ಚು ಮಳೆ, ಕ್ಷಾಮ, ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಬಾಧೆ; ಭೂಮಿಯ ಸಾಗುವಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಪದ್ಧತಿಗಳು; ಭೂಮಿ ಅನೇಕ ತುಕಡಿಗಳಾಗಿ ಒಡೆದು ಚೆದರಿರುವಿಕೆ; ಕೂಡು ಕುಟುಂಬದ ಪದ್ಧತಿ; ಬೆಳಸನ್ನು ಮಾರಲು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದು; ರೈತನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಸರಕಾರವಾಗಲಿ ಸಮಾಜವಾಗಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮಂಡಲವಾಗಲಿ ಒದಗದಿರುವಿಕೆ — ಮುಂತಾದುವು ಸೇರಿ ಬೇಸಾಯಗಾರನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಮನೆಯ ಖರ್ಚಿಗೂ, ಬೇಸಾಯದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ, ಜಮೀನಿನ ವಿಸ್ತರಣ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಕೂ, ಹಿಂದಿನ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹಣ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ಹಣ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ದೊರೆಯುವಾಗ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಮೊತ್ತ ದೊರೆಯದು; ಬಡ್ಡಿ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು; ಒಂದು ಸಲ ಸಾಲದ ರಾಶಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ರೈತನು ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಶಕ್ತನಾಗುವನು. ಒಂದು ಕಡೆ ಸಾಲ ಹರಿದು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅವನ ಬೇಸಾಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಹೆಚ್ಚಿದ ಹೊರತು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕಾಗಲಿ ರೈತನ ಬದುಕಿಗಾಗಲಿ ಭವಿಷ್ಯವಿಲ್ಲ.

ರೈತನು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗದಂತೆಯೂ ಇರುವ ಸಾಲವನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆಯೂ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿಂತು ಅವನಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವಂತೆಯೂ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಹೊರತು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೫೦ ರೂಪಾಯಿ ಕೂಡ ವರಮಾನವಿಲ್ಲದ ರೈತನರ್ಗದ ಬಟ್ಟು ಸಾಲ ೯೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ದೊರೆಯದೆಂದರೆ ಆ ಭಾರ ಹೊರುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ, ಸ್ಥಳದ ಸಾಹುಕಾರರಿಂದಲಾಗಲಿ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ ಅವರಿಗೆ ಈವರೆಗೆ ಯಾವ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯವೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ; ಈಗಿರುವಂತೆಯೇ ಇದ್ದರೆ ದೊರೆಯುವ ಹಾಗೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಉಳಿದುದು ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗ: ಜಮೀನು ಅಡವಾನದ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಸಿಡುಸಾಲಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು. ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸಾಯ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕವೂ ಜಮೀನು ಅಡವಾನದ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕವೂ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಉತ್ತಮವಾದ ವ್ಯವಸಾಯದ ಬಡ್ತಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸಾಲದ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದು ಅವಕ್ಕೆ ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವಾದ ಸಂಚಾರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೂ ಹಣದ ಪೇಟೆಗೂ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಹೊರತು ತೊಡಕಿನಿಂದ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ರೈತನ ಬೆಳಸುವ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮಾರಾಟವಾಗುವಂತೆ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ದವಸದ ಪೇಟೆಯೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ ಅವನ ಶ್ರಮದ ಫಲ ಪರಮಾವಧಿ ದೊರೆಯುವಂತೆಯೂ ಆಗಬೇಕು.

ದೊಡ್ಡ ರೈತರು ಸ್ವಂತವಾಗಿಯೂ ನಾಲಠ್ಯಾರು ಜನ ಸಹಕರಿಸಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳ ಮೇಲೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ವಾಯಿದೆ ಹುಂಡಿಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಊರಿನ ಮಹಾಜನ ಸಾಹುಕಾರರಿಂದ ಕಡನನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಆ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಹಣದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಯಾರು. ಕಡೆಗೆ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಕೂಡ ಈ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಾದೀತು. ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು

ಬಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳ ವ್ಯವಸಾಯ ಪತ್ರಗಳಮೇಲೆ ಸಾಲ ಕೊಡಬಹುದೆಂದು ಆಗಿರುವ ಏರ್ಪಾಡೂ ವ್ಯವಸಾಯ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಸ್ಥಿತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಏರ್ಪಾಡೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಹುವಾಗಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬಹುದು.

ಪುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು. — ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಣ್ಣ ಊರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವ ಕೈಮಗ್ಗಗಳು; ಖದ್ದರ್ ಕೆಲಸ, ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ದಾರ ತೆಗೆಯುವ ಕೆಲಸ, ರೇಷ್ಮೆ ಉದ್ಯೋಗ, ಹಿತ್ತಾಳೆ ತಾಮ್ರದ ಸಾಮಾನುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಬೀಡಿ ಸಿಗರೆಟ್ಟುಗಳ ಕೆಲಸ, ಬೆತ್ತ, ಚಾಪೆ ಹೆಣಿಗೆ, ಜಮಖಾನ, ಆಟದ ಸಾಮಾನುಗಳ ಕೆಲಸ, ಹಾಲು ಬೆಣ್ಣೆಯ ಕೆಲಸ, ಬೇನು ತಯಾರಿಕೆ, ಕೋಳಿ ಸಾಕುವ ಕೆಲಸ, ಗೋರಕ್ಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳು ಊರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕರ ಮುಖ್ಯೋದ್ಯೋಗವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉಪವೃತ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಗಿರಾಕಿ ಬೇಕು; ವ್ಯಾಪಾರ ಸೌಕರ್ಯ ಬೇಕು; ಅವು ಉತ್ಪಾದಕರೊಳಗೆ ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕು; ಹೊರಗಿನಿಂದ ಆಮದಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಬೇಕು; ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಸನು ಬರುವಂತೆಯೂ ಗಿರಾಕಿ ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುವಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಇವರಿಗೆ ಸರಬರಾಯಾಗುವ ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿ ಒಂದೇ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಬೆತ್ತ, ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳು ಮುಂತಾದುವನ್ನೂ ಕೆಲಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಸಹಾಯಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಈ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಾಲಗಾರಿಕೆ, ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಪೇಟೆಯ ಕಷ್ಟಗಳು ಇವೇ ಮುಖ್ಯವಾದುವು. ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಇವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಪೆಚ್ಚು, ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥ ಮಾರಾಟವಾಗಿ ಕೈಗೆ ಹಣ ಬರುವವರೆಗೂ ಅವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣ ಇವನ್ನೂ ನಾನಾಬಗೆಯ ಜನರೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಸಾಯಕಾರರು, ವರ್ತಕರು, ಮಳಿಗೆಗಳವರು, ಸಹಕಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು,

ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸಂಘಗಳು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಮತ್ತು ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರು, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಶಾಖೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಸಹಕಾರ ಶಾಖೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಸರಕಾರದವರು—ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆರೆಯುತ್ತಿರುವರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಲ ದೊಡ್ಡ ವಾಯಿದೆ ಸಾಲವಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಾರಾಟ ವನ್ನೂ ಬೇಕಾದಂತೆ ನಡಸಿ ಗಿರಾಕಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಸಣ್ಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ವೋಷಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪೇಟಿ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಹಣ ಮಂಡಲದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೆರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ವಾಗುವುದು.

ಸಹಕಾರ ಪದ್ಧತಿ

ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೯೦೪ರಿಂದ ಸಹಕಾರ ಪದ್ಧತಿ ಬಳಕೆಗೆ ಒಂದಿರುತ್ತದೆ. ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ರೀತಿ ರಚನೆ ನೀತಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ.

ಕೆಲಸ- ಪ್ರಯೋಜನ- ಸ್ವರೂಪ. — ಮೂಲಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬಹುವಾಗಿ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವಲಂಬನ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯ ಬುದ್ಧಿ, ಹೊಸ ಕಾಲದ ಪೇಟಿ ಪ್ರಯೋಗ, ಕಾರ್ಯರೀತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದ ಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಏರ್ಪಟ್ಟವು. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವ್ಯವಸಾಯ ಗಾರರಿಗೆ ಈ ಸಂಘಗಳಿಂದ ಯಾವ ಮುಕ್ತಿಯೂ ಉದ್ಧಾರವೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ವೆನ್ನಬೇಕು. ಪೇಟಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಘಗಳು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ; ಸಣ್ಣ ಸಂಬಳಗಳವರ ಮತ್ತು ನಡು ತರಗತಿಯ ಜನರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಹಾಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ಜನರ ಸಾಲಗಾರಿಕೆ ಮೇಲಾಗಿದೆಯೋ ಬೀಳಾಗಿದೆಯೋ ಹೇಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಸಾಲ ಕೊಡುವ ಸಂಘಗಳೇ ಬಹಳ. ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಸಾಧಾರಣರು ತೆರಬೇಕಾದ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಬಹುವಾಗಿ ಇಳಿದು ಸಹಾಯವಾಗಿರುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿ. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕು ಮಾರುವ (Stores) ಸಂಘಗಳು ಉರ್ಜಿತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಹಣ

ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಸಂಘಗಳು ಏಳುತ್ತಿವೆ. ವಿಮೆ ಅಥವಾ ಯಾನ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುವು ಕಡಮೆ. ಈಗೀಗ ಸಹಕಾರದ ಜಮೀನು ಅಡಮಾನದ ಸಂಘಗಳು ಆಗುತ್ತಿವೆ. ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸಂಘಗಳು ಏಳಿಗೆಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ.

ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ರಚನೆ.— ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲ ಸಂಘಗಳು ಏರ್ಪಡುವುವು; ಇವುಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಸಂಘಗಳೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಪ್ರಾಂತ ಅಥವಾ ಏಜೆಂಟ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಇವೆ. ಪ್ರಾಂತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುವು; ಇವು ಮೂಲಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ನೆರವನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಪ್ರಾಂತ ಸಂಘಗಳೂ ಮಹಾಜನರಿಂದ ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುವು; ಸರಕಾರದಿಂದಲೂ ಹೊರಗಿನ ಹಣದ ಪೇಟೆಯಿಂದಲೂ ಕಡಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವುವು. ಸಹಕಾರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲದ ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲದ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯದು.

ಹಣದ ಪೇಟೆಗೂ ಇವಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ.— ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ಸಹಕಾರದ ಪ್ರಾಂತ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರಿಗೂ ನಗದು ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಓವರ್ ಡ್ರಾಫ್ಟ್ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಇವರಮೇಲೆ ಹಣವನ್ನು ಹಾಕಲು ಹಿಂಜರಿಯುವರು. ಸಾಲ ತೆಗೆಯುವ ಸಂಘಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೋಟುಗಳು ಉತ್ತಮವಾದ ಆಧಾರಪತ್ರಗಳಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತೇಜನವಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಇವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅಸೂಯೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಡಿಪಾಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೂ ಇವಕ್ಕೂ ಪೈಪೋಟಿ ಇದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲವೂ ಇವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ವರ್ತಕರ ಅಸಂತುಷ್ಟಿ ಬಹಳ: ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಘಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಅಡ್ಡಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಸಹಕಾರದ ಪ್ರಾಂತ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುಳವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಲೇವಾದೇವಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿದ್ದಾರೆ.

ಸರಕಾರದ ಸಹಾಯ.— ಸರಕಾರದವರು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಕ್ಕೆ ನೆರವು ಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಹಣಕಾರ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೆಕ್ಕದ ತನಿಖೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೊಣೆಯಾಗುವರು. ಸ್ವಾಂವು ತೆರಿಗೆ, ರೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ತೆರಿಗೆ, ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ಮುಂತಾದ ಹೊರೆಗಳಿಂದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾಗಿಯೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿರುವರು ; ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ಸಂಘಗಳಿಗೂ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸದಸ್ಯರ ಷೇರು ಚಪ್ಪಿಯಾಗದಿರುವಂತೆಯೂ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಸಾಲ ಮೊದಲು ಬರುವಂತೆಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಸಂಘಗಳು ಸಾಲಕೊಡುವ ವಿಧಾನ, ಹಂಚಿಕೆ, ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ, ಅವುಗಳ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಲೆಕ್ಕ, ಒಂಡವಾಳ, ಲಾಭ ಮತ್ತು ಅಪದ್ಧನಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಈ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಕೆಯಿಟ್ಟು ಸಹಕಾರ ಮಂಡಲವನ್ನು ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಸಡಸಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಇತರ ಬಂಡವಾಳದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು— ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು. — ನಡುತರಗತಿಯ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಸಂಬಳಗಳವರ ಉಳಿತಾಯ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಯಾಷ್ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟ್ ಮುಂತಾದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಿ ಸುಮಾರು ೧೨೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಷ್ಟಾಗುವುವು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಣ ಕೂಡಿಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಗಿರಾಕಿ ಯಾಗುವ ಸರಕಾರದ ಬಿಡಿ ಸಾಲಗಳ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಕೆಲವೇಳೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೂ ಹಣ ಒದಗುವಂತಾಗಿದೆ.*

ವಿಮೆ ಸಂಘಗಳು.— ಈಗ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜೀವ, ಬೆಂಕಿ, ಸಮುದ್ರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮುಂತಾದ ವಿಮೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಮೆ ಸಂಘಗಳು ೩೧೯ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೬೯ ಮಾತ್ರ ಭಾರತೀಯ.

* ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಟ್ರಾವಿಡೆಂಟು ಫಂಡುಗಳು, ತೇಮಾನದ ಹಣ ಅಥವಾ ಅಪದ್ಧನಗಳು, ಸ್ವಾಂತ ಸರಕಾರಗಳ ಡಿಲ್ಕು ಮುಂತಾದ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೯೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಹಣವಿದೆ. ಅದೂ ಸರಕಾರದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಒದಗುವುದು.

ಜನರು ಕೊಟ್ಟ ಕಂತು ಹಣ ಬಹುಕಾಲ ಒಂದು ಕಡೆ ಹೂಡಲು ಬದಗುವುದಾದ್ದರಿಂದ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಹಣ ಬಂಡವಾಳದ ಪೇಟೆಗೆ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಹಾಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಯವರೂ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸದಿಂದ ಕಂತಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರ್ಷ ಪೊಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯುವ ಹಣ ಸುಮಾರು ೧೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿನಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. (ಅದರಲ್ಲಿ ೫ ಕೋಟಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ವಿದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಕೈಗೆ ಹೋಗುವುದು.) ತಮ್ಮ ಹಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗದಿಂದ ಪಾಲಿಸಿದಾರರಿಗೆ ಸಾಲವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರೂ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕುವರು. ಕೆಲವು ಭಾರತೀಯ ವಿಮೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಭೂಮಿಕಾಣಿಗಳ ಅಡಮಾನದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಹಕಾರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಟಿಪೆಂಚರು ಷೇರು ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಹಣ ಹಾಕುವುದುಂಟು. ಕೆಲವರು ಒಳದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೂ, ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಲೇವಾರೀವಿ ಸಂಘಗಳಿಗೂ ಕೈಸಾಲ ಕೊಡುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಡಿವಾಸಿಟ್ ಇಡುವರು. ಅದರ ವಿದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕಂತು ಹಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವೂ ಇಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಬದಗದು. ಬೆಂಕಿಯ ವಿಮೆ, ಕಡಲು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಮೆ ಇವೆರಡೂ ಪರಕೀಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಚಯಮಾಡಿದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ಅವರು ಇಲ್ಲಿನ ಪೇಟೆಗೆ ವಸಿಯೊಗಿಸುವುದಾದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಕಾರವಾದೀತು.

ಸರಕಾರದ ಸಹಾಯ.— ಧನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದವರು ಕೊಡುವ ಸಾಲ ನಾನಾಬಗೆಯಾಗಿದೆ:—

೧. ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರಿಗೆ ಬೇಸಾಯದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಇತರ ಸಿಯತವಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ತಕಾಸಿ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.
೨. ಸ್ವದೇಶಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ, ಪೋಷಿಸುವ, ರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ನೇರವಾಗಿಯೂ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

೩. ಜಮೀನಿನ ಅಡಮಾನದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳವರ ಡಿಬೆಂಚರ್ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

೪. ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಹಣಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಬೆಳಸು ಪೇಟೆಗೆ ಸಾಗಿ ಮಾರಾಟವಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಒದಗುವಂತೆ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕವೂ ಹಣಶಾಖೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಈಸರೆಗೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. (ಉದಾ: ಒರ್ಮಾ ದೇಶದ ಅಕ್ಕಿ, ಬಂಗಾಳದ ಸಣಬು, ಬೊಂಬಾಯಿ, ಬೆರಾರ್ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರಾಂತಗಳ ಹತ್ತಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ, ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ.)

೫. ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಬಿಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಲಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೂ ಸಾಲವನ್ನೂ ಕೊಡುವರು. ಸ್ವಂತ ನೌಕರರಿಗೆ ಅವರ ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟ್ ಫಂಡಿನ ಆಧಾರದಮೇಲೂ ಕುಳದ ಆಧಾರದಮೇಲೂ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಮನೆಮಠ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಏದೇಶಿ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯಾಸಂಗಗಳಿಗೂ ಸಾಲವನ್ನೂ ವೇತನಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಬಡಿಸಾಲದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಗಟ್ಟಿಸಾಲದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಜನರಿಂದ ಸಾಲವೆತ್ತಿ, ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಅನೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಜನರ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ವರಮಾನವನ್ನೂ ಹಣ ಕೂಡಿಸಿ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸರಕಾರದ ಹಣಕಾರ್ಯಗಳು

ಈ ದೇಶದ ತೆರಿಗೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರದ ಆಯವ್ಯಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣ

ಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಗಳೂ ಗ್ರಾಮಬೇವನವೂ ಹೆಚ್ಚು. ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸಣ್ಣವು; ಜನರಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ಜೀವನ; ಜೀವನ ಸುಖದ ಮಟ್ಟ ಕೀಳು; ಬಡತನ ಹೆಚ್ಚು; ಮೊದಮೊದಲು ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಧೀನತೆಯೂ ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣತೆಯೂ ಇದ್ದರೂ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಆಧಿಪತ್ಯವೂ ಪ್ರಭಾವವೂ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿವೆ. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಎಳೆಗೆಯೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಿದ್ದರೂ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಎಳುಬನ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಪವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸೇರಿದವರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ರಫ್ತಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುವಾಗಿ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ. ಅಮದು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಾದಿಗಳೂ ತಯಾರಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಮುಖ್ಯ.

ಮುಂಗಾರು ಹಿಂಗಾರು ಯಾವ ರೀತಿ ನಡೆಯುವುವೋ ಆ ರೀತಿ ವ್ಯವಸಾಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮೇಲುಬೀಳಾಗುವುದು. ಮಳೆ ಹೋಯಿತೆಂದರೆ ಬೆಳೆ ಹೋಯಿತು; ಎಲ್ಲಿಲ್ಲೆಯೂ ನಷ್ಟ, ಕ್ಷಾಮ. ಜನರಿಗೂ ರೈತರಿಗೂ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದವರಿಗೂ ಕಾತರ, ಬಡತನ. ಎಷ್ಟೇ ನೀರಾವರಿ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿರಲಿ, ಕ್ಷಾಮನಿವಾರಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟಿರಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಂದು ರೈಲು ಬದಗಿಸಲಿ, ಸಾಗುವಳಿಯಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ೫ ಭಾಗ ಮಳೆಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಇದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ರೈತರೂ ಸರಕಾರದವರೂ ಚಾತಕ ಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಮಳೆಗಳನ್ನು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ರೈತರಿಗೆ ಬೆಳೆ ಹೇಗೆ ಎಂದು ಯೋಚನೆ; ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕ್ಷಾಮ ನಿವಾರಣೆ ಕಾರ್ಯದ ಯೋಚನೆ; ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಸರಕಾರದ ವರಮಾನಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲುಬಿದ್ದಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಯೋಚನೆ. ಸರಕಾರದ ವರಮಾನ ಮಳೆಗೆ ಅಧೀನವಾದ ಜೀಜು ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದರು. ಅದರ ಧನ ಸಂಗ್ರಹಾದಿ ಕಾರ್ಯವೂ ಎಣಿಕೆಯೂ ಎಲ್ಲವೂ ತಲೆಕೆಳಗಾಗುವುವು. ಈ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರವೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರವೂ ಎರಡೂ ಈಡಾಗುವುವು. ಮುಂಗಾರು ಕೆಟ್ಟರೆ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಚನೆ,—ಕ್ಷಾಮವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹಣ

ಬದಗಿಸುವುದು ಎಂದು.* ಈಗೀಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದವರು ಮಳೆಗೆ ತೀರ ಶರಣಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಕೈಕಟ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಬೀಳಾಗುವುದು. ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಅವರು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಮದುಗಳ ಪರಿಮಾಣವೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಮುಂತಾದ ಯಾನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವರಮಾನವೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಂಕ, ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ರೈಲ್ವೆ ಸಂಪಾದನೆ ಎಲ್ಲವೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವುವು. ಮುಂಗಾರು ಕೆಟ್ಟ ವರುಷ ಈ ರೀತಿ ವರಮಾನ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿನ ವರುಷದ ಹಣ ಸ್ಥಿತಿ ಕೆಡುವುದು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿ.—ನಮ್ಮ ಜನರ ವರಮಾನ ಒಂದು ಕಡಮೆ. ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಲೆಕ್ಕಮಾಡುವ ಬಹುರ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಜನರ ಸರಾಸರಿ ವಾರ್ಷಿಕ ವರಮಾನ ಸುಮಾರು ೧೦೭ ರೂಪಾಯಿ.† ಜನವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವರಮಾನದ ತಾರತಮ್ಯಗಳೂ ಬಹಳ. ತೆರಿಗೆಯ ಹೊರೆ ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಬೀಳುವುದೆನ್ನಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೃಷಿಕ ನೋಬ್ಬನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಒರುವ ತಸ್ಯ ವರಮಾನದಿಂದ ಭೂಗಂದಾಯ ವನ್ನು ತೆರುವುವರ ಜೊತೆಗೆ ಉಪ್ಪು, ಸೀಮೆಯಣ್ಣೆ, ಸಕ್ಕರೆ, ಇತರ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ತೆರಿಗೆ ತೆರಬೇಕು. ಆದರೆ ಖಾಯಂ ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಬಂಗಾಳದ ಜಮೀನು ದಾರರಂಥವರು ಅಖಂಡವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಗುತ್ತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅದನ್ನೇ ಈಗಲೂ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ಒರುವ ವರಮಾನದ

* ಭೂಗಂದಾಯದ ಹಣ ಬಾರದೆ ಹೋಗುವುದು. ಅದರ ತೆರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರಿಗೆ ವಿಷಾಯಿತಿ ತೋರಿಸಬೇಕು, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಪೂರ್ತಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ವರಮಾನವೂ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದುಂಟು.

† ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರದು ೧,೨೬೭ ರೂಪಾಯಿ (ಸ್ತೀಸ). ಇಂಡಿಯಾದವರ ವರಮಾನವನ್ನು ಸುಮಾರು ೪೫ರಿಂದ ಓಡು ೧೨೦ರವರೆಗೂ ಇದೆಯೆಂದು ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿವಾರೆ. ದೇಶದ ಬಹು ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ೨,೫೦೦ ಕೋಟಿ ಎಂದರೆ ಸ್ಥೂಲ ವರಮಾನ ೭೧ ರೂಪಾಯಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಸಾಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ೧,೨೦೦ ಕೋಟಿ ಯೆಂದೂ ರೈತರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳ ವರಮಾನ ಅದರ ಶೇಕಡ ೨೦ (ಎಂದರೆ ೨೫೦ ಕೋಟಿ) ಜನರಿಗೆ ತಲೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೫೨ ರೂಪಾಯಿ ಆಗುವುದು.

ಮೇಲೆ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಜಮೀನುದಾರರಿಗೆ ಈ ಅನುಕೂಲ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೂಡಿಬರುತ್ತದೆ.* ಜನರು ಬಹಳ ಬಡವರಾದ್ದರಿಂದಲೂ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಅಧೀನರಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಅವರು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಮೇಲೆಯೇ ಬಹುತರ ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳು ಈಗಲೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಚ್ ಕಾರಿ ಬಾಬುಗಳಿಂದ ಬರುವ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯೆಲ್ಲ ಉಪ್ಪು, ನೀಮೆಯೆಣ್ಣೆ, ಮಾದಕದ್ರವ್ಯಗಳು, ಬೆಂಕಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ, ಗಾಜಿನ ಸಾಮಾನು ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಬರಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು.†

ಯಾವ ಅನುಕೂಲ ಬೇಕಾದರೂ ಜನರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಮೊರೆಯಿಡುವುದೇ ವಾಡಿಕೆ. ಆದರೆ ಸರಕಾರದವರು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಂತಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಳಷ್ಟಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಂಟೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವರ್ಧಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವುದು ವಿಚಿತ್ರಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು. ಈಗೀಗ ಜನರ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಸರಕಾರವೂ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು‡ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ; ಇತ್ತ ಸ್ಥಳ ಮಂಡಲಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಉಪಪತ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನೂ ಸರಕಾರವೇ ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.§

ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಆಯವ್ಯಯ. — ಸರಕಾರದ ಆಯವ್ಯಯ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಲೆಕ್ಕ, ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಇವರಿವರ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚ ಹೀಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗ

* ಇಲ್ಲಿನ ಬಡ್ತಿ ಲಾಭ ಆದಾಯಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ವಿಲಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಿನ್ನುವವರಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

† ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ೧೨೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಯ ಭಾಗ ೧೬ ಕೋಟಿ ರೂ. ಮಾತ್ರ.

‡ ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಂದು ೧ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ತೆಗೆದಿಟ್ಟಿರುವರು.

§ ಇಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮ ಮಂಡಲಿಗಳ ವರಮಾನವೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ೫೩೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನದು ೩,೬೦೦ ಲಕ್ಷ. ಅದರ ೧೫ರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ದೇಶ ನಮ್ಮದು.

ಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಯುಂಟು.* ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಬಾಬುಗಳು : ಎದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕ, ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ, ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆ, ಅಫೀಮಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ, ತಂತಿಗಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿ (ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಬಾಬುಗಳು). ಕಡೆಯ ಮೂರು ಕಾರ್ಯಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ನಿರ್ವಾಣವೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ವೆಚ್ಚ ಸಷ್ಟಿ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬೀಳುವುವು. ಕ್ಷಾಮಮರ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ಸುಂಕ ದಿಂದಲೂ ರೈಲ್ವೆ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಿಂದಲೂ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಮಾತ್ರವೇ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬರುವ ಅವಕಾಶ. ಮಳೆ ಕೆಡದೆ, ಸರಕಾರದ ವ್ಯಾಪಾರನೀತಿಯೂ ಕರನೀತಿಯೂ ಈಗಿನಂತೆಯೇ ಇದ್ದು ಹೊಸದಾಗಿ ಎರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನೀರಾವರಿ ಕೆಲಸಗಳ ಫಲವಾಗಿ, ಸಿಂಧ್, ಪಂಜಾಬ್, ಮದರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜಮೀನು ಸಾಗುವಳಿಯಾಗಿ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ತುತ್ತುಕುಡಿ, ಕೊಚ್ಚಿ, ವಿಶಾಖಪಟ್ಟಣಗಳ ಬಂದರು ಕೆಲಸ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತೆರೆದು ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನುದಾರರೂ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವಂತಾದರೆ ಸರಕಾರದ ಆದಾಯಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆ ಬಂದೀತು.

ವೆಚ್ಚಗಳು — ಸೈನ್ಯ ಶಾಖೆ. — ವೆಚ್ಚದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಾಣುವ ಬಾಬು ಸೈನ್ಯ ಶಾಖೆಯದು. ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಒಟ್ಟು ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚ ಶೇಕಡ ೬೨! ಇತರ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಾ ದಾಯದ ಇಷ್ಟು ಭಾಗ ಸೈನ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇತರ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚ ಅತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮುಂದು ವರಿದ ಸರಕಾರಗಳು ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸಮಾಜಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಸರಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಈ ವೆಚ್ಚ ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಆರ್ಥಿಕ ಏಳಿಗೆಯೂ ಸಾಧಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಸೈನ್ಯ ಶಾಖೆಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವ ಹಣ ಜನರಿಗೆ ಬಹುವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಂಚಿ

* ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ರೈಲ್ವೆ ಶಾಖೆಯ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳನ್ನು ಸಾಧಾರಣ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಿ ಅದರ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಶಾಸನವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದು ೧೯೨೪ರಿಂದ ೧೯೩೧ರ ವರೆಗೆ ೪೭ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಮುಗ್ಗಟ್ಟು ಆರಂಭವಾದಂದಿನಿಂದ ಅದರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೇ ಹಣ ಸಾಲದು.

ಬರುವುದೆಂದಾಗಲಿ, ಇದರಿಂದ ಜನರ ಉತ್ಪತ್ತಿಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂದಾಗಲಿ ಯಾರು ಹೇಳಿಯಾರು ?

ಸೈನ್ಯ ಇಷ್ಟು ಬೇಡವೆ? ಅದರ ವೆಚ್ಚ ಅಗತ್ಯ, ದೇಶದ ಸುರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಹೇಳುವವರ ಮಾತಾಗಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ದೊರಕುವ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಿಂತ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭವಾದ್ದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದವರೇ ತೆರಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತಾಗಲಿ ಈಗ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಏನಯವಲ್ಲ. ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ ದೇಶದ ವರಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭಾಗ ಈ ಬಾಕಿನಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನವರ ಸಂಬಳಸಾರಿಗೆಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಬಳಸಾರಿಗೆಗೂ ಇರುವ ಅಂತರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಲಿ ತೋಗಿದರೆ ಈ ವೆಚ್ಚ ಅತಿಯೆಂಬ ಅಂಶ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿದ ಹಣವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರೆ ದೇಶದ ಬದುಕು ಹೆಚ್ಚು ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡೀತು.

ಸಾಲಗಳ ಮೇಲೆ ವೆಚ್ಚ.— ಎರಡನೆಯದು ಸಾಲಗಳ ಮೇಲಿನ ವೆಚ್ಚ: ಈ ವರೆಗೆ ವರ್ಷವೊಂದಕ್ಕೆ ಸಾಲದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ೧೪ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಇಳಿಯುತ್ತಿದೆ; ಇಂಡಿಯಾದೇಶದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುಂದೂ ಬಾರದೆ, ಸರಕಾರ ಅತಿಯಾಗಿ ಸಾಲ ತೆಗೆಯದಿದ್ದರೆ ಕಡಮೆ ಬಡ್ಡಿಯ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಈಗಿರುವ ಸಾಲದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವಿದೆಯೆನ್ನಬೇಕು.

ಆಡಳಿತದ ವೆಚ್ಚ.— ಆಡಳಿತದ ವೆಚ್ಚ ಮೂರನೆಯದು: ಇದಕ್ಕೆ ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ೧೨ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಹಿಡಿಯುವುದೆನ್ನಬಹುದು. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆರರಲ್ಲಿ ಐದರ ಆಡಳಿತ ನೇರವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಹಣ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ.* ವಿದೇಶಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಇಲಾಖೆಯ ವೆಚ್ಚ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಶೋಧನ ಶಾಖೆ,

* ನಾಯನ್ಯ ಪ್ರಾಂತ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಬಲೂಚಿಸ್ಥಾನ್, ದೆಹಲಿ, ಆಜ್ಮೀರ್ - ಮಿರ್ಜಾಪುರ, ಅಂದಮಾನ್ ದ್ವೀಪ ಇವು ಈ ಐದು ಪ್ರಾಂತಗಳು.

ವಾಯುಮಾರ್ಗಗಳ ಶಾಖೆ, ವಾಯು ಪರೀಕ್ಷಣ ಶಾಖೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ವೆಚ್ಚವೆಲ್ಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು.

ಆಡಳಿತದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳದ ಹುದ್ದೆದಾರರಿಗೆ ಬಟವಾಡೆ ಯಾಗುವ ಭಾಗ ಹೆಚ್ಚು. ಅಲ್ಲದೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟರಂತೆ ಬಡತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಬಳಕ್ಕೆಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಹುದ್ದೆದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸಂಬಳಗಳು ವರ್ಷ ವೊಂದಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೨೫ ಲಕ್ಷದಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ಕಡಮೆ ಯಾಗುವ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚ

ದುಗುಣಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ, ವರಮಾನದ ಬಾಬುಗಳು. — ಪ್ರಾಂತಗಳ ಹಣಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಮೊದಲು ಅವಶ್ಯಕ. ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಸುಮಾರು ೧೦-೧೫ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ದುಗುಣಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿದೆ. ಆದಾಯ ಈ ಈ ಬಾಬು ಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅವಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೂ ವೆಚ್ಚದ ವಿಚಾರ ದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಲಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಹೊಣೆ ಗಾರಿಕೆಯಿದೆ. ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ; ಇನ್ನೊಂದು ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಗಳಾದ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿಗೆ. ಪ್ರಾಂತಗಳ ವೆಚ್ಚದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾದಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ (Reserved Subjects) ಬಾಬುಗಳು ; ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವ (Transferred Subjects) ಬಾಬುಗಳು ಎಂಬ ಎರಡು ಬಾಬುಗಳುಂಟು. ಒಂದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚವೂ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಕಡಮೆ ವೆಚ್ಚವೂ ಆಗುವುದುಂಟು. ಯಾವ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚ ಅಗತ್ಯವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿಯೂ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗಬೇಕೋ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆದಾಯ ಭೂಗುದಾಯ, ಆಬ್ಬಾರಿ, ಸ್ವಾಮ್ಯ ತೆರಿಗೆ, ನೀರಾವರಿ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಅರಣ್ಯಶಾಖೆ, ಇತರ ಚಿಲ್ಲರೆ ವರಮಾನದ ಬಾಬುಗಳು ಈ ಮೂಲಕ ಬರುತ್ತದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಪ್ರಾಂತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ

ಈವರೆಗೆ ಭೂಗಂದಾಯದಿಂದ ಬರುವ ಆದಾಯವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಗಂದಾಯದ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟುವಳಿಯನ್ನು ಸಂಸಾದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಗುವಳಿಯಿಂದ ಒಂದ ಹಣವೇ ಬಹಳ; ಕಂದಾಯ ವರದಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲ. ಭೂಗಂದಾಯ ಗುತ್ತಿಗೆಯೇ? ತೆರಿಗೆಯೇ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ. ಅದು ತೆರಿಗೆ ಎಂದು ಜನರೂ ಗುತ್ತಿಗೆ ಎಂದು ಸರಕಾರದವರೂ ವಾದಿಸುವರು. ಪೇಗಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅದರ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಜನರ ವರಮಾನಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ, ಈಗ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಯ ದರವೇ ಹೊರಲಾರದಷ್ಟಿದ್ದರಾದ್ದರಿಂದ ದರವನ್ನು ವರಿಸಿ ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆಚ್ಛಾರಿ ಬಾಬೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಯಾಗುವ ಬಾಬೀ. ಸ್ವಾಂಪುಗಳ ತೆರಿಗೆಯೊಂದು ಸುಮಾರು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೆನ್ನಬೇಕು. ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವಹಾಗೆಲ್ಲ ಹೊಸ ಸ್ವಾಂಪು ಖರ್ಚನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೇ. ರೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಶಾಖೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೇನೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇತರ ಚಿಲ್ಲರೆ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಎತ್ತಬಹುದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಿರುವ (Other Scheduled Taxes) ಆದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಜೂಜು ಮತ್ತು ಏನೋದದ ತೆರಿಗೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಬಂದರೂ ಅದರ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ರಸ್ತೆ ಸುಂಕ ಒಂದೆರಡು ವ್ಯಾಪಾರದ ತೆರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣ ತರುವುವು; ಅಷ್ಟೇ. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಂಪು ರೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳ ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ಬಾಬುಗಳಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೆನ್ನಬೇಕು. ಬಂಗಾಳಾದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಂಪುಗಳ

ಉತ್ಪತ್ತಿ—ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟುಗಳಿಗೆ ತೆರುವು — ಹೆಚ್ಚು. ವಿನೋದಗಳ ಮೇಲೆತ್ತಿದ ತೆರಿಗೆಯೂ ರೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಹುಟ್ಟು ವಳಿಯೂ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರುವುವು. ಮದರಾಸ್, ಬಿಹಾರ್, ಬರಿಸ್ಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಬ್ಕಾರಿ ವರಮಾನದ ಭಾಗ ಬಹಳ. ಖಾಯಂ ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಹಾರ ಬರಿಸ್ಸಾಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಗಂದಾಯದ ಭಾಗ ಕಡಮೆ. ಇತರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಗಂದಾಯದ ಭಾಗ ಹೆಚ್ಚು. ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದ ವರಮಾನದಲ್ಲಿ ಅದರ ಭಾಗ ೫೦%; ಸಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ೬೦%.

ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರದವರು ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ತೆರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ೭-೮ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅದು ನಿಂತು ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಈಗ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೂ ಪ್ರಾಂತಗಳ ವೆಚ್ಚವನ್ನೂ ವೆಚ್ಚದ ಬಾಬುಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಆ ವೆಚ್ಚ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರ ವರಮಾನ ಬೆಳೆಯುವ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು.

ವೆಚ್ಚಗಳು.—ವೆಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳಿವೆ: ಒಂದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾದಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಭಾಗ; ಭೂಗಂದಾಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತ, ಪೊಲೀಸ್ ಶಾಖೆ, ಸೆರೆಮನೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಶಾಖೆ; ಸಾಲದ ವೆಚ್ಚ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಬಾಬುಗಳು. ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ ಅಂಕೆಗೂ ಒಳಪಡುವ ಬಾಬುಗಳೆಂದರೆ: ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಆರೋಗ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಇತರ ಬಾಬುಗಳು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಶಾಖೆ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೋ ವಿಸ್ತರಣವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಅವಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಹಣ ಒದಗುವುದಿಲ್ಲ.*

* ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ೨೮ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಈ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಖರ್ಚುಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಎಂದರೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಯಾವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೊರೆಯಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಇಡೀ ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರವೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು ; ರೈಲ್ವೆ, ಬಂದರು ರೇವುಗಳ ಕೆಲಸ, ವಾಯುಮಾರ್ಗದ ರಚನೆ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸ ವೆಲ್ಲ ಅವರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬೀಳುವುದು. ಆದರೂ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ವೆಚ್ಚ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳ ವೆಚ್ಚಗಳಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಳಿಗೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಸರಕಾರದ ಹೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಬರಬೇಕಾದ್ದು ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ; ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸುಂಕ ಗಳಿಂದ. ಆದರೆ ಆ ಎರಡು ಬಾಬುಗಳ ವರಮಾನವೂ ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು. ಪ್ರಾಂತದ ಪಾಲಿಗೆ ಬರುವ ಆದಾಯಗಳು ಹೆಚ್ಚುವ ಸಂಭವ ಕಡಮೆ. ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಗಿನ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬೇಕಾದಂಥವು ; ಪ್ರಾಂತಗಳ ವೆಚ್ಚ ಹಿಗ್ಗಬೇಕಾದುದು. ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಚಾರಣೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈಮಲ್ಟಿ ಸಾಧನೆ, ವ್ಯವಸಾಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬೇಕಾದ ವೆಚ್ಚಗಳು ಏರುತ್ತಹೋಗಬೇಕಾದುವು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಕೆಲಸ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ?

ಕೆಲವು ಕಾಲ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ವರಮಾನದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ತೆರಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮತೆಗಳಿದ್ದುವು. ಆ ಪದ್ಧತಿ ನಿಂತಾಗ ಆಷ್ಟು ಹಣ 'ಪ್ರಾಂತಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವಂತಾದರೂ ವರಮಾನದ ಬಾಬುಗಳ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಅನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತಪ್ರಾಂತ ಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಬಲಿಯುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿದೆ. ಈಗಿನ ಧನವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇನ್ನೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಒಡೆದು ಕಾಣುವುವು. ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರದ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ಶಾಸನದಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆತಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು ; ಅಲ್ಲದೆ ತೆರಿಗೆಯ ಹೊರೆಯೂ ತಲೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿ ಬಿದ್ದು ಅಸಮತೆಗಳನ್ನು ಕೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ — ತೆರಿಗೆಯ ಪದ್ಧತಿ. — ದೇಶದ ತೆರಿಗೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು :— ಜನರ ವರಮಾನ ಕಡಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ತೆರಿಗೆ ತೆರುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ತೆರಿಗೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಕಡಮೆ. ಸೈನ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಶಾಸನ ಶಾಖೆ, ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗಾಗಿ—ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತೇನು, ಜನರ ವರಮಾನವೇನು, ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡದೆ—ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳವರು ಮಾಡುವಂತೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡುವರು. ಸಮಾಜಹಿತ ಸಾಧಕವಾದ ವೆಚ್ಚದ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿಗೂ ಸುತರಾಂ ಹೋಲಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಇತರ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ಇದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ತೆರಿಗೆ ಕಡಮೆ ಎನ್ನಬಹುದಾದರೂ ಅದನ್ನು ತೆರುವುದೂ ಜನರಿಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟ. ಧನಿಕರು ದೊಡ್ಡ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ. ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚದ ನೀತಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೀರಾವರಿ ಕೆಲಸ, ಉತ್ತಮ ಬೇಸಾಯದ ರೀತಿ, ಯಂತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿ ವಿಧಾನ, ಜನರ ಆರೋಗ್ಯ ಸಾಧನೆ, ನೀರಿನ ಸೌಕರ್ಯ ಕಲ್ಪನೆ, ಉದ್ಯೋಗ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮುಂತಾದ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ತೆರಿಗೆಗೆ ಈಗ ಒಳಪಡದಿರುವವರನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಸೈನ್ಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವ ಅಗತ್ಯ ಬಹುವಿದೆ. ಆದರೆ ರಾಜಾದಾಯವೂ ತೆರಿಗೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದಿರಲು ವಿಶೇಷ ಕಾರಣಗಳುಂಟು. ಹೊಸ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನೆತ್ತಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಬೇಕು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತಮಗಿರುವ ಮೇಲಧಿಕಾರಬಲದಿಂದ ಸರಕಾರದವರು ಅವನ್ನು ಎತ್ತಬೇಕು ; ಅಥವಾ ಇರುವವುಗಳ ದರ ಏರಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಲು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಪೊಲೀಸ್ ಸೈನ್ಯ ಶಾಖೆಗಳ ವೆಚ್ಚದ ಮೇಲೂ ರಾಜಕೀಯ ವೆಚ್ಚಗಳ ಮೇಲೂ ಜನರಿಗೆ ಕೈಯಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಸಂಬಳಗಳು ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇಲೆ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಬೇಕೆಂಬ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ

ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಸೂಲಾದ ಹಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬಾಬುಗಳಿಗೆ ವೆಚ್ಚವಾಗುವ ಸಂಭವವೇನು?

ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳಿಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಇರುವ ಹಣ ಸಂಬಂಧ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಸರಕಾರವೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರವರ ಭಾಗದ ಕೆಲಸದ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಗಾತ್ರಕ್ಕೂ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಆದಾಯದ ಬಾಬುಗಳನ್ನು (ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ) ಹಂಚುವುದು ಅವಶ್ಯಕ, ನ್ಯಾಯ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ರೀತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಲಕ್ಷ್ಯಣಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಾಣಿಸದು. ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಶಾಖೆಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಸರಕಾರಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ. ಪ್ರಾಂತಪ್ರಾಂತಗಳ ಹಣಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಅಸಮತೆಗಳನ್ನೂ (Inequalities) ಮಾಹಾಡಿಮುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.

ಹೊಸ ತೆರಿಗೆ - ಹುಟ್ಟುವಳಿ ವಿಚಾರವೇತಕ್ಕೆ? ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ - ಅವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನ ತರುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಗದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದುಂಟು. ಇನ್ನೂ ಹಾಳತನಾಗಿ ಖರ್ಚುಮಾಡಿ ಕೆಲವು ಶಾಖೆಗಳು ಇನ್ನೂ ದಕ್ಕವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿ, ಕಡಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಆ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ದೇಶೀಯರನ್ನೇ ನೇಮಿಸಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಣ ಉಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೂ ಎಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಇಳಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ - ಇನ್ನೂ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗಾದರೂ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಮಿತಿ ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನೂ ಅಷ್ಟಾದಮೇಲೂ ಮುಂದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಲಾರದೆಂಬುದನ್ನೂ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಡುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊಸ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಯಾರು, ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು - ಶಾಖೆಗಳು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದೋ ಅವರೇ ಹೊಸ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಾದೀತು. ಆಯಾ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾಗುವ ಆದಾಯದ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಅವರ ವಶಕ್ಕೆ ಉಳಿಸಬೇಕು. ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳವರೂ

ಅನವರದ ಸ್ಥಿತಿಗೂ ಯೋಗ್ಯತೆಗೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಇಡಿಯ ದೇಶದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹಣ ಒದಗಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡಾಗಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೇ ಏರ್ಪಡಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಗೌರವವೂ ಜಗುವೂ ಕಡಮೆಯಾಗದಂತೆಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ತೆರೆಯುವ ಕೈಕಟ್ಟಿದಂತೆಯೂ ಸರಕಾರದ ಸುಂಕದ ನೀತಿ ಮಾರ್ಪಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕು.— ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆ ಹಾಕುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆಯಬೇಕೆನ್ನಿ ಸುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಸ್ವಂತ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ದೇಶದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ್ದು ಅಗತ್ಯ. ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ತೆಗೆಯುವ ಅವಕಾಶ ಅವರಿಗಿರಬೇಕಾದರೂ ಅತಿಯಾಗಿ ಸಾಲಮಾಡದಂತೆಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಮಾಡಿದ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಲು ತಕ್ಕ ಆಧ್ಯತೆಯನ್ನು (Solvency) ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು. ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನೆರೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವೇತನಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಂತ ಸಾಲದ ಎಲ್ಲ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನೂ ಅವರೇ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಈವರೆಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ:—

೧. ಅಖಿಲ ಭಾರತದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಬಳ, ಬಡತಿ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನ ಮುಂತಾದುವು; ಪ್ರಾಂತದ ಗವರ್ನರುಗಳ ವೆಚ್ಚ; ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾದಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಡಳಿತ ಬಾಬುಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವೆಚ್ಚ; ಅವನ್ನು ವೃತ್ತಾಸಮಾಡುವ ವಿಚಾರ; ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ಜಲಯಾನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬಂಡವಾಳದ ವೆಚ್ಚಗಳು — ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಇಂಡಿಯಾಅಧಿಕಾರಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರದ ಕೈಯೇನೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ;

೨. ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಉಳಿದಕಡೆ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳೆಲ್ಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಆಡಿಟರ್-ಜೆನರಲ್ ಎಂಬಾತನಿಗೂ ಆತನ ಕಚೇರಿಗೂ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ;
೩. ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳ ಶಿಲ್ಕುನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರ ಸರಕಾರದ ಖಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. . . . ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ಈ ಶಿಲ್ಕು ಖಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿ ಇರುತ್ತದೆ;
೪. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸಾಲದ ನಿಧಿ (Provincial Loans Fund) ಎಂಬ ನಿಧಿಯೊಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕೆಲವು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಂತಗಳವರು ಹಣದ ಪೇಟೆಯಿಂದಲೂ ಈ ನಿಧಿಯಿಂದಲೂ ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆಯಬಹುದಾದರೂ ಹೊರಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಲವೆತ್ತು ಬೇಕಾದರೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಬೇಕು. ಸಾಲವನ್ನು ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ತೆಗೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇಂಡಿಯಾಧಿಕಾರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಸಾಲದ ಷರತ್ತುಗಳು, ಬಡ್ಡಿಯ ದರ, ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವ ರೀತಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಗೆ ಆತನ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅವಶ್ಯಕ. ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಾಲ ತೆಗೆಯಬೇಕಾದರೆ, ಪ್ರಾಂತದ ಆಯವ್ಯಯದ ಅಂದಾಜು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (Budget Estimates) ಸಾಲಕ್ಕೆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ತೇಮಾನದ ಹಣವನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಒದಗಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು.
೫. ಈ ಲೆಕ್ಕಗಳೆಲ್ಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ತನಿಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಂತದ ವೆಚ್ಚಗಳೆಲ್ಲ ಶಾಸನೋಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆದವೆಯೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಸಾಧಾರಣ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರಾಂತ ನಡೆಸಿದೆಯೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ವಿಚಾರಣೆಮಾಡಿ ಅವರು ಈ ಸರಕಾರಗಳನ್ನು ಬಹು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲ ನ್ಯಾಯವೇ, ಅಗತ್ಯವೇ; ಎಲ್ಲವೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಲೆಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟುವೇ; ಆದರೂ, ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಂತದ ಪ್ರಯೋಜನ ಬಲಿಯಾಗುವುದುಂಟು. ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಅವಕಾಶವೂ ಅನುಕೂಲವೂ ದೊರೆಯುವಂತಾದರೆ ಏರ್ಪಾಡು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು.

ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ.— ೧೯೩೭ರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯಾಂಗಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಬಹುತರ ಸ್ವಾಧೀನತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವು ತಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿಸಲ್ಲದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಬಹುದು. ಸ್ವಾಧೀನತೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಪಾರ್ಲಮೆಂಟಿನವರು ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು — ಒಟ್ಟು ೧ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಮೀರಿ ಮನ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮದರಾಸ್, ಮುಂಬೈ, ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಉಳಿದು ವಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿವರೆಗೆ ಸಹಾಯದ್ರವ್ಯ ಕೊಡುವುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲು ಬಹಾರಾ ಮುಂಬೈಗಳ ಒಳಗಿದ್ದು ಸಷ್ಟವುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬರಿಸ್ಸಾ ಮತ್ತು ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಅವುಗಳಿಂದ ಒಡೆದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದವರೇ ಎತ್ತುವ ಬಂದೆರಡು ಮುಖ್ಯ ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಶೇಕಡ ಇಷ್ಟು ಎಂದು ಭಾಗಕೊಡಲು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಯುಕ್ತ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಇಂಥ ಇಂಥ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿಯೇ ವರಮಾನ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದೆ — ಏರೇಶಿ ಸುಂಕ; ರೈಲ್ವೆ ಶಾಖೆಯವರು ಕೊಡುವ ಚಂದಾ; ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದವರೇ ನಡಸುತ್ತಿರುವ ವಾಣಿಜ್ಯ ಶಾಖೆಗಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿ; ಟಂಕ ಸಾಲೆಯ ಲಾಭ, ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ; ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆ; ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆ; ಕೆಲವು ಸ್ವಾಂವು ತೆರಿಗೆಗಳು; ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ; ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ತೆರಿಗೆ — ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇವು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರತಕ್ಕವು. ಈ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ

ಅವರದು. ಆದರೆ ಉಪ್ಪು, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಮತ್ತು ಒಂದೆರಡು ಅಬ್ಬಾರಿ ಬಾಬಿನ ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಕೊಡಬಹುದು. ಸ್ವಾಂಪು ತೆರಿಗೆ, ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಮತ್ತು ನಸ್ತುಗಳ ಸಂಚಾರದ ಮೇಲೆ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಗಳು (Terminal taxes) ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಸೇರಬೇಕಾದರೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಮೇಲ್ತೆರಿಗೆಯನ್ನು (Federal Surcharge) ಎತ್ತಬಹುದು.

ಭೂಗಂದಾಯ ; ಸೇಂಧಿ, ಇತರ ಮಾದಕಪದಾರ್ಥಗಳು ಮುಂತಾದ ಅಬ್ಬಾರಿಯ ಬಾಬು ; ಕೆಲವು ಸ್ವಾಂಪು ತೆರಿಗೆಗಳು ; ಅರಣ್ಯ ಶಾಖೆಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತ ವಾಣಿಜ್ಯ ಶಾಖೆಗಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ; ಇತರ ಒಂದೆರಡು ಜಿಲ್ಲೆ ಬಾಬುಗಳು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೇ ಸಲ್ಲತಕ್ಕವು. ಈ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆ ಇರುವ ಬಾಬುಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೇ ಮುಗುವ ವಾದರೂ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ಅವರಿಗೆ ಸರಿತೋರಿತಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ್ದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವುಂಟು.

ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ಸಣಜಿನ ರಫ್ತು ಸುಂಕವನ್ನೂ ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೇ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ವಾದ ನಡೆದು, ನಿವ್ವಳ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಯ ಶೇಕಡ ೫೦ನ್ನು, ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಹಣಸ್ಥಿತಿ ಮೇಲಾಗಿ, ರೈಲ್ವೆಯವರ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ಚಂದಾ ಬರುವಂತಾದಮೇಲೆ, ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಶೇಕಡ ಲೆಕ್ಕದಂತೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಹಂಚಬಹುದೆಂದೂ ಸಣಜಿನ ಪ್ರಾಂತಗಳಾದ ಬಂಗಾಳ, ಅಸ್ಸಾಂ, ಬಿಹಾರ, ಬರಿಸ್ಸಾಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆ ಸುಂಕದ ಒಟ್ಟು ಶೇಕಡ ೬೨ ಭಾಗವನ್ನು ಹಂಚಬಹುದೆಂದೂ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದೆ.

ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತ, ಸಿಂಧ್, ಬರಿಸ್ಸಾ, ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳು, ಅಸ್ಸಾಂ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದಿಂದ ಹಣದ ಸಹಾಯ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿದೆ.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಇಂಡಿಯಾ ಶಾಖಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಒಳಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮೊದಲಿದ್ದಷ್ಟು ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು.

ಆದರೂ ಹೊಸ ಏರ್ಪಾಡುಗಳ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗುವ ಪಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳವರೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದವರೂ ಆತನಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಪೌಂಡು ಸಾಲಗಳ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಒಳಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಎತ್ತಬಹುದು. ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳವರು ಈವರೆಗಾಗಲೇ ಸಾಲಗಾರರಾಗದಿದ್ದರೆ ಒಳಗೆ ತಮ್ಮ ಆದಾಯವನ್ನೂ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಆಧಾರಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಸಾಲವೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ ಋಣಗ್ರಸ್ತರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿ ಅವರ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದೂ ವಿಧಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರದ ಸಾಲಗಳು

ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ (ಸು. ೧,೨೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ) ಸಾಲವನ್ನು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು : ಒಂದು, ರೂಪಾಯಿ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಲ ; ಇನ್ನೊಂದು, ಪೌಂಡಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವುದು. ರೂಪಾಯಿ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ಇಲ್ಲಿನದೇ ; ಪೌಂಡಿನ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಅತಿಭಾಗ ವಿದೇಶಿ.

ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾದುವು? ಎಲ್ಲದರ ವೆಚ್ಚವೂ ಈ ಸರಕಾರದ ತಲೆಯಮೇಲೆಯೇ ಬೀಳುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ? ಸರಕಾರದ ನಿರ್ಬಲತೆಯಿಂದಲೋ, ಪ್ರಭು ಸರಕಾರದ ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲೋ ಮಾಡಿದ ಕೋಟ್ಯಂತರ ರೂಪಾಯಿನ ಸಾಲವನ್ನೂ ಸಂಭವಿಸಿದ ನಷ್ಟವನ್ನೂ ಈ ದೇಶದವರೇ ಏಕೆ ತೆರಬೇಕು? ಈವರೆಗೆ ಮಾಡಿ ತೀರಿಸಿರುವ ನೂರಾರು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿನ ಸಾಲದ ಸಮಾಚಾರವೇನು? ಸಾಲದ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಯಾವ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರ್ಯದ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟು? ಅವುಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಷ್ಟು? ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಉತ್ಪತ್ತಿಕರವಾದ ಅಥವಾ ಸಫಲ (Productive) ಸಾಲಗಳು ಬಹುವಾಗಿ ರೈಲ್ವೆ, ನೀರಾವರಿಕಾರ್ಯಗಳು, ತಂತಿ, ಟೆಲಿಫೋನ್ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಹುಟ್ಟಿದುವು. ನಿರುಪಯೋಗವಾದ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗ :

೧. ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ

ಕೊಟ್ಟ ರೂಪಾಯಿ ದಾನ* .. ರೂ. ೧೫೦ ಕೋಟಿ

೨. ಡೆಲ್ಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಆದ ಖರ್ಚು .. ,, ೮ ,,

೩. ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಆದಾಯ ಸಾಲದಿರಲು

೧೯೧೯ರಿಂದ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ

ಮಾಡಿದ ಸಾಲಗಳು .. .. ,, ೯೮ ,,

ಒಟ್ಟು .. .. ,, ೨೫೮ ,,

ಈ ಸಾಲಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಬಡ್ಡಿಯ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರದವರು ಆಗಾಗ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಇಳಿದಾಗ ಹಳೆಯ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕಡಮೆ ಬಡ್ಡಿಯ ಸಾಲದ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೫ಕ್ಕೆ ಮೀರಿ ಬಡ್ಡಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳೇ ಈವರೆಗೆ ಅನೇಕವೆನ್ನಬೇಕು.

ಕಡಗಳು.—ಕಡಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ವಾಯಿದೆಗೆ ತೀರುವ ಕಡ, ಹಾಗೆ ತೀರದ ಕಡ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯುಂಟು. ವಾಯಿದೆ ಹಾಕದೆ ಎತ್ತುವ ಸಾಲವೆಂದರೆ, ಒಂದು ಅವಧಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅದರೊಳಗಾಗಿ ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಎತ್ತುವ ಸಾಲ. ಆ ವಾಯಿದೆ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಉಪಿ ಬಂದಾಗ ಅನುಕೂಲವೊದಗಿದಾಗ ಆ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವರು. ವಾಯಿದೆಯ ಕಡಗಳೆಂದರೆ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ತಾರೀಖಿಗೋ ಅಥವಾ ಆ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇನ್ನೊಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲದೊಳಗೋ ತೀರಿಸುವೆವು ಎಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಎತ್ತುವ ಸಾಲ.

ಈ ದೇಶದ ಸಾಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿನವರಿಂದಲೇ ತೆಗೆಯುವ ಏರ್ಪಾಡಿದ್ದರೆ ಬಡ್ಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಬಹುಭಾಗ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನೇಕ ನ್ಯಾಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ—ಅಥವಾ ಸಾಲವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ತೆಗೆಯುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು

* ಯುದ್ಧದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಸರಕಾರ ಇನ್ನೂ ಬಹಳ ಹಣ ತತ್ತಿದೆ.

ಕಂಡದ್ದರಿಂದ—ವಿಲಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ಸಮಯವನ್ನು ದಾಟುವುದೂ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಬದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅನುಕೂಲ ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲಿ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೇಶದ ಪರಮಾನದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಈಡುಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲಿನವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಸಹಜವೇ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಅಂತಹ ಸಾಲಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತದಿರುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಬಾರದಂತಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಕಷ್ಟ ಇನ್ನೊಂದು: ಜನರಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವ್ಯವಹಾರದ ಬಳಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶವಾಗಲಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಹಣವು ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ದುಡ್ಡನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು? ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನ ಯಾವುದು? ಪ್ರಾಮುಖಿ ನೋಟುಗಳಿಗೆ ಷರಾ ಅಥವಾ ಸಲಿಕೆಹಾಕುವುದು (Endorse) ಹೇಗೆ? ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಸ ವಾಯಿದೆಗೆ ಹೇಗೆ ಮುಂದುವರಿಸುವುದು? ತಿರುಗಿಸುವುದು? ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ತಿಳಿಯುವು. ಸಾಲಪತ್ರ ಅಸ್ತಿಪತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಎಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾಕ್-ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜುಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟರೆ ಈ ಕೊರತೆಗಳೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಕೊಂಡಾವು.

ಬಡಿಸಾಲಗಳು.— ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರದ ಬಡಿಸಾಲ ಹಲವು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಕೈಸಾಲಗಳಲ್ಲಿ ವೇಸ ಅಂಡ್ ಮೊನ್ಸಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮುಂಗಡಗಳನ್ನು ಈವರೆಗೆ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಈಗ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಖಾಸಗಿ ಜನರೂ ವರ್ತಕರೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನೆತ್ತುವಾಗ ಹೆಸರಿಗೆ ಹುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ದರಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಮೆಗೆ ಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಏರುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ೧,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಹುಂಡಿಯನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ಬಡ್ಡಿಯ ಧಾರಣೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಉದಾ: ೯೯೭-೯೮-೯೯ಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳುವುದು

ವಾಡಿಕೆ). ಜನರು ಕೊಡಬೇಕಾದ ಹಣಕ್ಕೂ ಹುಂಡಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಣಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅಂತರವೇ ಅದನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ವರಮಾನ. ಯಾರಿಂದ ಅತಿ ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೋ ಅಂಥವರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸರಕಾರ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸರಕಾರದವರು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿನ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಹಣದ ಪುಷ್ಟಿ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೂ (Tap Rate) ಇದು ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಹುಂಡಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ೫,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಕಡಮೆಯ ನೋತ್ತಕ್ಕೆ ಮಾರುವುದಿಲ್ಲ. ಪೋಸ್ಟಾಫೀಸ್ ಕ್ಯಾಷ್ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳ ಮಾರಾಟ (ಈಗ ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೬೦ ಕೋಟಿ ಇದೆ) ಸಾಧಾರಣರಾದ ಸಣ್ಣ ಒಂಡವಾಳಸ್ವರೂ ಹಣವನ್ನು ಹೂಡಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ — ಕಡಗೆ ೧೦ ರೂಪಾಯಿನ ನೋತ್ತಕ್ಕೆ ಕೂಡ — ನಡೆಯುವುದು. ಏರ್ಚಾನ್ ಅಥವಾ ಸರಕಾರದ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು (Bonds) ೨, ೫, ೧೦ ಪರ್ಸೆಂಟ್ ವಾಯಿದೆ ವಾಕಿ ಮಾರಿಸುವರು. ಗೊತ್ತಾದ ವಾಯಿದೆಯ ಟರಿಸುಗಳುಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಆ ವಾಯಿದೆ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಅವನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇಷ್ಟು ಕಾಲದ ಒಳಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಟರಿಸು ಸಾಲಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿರುವುದೇ ಒಳಗ.*

ಇಲ್ಲಿನ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಹೊರಗಿನ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಅಪಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ರೂಪಾಯಿ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆಯಬಹುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೌಂಡು ಸಾಲವನ್ನು ಎತ್ತಬೇಕಾದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಬೇಕು.† ಇದುವರೆಗೂ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕು

* ಇವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಹಣ (ಸುಮಾರು ೫೦ ಕೋಟಿ), ಪ್ರಾಸಿವೆಂಟ್ ಫಂಡುಗಳು (ಸುಮಾರು ೮೦ ಕೋಟಿ), ಸಾಲದ ಇಳಿಮಾಸದ ಹಣ (ಸುಮಾರು ೧೫ ಕೋಟಿ), ಪ್ರಾಂತಗಳ ಶಿಲ್ಕು (ಸುಮಾರು ೫ ಕೋಟಿ) — ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಹಣ ಸರಕಾರದ ನೆಚ್ಚುಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

† ಈ ಒಪ್ಪಿಕೆಯ ವಾಡಿಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದವರು ಇಂಡಿಯಾ ವೇಶದ ಪೌಂಡು ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನು ಟ್ರಸ್ಟೀ ಪತ್ರಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ, ಟ್ರಸ್ಟೀ ಕಂಪನಿಗಳು ಇಂತಹ ಸಾಲಪತ್ರಗಳಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕಬಹುದೆಂಬ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕಾರ ಸಾಲದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಇನ್ನುಮುಂದೆ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ತಮ್ಮ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಡೆಪಾಸಿಟ್ ಶಾಖೆಯ ಮೂಲಕ ನಡೆಸುವರು.

ಸರಕಾರದ ವ್ಯಾಪಾರನೀತಿ

ಇಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಇತರ ದೇಶಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಳಿಯಲಾರದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಅಮದಾಗುವ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳಮೇಲೆ ಸರಕಾರದವರು ಅಮದು ತೆರಿಗೆ ಎತ್ತುವರು. ಒಳಗಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೇ ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ರಫ್ತು ಸುಂಕವನ್ನು ಹಾಕುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹಣದ ಸರವನ್ನೂ ಇತರ ಬಗೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಕೊಡುವರು. ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸ್ವದೇಶಿ ಸರಕಾರವೊಂದು ಕೊಡಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಈಗೀಗ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯಲೆಂದು ತಮ್ಮ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಬೆಲೆಗೇ ಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೂ ಬೆಳಸಣಿಗೆಗೂ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಅಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಪೇಟೆಯೂ ಗಿರಾಕಿಯೂ ದೊರೆತಂತಾಗುವಳಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಮದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದರಗಳಿಗೂ ಇತರ ದೇಶದವರ ದರಗಳಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೆ ಯಾವುದನ್ನು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಮದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ತತ್ಪದ್ಧತಿ ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ದೊರೆತಿದೆ.

ಸುಂಕದ ಸಮಿತಿ.—ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಸುಂಕದ ನೀತಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವೇ? ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು?

ಎಂಬುದನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು (೧೯೨೧-೨೨ರಲ್ಲಿ) ಒಂದು ಸುಂಕದ ಸಮಿತಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು.*

“ಯಾವ ಯಾವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಬೇಕೋ ಅದರ ಚಾಲಕರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ದರಖಾಸ್ತು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅದನ್ನು ಪರಿಕ್ಷಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಟ್ಯಾರಿಫ್ ಬೋರ್ಡ್ ಎಂಬ ಒಂದು ಮಂತ್ರ ಮಂಡಲ ಏರ್ಪಡಬೇಕು; ಅದರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದವರಿಂದ ಸಿಯವಿತರಾದ ಮೂವರು ಏದ್ವಾಂಸರಿರಬೇಕು; ಅವರು ಈ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬುದರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಈವರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ರಕ್ಷಣೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು; ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ,—

(೧) ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಹಜವಾದ ಅನುಕೂಲಗಳಿವೆ;

(೨) ಸರಕಾರದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಖಂಡಿತ ಏಳಿಗೆಗೆ ಬರಲಾರದು;

(೩) ಇಂತಹ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಬೆಳೆದರೆ ಆಮೇಲೆ ಸರಕಾರದವರು ಸಹಾಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೂ ಹೊರಗಿನ ಪೈಪೋಟಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಜಯಿಸಿ ಸ್ವಾವೀನವಾಗಿ ನಿಂತು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬದುಕಬಲ್ಲದು

ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದರೆ, ಅಂತಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು” ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು. ಈ ಮಂಡಲ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ೧೯೨೪ರಿಂದ ಈವರೆಗೆ ಅನೇಕ ದರಖಾಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಆಮದು ತೆರಿಗೆಗಳ ಸಹಾಯ, ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಒಳಗೇ ಇತರ ಬಗೆಯ ಹಣದ ನೆರವು—ಹೀಗೆ ಸರಕಾರದಿಂದ ಸಹಾಯ ದೊರಕಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಂಡಲಿಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಲೇ ಬೇಕೆಂಬ ಕಡ್ಡಾಯವಾದ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಕೊಡುವ ರಕ್ಷಣೆ ಸಾಕಾಗದೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಏತವಾದುದೂ ಉಂಟು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ

* ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರು.

ಅಟ್ಟವಾ ಬಸ್ಪಂದವೆಂಬ ಬಡಂಬಡಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಬಳಿಗೆ ಸುಂಕದ ಸೌಲಭ್ಯದ ಮೂಲಕವೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವೂ ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಸಿಯಮ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಜಪಾನು ಗಳೊಡನೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಬಸ್ಪಂದಗಳೂ ಆದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ತೀರ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು.

ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳ.—ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದರ ಫಲವೇನು?—ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ಬೇಡವೆ? ಬೇಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಈಗ ಸುಮಾರು ೮೦೦-೧,೦೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳ ಸರಕಾರಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಗೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಹೂಡಿದೆ. ಈ ಹಣದ ಮೇಲೆ ೫% ರಂತೆ ಬಡ್ಡಿ ಎಣಿಸಿದರೂ ವರ್ಷ ಬಂದಕ್ಕೆ ೪೦-೫೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ವಿದೇಶೀಯರ ಕೈಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಆ ಹಣ ವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ತರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರಿಗಾಗಲಿ ಪೇಟೆ ಗಾಗಲಿ ವರ್ತಕತನಕ್ಕಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅದರಮೇಲೆ ಬಹು ವೇಳೆ ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ ದೊರೆಯದು. ಆ ಮೊಬಲ ಗನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವಾಗ ಮನೆವಾತೆಯ ಉರ್ಚುಗಳು (Home Charges) ಎಂದು ಹಿಂದೆ ಏನರಿಸಿದ ಮೊತ್ತದ ಜೊತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸೇರಿ ಮಾರುವೆಯ ದರವನ್ನು ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮಗೆ ವಿರೋಧಮಾಡುವುದು. ಅಥವಾ, ಆ ಹಣ ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ವುನಃ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹೂಡಿಯಾರು;—ಸರಕಾರದ ಸಾಲಪತ್ರಗಳನ್ನೋ, ಕಂಪನಿಗಳ ಡಿಬಿಂಚರನ್ನೋ ಕೊಂಡಾರು: ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗ ದೇಶದ ವರಮಾನವೂ ಆಸ್ತಿಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಅಡವಾದಂತೆಯೇ ಲೆಕ್ಕ; ಬಡ್ಡಿಗೆ ಬಡ್ಡಿ ಮರಿಯಿಕ್ಕಿ ಬಿಳಿಯುವುದು. ಇತರ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನೂ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರದೆ, ಮೈ ಅಲುಗಿಸದಂತೆ, ಕುಳಿತ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೊರಗಿನವರು ಈ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇತರ ಕಡೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಬಂಡ

ವಾಸ್ತವ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಪಾಡುವುದೆಂಬ ನೆಚ್ಚಿಕೆಯಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪೇಟೆಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಹೊರಗಿಂದ ಬರಬಲ್ಲ ಹಣದ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಹುಡು. ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳಸ್ಥರು ಕಂಪನಿಗಳಿಗೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೊದಗಿಸಿದರೆಂದರೆ, ಆಗ ಹಣದ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಲಾಭವೂ ಅವರ ಕೈಸೇರುವುದು. ಕಂಪನಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಅವು ಲಾಭಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ಅವುಗಳ ಯಂತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಚಾಲಕರೂ ನಿವೃತ್ತ ಕಾಮಗಾರರೂ — ಏಕೀಕರಣವಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಎಲ್ಲರೂ — ವಿದೇಶೀಯರಾಗುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸಣ್ಣ ಕೂಲಿ ದೇಹಶ್ರಮ ಮಾತ್ರ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇಶೀಯರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಎಂದರೆ ಕೂಲಿ, ದುಡಿತ ಇಲ್ಲಿನವರ ಭಾಗ; ಬಡ್ಡಿ, ಲಾಭ, ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳ, ಅಧಿಕಾರ, ಪ್ರಭುತ್ವ ಎಲ್ಲಾ ಅವರ ಭಾಗ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೂಡುವುದೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾಗುವ ಯಂತ್ರೋದ್ಯೋಗ; ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಕೆಲಸಗಾರರ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಸರಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ. ಅವಕ್ಕೆ ಅವರ ಬಗೆಯ ನಿವೃತ್ತತೆಯೇ ಅವಶ್ಯಕ. ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ವಿಧಾನ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿನವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ರಚನೆಯ ತಿಳಿವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಕೆಟ್ಟ ಭಾಗವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂದರೂ ಹಲವು ವೇಳೆ ಅವರೇ ಬರಬೇಕು; ಯಂತ್ರದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅವರೇ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಅವರ ದೇಶಕ್ಕೇ ಕಳುಹಿಸಿ ಸರಿಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನೂ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯಾಗಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಕೌಶಲವಾಗಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಗಳಿಗೇ ಗಿರಾಕಿ; ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳ. ಎಂದರೆ ಆ ದೇಶದ ಜನರಿಗೇ ಇಲ್ಲಿನ ಮೇಲುದ್ಯೋಗಗಳೆಲ್ಲ; ಅವರ ದೇಶದ ಯಂತ್ರಗಳಿಗೇ ಗಿರಾಕಿ; ಅವರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೇ ಪೇಟೆ. ಈ ಯಂತ್ರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನ ಅವರ ದೇಶಕ್ಕೆ. ಅವು ಸ್ವದೇಶಿ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಪೈಪೋಟಿ ನಿಂತರೆ ಸ್ವದೇಶಿ

ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೂ ಉನ ಬರುವ ಸಂಭವವೇ ಹೆಚ್ಚು. ವಿದೇಶೀ ಯರ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗ ಅವರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತದೆ; ಅವರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಡಿಪಾಸಿಟ್ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವರಿಂದ ಚಾಲ್ತವಾದ ಕಂಪನಿಗಳ ಬಂಡವಾಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ದೇಶದಿಂದ ತರಿಸಿದ ಆಮದು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೇ ಗಿರಾಕಿ. ಅವರ ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಅವರ ದೇಶದಲ್ಲಿ. ಸಂಪಾದನೆ ನಡೆಯುವವರೆಗೂ ಅವರು ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಆದಷ್ಟು ಹಣ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಹೋಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಪಡೆಯುವರು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಸರಕಾರದ ಒತ್ತಾಸೆ, ಬೆಂಬಲ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಇವರಿ ಗಿರುವಷ್ಟು ದೇಶೀಯರಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಪಂಚ ದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವರ್ಗವೇರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ದೇಶದ ಸ್ವಾರ್ಥಸಂತೆಗೂ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಾದ, ದೇಶೀಯವಲ್ಲದ ವಿಷಮ ಪ್ರಭಾವ ಹುಟ್ಟುವುದೂ ಸಾಮಾನ್ಯ.

ಪ್ರಯೋಜನ.—ಈ ದುಷ್ಟಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ವಿಕೇಯಾಗ ಬೇಕಾದರೆ* ಹೆಚ್ಚು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕು, ಯಂತ್ರ ಸಹಾಯ ಬೇಕು, ಚಾಲಕಶಕ್ತಿ ಬೇಕು, ಕಾರ್ಯನಿಪುಣತೆ ಬೇಕು. ಇವು ನಮಗೆ ಸಾಕಾಗು ವಷ್ಟು ಈಗ ದೇಶದ ಒಳಗೇ ಒದಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೊರಗಡೆಯವರು ಇವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲರು. ಆ ಯಂತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗಬೇಕಾದರೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ದಶಮಾನಗಳ ಶಾಸ್ತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಯಂತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೌಶಲವೂ ಬೇಕೆಂಬುದರಬೇಕು. ಆ ನಿಪುಣತೆ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಆ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವೇ ತಯಾರುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಅವರನ್ನೂ ಅವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೊರತು ನಿಸ್ಸಾರವಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಧಾನ ಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಲಿ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪದ್ಧತಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗ

* ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಯಂತ್ರಾಲಯ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ ಚಾಲ್ತವಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆ ಬಗೆಯ ನಾಗರಿಕತೆ ಬೇಕೆ ಬೇಡವೆ? ಸರಿಯೆ ಅಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಪ್ರಕೃತವಲ್ಲ.

ಬೇಕಾಗಲಿ ಅವರ ಮೂಲಕವೇ ಆಗಬೇಕು. ಆ ಬಂಡವಾಳ ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ನವನಾಗರಿಕ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಕೌಶಲಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾವು ಸ್ವಾಗತ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಅರ್ಥ. ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾದರೆ — ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ದುಡಿಯಬೇಕಾದರೆ — ತಮ್ಮ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ರಮವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾದರೆ — ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ. ಆರುಸಾವಿರ ಮೈಲಿ ದೂರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅವರಿಗೆ ಹದವಲ್ಲದ ಹವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚು ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಬೇಕು ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳುವುದು ಅನ್ಯಾಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಆ ಕಡೆಯ ವಾದ. ಹಣ ಹೂಡಿ ನೀವೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ಎನ್ನುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮವರು ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞತೆಯೂ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲವೂ ಯಂತ್ರೋದ್ಯೋಗಗಳೂ ಏರ್ಪಡುವವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಲೋಹ ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಬೇಡಾಗಿಯೇ ಬಿದ್ದು ಇರಲಿ, ನಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಇತರರು ರೂಢಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಮಗೆ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುವವರೆಗೂ ಬರಿದಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿನ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳನ್ನು ವಿಶಾಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ, ಒಳಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಂದ ಯಾವರೀತಿ ನಾವು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಮೇಲಾಗಬಲ್ಲದು ಬೀಳಾಗಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಗುರಿಯದೆ ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

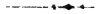
ಇನ್ನೊಂದು ಮಾರ್ಗ. — ಇಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಕಂಪನಿಗಳ ಮೂಲಧನವೆಲ್ಲ ರೂಪಾಯಿ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು ; ಷೇರುದಾರರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಪಕ್ಷ ಶೇಕಡ ಇಷ್ಟಮಾತ್ರವಾದರೂ ಭಾರತೀಯವಾಗಬೇಕು ; ಚಾಲಕ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಂಶವಾದರೂ ದೇಶೀಯರಿರಬೇಕು ; ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಾರರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವದೇಶದವರಾಗಬೇಕು ; ಹೊರಗಿನವರು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ಕೆಲಸಗಳ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಇಲ್ಲಿನವರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು ; ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸರಕಾರದ ಶಾಸನ ರಚಿತವಾಗ.

ಬೇಕು ಎಂಬ ವಾದವೊಂದುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಹಳ ಪ್ರಯೋಜನವಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ ತೊಡಕೂ ಇದೆ. ಸರಕಾರದ ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣದಿಂದ ಯಾವ ವಿದೇಶಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗಾದರೂ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅನುಕ್ರಮ ಈ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಂತ ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು ಈ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೇಕೆ ಒಪ್ಪುವರು ? ಇದಲ್ಲದೆ ಹೊರಗಿನವರು ಏನಾಗಿ ಕಂಪನಿಗಳಂತೆ ನಡೆಸುತ್ತ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ರೆಜಿಸ್ಟರ್ ಮಾಡಿಸದೆಯೇ ಇದ್ದರೆ ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧವೂ ಅವರಮೇಲೆ ನಡೆಯದಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ಹಿತವೂ ಸರಕಾರದ ಹಣ ಸಹಾಯವೂ ಕಂಪನಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಈ ನಿರ್ಬಂಧನೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ನಿರ್ಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದವರು ಅವರು. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವರನ್ನು ಎಷ್ಟು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದರೆ ತಾನೆ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯಿತು ? *

ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಮಾರ್ಗ. — ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದಕ್ಷ ವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ವೇಶಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟು, ಸ್ವಸತ್ಪದಿಂದ ಬೆಳೆದು, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಒಲಿದಿಂದ ಬೇಕಾದಾಗ ಡಿಬೆಂಚರ್ ಮೂಲಕವೂ ಇತರ ವಿಧವಾಗಿಯೂ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ತಮ್ಮ ವರಮಾನವನ್ನೂ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಬನರಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ದ್ವೇಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವದೇಶಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ ಬುದ್ಧಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಅವರು ಈ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನೇ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದೀತು. ಅಂತಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸರಕಾರದಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡು, ಒಳಗಿಂದ ತಿರುಳು ಬಲಿಸಿಕೊಂಡು ಶಕ್ತವಾಗುವ ವಿಧಾನ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಮಂಗಳದಾಯಕವಾಗುವುದು. ಒಳಗೆ ಬಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ — ಅದನ್ನು ಬಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ — ಹೊರಗಿನವರ ಬಲಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ತಡೆತಂದರೆ ತಾನೆ ಇದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದೀತು ?

* ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾಧೀನತೆ ಬಂದಾಗ, ಅದರ ಮಾತು ಬೇರೆ.

ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಹಾಯತೆ ನಿವಾರಣೆಯಾದರೆ ಈಗಿರುವ ಅನೇಕ ಅಡ್ಡಿ, ಅಡಚಣೆ ಮಾಯವಾಗುವುವು. ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚ ಕಡಮೆಯಾಗಿ, ಏದೇಶಿ ಮಾರುವೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಇಲ್ಲಿನವರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು, ದೇಶದ ಹಣ ಪದ್ಧತಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಾಲಪದ್ಧತಿಯೂ ಮಾರುವೆಯ ಸಾಧನೆ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದುವೂ ಸಮರಸವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಳದೇಶದವರ ಸಾಹಸದಿಂದಲೇ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಹಡಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿಮೆ ಕೆಲಸ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಚಾಲನೆ — ಇವು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ನಡೆದು, ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಹುಭಾಗ ದೇಶದೊಳಗೇ ಉಳಿದು ಇಲ್ಲಿನ ಏಳಿಗೆಗೇ ಹೂಡು ವಂತಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಸರಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಆರ್ಥ ಸಾಧನೆಯ ಕಾರ್ಯವೂ ಹೊಂದಿ ನಡೆಯುವಂತಾದರೆ ಆಗ ಈ ದೇಶದ ಧನಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಅಸಂಗತಗಳೂ ಅಭ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೂ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳೂ ಕಷ್ಟಸಷ್ಟಗಳೂ ನಿವಾರಿತವಾಗುವುವೆಂದು ಊಹಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

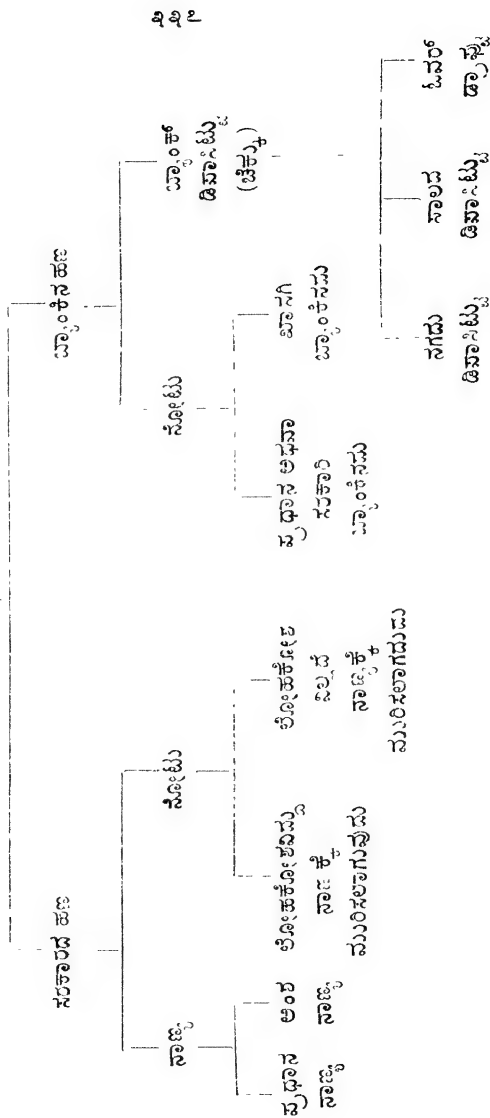
ಅನುಬಂಧಗಳು

ವಿವರ

ನಕ್ಷೆಗಳು

ಅಂಕಿಯ ಪಟ್ಟಿಗಳು

ಅರ್ಥ ಕೋಶ

III ಧಾರಣೆವಾಸಿ

ಕಾರಣಗಳು—

- ೧ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೨ ಉದ್ಯೋಗ, ವರಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೩ ಜೀವನ ವೆಚ್ಚದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೪ ಸೇವೆಯ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ

(ಇತರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ)

- ೫ ಅದೇ ಒಂದುಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಬೇರೆ ಸದಾರ್ಥಗಳ = ಕೊಳ್ಳುವ ಗಿರಾಕಿ
- ೬ ಜನರ ಅಭ್ಯಾಸ, ದೃಷ್ಟಿ, ರೀತಿಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ

- ೧ ಮಳೆ ಬೆಳೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಾಯಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ

ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ಆಹಾರವದಾರ್ಥ - ಮೂಲ

ಸಾಮಗ್ರಿ) ವ್ಯತ್ಯಾಸ

- ೨ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಕಾರ್ಯಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ

ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು :-

ಕೆಲಸಗಾರರ ಉತ್ಪನ್ನ ಶ್ರಮ, ಕುಶಲತೆ

ಯಂತ್ರಾದಿಗಳ ಸಹಾಯ

ಹೊಸ ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ

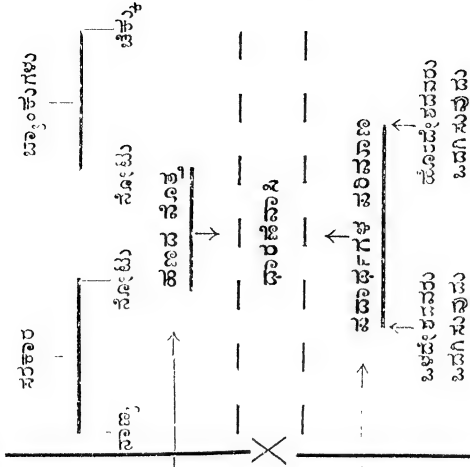
- ೩ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವೆಚ್ಚ ಇಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಏರುವುದರಿಂದ

- ೪ ವರ್ತಮಾನ ಜನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ನಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ

- ೫ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೋಗಿಬರಲು ಇರುವ

ರಾಜಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯ, ಆಡ್ಡಿ, ಉತ್ಪಾದನ, ಇತ್ಯಾದಿ

ಧಾರಣೆವಾಸಿ

ಅನುಬಂಧ ೨

ಹಣದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಚಲನೆ

I

	ವರ್ಷ (ಕ್ರಮ)	ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕು ಮತ್ತು ವಿಜಾನಿ				ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು				ಇತರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕು 1929=100
		ಒಟ್ಟು ಠೇವರಿ (ರೂಪಾಯಿ)	ಠೇವರಿ ರೂಪಾಯಿ	ಠೇವರಿ ರೂಪಾಯಿ	ಠೇವರಿ ರೂಪಾಯಿ	ಠೇವರಿ ರೂಪಾಯಿ	ಠೇವರಿ ರೂಪಾಯಿ	ಠೇವರಿ ರೂಪಾಯಿ	ಠೇವರಿ ರೂಪಾಯಿ	
ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ (ಇಂಗ್ಲೆಂಡು)	1929	37.2	16.0	8.4	61.6	119.5	40.9	101.6	221.1	145.7
	1932	37.4	14.5	6.8	58.7	121.5	46.1	118.0	239.5	147.6
	1934	40.9	15.7	7.1	63.7	..	53.7	..	240.7	..
ಇಂಡಿಯಾ (ರೂಪಾಯಿ)	1929	179.4	..	..	..	..	(99.1)	..	204.6	..
	1932	174.8	..	..	..	..	(145.4)	..	217.6	..
	1934	183.9	..	..	..	..	..	..	..	..
ಅಮೇರಿಕದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು (ಡಾಲರು)	1929	261.3	241.9	184.7	687.9	2403.2	(1061.1)	1895.3	4298.5	2700.1
	1932	377.4	202.8	163.4	743.6	1632.2	(1180.8)	1427.5	3059.7	2045.1
	1934	439.3	413.8	69.3	922.4	1750.7	(1181.0)	..	3130.1	..
ಜಪಾನ್ (ಯೆನ್)	1929	177.1	53.3	42.5	272.9	258.0	(34.8)	352.3	610.3	462.0
	1932	156.2	38.4	41.4	236.0	232.2	(43.8)	364.7	596.9	416.3
	1934	180.4	54.2	43.5	258.1	281.2	(48.3)	427.7	708.9	471.0

III ಧಾರಣೆವಾಸಿ

ಕಾರಣಗಳು—

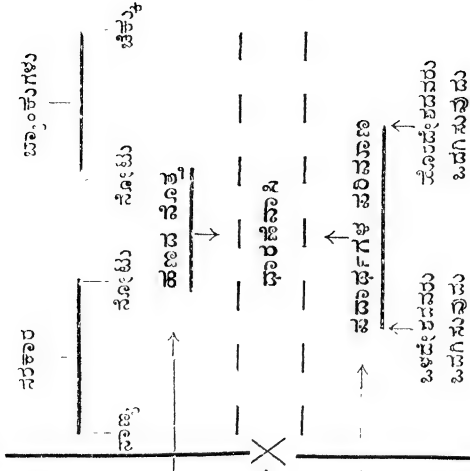
- ೧ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೨ ಉದ್ಯೋಗ, ವರಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೩ ಜೀವನ ವೆಚ್ಚದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೪ ಸೇಟಮ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
(ಇತರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ)
- ೫ ಅದೇ ಬದುಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಕುವ ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ = ಕೊಳ್ಳುವ ಗಿರಾಕಿ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೬ ಜನರ ಅಭ್ಯಾಸ, ದೃಷ್ಟಿ ರೀತಿಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ

- ೧ ಮಳೆ ಬೆಳೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಾಯಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ಆಹಾರಪದಾರ್ಥ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿ) ವ್ಯತ್ಯಾಸ = ಮಾಡಗು ವೈ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಸರಬರಾಜು
- ೨ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು :— ಕೆಲಸಗಾರರ ಉತ್ತಮ ಶ್ರಮ, ಕುಶಲತೆಯಂತಾದಿಗಳ ಸಹಾಯ

ಹೊಸ ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ

- ೩ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವೆಚ್ಚ ಇಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಬರುವುದರಿಂದ
- ೪ ವರ್ತಮಾನ ಜನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ
- ೫ ಮತ್ತದಿಂದ ಬೇರಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೋಗಿಬಿಡಲು ಇರುವ ರಾಜಕೀಯ ಕೌಶಲ್ಯ, ಆಡ್ಡೆ, ಉತ್ಪಾದನ, ಇತ್ಯಾದಿ

ಧಾರಣೆವಾಸಿ

ಅನುಬಂಧ ೨

ಹಣದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಚಲನೆ

I

ದೇಶ, ಹಣ (ಕೋಟಿ)	1929 1932 1934	ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕು ಮತ್ತು ವಿಜಾನೆ			ವ್ಯಾಪಾರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು				ಒಟ್ಟು 1929=100
		ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಒಟ್ಟು	
ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ (ಇಂಗ್ಲೆಂಡು)	1929	37.2	16.0	8.4	61.6	119.5	{ 40.9 48.3	101.6 221.1	145.7 100
	1932	37.4	14.5	6.8	58.7	121.5	{ 46.1 47.9	118.0 239.5	147.6 86
	1934	40.9	15.7	7.1	63.7	..	{ 53.7 50.5	.. 240.7	.. 86
ಇಂಡಿಯಾ (ರೂಪಾಯಿ)	1929	179.4	..	..	..	..	(99.1)	204.6	100
	1932	174.8	..	..	..	..	(145.4)	217.6	76
	1934	183.9	..	..	..	..	..	..	65
ಅಮೇರಿಕದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು (ಡಾಲರು)	1929	261.3	241.9	184.7	687.9	2403.2	(1061.1)	1895.3 4298.5	2700.1 100
	1932	377.4	202.8	163.4	743.6	1632.2	(1180.8)	1427.5 3059.7	2045.1 75
	1934	439.3	413.8	69.3	922.4	1750.7	(1181.0)	.. 3130.1	.. 81
ಜಪಾನ್ (ಯೆನ್)	1929	177.1	53.3	42.5	272.9	258.0	(34.8)	352.3 610.3	462.0 100
	1932	156.2	38.4	41.4	236.0	232.2	(43.8)	364.7 596.9	416.3 85
	1934	180.4	54.2	43.5	258.1	281.2	(48.3)	427.7 708.9	471.0 88

II

ಲಂಡನ್ನಿನ 11 ಕ್ಲಿಯರಿಂಗ್ (ವ್ಯಾಪಾರ) ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಲೆಕ್ಕ

ವಾರದ ಸರಾಸರಿ ಎಣಿಕೆ (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1936)

ಅಸ್ತಿ		ಒಳಕೊಟ		ದೇಣಿ		ಕೋಟಿ	
1	ನಾಣ್ಯ, ಬ್ಯಾಂಕು ನೋಟು, ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲ್ಕು	..	..	1 ಪೂರ್ತಿ ಸಂದಿರುವ ಬಂಡವಾಳ	..	..	7.7
2	ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಶಿಲ್ಕು ಮತ್ತು ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ವಸೂಲಿಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಚೆಕ್ಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಣ	..	..	2 ಆವಧಿನ	..	..	5.7
3	ಕೇಳಿದಾಗ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಕಿರುಸಾಲದ ಹಣ	..	..	3 ಚಾಲ್ತಿ, ಡಿಸ್ಕಾಂಟ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಲೆಕ್ಕ	..	..	225.7
4	ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡ ಹುಂಡಿಗಳು	..	..	4 ಒಪ್ಪಿಕೆ, ಸಲಿಕೆ, ಇತ್ಯಾದಿ	..	..	10.2
5	ಬಡ್ಡಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಹೂಡಿದ ಹಣ	..	..	5 ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ನೋಟು	..	..	.1
6	ಕುಳಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಮುಂಗಡ, ಇತ್ಯಾದಿ	..	..				
7	ಕುಳಗಳಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೆ ಹೊತ್ತಿರುವ, ಸಲಿಕೆ ಹಾಕಿರುವ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕ	..	..				
8	ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕಟ್ಟಡ, ಇತ್ಯಾದಿ	..	..				
		ಒಟ್ಟು	..			ಒಟ್ಟು	..
			249.46				249.46

ಡಿಸ್ಕಾಂಟ್ ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯವಹಾರದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ನಗದಿನ ಪ್ರಮಾಣ 10.17

III

ಸಗಟು ಮತ್ತು ಚಿಲ್ಲರೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿ

ವರ್ಷ, ತಿಂಗಳ ಸರಾಸರಿ ಲೂರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಲೂರುಗಳು	ಬ್ರಿಟಿಷ್		ಇಂಡಿಯಾ		ಅಮೇರಿಕಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು		ಜಪಾನ್	
	ಸಗಟು	ಚಿಲ್ಲರೆ	ಸಗಟು	ಚಿಲ್ಲರೆ	ಸಗಟು	ಚಿಲ್ಲರೆ	ಸಗಟು	ಚಿಲ್ಲರೆ
1913	100	100 (1914 vi)	100	100 (1914)	100	100 (1923)	100	100 (1914)
1929	127.2	164	141	149	136.5	100	166.2	181
1932	86.1	144	91	137	92.8	77.7	121.7	155
1933	86.9	140	87	110	94.5	74.8	135.6	136
1934	90.3	141	89	109	107.4	79.4	134.2	137
1935	94.3	143	91	104	114.7	83.1	140.3	145
1936 (i-vi)	98.1	145.5	91	..	114.2	84.9	145.7	..

ಪೀ
ಛಿ
ಛಿ

IV

ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಲೇನಾಬೇವಿ ಹಣ (ಕೋಟಿ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ)

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು	ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಲೇನಾಬೇವಿ ಹಣ	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು	ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕು
ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ 14-10-1936 (ಪ್ರೌಢ)	24.9	44.6	6.3	3.2	8.2	4.1	8.0	.9	1.9	40.8%		
ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ 9-10-1936 (ರೂಪಾಯಿ)	4.4+6.8 (ನಾಣ್ಯ)	167	5.0	8.4	26.1		6.7 +2.3 +5.5	..	5.0	55.1%		
ಜಪಾನ್ 1-9-1936 (ಯೆನ್)	53.5+6.4 (ಇತರ ನಾಣ್ಯ)	120	..	27.9	7.2		35.6	71.7	3.0	..		
ಅಮೆರಿಕಾದ ಫೆಡರಲ್ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮತ್ತು ಸರಕಾರ 15-10-1936 (ಡಾಲರ್)	858.1 + 1100.3 + 251.2	409.3 + 631.6 + 255.6	884.5	13.5	661.6	..	243.0	.8+2.6	(3.0)	..		

೨ ಸಂಪದ್ವಿರುದ್ಧ ಚಿನ್ನದ ಹಂಚಿಕೆ
 (ಒಂದು ಡ್ರೈಗೆ 84/11½ ಪಾಸ್ಸುಗಳ ಬೆಲೆಯಂತೆ)
 ₹ 10 ಲಕ್ಷ

ವರ್ಷ	ಪುರುಷರ ಸಂಖ್ಯೆ	ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಖ್ಯೆ	ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿ 1000 ಜನರಲ್ಲಿ
------	---------------	-----------------	------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

VI

ಪ್ರಪಂಚದ ಒಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆಲೆ (೨ ಕೋಟಿ)

ಭೂಮಂಡ	1929 (=100)			1932			1935		
	ಆಮದು	ರಫ್ತು	ಒಟ್ಟು	ಆಮದು	ರಫ್ತು	ಒಟ್ಟು	ಆಮದು	ರಫ್ತು	ಒಟ್ಟು
ಯೂರೋಪ್, ರಷ್ಯ ಬಿಟ್ಟು	1,913.4	1,543.5	3,456.9	804.0 (42%)	619.7 (40%)	1,423.7	679.0 (35%)	528.8 (34%)	1,207.8
ಯೂರೋಪ್, ರಷ್ಯ ಸೇರಿ	1,986.3	1,612.7	3,599.0	850.1 (43%)	658.5 (41%)	1,508.6	691.4 (35%)	547.7 (33%)	1,239.1
ಯೂರೋಪ್, ರಷ್ಯ ಸೇರಿ (ಐಟಿಐ, 1935 ಕಡೆಯ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಬಿಟ್ಟು)	1,958.7	1,591.0	3,549.7	840.2 (43%)	649.3 (41%)	1,489.5	691.4 (35%)	547.7 (34%)	1,239.1
ಉತ್ತರ ಅಮೇರಿಕಾ ..	567.6	642.8	1,210.4	173.1 (30%)	209.4 (33%)	382.5	154.9 (27%)	184.5 (29%)	339.4
ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೇರಿಕಾ ..	270.7	316.7	587.4	74.9 (28%)	117.7 (37%)	192.6	80.3 (30%)	111.8 (35%)	192.1
ಆಫ್ರಿಕಾ ..	169.9	148.3	318.2	80.7 (48%)	83.8 (55%)	167.5	76.8 (45%)	83.0 (56%)	159.8
ಏಷ್ಯಾ ..	467.9	493.8	961.7	190.4 (41%)	176.8 (36%)	367.2	173.7 (57%)	179.2 (36%)	352.9
ಓಷನಿಯಾ ..	97.1	88.4	185.5	27.7 (29%)	39.6 (45%)	67.3	32.2 (33%)	39.5 (45%)	71.7
ಒಟ್ಟು ..	3,531.9	3,281.0	6,812.9	1,387.0 (39%)	1,279.6 (39%)	2,666.6	1,209.3 (34%)	1,145.7 (35%)	2,355.0
	100	100	100			39			34.5

೨೦೨೨

VII

ವಿವೇಶಿ ನ್ಯಾಸಾರದ ಬೆಲೆ ವಿವರ (೧೯೭೫)

ದೇಶ	ವರ್ಷ	ಪದಾರ್ಥ	ಬಡ್ಡಿ ಡಿವಿಡೆಂಡ್	ಇತರ ಸಹಾಯ	ಒಟ್ಟು ಪದಾರ್ಥ, ಸಹಾಯ	ಚಿನ್ನ	ಒಟ್ಟು	ಬಂದವಾಳದ ಸಂಚಾರ			ಕಸುರು
								ನಿಧಿ	ಕಿರು	ಒಟ್ಟು	
ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ	1929	— 18,542	+ 12,166	— 11,388	— 5,012	— 730	+ 5,742	..	..	..	..
	1932	— 10,062	+ 5,259	— 3,015	— 1,788	— 526	— 2,314	..	..	..	..
	1935	— 7,593	+ 5,382	+ 3,287	+ 1,076	— 2,051	— 975	..	..	..	..
ಇಂಡಿಯಾ	1928	+ 2,428	— 1,186	— 1,139	+ 103	— 774	— 671	+ 19	+ 652	+ 671	..
	—29										
	1931	+ 696	— 1,087	— 561	— 952	+ 1,813	+ 861	+ 368	— 1,229	— 861	..
	—32										
ಅಮೇರಿಕಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು	1934	+ 250	— 722	— 310	— 782	+ 1,167	+ 385	— 192	— 193	— 385	..
	—35										
	1929	+ 3,820	+ 6,950	— 6,810	+ 4,000	— 1,200	+ 2,800	— 900	— 950	— 1,050	+ 950
	1932	+ 1,500	+ 4,550	— 5,040	+ 1,010	— 110	+ 900	+ 2,470	— 4,890	— 2,420	— 1,520
ಜಪಾನ್	1935	— 160	+ 1,700	— 2,210	— 1,120	— 10,650	— 11,770	+ 3,310	+ 5,940	+ 9,250	— 2,520
	1929	— 755	— 91	+ 934	+ 88	— 3	+ 85	— 243	— 19	— 262	— 177
	1932	— 160	— 106	+ 424	+ 159	— 315	+ 473	— 472	— 454	— 926	+ 453
	1934	— 236	— 360	+ 124	+ 124	..	+ 124	..	..	..	..
	—35										

+ ನಿವ್ವಳ ಬಂದದ್ದು

-- ನಿವ್ವಳ ಹೇರದ್ದು

VIII

ಒಟ್ಟು ಬಂಡವಾಳ ಎತ್ತಿದ ಲೆಕ್ಕ*

ತಿಂಗಳ ಸರಾಸರಿ	ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ ಕೋಟಿ £	ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕೋಟಿ Rs.	ಅಮೇರಿಕಾದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಕೋಟಿ \$	ಜರ್ಮನ್ ಕೋಟಿ Y
1913	1.6	5.6	..	4.5
1929	2.4	5.6	84.9	22.2
1931	.9	2.7	25.9	26.1
1932	1.6	3.3	9.9	31.8
1933	2.0	..	6.0	55.1
1934	1.4	..	11.8	20.4
1935	1.5	..	41.3†	..
1936 (i-iii)	1.6	..	16.0	..
ಒಟ್ಟು, ಎರಡೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕನವರೆಗೆ ಹೂಡಿಕೆಯಾದ ಬಂಡವಾಳ ಸು.	400.0	— 1,000.0	1,000.0	..
ಒಟ್ಟು, ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ಕನವರೆಗೆ ಹೂಡಿಕೆಯಾದ ಬಂಡವಾಳ ಸು.	525.0	300.0	7,000	1,000.0

* Economist 26-9-1936. † ಹೊಸ ಬಂಡವಾಳ.

IX

ತೆರಿಗೆಯ ನರಮಾನದ ಬಾಬುಗಳು

ದೇಶಗಳು	ಅಡಾಯ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದ ತೆರಿಗೆ %		ಕಾರ್ಯವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದ ತೆರಿಗೆ %		ಸುಂಕದ ವರಮಾನ %		ಒಳತೆರಿಗೆ: ತಿನ್ನುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿದ್ದು, ಸರ್ವಮಾನ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರಕಿನ ಮೇಲೆ, ಇತ್ಯಾದಿ %	
	1929	1936	1929	1936	1929	1936	1929	1936
ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ	43.9	40.5	15.6	14.8	17.2	26.5	22.8	18.1
ಅಮೇರಿಕಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು	65.7	48.1	3.8	7.0	16.9	6.4	13.6	38.4
ಜಪಾನ್	30.0	29.2	10.9	11.8	11.8	11.7	47.3	47.3

೨೬೬

ನೌಕರ ಬಾಬುಗಳು (1928)

ದೇಶ	ಹಣದ ವೊಲ್ಯುಮ್	ಸಾಲಕ್ಕಾಗಿ ವೆಚ್ಚ	ಪ್ರಸ್ತುತ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣ	ಪ್ರಸ್ತುತ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣ	ಮೂಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ	ಒಟ್ಟು	%
ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ	£ ೨೭೦೦	3,690	45	1,220	15	3,270	40
ಅಮೇರಿಕಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು	£ ೨೭೦೦	34,170	30.1%	32,720	29.1%	30,940	40

X

ಸರಕಾರಗಳ ಸಾಲ (ಲಕ್ಷ)

ದೇಶ	ವರ್ಷ	ಒಟ್ಟು ಸಾಲ	ಒಳಸಾಲ			ಹೊರಸಾಲ	ಲೆಕ್ಕದ ವರ್ಷ	ಸಾಲದ ವಿವರ			
			ಗಟ್ಟಿ	ಪ್ರತಿ	ಒಟ್ಟು			ಒಳ		ಒಳ ಹೊರ	
								ಬಡ್ಡಿ	ತೀರುವ		
ಅಮೇರಿಕಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು (ಸಿ)	1935	2,87,009	1,48,471	1,38,478	2,87,009	..	1935-36	7,420	..	3,520	..
	1936-7	3,13,516	..	..	3,13,516	..	1936-37	8,050	..	5,800	..
ಇಂಡಿಯಾ (R)	1933	1,21,248	44,691	25,847	70,538	50,710	1933-34	3,007	1,973	300	..
	1935	1,23,574	43,828	28,410	72,238	51,336	1935-36	3,114	1,892	300	..
ಜಪಾನ (Y)	1933	73,745	56,638	3,203	59,841	13,904	1933-34	3,501	54	149	..
	1935	96,128	76,875	5,224	82,099	14,029	1935-36	..	..	..	..
ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ (Z)	1933	78,597	59,888	8,105	67,993	10,604	1933-34	2,163	77	..	..
	1935	80,240	60,570	9,300	69,870	10,370	1936-37	1,240	..	..	..

೩೫೦

ಸರಾಸರಿ ರೂಪಾಯಿನ ಮಾರುವ ದರ - ಜಿಲ್ಲೆ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ

ವರ್ಷ	1 ರೂ. ಗೆ ಪೆನ್ನ ಗಳು	ವರ್ಷ	1 ರೂ. ಗೆ ಪೆನ್ನ ಗಳು	ಬೆಳ್ಳಿ	100 ತೂಲಿಗೆ ರೂ.	ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ 1 ಪೆನ್ನಿಗೆ ಸಿಲಿಂಗು	ಚನ್ನ
1835-1836 ರಿಂದ 1839-1840	23-100	1919	20 $\frac{1}{2}$	24 $\frac{3}{4}$ ರಿಂದ 27	56 $\frac{1}{4}$ ರಿಂದ 60 $\frac{1}{2}$		
1840-1841 ,, 1844-1845	22-850	1920	24 $\frac{3}{4}$	25 $\frac{3}{4}$,, 28 $\frac{3}{4}$	57 $\frac{3}{4}$,, 65 $\frac{1}{16}$		
1845-1846 ,, 1849-1850	22-000	ಪ್ರತಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ		18 $\frac{3}{4}$,, 25 $\frac{1}{16}$	46 $\frac{1}{16}$,, 58 $\frac{1}{16}$		
1850-1851 ,, 1854-1855	23-900	(ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು)	34 $\frac{7}{8}$	12 $\frac{1}{2}$,, 19 $\frac{1}{16}$	38 $\frac{5}{8}$,, 56 $\frac{1}{2}$		
1855-1856 ,, 1859-1860	24-325	12-2-20		12 $\frac{1}{2}$,, 21 $\frac{0}{16}$	41 $\frac{3}{8}$,, 65 $\frac{1}{2}$	84 $\frac{9}{16}$ ರಿಂದ 128 $\frac{9}{16}$	21 $\frac{7}{8}$ ರಿಂದ 30 $\frac{3}{4}$
1860-1861 ,, 1864-1865	23-892	1921	16 $\frac{1}{2}$	17 $\frac{1}{4}$ ಹೆಚ್ಚು		112/9 ,, 134/8	29 $\frac{5}{8}$,, 33 $\frac{1}{16}$
1864-1865 ,, 1869-1870	23-310	1922	15 $\frac{1}{2}$			132/ ,, 143/	
1870-1871 ,, 1874-1875	22-576	1923	16 $\frac{0}{8}$			141/ ,, 149/	
1874-1875 ,, 1879-1880	20-534	1924	17 $\frac{1}{4}$ ಹೆಚ್ಚು			142/0 $\frac{1}{2}$	35 $\frac{1}{2}$
1880-1881 ,, 1884-1885	19-644	1927-28	18 $\frac{3}{8}$	24 $\frac{3}{4}$ ರಿಂದ 27	56 $\frac{1}{4}$ ರಿಂದ 60 $\frac{1}{2}$	(16-2-1937)	(17-2-1937)
1884-1885 ,, 1889-1890	17-107	1928-29	18 $\frac{1}{2}$	25 $\frac{3}{4}$,, 28 $\frac{3}{4}$	57 $\frac{3}{4}$,, 65 $\frac{1}{16}$		
1889-1890 ,, 1894-1895	15-491	1929-30	17 $\frac{3}{8}$	18 $\frac{3}{4}$,, 25 $\frac{1}{16}$	46 $\frac{1}{16}$,, 58 $\frac{1}{16}$		
1894-1895 ,, 1899-1900	15-094	1930-31	17 $\frac{1}{4}$	12 $\frac{1}{2}$,, 19 $\frac{1}{16}$	38 $\frac{5}{8}$,, 56 $\frac{1}{2}$		
1899-1900 ,, 1904-1905	16 012	1931-32	16 $\frac{3}{8}$	12 $\frac{1}{2}$,, 21 $\frac{0}{16}$	41 $\frac{3}{8}$,, 65 $\frac{1}{2}$		
1904-1905 ,, 1909-1910	16-026	1932-33	18 $\frac{5}{8}$	17 $\frac{1}{4}$,, 20 $\frac{1}{2}$			
1909-1910 ,, 1914-1915	16-055	1933-34	18 $\frac{1}{16}$	19 $\frac{1}{2}$,, 25			
1914-1915 ,, 1919-1920	17-583	1935	18 $\frac{1}{2}$	24 ,, 35			
1919-1920 ,, 1924-1925	17-0145	1936	18 $\frac{1}{8}$	20 $\frac{1}{16}$	50 $\frac{9}{16}$	(16-2-1937)	(17-2-1937)

ಸರಾಸರಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ .. 24-7-5 ರಿಂದ 25-6-3
 1893 ರಿಂದ 1915 ರಲ್ಲಿ .. 23-4-0 ,, 32-4-0
 (1899) (1894)

XII

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ವರೂಪ (೨೯ R.s.)

ಬಾಬುಗಳು	ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು-ಆಯ (ರಫ್ತು ಕಾರಣ)				ಹೊರಗೆ ಹೋದದ್ದು-ವ್ಯಯ (ಆಮದು ಕಾರಣ)			
	1929-30	1930-31	1931-32	1932-33	1929-30	1930-31	1931-32	1932-33
I ಸಾಮಾನುಗಳ ಲೆಕ್ಕ :-								
1 ಸಾಮಾನು (ದಿನಸಿ)	..	32,046	22,828	16,304	13,701	26,303	18,655	13,503
2 ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ :-								
(a) ಗಡಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ	..	2,000	1,600	1,100	900	1,800	1,500	1,000
(b) ಬೆಲೆಯ ತಪ್ಪಣಿಕೆಗೆ	..	..	..	..	..	562	675	683
II ಬಡ್ತಿ, ಡಿವಿಡೆಂಡುಗಳು :-								
3 ನಡುಬಂದವಾಳದ ಮೇಲೆ	..	308	216	97	63	(i)	(i)	(i)
4 ಕಿರುಬಂದವಾಳದ ಮೇಲೆ	..	122	16	28	26	3,590	3,601	3,530
III ಇತರ ಸೇವೆಗಳು :-								
5 ಹಡಗಿನ ರೂಸುಮು	..	..	..	..	..	..	..	..
6 ರೇವಿನ ತೆರಾಣಿ (Port fees)	..	280	250	240	225	..	..	..
7 ದಲ್ವಾಳಿ, ವಿಮೆ, ತರಗು	..	..	..	..	..	120	100	100
8 ಅಂಚೆ, ತಂತಿ, ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್	..	14	12	..	..	9	10	12

9 ಪ್ರಯಾಣಿಕರು, ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರ (Diplomatic expenditure) (ii)	..	..	..	450	450	400
10 ನಗದು (Reparations)	..	33	8	..	..	..
11 ಇತರ ಸರಕಾರದ ಆಯವ್ಯಯ	..	1,146	908	883	2,695	2,440
						2,212

IV ಚಿನ್ನ :-

12 ಚಿನ್ನ, ನಾಣ್ಯ, ಗಟ್ಟಿ	..	1	49	6,077	6,684	1,423	1,325	280	132
ಒಟ್ಟು	..	35,950	25,853	24,762	22,482	36,952	28,365	22,609	21,534

ಅಧಿಕ (+) ಸ್ಥಾನ (-)

(a) ದಿನಸಿ, ಸೇವೆ	..	420	-1,236	-3,044	-5,504	(i) ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳಲ್ಲೂ ಸರಕಾರದ ಭಾಗ: 1,900 ಲಕ್ಷಗಳು			
(b) ಚಿನ್ನ	..	-1,422	-1,276	+5,797	-6,552	2,306	2,047	1,991	"
(c) ದಿನಸಿ, ಸೇವೆ, ಚಿನ್ನ	..	-1,002	-2,512	+2,755	+948	(ii) ಖಲಿಸೆಡೋದವರ ಬಂದವರ ಸಂದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಬಾಬುಗಳು ಸೇರಿವೆ.			

XIII

ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆಯ-ವ್ಯಯ (ನಿವ್ವಳ) (ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ)

ಆದಾಯದ ಬಾಬುಗಳು	1929-30	1933-34	ವೆಚ್ಚದ ಬಾಬುಗಳು	1929-30		1933-34	
				ಆಯ	ವ್ಯಯ	ಆಯ	ವ್ಯಯ
1 ಸುಂಕಗಳು	..	5,027	1 ಅರ್ಥಶಾಖೆ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳದ ಬಾಬು	..	5	..	2
2 ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆಗಳು	1,599	1,721	2 ನೀರಾವರಿ	..	20	..	5
3 ಉಪ್ಪು	..	760	3 ರೆಯಿಲೆಗಳು	612	..	..	..
4 ಅಫೀಮು	..	63	4 ಅಂಚೆ, ತಂತಿ	..	81	..	61
5 ಇತರ	..	129	5 ಸಾಲದ ವೆಚ್ಚ	..	1,218	..	1,585
			6 ಮುಲ್ಕು ಆಡಳಿತ	..	1,149	..	877
			7 ಹಣ, ಟುಕಸಾಲಿ	199	..	110	..
			8 ಸಿವಿಲ್ ಕೆಲಸಗಳು	..	236	..	172
			9 ಸಂಕೀರ್ಣ	..	350	..	..
			10 ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚ	..	5,510	..	4,620
			11 ಪ್ರಾಂತಗಳ ಚಂದ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಂತದ ಲೆಕ್ಕಗಳು	..	..	..	100
			12 ವಿಶೇಷ ಬಾಬುಗಳು	189	..	..	9
ಒಟ್ಟು	7,596	7,700	ಒಟ್ಟು	8,596	8,569	7,810	7,786

XIV

ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು (ಆದಾಯ-ವೆಚ್ಚ)

ಸರ್ಕಾರಗಳು	1929-30		1933-34	
	ಆದಾಯ	ವೆಚ್ಚ	ಆದಾಯ	ವೆಚ್ಚ
1 ಮದರಾಸ್	..	16.84	17.27	16.88
2 ಬೊಂಬಾಯಿ	..	15.80	14.90	15.18
3 ಬಂಗಾಳ	..	11.33	9.28	11.32
4 ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು	..	12.33	11.51	11.47
5 ಪಂಜಾಬ್	..	11.27	10.85	10.25
6 ಬರ್ಮಾ, ಷಾನ್ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು	..	10.31	9.26	9.00
7 ಬಿಹಾರ್, ಓರಿಸ್ಸಾ	..	.51	.29	.31
8 ಮಧ್ಯಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು-ಬೆರಾರ್	..	5.94	5.09	5.21
9 ಅಸ್ಸಾಂ	..	5.28	4.64	4.66
10 ಕೊಡಗು	..	2.71	2.07	2.42
11 ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು	..	.15	.13	.14
	..	..	1.65	1.60
ಒಟ್ಟು	94.57	93.80	88.58	90.23
	+ 77		- 1.65	

(A) ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ—		(ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ)
(a) ಕಡಗಳು	..	435.17
ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿ	..	33.31
ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೋಟಿನ ನಿಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹುಂಡಿ	..	25.93
ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ತೆಗೆದ ಕೈಸಾಲ	..	..
ಇತರ ಹೊಣೆಗಳು—	ಒಟ್ಟು ಕಡೆ, ವಗೈರೆ	494.41
ಫೈನಾನ್ಸ್ ಆಫೀಸ್ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು	..	52.32
ಕ್ಯಾಪ್ ಸ್ಟಾಕ್ ಸಂಘಟನೆಗಳು	..	63.72
ಪ್ರಾಂವಿಡೆಂಟ್ ಫಂಡು, ಇತ್ಯಾದಿ	..	82.14
ತೆರಿಕೆ ಮಾನ ಮತ್ತು ನಿಧಿಯ ಹಣಗಳು	..	15.36
(b) ಪ್ರಾಂತಗಳ ಶಿಲ್ಕು	..	4.42
ಇತರ ಹೊಣೆಗಳು ಒಟ್ಟು	..	217.96
ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ	ಒಟ್ಟು	712.37
(B) ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ—	..	..
ಕಡಗಳು	..	320.61
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ	..	16.72

ರೆಯಿಲ್ವ ಸಾಲ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿರುವ ಕೆಲವು

ಹೊಣೆಮು ಹಣ	..	..	45-35
ಇಂಡಿಯಾ ಹುಂಡಿ	..	..	..
ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕಡೆ	..	..	..
ಪ್ರಾವಿಜೆಂಟ್ ಫಂಡು, ಇತ್ಯಾದಿ..	..	..	1-02
		ಒಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ	383-70

(1 ರೂ. ಗೆ 1/6 ಅಂತ್ಯ ರೂ. ನಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ)

511-60

A : B = 7 : 5. ಬಡ್ತಿ ತುರ್ತುಕಾಪ ಹೊಣೆಗಳು ಒಟ್ಟು .. 1,223-97

ಈ ಹೊಣೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಧನಸಂಪತ್ತಿ

(A) (i) ರೆಯಿಲ್ವಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮುಂಗಡ ಬಂಡವಾಳ	..	757-20
(ii) ಇತರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕಾಲನಿಗೆ	..	22-55
(iii) ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ	..	176-72
(iv) ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಮತ್ತು ಇತರ	..	21-20
	ಒಟ್ಟು ಬಡ್ತಿ ದುಡಿಯುವ ಬಾಬಿಗಳು	977-67
ಖಜಾನೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇರುವ ನಗದು, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಡವಾಳದ ಪತ್ರಗಳು	..	44-79
	ಒಟ್ಟು	1022-46

(B) ಯಾವ ಸ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ತಾರದ ಸಾಲದ ಭಾಗ

.. 201-51

A : B = 10 : 2.

ಅನುಬಂಧ ೩

ಅರ್ಥ ಕೋಶ

ಅ

ಅಂಚು—Margin, Border
 ಅಂತರ—Difference
 ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ—International
 ಅಂದಾಜು—Estimate, Forecast
 ಅಡವಾನ, ಅಡ—Pledge, Mortgage
 ಅರ್ಥ—Means, Wealth
 ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ—Economics
 ಅಧಿಕಾರಪಡೆದ—Authorised
 ಅಧಿಕಾರಪತ್ರ—Letter of Authority
 ಅಧಿಕಾರಿ—Authority
 ಅಭಿವೃದ್ಧಿ—Development, Progress
 ಅಭಿವರ್ಧಕ—Promoter
 ಅಮಿತ—Unlimited
 ಅಲ್ಪಾವಧಿ—Short term
 ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ—Disorder, Disorganisation
 ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ—Disorganised
 ಅಸಲು, ಅಸಲು ಕುಳ—Principal
 ಅಸಲು ಕಂತು—Amortisation
 ಅಸಲು ಕರೀದಿ—Prime Cost, Cost of
 Purchase, Cost of Production
 ಅಸಾಮಾಜಿಕ—Unsocial, Anti-Social
 ಅಳತೆ—Measure
 ಅಳಿತ—Measurement

ಆ

ಆಕಾರ—Area, Shape, Revenue charge
 ಆಕೃತಿ—Configuration
 ಆಕರ್ಷಣ—Attraction

ಆಗಮ—Technique
 ಆದಾಯ—Income
 ಆಧಾರ—Basis, Security
 ಆಧಾರಮಾಡು—ಇದು—Offer Security
 ಆನುಕೂಲ್ಯ—Facility
 ಆಪದ್ಧನ—Provident Fund, Reserve
 ಆಬ್ಕಾರಿ—Excise
 ಆಮದು—Import
 ಆಯ—Income
 ಆವರ್ತ—Cycle
 ಆಸಕ್ತಿ—Interest
 ಆಸ್ತಿ—Asset, Property

ಇ

ಇಡುಗೊಟು—Deposit
 ಇಬ್ಬಂದಿ—Hybrid
 ಇಬ್ಬಗೆ—Two Kinds
 ಇಳಿಕೆ—Subtraction, Reduction
 ಇಳಿತಾಯ, ಇಳಿಮಾನ—Depreciation
 ಇಳಿಮುಖ—Falling

ಉ

ಉತ್ಕಟ—Critical
 ಉತ್ಕಟ ಸಮಯ—Crisis
 ಉತ್ಪತ್ತಿ—Yield, Production
 ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಂಡಲ—Zone of Production
 ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವೆಚ್ಚ—Expense of Pro-
 duction
 ಉತ್ಸಾಹಿ—Enthusiast

ಉದಾರ—Liberal, Large
 ಉದ್ದರಿ—Credit
 ಉಪಯೋಗ—Utility, Usefulness

ಊ

ಊನ—Defective

ಋ

ಋಣ—Debt
 ಋಣ ವಿಮೋಚನೆ—Debt Redemption
 ಋಣ ವಿಮೋಚಕ ನಿಧಿ—Sinking Fund

ಎ

ಎಣಿಕೆ—Calculation, Reckoning,
 Expectation
 ಎತ್ತು—Raise
 ಎರಡನೆಯ ವಟ್ಟು—Rediscount
 ಎರವಲು—Credit, Borrowed

ಏ

ಏರಿಳಿ—Rise and Fall

ಒ

ಒಂದೇ—Identical
 ಒಡೆತನ—Ownership
 ಒತ್ತೆ—Pledge, Security
 ಒಪ್ಪಂದ—Contract, Agreement
 ಒಪ್ಪಿಕೆ—Acceptance
 ಒಲಸೆ ಹೋಗು—Emigrate
 ಒಳ—Internal, Inner

ಕ

ಕಂತು—Instalment
 ಕಚ್ಚಾ ಸಾಮಾನು—Raw Material,
 Unfinished Goods

ಕಟ್ಟಡ—Structure, Building
 ಕಟ್ಟಡಕ—Agreement, Covenant,
 Contract
 ಕಡ—Loan
 ಕಡಮೆ, ಕಡಮೆಮಾಡು—Less, Lessen
 ಕಡ್ಡಾಯ—Compulsory, Obligatory
 ಕರ—Duty, Cess
 ಕರೀದಿ—Cost, Price
 ಕರೆ—Margin
 ಕಾಮಗಾರ—Worker, Labourer
 ಕಾವಲು—Protectorate, Guardianship
 ಕಾರ್ಯಕಾರಿ—Effective
 ಕಾರ್ಯನಕ್ಷೆ—Plan
 ಕಾರ್ಯಭಾರಿ—Agent
 ಕಾರ್ಯರೀತಿ—Technique
 ಕಿರುವಾಯಿದೆ—Short Period
 ಕ್ರಿಯಾಮಂಡಲ—Field of action
 ಕುಗ್ಗು—Fall, Depression
 ಕುದು, ಕುದುವಿಡು—Pledge
 ಕುಳ—Member, Factor, Customer
 ಕೂಡಿದು—Save
 ಕೂಡಿಸು—Assemble, Collect
 ಕೂಡುಬಂಡವಾಳ—Joint-stock Capital
 ಕೂಡು ಕುಟುಂಬ—Joint Family
 ಕೇಳಿದಾಗ ಹಿಂದಿರುಗುವ ಹಣ—Money
 at Call
 ಕೇಂದ್ರ—Central
 ಕೈಸಾಲ—Hand loan
 ಕೈಹಣ—Cash on hand, Money on
 hand, Till money
 ಕೋಶ—Fund, Reserve
 ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಹುಂಡಿ—Council Bill
 ಕೊಂಡಿ—Link

ಪು

ಖಜಾನೆ, ಖಜಾನೆ ಹುಂಡಿ—Treasury,
Treasury Bill
ಖಾಯಂ—Permanent, Fixed
ಖಾಸಗಿ, ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿ—Private,
Private property

ಗ

ಗಟ್ಟಿ—Fixed, Substantive
ಗಣತಿ—Census
ಗತಿ—Movement
ಗರ್ತ—Slough of a Depression
ಗಾತ್ರ—Size
ಗಿರಣಿ—Mill, Factory
ಗಿರವಿ—Pledge, Mortgage, Security
ಗಿರಾಕಿ—Demand, Custom
ಗುಣಿತ—Multiple
ಗೊತ್ತಾದ ಗಿರಾಕಿ—Custom

ಚ

ಚಕ್ರ—Cycle, Wheel
ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ, ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿ—
Empire, Imperial point of View
ಚಂದಾ, ಚಂದಾ ಎತ್ತಿದ—Subscription,
Subscribed, Contributed
ಚಲಾವಣೆ, ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವ—
Current, Circulating
ಚಾಲಕ—Director, Manager
ಚಾಲತಿ, ಚಾಲತಿ ಹಣ—Current, Cur-
rency
ಚೆಕ್ಕು ನಿಕಾಲೆ—Clearing
ಚೆಲ್ಲರೆ—Retail
ಚೌಕಾಸಿ—Higgling

ಜ

ಜನತೆ—People, Nation
ಜನಸಂಖ್ಯೆ—Population
ಜನಜೀವನ—Life of the People
ಜನಾಂಗ ಸಂಘ—League of Nations
ಜಸ್ತಿ—Attachment
ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು—Responsible
ಜೀವನ ವೆಚ್ಚ—Cost of Living
ಜೂಜು—Gambling

ತ

ತಕ್ಕಡಿ—Balance
ತಗ್ಗು, ತಗ್ಗಿಸು—Dear, Depress
ತರಗು—Brokerage
ತರಗಿನ ದಲ್ಲಾಳಿ, ವರ್ತಕ—Broker,
Commission Agent
ತಲೆ—Head, Chief
ತಲೆಗಂದಾಯ—Poll Tax
ತಂತಿ, ತಂತಿಯ ರವಾನೆ—Telegraph,
Telegraphic Transfer (T. T.)
ತೀರುವೆ—Redemption, Amortization
ತೀವ್ರತೆ—Intensity
ತುಂಬಿಕೊಡು—Make up
ತೂಕದ ಸರಿ—Balance, Weightage
ತರಾಣೆ—Payment
ತೆರಿಗೆ—Tax
ತೇಜಿ ವರ್ತಕ—Bull

ದ

ದಂಡ—Penalty, Fine, Indemnity
ದರ—Rate
ದರಖಾಸ್ತು—Application
ದರ್ಶನಿ—Sight

ದಲ್ಲಾಳ—Broker, Commission Agent

ದಲ್ಲಾಳಿ—Brokerage, Commission

ದವಸ—Produce

ದ್ರವ್ಯ—Material, Money

ದೀರ್ಘಾವಧಿ—Long term

ದುಗುಣಿ—Double

ದುಸ್ಸಾಹಸ—Speculation

ಧ

ಧಾತು—Tone

ಧಾರಣೆ—Rate, Price

ಧಾರಣೆನಾಸಿ—Prices

ನ

ನಗದು—Cash

ನಯ—Delicacy

ನಷ್ಟ—Loss

ನಷ್ಟ ತುಂಬಿಕೊಡುವುದು—Compensation, Reparation

ನಚ್ಚಿಕೆ, ಸಂಬಿಕೆ—Credit, Faith, Trust

ನಾಣ್ಯ, ನಾಣ್ಯಪದ್ಧತಿ—Coin, System of Coinage

ನಿಡುವಾಯಿದೆ—Long term

ನಿಧಿ—Reserve, Fund

ನಿರೂಪ—Command, Order

ನಿರೋಧ—Obstruction, Prevention

ನಿವ್ವಳ—Net

ನಿಷೇಧ—Negative

ನಿಷ್ಫಲ—Unproductive

ನಿಕ್ಷೇಪ—Hoard

ನೀತಿ—Policy, Ethic

ನೇರ—Direct, Open

ಪ

ಪತ್ತು—Credit

ಪದಾರ್ಥ—Material

ಪದಾರ್ಥದ ಬದಲಾಬದಲಿ—Barter
ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ, ಪಟ್ಟಿ—Invoice, Inventory

ಪದ್ಧತಿ—Custom, System

ಪರಂಪರೆ—Series

ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯ—Co-operation

ಪರಿಮಾಣ—Quantity

ಪರೀಕ್ಷೆ—Examination

ಪರೀಕ್ಷಾ ಪ್ರಯೋಗ—Experiment

ಪರೋಕ್ಷ—Indirect

ಪೀಡೆ—Pest

ಫುಡಿಸಾಲ—Floating or Unfunded Debt

ಫುಡುವಟ್ಟು—Deposit

ಫುರೋಭಿವೃದ್ಧಿ—Progress

ಪೇಟೆ—Market

ಪೇಟೆಗಿಡುವುದು—Marketing

ಪೇಟೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ—Market organisation

ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾರಬಲ್ಲ—Negotiable

ಪೈಪೋಟಿ—Competition

ಪೊಗವಿ—Tribute, Subsidy

ಪೌರ—Civic

ಪ್ರಕೃತಿ—Nature

ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ರೂಡಿಸುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು } Extractive Industries

ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಪತ್ತು—Natural Wealth

ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತ ಸಹಾಯ—Nature's aid

ಪ್ರಗತಿ—Progress

ಪ್ರಜೆ—Subject

ಪ್ರಜಾಧಿಕಾರ, ಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯ—Democracy

ಪ್ರಜಾಗಣಿತಿ—Census

ಪ್ರತಿ—Substitute, Opposite, Copy
 ಪ್ರತಿನಿಧಿ—Representative
 ಪ್ರತಿ ಹುಂಡಿ—Reverse Council
 ಪ್ರಭಾವ—Influence
 ಪ್ರಭಾವಮಂಡಲ—Sphere of Influence
 ಪ್ರಮಾಣ—Size, Proof, Proportion
 ಪ್ರಮಿತಿ—Standard

ಫ

ಫಲ—Product, Result, Fruit
 ಫಲಕಾರಿ—Fruitful, Effective
 ಫಲವಿಭಾಗ—Division of Product
 ಫಲವತ್ತು—Fertile
 ಫಿರ್ ವಟಾವ್—Rediscount

ಬ

ಬಡತಿ—Promotion
 ಬಡ್ಡಿ—Interest
 ಬಡ್ಡಿ ಗೆ ಹಾಕು—ಹೂಡು—Invest
 ಬನಿ—Flexibility, Elasticity
 ಬಹುಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವ—Durable
 ಬಹುಮತ—Majority opinion
 ಬಂಡವಾಳ—Capital
 ಬಂಡವಾಳಪತ್ರ—Capital stock
 ಬಂಡವಾಳ ಭಾಗ—Share
 ಬಂಡವಾಳಗಾರ—Capitalist
 ಬಂಡವಾಳ ಪದ್ಧತಿ—Capitalism
 ಬಾಬು—Item
 ಬೆರೆ—Mix
 ಬೆರೆದು ಒಂದಾಗು—Amalgamate
 ಬೆಲೆ—Value
 ಬೆಲೆ ಇಳಿದೀತೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮಾರುವವ
 —Bear
 ಬೆಳವಣಿಗೆ—Development, Growth

ಬೆಳಸು—Crop
 ಬೆಂಬಲ—Backing
 ಬೆಂಗಾವಲು—Cover, Support
 ಬೇಕಾದರೆ ತಾವು ಮಾತ್ರ ಕೊಳ್ಳುವ
 ಮಾರುವ ಅಧಿಕಾರ—Option

ಭ

ಭಾಗ—Share, Part
 ಭಾರ—Burden
 ಭೋಗ—Luxury
 ಭೋಗ್ಯ—Mortgage with possession

ಮ

ಮತ—Vote, Opinion
 ಮನೆನಾತೆ ವೆಚ್ಚ—Home charges
 ಮಹಾಜನ—Sahukar, Public
 ಮಳಿಗೆ—Stores
 ಮಂಡಲ—System
 ಮಂಡಿ—Wholesale shop
 ಮಂದಿ—Slackness, Depression,
 Bearishness
 ಮಾದರಿ—Sample, Model
 ಮಾರಾಟ—Sale, Exchange
 ಮಾರುವೆ—Exchange
 ಮಾರುವೆ ದರ—Exchange Rate
 ಮಾರುವೆ ನೀತಿ—Exchange policy
 ಮಾರುವೆ ಹುಂಡಿ—Exchange Bill
 ಮಿತ—Limited
 ಮೀಸಲು—Earmarked
 ಮುಂದೆ—Future, Forward
 ಮುರಿ—Convert
 ಮುರಿಯಬಲ್ಲ—Convertible
 ಮುರಿಸಲಾಗದ—Inconvertible
 ಮುಲ್ಕಿ—Civil

ಮುಂಗಡ—Advance
 ಮೂಲ—Origin
 ಮೂಲಧನ—Capital
 ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿ—Raw Material
 ಮೇಲ್ತೆರಿಗೆ—Super-Tax, Surcharge
 ಮೇಲ್ವಿಚಾರ—Overseer
 ಮೊದಲನೆ—Primary, First

ಯ

ಯಜಮಾನ—Principal, Owner
 ಯಂತ್ರ—Machine
 ಯಂತ್ರ ಶಕ್ತಿ—Mechanical Power
 ಯಂತ್ರ ಸಾಮಗ್ರಿ—Machinery
 ಯಾನವಾಹನ—Transport
 ಯುಕ್ತಿ—Reason, Argument
 ಯೋಗ್ಯ—Eligible, Proper
 ಯೋಜನು—Yoke, Employ

ರ

ರಚನೆ—Structure, Constitution
 ರಫ್ತು—Export
 ರವಾನೆ—Remittance, Transmission
 ರಸೀತಿ—Receipt
 ರಕ್ಷಣೆ—Protection
 ರಾಜಕೀಯ—Political
 ರಾಷ್ಟ್ರ—Nation
 ರಿಯಾಯಿತಿ—Concession
 ರೂಡಿಸು—Extract, Derive
 ರಾಕ್ಷಸ—Giant

ಲ

ಲಕ್ಷಣ—Feature
 ಲಾಭ—Profit

ಲಾಭದ ಶೇಕಡ ಭಾಗ—Dividend
 ಲಾಭಾಳಿ, ಲಾಭವೋರ—Profiteer
 ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಲ—Credit, Loan of Account
 ಲೇಣಿ—Asset, Receipt
 ಲೇವಾದೇವಿ—Financial Transaction
 ಲೋಹದ ಗಟ್ಟಿ—Ingot, Bullion
 ಲೋಹಕೋಶ—Metallic Reserve

ವ

ವಟ್ಟು—Discount
 ವರಮಾನ—Income
 ವರ್ಗಾಯಿಸು—Transfer
 ವರ್ತಕ—Merchant, Dealer, Jobber
 ವಸತಿ—Colony
 ವಸೂಲಿ—Collection
 ವಾಹನ—Vehicle, A means of Transport
 ವಿದೇಶಿ—Foreign
 ವಿನಿಮಯ—Exchange
 ವಿನೋದ—Entertainment
 ವಿಫಲ—Unproductive
 ವಿಭಾಗ—Division
 ವಿಮೆ—Insurance
 ವಿಮೋಚನ—Redemption, Clearance
 ವಿರೋಧ—Opposition, Hostility
 ವಿನೇಚನಮಾಡು—Discriminate
 ವಿಶೇಷ—Special
 ವಿಶ್ವಾಸ—Confidence, Trust, Faith
 ವಿಜ್ಞಾನ—Science
 ವೆಚ್ಚ—Expense
 ವೇಗ—Rapidity, Velocity
 ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ—Speciality
 ವ್ಯವಹಾರ—Transaction

ಶ

ಶ್ರಮ—Labour
ಶ್ರಮಕರ—Labourer
ಶ್ರಮ ವಿಭಾಗ—Division of Labour
ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧವಾ ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ—
Scientific, Technical
ಶಿಲ್ಕು—Balance
ಶಿಲ್ಪ—Engineering
ಶಿಕ್ಷಣ—Education, Discipline
ಶೇಕಡ—Percentage

ಸ

ಸಗಟು—Wholesale
ಸಟ್ಟಿ—Speculation
ಸದಸ್ಯ—Member
ಸಮಷ್ಟಿ—Entire Society
ಸಮಧಾತು—Even tone
ಸಮತೆ—Equilibrium
ಸಮರಸ—Harmony
ಸಮತಾನ—In Tune
ಸಮಾಜ—Society
ಸಮಾಜ ಸಮತಾವಾದ—Socialism
ಸಮ್ಮೇಳನ—Combination, Federation
ಸರ್ಕಾರ—Government
ಸರಕು—Merchandise
ಸರಬರಾಯಿ—Supply
ಸರಾಫ್ ಕಟ್ಟಿ—Money market
ಸರ್ವಮಾನ್ಯ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ—Monopoly
ಸಹಕಾರ—Co-operation
ಸಹಾಯದ್ರವ್ಯ—Subsidy, Subvention,
Grant-in-aid
ಸಹಾಯದೃಷ್ಟಿ—Positive
ಸಂಕುಚಿತ—Conservative, Narrow

ಸಂಗತಿ—Fact
ಸಂತತಿ—Descendents, Issue
ಸಂದಾಯ—Payment
ಸಂಪತ್ತು—Wealth
ಸಂಪ್ರದಾಯ—Tradition
ಸಂಸ್ಕರಣ—Reform
ಸಂಸ್ಕೃತಿ—Culture
ಸಂಸ್ಥೆ—Institution
ಸಾಗಿಸುವ ವೆಚ್ಚ—Cost of Transport
ಸಾಗುವಳಿ—Cultivation
ಸಾಮಂತ—Protected, Subordinate
ಸಾಲ—Debt
ಸಾಂದ್ರತೆ—Density
ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಾಡ—Imperialism
ಸಾವಿನ ತೆರಿಗೆ—Death Duty
ಸಾರಸ ವ್ಯಾಪಾರ—Speculation
ಸುಖಸೌಕರ್ಯ—Comfort
ಸುಂಕ—Customs, Fisc
ಸುಂಕದ ಪೌಳಿ—Tariff wall
ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ—Well Organized
ಸೂಚಕ—Indicator
ಸೂಚೀ ಸಂಖ್ಯೆ—Index number
ಸೇವೆ—Service
ಸೋಡಿ—Rebate
ಸ್ಥಳ, ಸ್ಥಳೀಯ—Local
ಸ್ಪರ್ಧೆ—Competition
ಸ್ವರ್ಣ—Gold
ಸ್ವತಂತ್ರ—Independent, Free
ಸ್ವಾಧೀನ—Dependent

ಹ

ಹಣ—Money
ಹದ—Temper

ಹಾಳತ—Economy, Thrift
 ಹಿಡಿತ—Restraint, Control
 ಹಿಡುವಳಿ—Holding
 ಹಿಗ್ಗು—Expand
 ಹುಟ್ಟುವಳಿ—Yield, Earning
 ಹೂಡು—Invest, Employ
 ಹೂತಿದು—Hoard
 ಹೆಗ್ಗಡೆ—Chief, Principal
 ಹೆಪ್ಪು ಕಟ್ಟಿಸು—Freeze
 ಹೆಸರಿಗಿರುವ ಬೆಲೆ—Nominal Value
 ಹೇರು—Load, Incidence

ಹೇರುಪಟ್ಟಿ—Bill of Lading
 ಹೊಣೆ—Liability
 ಹೊಣೆ ಒಪ್ಪಿಕೆ—Acceptance
 ಹೊರೆ—Barden, Load, Incidence
 ಹೊಂದಿಕೆ—Adjustment

ಕ್ಷ

ಕ್ಷಾಮ—Famine
 ಕ್ಷೇಮ—Welfare
 ಕ್ಷೇತ್ರ—Field

